

5 21

V.
LL
H2

5-13-8-3-

14-35-a-64

Coll' Autografo
di messer

Luigi Conf

Consolidata

R. II ed. To. II, p. 161 n. 8

ex Legato Epi Zaccynthij Dominus Prof. soc. Jesu

DE FASCINO *B. Comm.*

LIBRI TRES,

Auctore

LEONARDO VAIRO

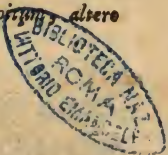
BENEVENTANO

*Ordinis S. BENEDICTI Canonici Regularis, ac
sacrae THEOLOGIAE Doctoris:*

In quibus omnes Fascini species, & causæ optima Methodo describuntur, & ex Philosophorum ac Theologorum sententijs eleganter explicantur:

Nec non contra præstigias, imposturas, allusionesque dæmonum, cautiones & amuleta præscribuntur: ac denique nugæ, quæ de ipsdem narrari solent, dilucidè confutantur.

Cum gemino INDICE altero Capitulum altero
rerum memorabilium.

VENETIIS. MDCCXXCIX.

Apud Aldum.

DE FASSINO

LIBRI TRE

Vol. 1

LEONARDO VALLO

LIBRERIA

LIBRERIA

LIBRERIA

LIBRERIA

VENETIA: CIO. B. ZACCH

MO

MO

ILL. ATQ. EXCELL.

DOMINO

IOANNI STVNICO

PRINCIPI

Petræ Præsiæ, militiæ Diui IACOBI
Maiori Commendatario.

LEONARDVS VAIRVS

S. P. D.

INTER præcipuas rerum
causas, Princeps Excel-
lentissime, tria esse repe-
rio, quæ hominem ad
summam perfectionem
& ad sempiternam gloriam perducere
possunt, naturam scilicet, disciplinam,
& consuetudinem. Natura enim om-
nis perfectionis origo & fundamen-
tum est: hæc sine disciplina, cæca, man

ca & imperfecta vt plurimum esse con-
fuevit : vtraque tamen per consuetu-
dinem & exercitationem perficitur .
Natura siquidem paruulos quosdam
igniculos indidit , quos tamen malis
moribus opinionibusq; deprauatis sic
restringimus , vt nusquam naturæ lu-
men appareat . nam simul atque editi
in lucem & suscepti sumus , in omni
continuò prauitate versamur , vt penè
cum lacte nutricis , errorem suxisse vi-
deamur : tum ita variis imbuimur er-
roribus , vt vanitati veritas , & opinio-
ni confirmatæ natura ipsa cedat , adeo
vt ab ea prorsus desciscere videamur .
At qui cursum vitæ tuæ diligenter ani-
maduerterit , summo quodam consen-
su hæc tria in te conuenisse reperiet .
Tu enim iam inde à pueritia eximiè in-
dolis & summæ virtutis specimen præ-
te ferens , nobilissima virtutum semina
ingenio tuo innata assiduo studio atq;
assuetudine tātū iuuiisti , vt summam
omnium

omnium spem, quæ de te adhuc pue-
ro habebatur, continuò adolescens in-
credibili virtute superaueris: & vir tan-
dem factus maximos ingenii fructus
edideris, non Potentissimo Hispania-
rum Regi duntaxat, sed uniuersæ Chri-
stianæ Reipublicæ gratos. Postquam
enim primum fœlicitatis thesaurũ ha-
buiſti (qui est, vt sapientes volunt, ab
optimo integerrimoq; patre procrea-
ri) in aula Caroli Quinti Imperatoris
Inuiſtissimi ita educatus fuiſti, ut pro-
batissimorum uirorũ insigniores uirtu-
tes, & clarissimorum Philosophorũ ce-
lebriores disciplinas imbiberis, atq; in
succum uerteris. Teq; ita cõparaſti, ut
qui in aperto medioq; spectaculo ante
omniũ oculos vitam acturus esses. De-
niq; id egiſti, vt qualis videri velles, ta-
lis etiam esses, quod Socratem præce-
piſſe legimus. Quocirca non solũ ni-
hil peccãdo, verum etiã honesta quæq;
peragendo, manifestũ te omnibus exẽ-

plar exhibuisti, in quod perinde ac in
speculum intuentes, ab operū simul &
sermonum turpitudine auerterentur.
Cumq; triplex vitæ genus, iuxta cōmu-
nem Philosophorum sententiam repe-
riatur, actiuū scilicet, contemplatiuū,
& voluptuosum; postremum quidem
molle ac dissolutum, actiuū verò si bo-
nis disciplinis careat, ineptū & magnis
erroribus inuolutum, cōtemplatiuum
ab actiuo non seiungendū existimasti:
vtrumq; igitur complexus, tuorū ma-
iorum virtutū hæres, eorumq; laudis
& gloriæ imitator euasisti. Gloriantur
profectò multi Maiorum suorū orna-
mentis, eorumq; splendescunt limine:
at tu illorum gloriā solidiorem ducis,
qui non tātū paternis & auitis deco-
ris nituntur, sed etiam ea cumulāt suis.
Ideo sicut Rex Philippus tui patris in-
stitutis imbutus splendoris & amplitu-
dinis Regiæ decus & ornamentū fuit,
ita tu eiusdem pārentis ac maiorū tuo-
rum

rum exempla imitatus, cæteris omnibus præluces; adeo ut nō modò ipsius sapientissimi Regis, verumetiam omnium iudicio dignus habitus sis, cui grauiissimarum rerū administratio, & ipsorum Regnorum gubernacula cōmitterentur. Nam ut de aliis eminentissimis virtutibus tuis nihil dicam, de prudentia inquam, de fortitudine, de iustitia, de grauitate, de religione; quis in litteris vir eminet, præsertim inter Italos, quæ singulari comitate beneficentiæq; tibi non deuinxeris? Hinc ardens quidam litterarum, ac potius immortalitatis, quæ litteris cōtinetur, amor maximis quibusq; animis ingenitus in te perspicitur: vnde non mirū est, si quidquid temporis à negotiis tibi superest, id omne ad bonorum auctorum opera legenda conferas. Quid? cū Romæ per tot annos apud Pont. Max. legationem exerceres, nonne Romanorum Ciuium & Cardinalium omnium, atque

adeo ipsius Pont. Max. amorem ac beneuolentiã adeo tibi conciliaſti, vt omnes incredibilia propè amoris testimonia erga te tum præſentem, tum poſtea abſentem oſtenderint? Nam ſingulari quodam ſtudio & innata quadam humanitate ita de omnibus benemereri ſtudebas, vt beneficentiæ ac benignitati natus uidereris. Non inſolens, non nimium tui amans, non ulli acerbus, non grauis, nõ inſeſtus, ſed omnibus benignus, blandus, comis, facilis; cuius domus nemini obſerata, ſed omnibus patens erat, quò ſe quiſque velut è tēpeſtate & fluctibus in portũ tutò recipere poſſet: lætitiã triftitiãve illorum, qui te negotii cauſa adibāt, tecum cōmunem habebas. Inferiores æquitate, facilitate, & beneuolētia alliciebas, potentiores obſequio & comitate attrahebas, paribus mira comitate honorē habebas, omnes beneuolē amplecteberris, eoſq; in tui admirationem adducebas,

bas, tibiq; prorsus deuinciebas. Non
longo seruorum & comitū agmine tu-
midus, non publicis in spectaculis fre-
quens, nō deliciis & nimio sumptu in-
signis: sed frugalis, placidus, mitis: in-
cessu, vestitu, vxoris atque familiæ cul-
tu, cæterisq; huiusmodi lautitiis talis,
vt quasi vnum de cœtu te quilibet iudi-
caret: in omnibus interim rebus mode-
stiam fidissimam omnium virtutum cu-
stodiam semper adhibens. Non cessa-
tionem & otium, quod pleriq; facere
solent, quæritabas: sed Regiis mādatis
exequēdis omnem operam, atq; adeo
vitam ipsam impēdebas. Quo effecisti,
vt tua apud eū auctoritas tanta sit, quā
tam Antipatri apud Philippum Mace-
doniæ Regem fuisse legimus. nec me
hercule immeritò, si quidē per te, Rex
in vtramque aurem dormire potest, cu-
ius ipse oculus appellari potes: nam in
dispiciendis rebus, lynceis vteris ocu-
lis, summo in prouidēdis cōsilio, quid

Popu-

Populorum ac Prouinciarum vtilitas,
quid Regnorum salus, quid res, & tē-
pora poscāt, semper cogitas. Vnde nil
mirū si Neapolitani Regni administra-
tionē tibi id minimè ambienti Philip-
pus delegauit. Ad quod munus ea mē-
te atq; consilio minimè accessisti, quē-
admodum Stratoclem & Dromoclidē
fecisse legimus, qui mutuò sese ad mes-
sem auream inuitabant; sic enim ioco
gubernationē appellabant: non enim
manus tantū abstinentes, sed oculos
& mentem ipsam habuisti. omnemq;
actionem, & vitæ totius consilium ita
attemperasti, vt successuris in eam Pro-
uinciam præclarū exemplar quod imi-
tentur, reliqueris. Quæ de causa quod
sapientes dixerunt, verū esse experior;
Magistratum non modò administran-
tis viri ingenium, naturā, & mores pa-
tescere, sed virum quoq; ipsum Magi-
stratus dignitatem ostendere: nō enim
minori ornamento ei muneri fuisti, q̃
illud

illud tibi. Et licet vulgus mores, vitam,
actiones, consilia omnia eorum qui re-
bus publicis præsunt, curiosissimè ri-
mari atque introspicere soleat, quamli-
bet altè oblecta, & tanquam velamen-
tis abdita: nihilominus quo accuratiùs
in te oculos Neapolitani figebant, eo
magis amore ac desiderio flagrabant,
tuam probitatē & integritatem ad cē-
lum efferendi, summisq; laudibus pro-
sequendi. Equidem nescio an ob mor-
tem tui fratris Ducis prudentissimi Bel-
garum mœror, quorū afflictas ac pro-
pè cadentes res erat erecturus, maior
fuerit eo, quo nūc Neapolitani ob tuū
illinc discessum afficiūtur. quibus uni-
cum solatium esse video, quòd te apud
Regem ipsum Protectorem ac Patro-
nū habituros se sperant. Sed quorsum
hæc? dicet aliquis. annon vides vt Fa-
scinatio sit metuenda laudato? Nihil
est ab hac periculi. nam tuæ gloriæ ma-
gnitudo ac splendor optimum Amu-
letum

letum est contra maleuolorum inuē-
diam, & quoduis fascinum expellit. De
quo quidem Fascino cū tractatū ab-
soluiffem, iamq; in procliui esset, vt for-
mis excuderetur, tuo nomini consecra-
tum esse volui, ita præsertim suadente
Illustrissimo & Reuerendissimo Domi-
no meo Cardinali Granuellano: Cui
etsi hoc opus iure quodā proprio de-
beri videatur, lege tamen illa Pythago-
rica, quæ amicorum omnia iubet esse
communia, tuum esse potest. est enim
æqualitas, vt Plato ait, amicitiae au-
ctrix. Quid Cardinalis Dominus meus
habet, quod tuum esse non summo pe-
recupiat? Vestræ profectò amicitiae
vinculum adeo efficax, potens & præ-
ualidum est, vt nulla ex parte sanguinis
nexui inferius existimetur: quia hic na-
scēdi fors fortuitum opus, illud solido
iudicio coacta voluntas cū virtute con-
iuncta contrahit. Cū igitur nihil aliud
sit amicitia quàm omnium diuinarum
huma-

humanarumq; rerum cum beneuolen-
tia & charitate summa consensio, inter
vos omnium rerum, consiliorum, vo-
luntatum, communitas esse debet, al-
teriusq; animus ita cum altero cōmi-
sceri, vt penè vnus ex duobus efficia-
tur, & quisq; alter idem verè dici pos-
sit. nec huius amicitiae recens princi-
pium est, altissimas iam radices egit, in
suo scilicet Fratre orta ac in te propa-
gata, mox etiam in successores vestros
propaganda. Accipe igitur, Præstātis-
sime Princeps, hoc munus animi mei
qualecunque argumentum. præclarè
enim mecū actum iri arbitrabor, si no-
minis tui fulgore ab omni vetustatis ca-
rie & ab omni liuore atq; obtrectatio-
ne tutum posteritati commendetur.
Quod si tibi gratum esse cognouero,
me in posterum ad multò maiora præ-
standa, longeq; præclariora mei in te
animi signa edēda alacriorem reddes.
Vale, meq; in ære tuo reponere.

INDEX CAPITA

LIBRI PRIMI.

N sit Fascinum.	pag. 2
Quid sit Fascinum, eiusque definitio examinatur: & imaginationem, illius causam esse ostenditur.	6
De visu, qui Fascini definitionem ingreditur.	11
De tactu Fascinum efficiente.	17
De uocis natura, quæ Fascini causa existit.	21
De cæli obseruatione, quæ ad Fascinum concur- rit.	27
Quale Fascinum sit.	32
Propter quid Fascinum sit.	37
De Fascini speciebus.	42
An aliqui sese fascinari possint.	44
An aliqui natura fascinatores nascantur.	46
De qualitatibus fascinantis.	49
Qui fascino magis obnoxij sint.	52
De Amuletis hebetantibus & auferentibus fasci- num.	55

LIBRI SECVNDI.

Qua uia, quibusve principiis de fascino de- terminandum sit.	59
De causæ, ac fascini diuisione.	62
Imaginationis natura, declaratur, minimeq; per eam fascinum fieri posse ostenditur.	63

Quo

Quo pacto p̄r imaginandi uim occulta, & futura
præsciri queant. 75

Non per imaginandi uires, sed per dæmonū auxiliū, occulta quædā & futura præsciuntur. 80

Nonnullos hominum conceptus, & rerum simulacra, & cordis affectus dæmones cognoscūt: de quibus supersticiosi quidam edocti, per uim imaginatricem eam cognitionem se affectos iactant. 84

Nihil ad generationem, quantum ad prolis similitudinem, ad sexum imaginatio confert, (sed horum causa in semine latere ostenditur. 90

Cætera de imaginatrice ui confutantur, atque per eam nullo modo fascinum iaculari posse concluditur. 99

Fascinum per uisum iaculari confutatur: atque singulorum, quæ ab oculorum radiis fieri censentur, uera causa redditur. 105

Per tactum fieri fascinum non posse demonstratur: ac singulorum contrarium asserentium exemplis, & rationibus satis fit. 122

Vox sua natura fascinandi ui caret, atque nomina, uerba, characteres, & numeri nihil efficere amplius possūt, quàm id præ se ferre, ad quod significandum instituta fuerunt. 137

Non in ueram, sed in apparentem, aut imaginatam brutorum, aut aliarum rerum formam ac figuram dæmonum deceptione, & non uerborum uirtute (ut quidam putant) mutatos fuisse nonnullos, quos legimus. 160

Corpora de loco ad locum mira celeritate dæmo-

monum, & non uerborum ui, transferri pos-
sunt. 173

Cœli obseruatione, fascinare nemo potest. 184

Propria fascini definitio traditur. 202

LIBRI TERTII.

Auctoritatum fascinum esse loquentium ue-
ra expositio, ac sensus. 204

Quale fascinum sit, ex Theol. sen. 215

Propter quid fascinum sit, iuxta ueram Theolo-
gorum sententiam. 216

De ueris fascini speciebus. 219

Quo pacto nonnulli sese fascinare queant. 221

Nemo ad fascinandum idoneus natura nascitur,
sed dæmonum ope huiusmodi uis hominibus
inest. 223

De ueris fascinantium qualitatibus, & cautioni-
bus. 232

De communibus dæmonum fascinantium cau-
tionibus. 233

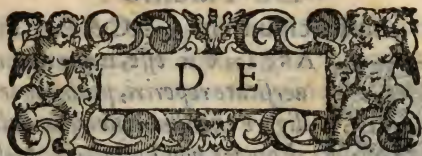
Quibus cautionibus dæmonum suasu ab homi-
nibus completis, alias dæmones addunt. 234

Veræ qualitates, ac dispositiones, ex quibus iux-
ta piorum hominum sententiam in fascini pe-
stem inciditur. 238

Per narratam fascinandi uiam, dæmonum astu
inuentam; homines ad amorem allici, & ad
odium excitari possunt. 241

De ueris, pijs, ac sanctis Amuletis, fascinum, at-
que omnia ueneficia destruentibus. 251

FINIS.

F A S C I N O

LIBER PRIMVS

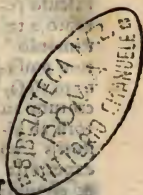
LEONARDI VAIRI

BENEVENTANI

*Ordinis S. BENEDICTI Canonici Regularis,
ac sacre THEOLOGIAE Doctōris :*

P R O O E M I V M.

FXIMI Philosophi multis de rebus, quæ in Philosophia tractantur, grauisimè & copiosissimè differētes, fascini naturam ob eius obscuritatem parum aut ferè nihil attigerunt. Cumq; permultæ ac difficles in hac tam ardua quæstione rationes mihi occurrerent, quæ naturæ principijs innixæ non parum utilitatis ac claritatis huic materiæ afferre posse uiderentur: operæpretium me facturum putauī, si pro viribus hac de re nonnihil dicerem; quò abdita & salebrosa fascini uis aperiretur, tantisq; tenebris uel tantillū lucis afferretur. Vtq; optatæ rei scopū facilius attingerem, Aristotelis vestigia persequi decreui; qui de re quapiam tractaturus, aduersariorum opinioniones in primis in mediū affert; quibus examinatis & reſectis, sua deinde sententiā firmior & validior persistit. In primo itaq; lib. Fascini materiam ex Philosophorū placitis, cū eorundem principijs, & rationib. adduceamus; in reliquis uerò à Theologiæ uestigijs, proprijsq; rerum causis ne latum qui dem vnguē discēdentes, nostrā sententiā afferemus.

Cur de Fascino scribat.

Aristotelis mos in examinanda q̃stione aliqua. Methodus autoris in his trib. libris.

A An

Ab axioma
te omniū
calculo re-
cepto, a te-
stimonio
tum profa-
norū, tū sa-
crorum au-
torū, ab hi-
storij, ab
experientia
& cōmuni
opiniōe fa-
scinum esse
probat.

Res de qua
agēdū est,
p̄notā ef-
se debet.

Varij & lo-
cupletes te-
stes de fasci-
no.

Aristoteles
& Alexan-

der Aphro-

ditarchus
& Heliodo-

rus.

Isigonus.

Nympho-

dorus.

Apolloni-

des.

Philarchus

Algazel.

Auicenna

& Pōpona-
lius.

ASCINVM esse, atque in rerum vni-
uersitate reperiri, probatione non in-
digere existimo: tum quia auctores se-
rè omnes, non Latini, & Arabes tan-
tū, sed etiam Græci dixerunt Vnus-
cuiusque operis rē, de qua in eo agen-

dum sit, p̄notam esse oportere; & cū de fascinati-
one, perinde ac de p̄sentis operis materia verba fa-
cturi simus, illam notissimam esse p̄supponimus: tū
etiam quia non desunt historiæ, quæ de admirabilibus
fascini effectibus fidem faciunt. Nam Aristoteles om-
nium rerum optimus indagator de fascini viribus me-
minit. Alexander Aphrodisiensis fascinatores venesi-
cos appellat, quorum documentum esse tradit, vt vene-
rent alios intentē illos contuentes carmine prolato.
Plutarchus ab inuidia proprium corpus contaminari
dicit, ex quo deinde effluvia ad alios perueniunt, eosq;
ledunt; à cuius sententia Heliodorus non discedit. Isi-
gonus in Triballis, & Illyrijs homines reperiri ait, Pli-
nio referente, qui visu effascinent, interimantq; quos
iratis p̄cipuè oculis diutius intueantur. In Africa

familias quasdam esse effascinantes Nymphodorus as-
serit, quarum laudantium voce probata quæque inte-
reant, arbores arescant, infantes emoriantur. Huius
generis familie Scythiam incolunt, quæ Bythiæ vocan-
tur, vt Apollonides prodit. In Ponto quoque Thibio-
rum genus, multosq; alios eiusdem naturæ Philar-
chus narrat. Algazel sēminas visu ubique nocere as-
firmat. Auicenna & Pomponatius rebus quibuscūq;
uehementi imaginatione perniciem inferri posse au-
tument.

Liber Primus.

3

tumant. Solinus Plinij a secla quasdam familias inueniri memorat, quæ uoce atque lingua fascinant. Philostratus Apollonium Thyaneum fascinandi naturam habuisse fatetur. Quid illud?

Apollonius Thyaneus fuit fascinator. Virg. 3. Ecl.

Nescio quæ teneros oculus mihi fascinat agnos. Quid quod in decem uirilibus tabulis apud ueteres sanctum fuit, eos capitis reos fore, qui alienas segetes excantassent, aut ullis ueneficijs, carminibus & fascinationibus pellicere ausi essent, ita enim in his relatū est,

Ne pelliciunto alienas segetes excantando.

XII. tab. lex in fascinantes.

Ne incantanto: ne agrum defraudanto.

Nonnulli legum periti, inter quos Ioannes Franciscus Ponzinibius, & Petrus de Tarantasia, oculo urenti ob animam infectam pueros fascinari aiunt, totisq; uiribus defendunt. Illud quoque ex Plinio huc adducere libet, quod licet ad Magiam spectare uideatur, tamē quia fascinum Magiæ speciem esse reor, huic narrationi congruere uidetur. C. inquit, Iurius Cresinus ē seruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex amplissimis uicinitas, in inuidia magna erat, cum fruges alienas pelliceret ueneficijs. Quamobrem a Sp. Albino curuli die dicta,

Ponzinibij & Tarantasia Iuriscōsultorum assertio.

Plinij historia de Cresino Magiæ suspecto.

metuens damnationem, cum in suffragium tribus opteretur ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam ualidam, atque, ut ait Piso, bene curatam & uestitam, ferramenta egregiè facta, graues ligones, uomeres ponderosos, boues saturos: Postea dixit, Veneficia mea, Quirites, hæc sunt, nec possum uobis ostendere, aut in forum adducere lucubrationes, uigiliasque & sudores. hæc ille. Qui suo tempore portentum etiam, ac prodigium omnium maximum acci-

Alter Plinij historia.

De Fascino

Oliuetum
Vestij ex-
cātatione
aliò tradu-
ctum.

disse testis est; Vniuersum scilicet Oliuetum in agro
Marrucino Vestij Marcelli, qui eques Romanus fuit,
& Neronis procurator, uiam publicam transgressum,
atque ipsa prædia ex loco in contrariam sedes profecta
esse. Idque uerbis Poeta de simili re loquentis. conse-
nire uidetur,

In Pharma-
ceumia, E-
cl. 8. Ab ex-
perientia Fa-
scinū esse
probat.

Atque fatas aliò vidi traducere menses.
Experientia insuper ab huiusmodi dubitatione nos re-
trahit; siquidē cum effascinatrices, & effascinatos pas-
sim circumspeciamus, si fascinū reperiri ambigeremus,
nos in tāta rerum claritate allicinari, & nullam nobis

A commu-
ni omniū
consensu,

rationis micam inesse quilibet arbitrari posset. Huc
etiam communis omniū opinio accedit; nam si acutus
quā par sit, quidquam laudibus prosequi cœperimus,
illicō nobis, ut ab eo laudando desistamus, ne id effasci-

Inmodica
laus de Fa-
scino suspe-
cta est.

nemus, imperatur; & ne quā noxam contrahat, con-
festim contra fascinum amuletum paratur. Quin & ali-
qui sunt, qui dum laudantur, faciem auertunt, non tan-
tū ut sibi molestam esse laudem indicent, sed ut a fa-
scino caueant; ea enim opinio inualuit, ut per laudan-

Anicularū
quarūdam
supstitutio.

tium uocem fascinum fieri credatur. Nostræ præterea
tempestatis mulierculæ non mediocrem fascino uina
in esse indicant: dum res, quæ ipsarum curæ & custodiae
demandatæ sunt, tot præsidij ac remedijs aduersus fasci-
nationem muniunt. Qua de causa apud peritos non bene
audiunt, qui fascinum rident, & aniles nugas esse exi-
stimant; & historijs fidem non adhibere periniquum
esse duco, cum rerum euentu fama respondeant. Nec se
cause ratio nos penitus prætereat, idcirco rem ipsam ri-
diculā ducere debemus: infinita enim propè sunt, quo-
rum rationem adipisci nequimus. Quinimò risu digni

Danda fi-
des histo-
rijs.

Liber Primus.

existimantur illi, qui nimis anxie in rimādis singularū rerum rationibus intēti sunt; & ex omnibus naturæ miracula tollunt: quoniam ubi causæ ratio nos latet, illinc peruestigandi nobis exordium nascitur. Quo circa philosophiam destruere uidentur, qui fascino, utpote naturæ prodigio, fidem non habent: cuius uim ne sacrarum quidem litterarū studiosi diffitentur; nam per illud oculorū radijs intermedijs, & imaginatione, grauibus malis mortales affici posse cēsant. Vnde Sapiētiae libro hæc uerba leguntur, Fascinatio malignitatis obscurat bona. Apostolus quoque ita clamat, O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? in quorum uerborum expositione interpretes aiunt: Quidam habent oculos uerentes, qui solo aspectu inficiunt alios, & maximè pueros. Diuus Hieronymus, cū infantes ex improuiso macrescere, tabescere, miserè torqueri, aliquando miro eiulatu clamare, ac flere uideret, inquit, Pueris & ætati paruulæ fascinum nocet. Isidorus fascinatores à ueneficis non distinguēs, ait, Hi elementa concutiunt, mentes hominum turbāt, & absque ueneni haustu, sola ui carminum animas interimunt. Sæctus Thomas dicit: & fortè animæ imaginatione spiritus immutatur corporis coniuncti, quæ quidem spirituum immutatio maximè in oculis fit, ad quos subtiliores spiritus perueniunt. Illa quoque uerba Psalm. Qui timent te, uidebunt me: sic exponunt: Magna uirtus in oculis est; quod in naturalibus apparet; animal enim uisum prodest iſtericis: quem prior uidet Lupus, ei uocem aufert: sic Basiliscus, si prior uidet, occidit; si prior uidetur, occiditur. Dionysius Carthusianus de hac fascinandi ui ita sentit; Fascinationem fieri interdum per quandam effluxionem humorum nocen-

Vbi nullas rationi, ibi inuestigati oni relinquatur locus. Biblia sacra Fascini meminerunt. Verba Salomonis & D. Pauli.

Hieronymus.

Tenellæ ætati obest Fascinum. Isidori uerba in fascinantibus.

D. Thomæ opinio.

Iſtericos iuuat animalis uisum. Lupi & Basilisci obitus quomodo noxijs. Carthusiani circa Fascinū opinio.

Olaus Ma-
gni histo-
ria de qui-
busdā na-
tionibus et
fascinanti-
bus.

tium, verem inficientium, sicut quorundam urentes in
festique oculi teneros ledunt pueros, adeo ut escam
euomant atque fastidiant, propter quod pueri tales fa-
scinati dicuntur. Olaus Magnus de gentibus Septentrio-
nalibus: Sunt, inquit, Biarmi idolatrae, & Amaxobij
Scytharum more, atque in fascinandis hominibus in-
structissimi, quippe qui aut oculorum, aut uerborū, aut
alicuius alterius rei maleficio homines ita ligant, ut li-
beri non sint, nec mentis compotes, saepeque ad extre-
mam maciem deueniant, & tabescendo dispereant. Ne
igitur tot grauiſſimis uiris, historijs, experiētia, & cō-
muni omnium opinioni fidem detrabere uideamur, nulla
tenus an fascinum sit, probare conabimur; sed ipsum
esse concedentes, ad eius diffinitionem assignandam, &
enucleandam accedemus.

Quid Fascinum sit, eiusque diffinitio examina-
tur: & imaginationem illius causam esse
ostenditur. Cap. II.

Describit
fascinum.

Fascinum, est pernicioſa quaedam qualitas, intensa
imaginatione, uisu, tactu, uoce, coniunctim uel diui-
sim, celi quandoque obseruatione adhibita, propter
odium uel amorem inflicta. Pro cuius diffinitionis exa-
mine notandum est, causarum duo esse genera, naturale
unum, morale alterum; ut, qui uult, imperat, consulit,
suadet, impellit, is eius rei, quæ uoluntate, imperio,
consilio, suasu, impulsu suo fit, moralis causa dicitur.
At cum quis innata atque insita ui, & non externa
actionem uniformem exercet, eius actionis naturalis
causa appellatur. In hac autē fascini descriptione, utra-
que causa conspicitur collocata, ut intelligatur ex artis

Moralis ca-
usæ sit.

Naturalis
causa.

Et naturæ principijs fascinationem originem trahere. Partes omnes, quibus descriptio hæc cōflatur, iuxta præstantissimorum Philosophorum doctrinam apeririendas & declarandas proposui; utque à prima particula, quæ est imaginatio, exordiamur, animaduertendū est, quòd inter alias potentias animæ sensitivæ attributas, quæ corpora nostra alteratione afficiunt, est imaginatio ipsa; quia etsi animales uirtutes ratione qualafitudinem in corpore ob laborem efficiunt, maximè alterantes dicuntur. Vnde alia uitalis, alia concupiscibilis, alia irascibilis uocitetur; tamen præcipuam alterandi uim imaginatio tenet, & eò magis cum imaginationi assensus uel dissensus accedit; ex quibus passionēs & alterationes oriuntur; quarum qualitate corpus diuersimodè afficitur & alteratur. Idcirco Aristoteles in 2. Ethicorum hæc exprimens, inquit, Tria sunt in anima, passio, habitus & potentia; quòd autem imaginatio alterandi potestatem habeat, hinc patet: illæ enim animæ operationes nos alterare possunt, quæ magni spirituum motus ad diuersas corporis partes internè & externè causa sunt: sed sic ex imaginandi uirtute in nobis accidit, igitur ut notissimum præsupponendum id est. Quòd autem imaginatio externa corpora pertingere & afficere ualeat, creditu facile est: Nam cordis spiritus ea qua est qualitate affectus ad imaginationē deferatur: qua quidem qualitate iuxta imaginātis uolūtatem & imperiū aer inficitur, & corrumpitur; à quo postea fascinatio cōtrahitur. Verūm spiritus imaginationi deserniens, non secus ac rationale quoddā sidus, in quolibet res, pro intensè imaginantis uoluntate, radios salutares uel perniciosos diffundit: hac uia, uehemētī de-

Fascinū ex
artis & na-
tura princī-
pijs ema-
nat.
Imaginati-
one præci-
puè affici-
mur.

Animæ tres
virtutes.

Fascinū sic
ex imaginā-
tione.

Corpora ex-
terna alte-
ratur ima-
ginatione;

Spiritus i-
maginatio-
nis terrens.

A substan-
tijs super-
caelestibus
imagina-
rio adiuua-
tur.

siderio imaginationi addito, fascinās, amorem, odium, valetudinem, aegritudinem, vitam & interitū inferre potest. Has vires nonnullorum hominum imaginationibus, à supercaelestibus substantiis communicari atq; infundi, sunt qui arbitrentur; sub quarum superarū substantiarum benigno aspectu procreatę sunt; si intenta imaginatione Iouis, aut cuiusvis sideris specie & ideā fascinantes concepissent. Huiusmodi fascinantium animam sic imaginantem, & in planetis pro rei inficiendę qualitate desideria collocantę, duas continere res affirmant; formam videlicet qua corpus informatur & vivit; atq; planetę simulacrū & ideam: quo fit, vt omnis materia quę motui subdita est, animę nō secus atq; ipsi intelligētę caelesti pareat. Nec admiratione dignū existimant, si corporea ab incorporeis fiant, vt pestes, febres, & alia mala per imaginationem duntaxat excitentur, quia quidquid homo concipit, illud homo est, eiusq; forās emittēdi uim habet. Hoc pacto mulieres odio, uel cupiditate inflammata, vehementiori imaginatione grauidę, spiritum quendam emittunt, quo impressio ad cælum eleuatur, qua quidē impressione corpus quoddam ex menstruo assumptum est, quod è cęli conuexione refluens, cruces & alias turpes notas in hominum vestibis imprimit, quę grauium & pestilentium morborum deinde causa sunt, id quę factū haud difficile est, si hominum conceptus volatiles & corporei reddantur, atque pro conceptū qualitate ad sidera ferantur, vt libidinosus conceptus ad Venerem, inuidus ad Saturnum, saeuus ad Martem, & sic de reliquis, qui rursus in hominum perniciem & exitium, Planetarum virtute affecti, ac roborati descendunt. Quo factum est

Quicquid
homo cōci-
pit, illud
homo est.

Quo pacto
cęlestiacor-
pora ad fa-
scinum cō-
currant.

ut nonnulli, non modo conceptus astrorum virtute in-
fectos, in hominum calamitatem venire crederent; ve-
rum etiam sidera ipsa, ut Horatius ad Canidiam vene-
ficam scribit:

Astra ho-
minib; fu-
nesta.

Per atque libros carminum valentium

Versus Ho-
ratij ad Ca-
nidiam.

Refixa cælo denotare sidera,

Canidla parce uocibus tandem sacris,

Citumque retro solue solue turbinem.

Hac uia miseros mortales innumera mala, morborum,
que diuersa genera inuadunt: hac imaginatione inter-
media, res quandoque futuras prasagimus, quoniã spi-
ritus imaginatiue virtuti seruies, adeo acutus, subtilis,
ac penetras efficitur, ut perquam abditam, recõditam,
& penitus ignotam rem, prauiderè possit. Quod si quis
imaginationi tot tantarumq; rerũ stupore dignarum,
causam adscribere dubitauerit, uel ex eo ad credendum
adduci poterit, quod mulieres eius adspectus, ac sexus
fætus generant, cuius tempore concubitus simulacrum
& imaginem animo conceperat: unde nunc mas nunc
femina oritur patris matrisve, aut aliam quampiam si-
militudinem referens. Mulier enim si quid animo con-
cipit, aut in obuia queque oculos defigit, menti que im-
primit, ea plerunque infans in externis corporis parti-
bus signata refert: eodem pacto inter amplexus & sua-
uia, si mulier oculos & cogitationẽ in uiri alicuius iul-
tum dirigat, aut quemlibet alium presentem imagine-
tur; eius effigies in fætu conspici solet: eamque est
imaginationis uis atque natura, ubi mulier aut quiniis
aliis fixius quid intuetur, ut simile quiddam conspectis
emoliat; adeo ut infanti uarias rerum formas induci
contingat, ac neuos, lituras, uerrucas que imprimi, que

Futura præ-
dicimus p
imagina-
tionem.

Vis imagi-
nationis in
mulieris
cõcubitu.

Partus mō non facile elui possunt. Sic nonnullæ mulieres, ex lepo-
 strosi exi- ris obtutu infantes edunt, labello supremo bifurcatim
 maginatio dissecto. Eadem ratione nonnulli simis naribus genera-
 æ editi. tur, ore distorto, labris indecore prominentibus, totoq;
 corporis habitu difformi; quod mulier conceptus ac ge-
 stationis tempore oculis totaque mente ac cogitatione
 in monstrosas quasdam species defixa fuerit. Eaquæ de
 causa plures in homine, quàm in reliquis animantibus
 differentiæ, ac discrimina cernuntur. Nam cogitationū
 uelocitas, animi celeritas, atque ingenij uarietas, multū
 formes notas imprimit; cū ceteris animantibus ani-
 mi serè sint immobiles, stabilesque & in suo cuique ge-
 nere similes. Eadem prægnantes si alicuius cibi cupidi-
 tate accensæ corpus suum tetigerint, natum in ea cor-
 poris parte cibi illius nota signatum edunt, si eiusmodi
 cibis negatus, aut non illicò exhibitus eis fuerit. Eodē
 quoque pacto gallinæ pullos excludere putantur eius co-
 loris, qui ipsis incubantibus obiectus fuit. Plutarchus
 ait quandam fœminam in seruire coitus oculos inten-
 dentem in oblatam Aethiopis imaginem, puerum ni-
 grum ex candido homine genuisse: sic cetera animalia
 fœtus iuxta conceptionem generant. Philosophorum
 etenim scripta passim ostendunt uisa in conceptu, ma-
 gnā in partu uim habere. Plinius lib. 7. ait, Similitu-
 dinem quidem in mente reputatio est, in qua credan-
 tur multa fortuita pollere, uisus, auditus, memoriaque,
 haustæ imaginis sub ipso conceptu; cogitatio etiam
 utriuslibet animo subito transuolans, effingere similitu-
 dinem, aut miscere existimatur. Ideoque plures in ho-
 mine quàm in ceteris animantibus differentia, quo-
 niam uelocitas cogitationum, animique celeritas, &
 inge-

ingenij uarietas, multiformes notas imprimit: cum in cæteris animalibus immobiles sint animi, & similes omnibus singulisque in suo quæque genere. Vnde conuigibus præcipitur, ut elegantes circa genialem lectum imagines habeant. Vrbs est in Brabantia Buscoducis, in qua, ut in alijs eiusdem Prouinciæ, stato anni die quo maximum urbis templum Deo dicatum ferunt, publice supplicatur, ludi que uarij superis exhibentur. Sunt qui tunc diuorū personas induant, sunt qui demonum: ex his unus cum uisa puella exarsisset, domum saltitando se recepit, & correptam (ut erat personatus) uxorem suam, eam in lectum coniecit; asserens se ex ea demoniū cudere uelle: concubuit, concepit mulier, & peperit infantem demoni similem; qui simul atque editus est, saltitare cæpit. Hinc Iacob gregem suum augere didicit, ut sacra testatur historia, uirgas amygdalinas uarijs coloribus incisas apud canales disponens, ad quos bibendi causa oues appellebant, ubi coeuntes illas conspicerent. Quid quod egrotus ex opinione quam de Medico, aut de re quapiam imbibit, salutem sibi parare potest? Idem, frigus imaginando, frigore corripitur; sic cum res acres mente concipimus, dentes stupefcunt: cum res rubras, sanguis è naribus effluit. Quæ omnia fieri nullo modo possent, si imaginatio alterandi uirtute prædita non esset.

Ludi Brabantiz.

Partus demoni similis ex uiri cōcubitu.

Ars Iacob i grege augendo.

Ægroti de medico opinio ad cōualefcēdū confert.

De uisu qui Fascini diffinitionem ingreditur.

Cap. III.

Sicut in corpore humano sublimiorem & eminentiorem locum capiti natura dedit, ac tanquam arcē constituit, cæteris membris omnibus pro basi suppositis

Caput humani corporis arx.

Rex sen-
suū visus,
& anima
familiaris-
simus.

Animi affe-
ctuū indi-
ces oculi.

Lux oculo-
rum causa
creata.

Natura lu-
cis duplex

Planetae &
sydera in o-
culorū gra-
tiā forma-
ta.

tis; sic inter ceteros sensus visum, ueluti Regem om-
nium editissimum, & tanquam in arce collocatum esse
uoluit, ipsumque animae familiarissimum fecit, quod ex
communi utriusque affectu colligi potest: siquidem ani-
mi dolorem maestitia suffusi oculi non dissimulant: con-
trā gaudente animo hilares subrident, metu inualescen-
te turbantur, animo ira flagrante exasperantur & ru-
bescunt: in cogitatione, ac cura quiescunt, eodem obtu-
tu haerentes, & quasi cum mente simul intenti, sicut in
animi deliquio simul luxantur, & remittuntur. Idem
accedente amico, beneuolum affectum, sereno tranquil-
loque intuitu nuntiant. Quoties uerò inimicum con-
spiciunt, molestiam, indignationemque praeserunt, in
audacia prosiliunt, in reuerentia subsident, in amore
blandiuntur, in odio efferrantur, & (ut paucis absol-
uam) ad animi affectum visus compositus est, eius ima-
ginem prorsus exprimens, naturamque inuisibilem pe-
rinde ac in speculo referens. Horum oculorum gratia,
lucem rerum omnium praestantissimam, Deus Opt.
Max. creauit, cuius lucis natura duplex est; altera ex
hoc igne corruptibili fulgens, eaque mortalis & extin-
guibilis: altera perennis & immortalis è caelo ad nos de-
lata, à sideribus singulis, tanquam à perenni fonte de-
fluens; intraque familiaris & gratissima oculis; quippe
qui per eam ad uidendum habiles & idonei redduntur.
Utque Deus, quanti oculos faceret, ueluti animi nun-
tios, ac fidos ministros nos doceret, (nam aequè oculi a-
spectabili luce delectantur, atque animus inuisibili cla-
ritate ac ueritate fruitur) Solis, Luna, ceterorumque; tū
erraticorum, tum fixorum syderum splendorem in ocu-
lorū gratiam & mysterium formauit, ut ab ipsis uide-
retur,

retur: quo munere omnium nobilissimo adiuti, quid-
quid in orbe continetur spectant. Nec temere oculos
non animi tantum fidelissimos duces, sed alterum animum
nuncupare audemus; nam hos cum osculamur, animum ip-
sum attingere uidemur. Et quemadmodum animus lon-
gissime progreditur, uagatur ac spatiatur, ita oculi à ter-
ra uno ictu calum pertingunt, mundi que fines, ortum
& Occasum, Septentrionem ac Meridiem collustran-
tes, ad eorum contemplationem mentem attrahunt.
Cum igitur gaudente animo, oculi hilariter subrideant,
& eodem mœrente, ipsi quoque hebetentur ac langu-
scant, grauiori premente molestia lacrymas exprimât,
per iram tumescant, in mansuetudine remittantur, in
contemplatione hæreant, denique omnibus animi affe-
ctibus statim respondeant, varijs mutationibus, natura-
lem quandam animi cognationem declarantes. clarum
relinquitur, quod si fascinum per imaginationem quæ
est animi uis, fiat, ut diximus, per oculos quoque, qui
animi ministri & affines sunt, fieri potest. Ex ipsis ra-
dij quidam emittuntur, qui ueluti iacula quædam, ac sa-
gittæ ad effascinandorum corda deferuntur, totumque
corpus inficiunt, atque ita nulla interposita mora arbo-
res, segetes, bruta animalia, & homines perniciofa qua-
litate inficiunt, & ad interitum deducunt; quam effasci-
nandi uim mulieres, & inter eas ancillæ maximè habent;
que uisu nocere ubique compertæ sunt, & illæ præser-
tim, quæ uel in singulis oculis geminam pupillam ha-
bent, uel in altero equi effigiem. ut de quibusdam Pon-
tum incolentibus scriptum legimus. Atque huiusmodi
mulieres, alia dote sunt à natura donatæ, ut mergi ne-
queant, ne ueste quidem degroat. Nec mirari debe-

Oculus est
alter ani-
mus.

Oculi re-
spiciunt af-
fectibus a-
nimi.

Quem ad-
modum ip-
sum Fa-
scinū fiat.

Anicula
ad Fascinū
dum potif-
simū apte.
Gemina in
oculo pu-
pilla uim
fascinandi
maximam
denotat.

Homo *μῆν*
ἡρόδοτος

mus humanos oculos tantam vim possidere; est enim ho-
mo parvus quidam mundus, in quo omnia unita repe-
riuntur, quæ sparsim in toto terrarum Orbe seminata
cernuntur: quod profectò dici non posset, si oculorum
aciẽ ea uirtute insignitam non haberet, quæ etiam bruta
animalia prædita sunt; ueluti de Basilisco legitur; qui
uenenosis radijs ex oculis emissis, quoscunque intuetur
interficit. Gallorum quoque oculis semina quædam, ac
spiritus ineße ferunt, quibus leonibus dolor ac mæror
incredibilis incutitur: quam sententiam hisce uersibus
explicauit Lucretius.

Galli obtu-
tus leoni ti-
more incu-
tit.

Lucretij
uersus.

Nimirũ quia sunt gallorũ in corpore quædã
Semina: quæ cum sint oculis immissa leonũ,
Pupillas interfodiunt, lacremque dolorem
Præbent, ut nequeant contrã durare feroces.

Lupus quã-
do uocino-
xius.

Nec dissimilem naturam lupi habere perhibentur; qui
si priores obuium quempiam conspexerint, illicò ei vo-
cem adimunt, ut ne sonum quidem emittere possit, tan-
tum abest ut uociferari aut fari queat. Testudines etiã
oua fouere, & fœtus excutere oculis dicuntur. Si uerò
ea quæ de oculorũ radijs diximus, alicui creditu diffi-
cilia uidentur, mēstruat as mulieres animaduertat, quæ
specula intuitæ ea sanguinea nube maculant, tantã uim
oculis natura indidit. Amâtes præterea sese mutuò aspi-
cientes, adeò ignibus quibusdam torquentur, ut uiuere
nequeant, nisi ipsorum insana libido, ac desideria com-
pleatur; & usque adeo amoris, ne dicã furoris, ietibus
cor patet, ut si alter eorum rem amatam in amore sibi
non respondere senserit, angatur, crucietur, & lacrymis

Testudines
oculis oua
excitant.

Mulieres
mēstruatæ
specula in-
tuitæ.
Amârium
ardor in ex-
mutuo con-
spectu.

ac mœrore cōficiatur. Si quidem uisus ob innatum sue
 nature motum cum spiritu eiaculante quandam uim
 igneam, & mirabilem diffundit, ita ut hoc auctore per-
 multa & agat & patiatur homo, ipsis etiā tenebris in-
 uitis, ut de Alexandro legitur, qui per tenebras equē,
 ac per lucē cernebat. Noluptatibus itaq; uisus capitur,
 ac rerum uisariū amore allicitur, ad eos perueniēs, quos
 per pulcbros & elegantes perspexerit: ideo demirari
 quā maximē eos quispiam posset, qui hominem uisu
 assentire, ac molestia affici putant, & non item agere &
 nocere. Etenim mirum eorum intuitus, qui venustate
 & pulchritudine antecellunt, quodque ex oculis pro-
 fluit & emanat, siue lumen, siue profluvium quoddam
 sit, amantes tabe conficit, permista dolori noluptate,
 tantusque ardor internus ex oculis egreditur, ut mul-
 to acrius uisus quā tactus uel auditus laedat. Quid?
 Nonne stupendum est, quod de quadam aie, quæ Ictē-
 rus uel Galgulus dicitur, quæ eam uidetur sortita natu-
 ram, ut ictericiū morbum, quo homines laborant, ad
 se attrahat, ipsumque per oculos effusum hauriat. Homo
 uerō qui tali morbo torquebatur, sic ab alite uisus sana-
 tur, & ales moritur. Atque ut reliquos morbos taceam,
 lippitudinis morbus solo cōtuitu contrahitur: tam per-
 niciosam uim oculi habent, ut in alios proprium uitium
 eiaculentur, idque ea ratione fieri posse duco: nam ani-
 mus malè affectus, suum quoque corpus malè habet.
 Quod uel inde colligitur, quia rei ueneræ cogitatio &
 contemplatio genitales partes rēllat & erigit. Canum
 etiam furor in ijs certaminibus, quæ cum feris ineunt,
 uisus aciem perstringit, sæpius etiam penitus excacat:
 sic cū animus aliquo mœrore, aut uitio affectus est,
 colo-

Alexander
 æquē in te-
 nebris ac p
 lucem cer-
 nebat.

qui dA
 pampou
 ydior
 te mupl
 melle

ntoup xE
 orium Eb
 onoi fūg
 gūm

Galgulus
 ictericiū
 morbu at-
 trahit.

Lippitudo
 seu opax
 uia, ex cō
 tuitu nasci-
 tur.
 Animi &
 corporis
 mutua af-
 fectio.

colores corporis immutat: si inuidia tenetur, pallore & croceo quodam colore totum corpus inficit. Vnde quotiescunque inuidia tabescentes linidos in aliquem oculos defigunt, animi simul uenenum uibrant, & quasi iaculis uirulentis inuisum confodiunt & uulnerant. Illud uero prætermittendum non est, quod nonnulli uernas,

Ab ipſis familiaresq; nonnunquam patres ipſos à quibus omnis inuidiæ ſuſpicio abeſt, nihilominus oculum effaſcinantem habere arbitrati ſunt; Et ideo matres, liberos, quos in lucem ediderunt, illis non oſtendunt, niſi poſt ma-

Ex quorum dā intuitu pūctiones infligi. gnūm tēporis intervalum: Plutarchus homines quosdam suo intuitu & pūctionibus, multis negotium exhibere affirmat, quōd eorum scilicet habitus, humoris imbecillitatisque causa in peiorem conditionem tendat, qui autē solido concretiori que constant corpore, uiciū hoc non sentiunt. Quapropter non temerē in fa scini diffinitione uisus positus est; quia per eum maxi-

Verula & hodie pueros, pecudes & segetes inficiunt. *me fascinatio fit. Cuius quidem rei nostrae tempestatis aniculae non paucæ fidem faciunt; quarum impuritate multi pueri effascinati grauisimum discrimen adeunt: saepe etiam acerbam subeunt mortem, pecudes partu*

getes sine fructu metuntur, arbores arescunt, ac deniq;
omnia pessum ire videntur. Quæ res eos non latet, qui
cum Ponticis hominibus commercium habent, illinc
empta mancipia statim abducentes. Pontici enim ho-
mines adeo fascinant es oculos habent, ut nulli rei par-
tant, quin illam omni perfectione priuent, & in maxi-
mum malum coniiciant.

De tactu Fascinum efficiente. Cap. IIII.

Tactus omnium sensuum præcipuus, & præstantissimus est, quippe qui singulis animantibus inest, ideoque omnium maximè necessarius habetur; quia animalia absque eo nec esse possunt, nec reperiuntur; atque ut Aristoteles docet, sine reliquis sensibus vivere cernuntur, at sine tactu minimè. Illius organum nervus quidam esse reperitur, ad retis similitudinem & imaginem formatus, per uniuersum corpus extensus, cute coopertus, & carni immersus à corde originem trahens. Cuius obiectum sunt quatuor qualitates primæ, ut calidum, humidum, frigidum & siccum. Verùm tactus hac de causa fascinum inferre dicitur, quoniam eius vsus duplex est: modò per arteriæ eleuationem, modò per eiusdem submisionem. Cumq; arteria explicatur ac patescit, spiritus foràs mira celeritate emittuntur, ac quodam imperceptibili modo, ad rem effascinandam deferuntur. Et quia arteria à corde oritur, spiritus quoq; inde exeuntes, cordis qualitatem infectâ, ac uitiatam retinèt, ac iuxta eius præuicaciam, omnia quæ attingunt, inficiunt ac fascinant, non secus atq; imaginatione, & oculorum radijs fieri ostendimus. Quandoque quatuor qualitates, quæ tactus obiectum sunt, à spiritibus ab arteria emissis inficiuntur, quæ postea sic infectæ, quamlibet rem sibi obiectam fascinant ac pessundant, idq; anicula in hoc scelere exercitata animaduertentes, rem effascinandam aliqua perniciose re tangere festinant. Ceterùm si cum tactu, herbe aut uerba iungantur, celerius fascinum perfici putant; ut Poeta dixit,

Nulla sunt animalia tactus expertia. Tactus organum.

Obiecta tactus. Duplex vsus.

Modus fasciniandi per tactum.

Ouid. de fa-
scini mi-
stione.

Torpedi-
nis vis.

Historia: A-
uicenna de
serpētis mi-
ro quodam
veneno

Hyena vis
in canes &
homines
dormientes.

Actus ad-
uersus Hy-
enam.
Serpens Ibi-
dis penna u-
situr.

Viperarū
dine tacta
stupet.

Pocula si quando senu infecere nouerca,
Miscueruntq; herbas, & non innoxia uerba,
Auxilium uenit, ac mēbris agit atra uenena.
Quod si ea que de hoc fascino genere circumferantur,
creditu d'ffilia uideantur, unica marina torpeda ad id
credendum nos inducere potest; que etiam si eminus
hasta, uirga de tangatur, nihilominus lacertos quantumvis
præualidos torpescere cogit, & quamlibet ueloces pe-
des alligat; ut fateri necesse sit, uim aliquam ei inesse,
cuius uirtute mēbra afficiat: homine; uerò eiusmodi stu-
pore correpti, quasi sine sensu & uiribus sibi uidentur;
ut de quodā serpente Auicenna narrat, quem cum mi-
les lancea interfecisset, ex lancea contractu totum eius
corpus mortificatum fuit. Eodem pacto effascinati ac-
cidere consuevit, qui simul acque ab aliqua amicu-
ta tacti sunt, omnibus uiribus se præcitos esse cogno-
scunt. Hyena quoque umbra contractu canes obmutet
scunt. Ferunt etiam Hyenam, que uel hominem, uel ca-
nem conspexerit dormientem, suum protendere corpus,
& si dormientis magnitudinem excedat, de mentiana
ei incutere, eiusq; manus, ne resistere conetur, depascere;
si uerò se breuiori corpore impari; proceritate ui-
deat, perniciosi cursu, celerrimisq; pedibus fugam arripe-
re. Quod si forsitan sauiens in te prornat, obstitendum
prorsus, ne a dextris inuadat, quoniam stuporem ad-
fert, cui uestigio herens occurrere non ualebis. Si adha-
uam detorserit, intrepidus irruito; sic eam hoc impetu
torporem confessam enecabis. Sic serpens quernis frō-
dibus contracta moritur; & in uestigio gressus haret;
iniet & Ibis penna; & Ripera arundine percussator-
pet, ac sagi ramulo contracta confessim obstupet. Si-
mili

mili quòque modo platani folia uestertiliones abigunt;
 quare non uerisimile nobis id uidebitur, quod de fasci-
 no per humanum tactum eiaculato circumfertur? Sic
 Eryngium ore Capræ sumptum totum sistit gregem.
 Quid Echeneis Remora nuncupata, paruus admodum
 pisciculus sic dictus, quòd naues teneat ac remoretur?
 Is si semel nauì aquas sulcanti adhaeserit, ruant licet uē-
 ti, sauiant procelle, omnium furori imperat, uentorum
 impetus frenat, uniuersi que penè mundi rabie dom-
 mat, ac nauigium ipsum inuitis fluctibus, ac Neptuno
 reluctante sistit. Vnde Lucanus,
 Non puppim retinens Euro tendēte rudētes
 In mediis Echeneis aquis.
 In Aethiopia quorundam sudorē tabem contractis cor-
 poribus adferre aiunt. Quid de arcano illo mysterio di-
 cemus, quo ferrum à magnete attrahitur? cuius lapidis
 tantā uirtus est, ut si bracteam ferream mediam suspē-
 das, cuius altera cuspis magneti semel adhaeserit, ea sua
 pte postea natura ad utrumque polum semper conuer-
 tatur. Quo facilius credendum est, ex hominum conta-
 ctu fascinū eiaculari posse. Ad cuius rei cōfirmationē,
 illud de tauro adduci potest. quem quamuis furentem,
 ficui alligatum statim mansuescere ferunt. Quis puta-
 ret è cape & allio lacrymas nobis uel è longinquo eli-
 ci? è pipere sternutamentum? Et quemadmodum cum
 Aquilarū pennis mistæ aliarum alitum pennæ absumū-
 tur, quod minimè fit, si cū alijs teneris ac mollibus etiā
 putrescentibus misceantur; sic nihil prohibet alicuius
 hominis salubrem esse tactum, alicuius uerò noxium?
 sicut de marino lepore legitur, qui uenenum est alijs in
 potu, aut in cibo datus, alijs uisus solum, alijs tactus: si-

Eryngio
 Rex remo-
 ratur. Re-
 more vir-
 tus.

Lucani ver-
 sus.

Magnetis
 arcana uir-
 tus.

Taurus fi-
 cui alliga-
 tus māsue-
 scit.

Allium &
 cape lacry-
 mas excu-
 tiunt. A qui
 læ pēna a-
 lias absu-
 munt.

Varia qua-
 litates le-
 porum mari-
 ni.

Cadaver
humanum
torā inter-
fectore sā-
guinem
emittit. O-
phiogenū,
Pſyllorū &
Marſorum
virtus con-
tra ſerpen-
tū morſus.

Ouidij ſen-
tētia de a-
moris con-
tactu.

Pulſata fi-
des uniſo-
nam mo-
uet.

Agnorum
chorde cū
lupinis mi-
nimè con-
ueniunt
Braſſica a-
puđ tutam
ſata are-
ſcit.

quidem grauidę mulieres, ſi ex eo genere ſæminam
aſpexerint, ſtatim nauſea, & redūdatione ſtomachi la-
borant; ac deinde abortum faciunt. Eiſdē ſpeciei mas-
ſale induratus ſi in modum armillarum brachijs adiun-
gatur, nauſeam abigit, ut Plinius fatetur. Inter ſe Et

quoq; hominis cadaver recens ſi coram interfectore cō-
ſtituatur, ſanguinē eijcere fama eſt. In Hellesponto cir-
ca Parium homines quosdam fuiſſe traditur Ophioge-
nes dictos, qui ſerpentum iētibus ſolo contactu mede-
rentur, manuq; admotā illicō uenenum extraherent.

Huius quoque naturæ in Africa gens Pſyllorum fuiſſe
fertur, quorum corporibus uirus ingenuū fuit, ſerpen-
tibus admodum exitiale, adeō ut odore ſolū eas ſopi-

rent: atque eadem uis Marſorum genti ineſt. Cur igitur
non credendum eſt, nōnullis hominibus uim ineſſe, qui
ſolo tactu faciunt, & perniciem offerant? Et præſer-

tim cūm Ouid. ſolo ueſtium tactu, amorē mulierū alli-
ti poſſe dicat. Si ea quæ in terræ uisceribus, & in eiſdē
ſuperficie procreantur, ut mineralia, lapides, herbe,

plantæ, & animalia ſolo attactu, tot incredibiles effe-
ctus dare compertum eſt; quare eodem modo humanę
naturæ earundem rerum efficiendarum uirtus non ine-

rit? In ſonis quoque nonnihil ſecreti miraculi ineſſe uē-
detur: nam iēta fides uniſonam ſuam impellit, timitura
quæ ab ea elicit. Præterea ſi chorde agnina cum chor-

dis lupinis iungantur, non modō nullum concentum
reddent, ſed etiam agnina à lupinis frangentur. In ter-
ræ ſatis, braſſica ſi ſecus rutam ſeratur, illicō areſcit,

fungi à terra auulſi, odore ſolū homines perdunt.
Serpentes ſibilo tantū magna diſtātia abſentes
enecant. Ergo non mirum uideri debet, ſi quorun-

dam

dam hominum tactus effascinandi ui præditus sit.

De vocis natura quæ Fascini causa existit.

Cap. V.

ANtequam de fascino per uocem inflicto quidquam determinemus, animaduertendum est, ut Ammonius notat, triplex orationis genus reperiri, in intellectu scilicet, in uoce, & in scripto. Vox autem est sonus, qui ab animalis ore egreditur, cum imaginatione aliquid significandi; quæ quidem vox duobus spectatur modis: altero ut articulata, & syllabarum prolatione distincta est; ac scribi potest; ueluti hæc uox, ueniat, ruat, & reliqua huiusmodi: altero uerò quatenus inarticulata, & syllabis explicata non est; qualis est canum latratus, serpentum sibilus, & ouis balatus. Vocum articulatarum, quædam significandi ui præditæ sunt, ut timor: quædam omni significatione carent, ut blitiri: & alia quæ homines casu & inaniter proferre solent. Duplex in uocibus significationis modus reperitur, naturalis unus, quo animi affectus inter nos exprimimus: iuxta quem modum Aristoteles in Politicis dixit, Vox est molesti & incundi significatio: artificialis alter, & hic profectò modus non nisi humanis uocibus inesse conspicitur: quæ quidem uia, nomina, uerba, orationes, & quæcunque locutiones, uoces dicuntur, quæ non modo animi sensus, sed res sensibus cognitæ & manifestas demonstrant. Quando uocem fascini causam dicimus, non modò de articulata, & ad hominum placitum signifiatiua intelligimus, uerùm de omni uocis loquimur modo, ut ex hominum ore effertur. Ut quæ clariùs fiat, quæ uia uox tot incredibiles effectus effice-

Genus orationis triplex. Quid vox & quo duplex eius significatione.

Vocis differentia.

Arist. loca in Politicis

Organa vo-
cis & for-
matio.

re dicatur, non est ignorandum, quòd à faucibus fistula
quædam procedit introrsum ad pulmonē tendens, qua
nō cibum nec potum sumimus, sed aerem per spiratio-
nē in cordis refrigeriū trahimus: cū igitur aer à cor-
de remittitur, in larynge pulmonis actione reprimatur,
ac per eandem arteriam missus repercutitur, fitque
vox, ad quam articulandā, & syllabis distinguendā, pa-
latum, lingua, dentes & labia concurrunt. At aer à cor-
de percussus, cordis qualitate afficitur, qui cū vocis
naturam ingreditur, quocunque dirigitur, omnia illa
perficiendi uirtutem & potestatem habet, quæ in cor-
de concepta erant. Nonnulli uocibus ac uerbis uim ines-
se credunt ex persuasionē, quā de re ac voce qualibet si-
bi profuturam confidunt. Dicebat enim Plato: quando
humana mens rem aliquam amat, quæ naturæ uia pro-
desse non potest, & nihilominus sibi profuturam per-
suadet, ex sola mentis intēctione corpus res illas inuat.
Cuius quidem sententiæ rationem afferunt; quia corpo-
ris habitudo animæ uirtutem sequitur; quo fit, ut rem
ita se habere oporteat, ueluti concepta sit. Vnde Socra-
tes ait, Incantationes uerba sunt decipiētia rationes ani-
mas, secundum spei inceptionem, aut secundum timoris
incisionem. Galenus quoq; inquit, Sunt quidam natura
leti, qui quando agrotāt, si eos sanos futuros confirmet
medicus, conualescunt; quorum spes sanitatis est causa,
& medicus si animæ desiderium incantatione, aut ali-
cuius rei ad collum appensione adiuerit, citius ad va-
letudinem perducet. Quidam uoces ex uerborum con-
iunctione, sicut res materiales, vires adipisci existi-
mant, quā rē ex præsentī siderum positione, aut ex ho-
minis genitura, aut ex singulari animæ potestate, pro-
uenire

Platonis se-
tētia de mē-
tis intēctio-
ne.

Socratis de
incantatione
sententia.

Ægrotantes
opinio plu-
rimum iu-
uat.

uenire arbitrantur. Nec referre aiunt, quoniam uerba ab
 effascinante proferantur: & an laudibus uel maledictis
 rem effascinandam prosequatur, an affirmatiue uel ne-
 gatiue, barbarone an disertio sermone loquatur, quocun-
 que enim modo, effascinans obmurmuret, ac uocem
 emittat, dummodo ad rem quampiam effascinandam
 uehemens desiderium habeat, res illa nulla interposita
 mora, inficitur; iuxta effascinantis uoluntatem; eamque
 fascinum ueluti cordis nuntius ac fidus minister non ex-
 cedit: hinc fieri potuit, ut uerbis quibusdam prolatis ex
 anicularum uel prauorum hominum ore, pueri aliqui
 egrotauerint, alij interierint, grauida mulieres abortum
 fecerint, nonnulli homines macie confecti fuerint, equi
 ceciderint, oues lacte destituta fuerint; Circe carminum
 incantatione uarias imaginum facies mentita fuerit, &
 alia quamplurima acciderint, quae singula recensere ni-
 mis longum foret. Nonnulli uerborum uariis bruto-
 rum animalium & aliarum rerum formas induerunt, alij
 ad remotissima loca paruo temporis spatio aduolarunt.
 Quod inde nobis persuaderi debet, quia uerbis bruta
 animalia retardantur & capiuntur; a segetibus, uincis
 & uiridarijs, mures, locustae, & alia nocua animalia
 uerbis ac scriptis, uel ex improviso prolatis characteri-
 bus arcentur, serpentes sistuntur, qui incantantium uer-
 ba timentes, alteram aurem terra, alteram cauda obducunt,
 iuxta illud Psalmi. Sicut Aspidis surdae, & obturatis au-
 res suas, quae non exaudiet uocem incantantium: & egro-
 ti pristinam ualitudinem acquirunt. Quid quod Magus
 quidam in tauri auriculam uerbis prolatis, Taurum ita pro-
 strauit, ut mortuus uideretur? hoc etiam ad motus panis
 furto inueniendo conceptis litteris inscriptas corrobo-

Verba quo
 quo modo
 prolata effa-
 scinare pos-
 sunt.

Circe ines-
 tatrix.

Animal no-
 cinu uerbis
 abigi pot.
 Aspidis na-
 rura contra
 icantatores.

Magus tau-
 rum uerbis
 prostrauit.
 Nonnulli-
 rum furti in-
 ueniendi ad
 perlicitio.

rat; atq; illud, quod carmine prolato, quidam super acutissimum gladium, & candētes prunas ambulant, digitoque vni insistentes, alterumque hominem, aut portus grauissimum in altum subleuant, equos ac tauros furibundos verbis domant, canes feroces sedant, & a latratu desistere cogunt. Pollutionem in somnis cum

Pollutio
carmini-
bus cura-
tur.

Vermes
carmine
necantur &
sanguis fi-
situr.

Carmina
morbos a-
bigunt.

Vulnus ip-
sorum gla-
dii coale-
scere.

Verborum
tria gene-
ra.

Oratio Tu-
sciz Vesta-
lis.

muliere quam adamant moliuntur, & earum quoque rerum representationem imaginantes praeuidēt, ut eis libet, & futuras illas praescire satagūt. His vermes interficiuntur, sanguis vndecumq; fluens sistitur. Quocirca dixit Homerus profluvium sanguinis vulnerato saemēni Vlyxem inhibuisse carmine. Omnes morbi ab humano corpore expelluntur, vulnera curantur, & sagittae ossibus fixae, mira facilitate extrahuntur: nec desunt qui dicant, se homines cane, vel serpente morsos, aut quouis veneno infectos, etiam quantumcūq; absentes, sanos & incolumes reddere posse, idq; nulla alia re adhibita, nisi quadā verborum prolatione; Illud verò maiorem admirationem affert, quod aliena cuilibet personae remedium adhibent, & absens sanatur, alij ipsomet gladio, quo quis vulneratus est eum medentur, vulnusq; coalescere ferūt; & quod stupore nō admiratione tantum dignum est, cum verba proferuntur, si gladium sursum uersus digitis fricant, vulneratum nullum sentire dolorem; at si deorsum, incredibili dolore affici dicunt: & ut hanc materiam in pauca conferam, cum Plinio dicendum est, verborum tria esse genera, alia ad impetrandum, alia ad depellendum, alia ad commentantem pertinent. Impetrantis verba sunt illa, quibus à suprema natura aliquid orando obtinemus, quo quidem modo, Tusciz Vestalis precatio extitit; quae aquam cribro eius-

modi

modi precatione tulit. Alia etiam Vestales mancipia fugitiua nondum egressa vrbe, in loco precatione retinuerunt. Demum omnia verba amatoria, sic esse putant; quorum Theocritus, Catullus & Virgilius meminerunt. Vnde Horatius dicebat.

Verba amatoria fascino vim habent.

Quantū carminibus, quæ versant atq; venenis, Humanos animos, has nullo perdere possum, Nec prohibere modo.

Horatij locus.

Hæc etiam parentū execrationes in filios spectant; quorum non paucos in calamitosum funestumq; exitum, ob diras huiusmodi imprecationes deuenisse audimus. Ideo Plato nihil parentis imprecatione filijs periculosius censet. Depulsoris verba sunt, quibus in depellendis & auerruncandis nocuis & molestis utimur, quo modo luxatis membris carmen auxiliari Cato prodidit, & Marcus Varro podagris. Cæsarem dictatorem post unū ancipitē uehiculi casum ferunt semper ut primum in curru cōsediſet, carmine ter repetito, securitatem itinerum stipulari solitum: sic olim primum anni diem latis precationibus inuicem faustum ominabantur, fascinationibus etiam adoratione peculiari occurrebant. Quibusdam etiam carminibus contra grandines, morborumq; genera, & contra cōbustiones utebantur. Annoliū memoria proditum est, quibus verbis antiqui fulmina arcerent, uel impetrarēt. Commendationis uerbis aliquid futurū interpretabātur, et ideo impares numeros, ad omnia uehementiores credebant, sternutantes faustis uerbis salutabant, absentes aurium tinnitu de se sermones præsentiebāt, tātā uerbis uim olim adscribebant. Attalū affirmare tradunt, ut si quis Scorpione uiso dicat Budeum illic cōhibeat ne istos

Parentum in filios execrationes perniciosa.

Cæsar in ingressu uehiculi carmen proferebat.

Antiquorum mos primo die anni inter se consulandi.

Cæli tempestates carmine procurata & averti. Impar numerus efficax. Attali opinio ad scopionē cōhibendum.

suos

Noniani a-
muletū cō-
tra lippitu-
dinem.

Numeti. so-
nori luis.

Caleni sub-
dola inter-
rogatio.

Romano-
rū sagax re-
sponso
Cuminum
maledictis
satū latius
coalescit.
Berosi hi-
storia de
Cham.
Anacēpha-
lēosis to-
tius capitis

suos uibret. Marcus Seruilius Nonianus, qui lippitudi-
nis morbum uehementer metuebat, priusquam lippit-
tudine ipse nominaret, alius se sibi prädiceret, duabus
litteris Græcis Α & Π. chartam inscriptam, sinōq; cir-
cumligatam collo subuertebat, quæ observatione, mor-
bum illum se evitare credens semper uoti compos fuit:
sic numeri sonori incredibiles effectus in nobis paruit.
Illud quoq; huc spectat, quod cum in Tarpeio fodientes
delubro fundamenta, caput humanum inuenissent, à Se-
natu ob id legatis missis, Hetrurige celeberrimus uates
Olenus Calenus præclarum id fortunatumq; cernens,
interrogatione in suam gentem transferre tentauit, an-
te se prius templi imagine, scipione quodam determi-
nata: Hoc ergo dicitis Romani, hic templū Iouis Opt.
Max. futurum est? Hic caput inuenimus? Constan-
tissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse fa-
tum in Hetruriam, ni præmoniti à filio uatis, legati Ro-
mani respondissent, non planè hic sed Romæ inuentum
caput dicimus. Et id quod de Cumino fertur, quod cum
maledictis & probris satum est, latius nascitur. Quin-
& Berosus Annianus ait, Cum Noe ebrius iaceret,
Cham illius uirilia comprehendisse, ei que ut illuderet,
nescio quid carminis magici submurmurantem protu-
lisse, sterilemque eum perinde ac castratum effecisse.
Voces igitur & uerba, siue ob aerē à corde respiratū,
siue ex spe & persuasione, siue ex uerborum coniunctio-
ne, ex siderū uirtute, ex hominū genituris uel demum
ex animi potestate, uirtutem habeant, atque ad impe-
trandum, depellendum & commentandum concepta
sint, perspicuum est, incredibilem uirtutem obtinere,
ac fascinationis potissimam causam existere.

De Cæli obseruatione, quæ ad fascinandum
concurrit. Cap. VI.

Consueuerunt effascinantes non modò imaginatio-
ne, uisu, tactu, & uoce fascinum perficere, sed cæ-
lum ipsum, ac sidera ad illud efficacius & ualidius pa-
trandum adhibere, omnesque hominum affectus ad
septem, iuxta numerum septem planetarum reducunt,
libidinem Veneri adscribentes, tristitiam Saturno,
alacritatem Ioni, bella Marti, præsidentiam Soli, so-
lertiam & astutiam Mercurio, instabilitatem Lunæ.
Corpus quoque humanum ad duodecim signorum si-
militudinem in duodecim partes diuidunt, Arie-
tem capiti præficientes, Taurum collo, ut Mallius
Poeta ad Augustum Cæsarem scribens, notat his
uersibus.

Fascinantes
cælū adhi-
bent.

Humanæ
affectus a
planetis
gubernan-
tur.

Artus hu-
mani duo-
decim sig-
nis subij-
ciuntur.

Signa hæc præcipuas in toto corpore uires,
Exercent: Aries caput est ante oïa princeps:
Sortitur quoque sensus & pulcherrima colla
Taurus: & in Geminis æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris: pectusque locatū
Sub Cæcro est, laterū regnū, scaphlæque Leonis:
Virginis in propriam descendunt ilia sortem:
Libra regit clunes: & Scorpius igne gaudet:
Cætauro femora accedūt, Capricornus utrisque
Imperat in genibus: crurū tundentis Aquari,
Arbitrū est: Piscesque pedū sibi iura reposcunt.

Mallij ver-
sus de mæ-
bris homi-
num.

Vnde quando fascinatores in aliqua corporis parte, aut
circa aliquam affectionem, fascino ledere satagunt, il-
lud in hora signi, & planetæ rei efficiendæ conuenienti
efficere conantur. Ideo fascinandi modus iuxta signo-

rum & planetarum dispositione regulatur. Et actione subsidere rei fascinanda prædominante incipiunt: eoq; magis id consequi possunt, quia unicuique individuo aliquis stellarum influxus indutus est, quem fascinantes nature instinctu cognoscunt; cumque sub illarum stellarum dominio augere, & minuere possunt. Aiunt insuper quædam esse fortunata, quædam infortunata sidera, & pro fascini inferendi qualitate, sidera se eligere posse asseuerant. Et quoniam homo ex duplici natura compositus est, ex anima scilicet & corpore, in utraque sidera, & calorū uires, fato quodā agere posse non dubitant. Quo fit ut homines, si fascinatores aut in animas, aut in corpore ledere cupiunt, nullo modo ab huiusmodi fascino sese defendere ualeant. Nec desunt qui cælum animal sensibus præditum esse dicant, quod effascinantium uota, & preces exaudiat, quod hisce rationibus probant. Omnis nouus effectus ab agente per cognitionem emanans, noua indiget causa, quæ continuo in sua cognitione innouetur; at cæli effectus est nouus, igitur à uoluntate noua ob cognitionem innouatam profiscitur: hæc autem cognitio non nisi ab imaginandi uiroritur, quæ quia animali sensu prædito adscribitur, cælum etiam eadem ratione animal esse dicendum est. Præterea, qualibet particularis actio ab eo qui cognoscit fluens à sentiendi uirtute efficitur, quia sensus ad res particulares, intellectus uerò ad uniuersales dirigitur, ut Aristoteles docet: sed cæli motus particularis effectus est, à cæli anima cognoscente manans, ergo cum eiusmodi anima non nisi sensitua esse queat, uerè animal cælū est, quod fascinantium uoces, singultus, suspiria, & quelibet uota audiat & perficiat. Et hinc nonnulli

In vnum quodq; indiuiduū aliqua stella influat. Astorū alia fortunata alia non.

Animæ & corpore homo constat.

Cælū sensu præditū.

Primum argumentū, cælum sensu non esse expers probans.

Alterū argumentū.

adducti fuerunt, ut crederet sidera è cælo ad terras deripi posse, cum ad nutum fascinatoribus obedirent, ut supra tetigimus, quod Horatius in Canidiam ueneficam his versibus explicat;

Quæ sidera excantata uoce Thessala

Lunamque cælo deripit.

Horatij de uenefica versus.

Georum mos ad obtinendum a liquid.

At Græcorum Reges cum aliquod negotium obtinere uolebant, caput Draconis, in medio cæli cum Ioue ponebant, aut aspectum ab eo figura amicabile, & Lunam coniunctam Ioui, aut recedentem ab ipso, & coniunctionem ad non ascendens petentem, tuncque ipsorum petitionem exaudiri dicebant. Almanfor quoque sic ait: Si quis capite in medio cæli existente, aliquid postulauerit, non prateribit, quin breuiter quesitum adipiscatur. Et hinc metallorum laminae originem sumpserunt, quoniam unicuique metalli speciei, planetam præsidem, ac dominum præficiunt, ut auro Solem, argento Lunam, Saturnum plumbo, stanno Ionem, & sic dereliquis, & cum aliquid perficiendi desiderio tenentur, metallum planetæ conueniens, sub eiusdem planetæ dominio sumunt, & quosdam characteres, in metalli lamina insculpunt, quam ei corporis parti alligatam gestant, cui planeta ille aut eius signum dominatur, & sic quidquid cupiunt, consequuntur. Præmitto id quod cum de imaginatione loqueremur, diximus, quod quidam, animi nostri sensus uolatiles reddi posse affirmant, eosque ad quem uelimus planetam dirigere, iuxta desiderij nostri qualitatem: hoc est, qui crudeles sunt, ad Martem; qui inuidi, ad Saturnum: qui uero planetarum qualitate infecti, rursus in eorum hominum calamitatē, & perniciē descendunt quos perdere uolumus. Quo quidem modo

Almanforis opinio de aliquid impetrando.

Metallorum cuique planeta pect.

Vfus metallorum in fascino.

Animi nostri sensus uolatiles sunt, & ad planetas feruntur.

dō non uni tantum homini, uerum toti prouincię ac re-
gno, & demum uniuerso orbi nocere possumus. Hinc
comata sidera oriri aiunt, quę modō Regi, modō omni-
bus exitium afferunt, uel pestem, aut frugum penuriā,
aut bella, sicut terrę motus, aut alia grauissima damna.
Ex horū igitur fascinantium libidine fulmina oriuntur,
quę in mortalium exitium cadunt. Et hinc factum est,
ut Ioui fulmina adscriberentur, quia fascinantium ani-
mi ad Iouem delati, in nubem conuertuntur, & sic dis-
sonus uapōr gignitur, qui si in nube luctetur, ut ait Pla-
ninus, tonitrua eduntur, si ardens erūpat, fulmina oriū-
tur. quorum quę sicca sunt, non adurunt, sed dissipant;
quę humida, non urunt, sed infuscant: quę clara, mirifi-
ce maximē naturę sunt; nam dolia exhauriunt intactis
operimentis, nulloque alio uestigio relicto. Aurum, æs,
argentum liquant, sacculis ipsis nulla ex parte combu-
stis, ac ne confuso quidem signo cere. Sic legitur in Ca-
tilinianis prodigijs, Ex Pompeiano municipio Marcus
Herennius Decurio sereno die fulmine ictus. Quę pro-
fecto fulminum diuersitas, ex fascinantium uoluntate
oritur, quibus ad nutum obediūt. Hinc ueteres Roma-
ni ex Hetrusca disciplina sacerdotes in urbe habuerūt,
qui fulmina ipsa & procurarent & expiarent; qui ful-
guratores etiam à Marco Catone nuncupantur; unde
in decemuiralibus legibus de procurandis & expian-
dis fulminibus, hæc uerba leguntur: (peranto:

Comatorū
siderū or-
tus & uis.

Tonitruo-
rum ortus.

Fulminū
ictus unde
& diuersa
qualitas.

Catilinia-
num prodi-
giū ex ful-
mine.

Sacerdo-
tes fulgu-
ratores q.

Lex de pro-
curandis &
expiandis
fulmini-
bus.

Sacerdotes cæli fulgura, regionibus ratis tem-
pore, agrōs & tēpla, libera & effata habento:
Prodigia, portenta, ad Hetruscos, & Aruspices
sideserinto:
Procuranto fulgura, & obfita pianto.

Quæ

Quæ quidem uerba, procurare & expiare fulmina pæ-
tuficia esse, & sacris ritibus attributa, ex M. Cicerone
didicimus; & auu Galbæ Imperatoris, fulgura prouo-
casæ Suetonius Trāquillus asserit. Hinc repentini fla-
tus, ut uortex & turbo nascuntur, quos contrario siede-
rum cursu Plinius fieri dicere, qui nauigantibus præci-
pua pestis existunt; non antennas modo, uerum ipsa na-
uigia, contorta frāgentes, ydē elisu ipso percussī, cor-
repta secū in cælum referunt, sorbentq; in excelsum.
Hinc prodigiose pluuia ex lacte & sanguine, carne, ser-
ro, luna, lateribus coctis, & quāplurima alia portēta
eueniunt; hinc lapides è calo, ut in Thracia parte acci-
disse interdum Plinius refert; hinc grandines tāta ma-
gitudine, quæ non modo segetes, uincta, homines, &
bruta animalia; sed arbores ipsas prosterunt, ac pesun-
dant. Denique omnia quæ in terras è cælo proueniunt,
& mortalibus nocina, atque infesta sunt, fascinantium
astutia accidere existimantur. Quibus si reliquæ fascini
causæ accedunt, ut diximus, uelociiores & efficaciores
effectus consequuntur. Inde est quod cum gravidarum
mulierum abortum procurant, horum planetæ qui tūc
grauido utero præest conventionem eligunt. Primo
enim mense, Saturnus gravis dominatur, secundo Iu-
piter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto
Mercurius, septimo uero Luna, ac deinceps Saturnus
reueritur, cui causam adscribunt, quare octimestris par-
tus nō aluit; quia ille mēsis Saturno attribuitur, qui cū
sit frigide & stercis natura, malitia & interitū influit.
Alii iuxta planetarū observationē, hoc pacto, quoslibet
se fascinare posse affirmant, quia hominū ætates septem
sunt, & à septē planetis iuxta Chaldaorū doctrinā re-

Turbinis
& uorticis
ortus, ut
-omnibus
audire

Monstrōsa
pluuia un-
de.

si quis
si quis
si quis

Abortus
pcuratio.

Quo ordi-
ne planeta
utero præ-
sunt.

si quis
si quis
si quis

Ætates ho-
minū septē
à planetis
regulate.

vident
Observa-
tur etas à
fascinato-
ribus.

istotina
quod dicitur
ob.

gulatur, & quaecunq; in uita aguntur; ea statis certisq; temporibus planeta ipsi efficiunt; sic Luna infantiam, Mercurio pueritiam, Veneri adolescentiam, Soli iuuentutem, Marti uirilitatem, Ioui senectutem, Saturno senium tribuunt. Quando fascinatores aliquem insicere cupiunt, eius etatem animaduertunt, & illi etati aptum & idoneum planetam eligunt, in cuius hora fascinum moliuntur, quo fascinatio promptiorem effectum fortitur. Merito igitur in fascini diffinitione, de celi observatione mentio facta fuit, postquam ea adhibita tot tantaque ferè creditu difficultati procurantur, & fiunt.

Quale Fascinum sit. Cap. VII.

Simplicia
compositis
præeunt.

est dā
substantia

Substantia
perspecta
accidentia
facile per-
spiciuntur

Fascinum
est venenū

Absolutis & uentilatis duabus dubitationibus; An sit, & Quid sit fascinum; reliquæ duæ, Quale sit, & Propter quid sit, examinandæ sunt. Nec immerito illa priores à nobis enucleatæ fuerunt; siquidem, ut Aristoteles docet, simplices sunt, quæ ceteras compositas nature ordine iure præcedunt. Circa hanc dubitationem non multum immorari oportet, rei namque substantia cognita, accidentia quoque ac proprietates ab ea fluentes facile cognoscuntur, ut idem Philo sophus testatur. Fascinum omne perniciofa qualitate præditum esse, ex eiusdem diffinitione clarè habetur; quæ quidem qualitas ueneni nature proximè accedit, quoniam sicut uenenum corpus quod inuasit, totum ad suipsius uirulentam naturam conuertit: ita quaecumque corpora fascino correpta sunt, in uenenatam & corruptam substantiam transeunt. Quare fascinum ex destruendum & interficientium numero existit, quod non secus atque egritudines compositorum

Solutionem indicit. Fascinum duplicem qualitatem habere potest, essentiālem unam, quam internā formā vocamus, quā una fascini species ab altera differt. Et hec nihil aliud est quā meritum, quod unumquodq; compositum ex quatuor elementis iuxta maiorem & minorem proportionem elementorum in composito sortitur, & ab influentibus stellis habere meretur: quę quidem stelle inferiorum compositorum species respiciunt, omnesque proprietates instillant, iuxta illud Ptolemæi: Stellarum uirtutes inferius uehantur, mediātibus lineis pyramidalibus & rectis, quę in ipsarum stellarū lumine formantur; quod lumen per lineas diuersas uectum, specificas uirtutes à stellis desert, quas cōpositis cōmunicat, & in eis relinquit: & quoniā elementorum quantitates & pondera penitus in compositis ignoramus, ideō eiusmodi specificas formas aduenientes ignorare oportet. Alterum accidentalem qualitatem nuncupamus, quę à sua specifica differentia in cōposita fluit, in quibus ratione quatuor elementorū, quatuor qualitates effascinantes reperiuntur. Calida scilicet, frigida, sicca, & humida. Calida effascinatoria qualitas duobus modis inscit; nā aut calefaciēdo corrodit, & usq; ad cor & medullas penetrās, corpus dissoluit; aut calefaciēdo inflāmat, quā inflāmatione paulatim ad intimas partes perueniēte, substantia deperit. Frigida aut duobus quoq; modis obest; aut stupore afficiēdo, quia ob maximā frigiditatem, cor immobile redditur; aut respirationis uias obstruēdo, ita ut anhelitus cordis refrigerationi subtrahatur. Sicca quoq; dupliciter ledit, cordis humilitatē cōsumendo, aut partē à parte separād., quousq; omnia mēbra usque ad cor dissoluan-

Duę qualitates in fascino.

Siderū uis in inferiora corpora influit.

Quatuor ex differentia fascini.

Sicca & humida qualitates quomodo sociantur.

tur, & intereant: humida uerò ex occulta putredine in-
 ficit cōpositum, ac destruit. At Fascinū quod à specifi-
 ca differentia uim habet, non ratione alacrius prædicta
 rū qualitatum nocet, sed quia contrariā effascinat, &
 parentem atque obsequentem fascinantibus naturam
 continet. Verū ut sciamus quo pacto Fascinum mor-
 tem inferre possit, non prætermittendum est, Fascinū
 agendi præditum esse natura & quidquid tangit, pernī-
 ciosa inficere qualitate, & in effascinantem naturā, &
 corrumpentem uertere, & seipsum multiplicat, corpo-
 ris qualitates consumens, eoq; multiplicato, fascinans
 uirtus augetur, & ad cor peruenit. Et tunc spiritus ui-
 talis cedit effascinanti uirtuti, & à corde egrediens, ip-
 sum absque motu relinquit, & sic interitus statim sub-
 sequitur. Et non secus uitalis cordis uirtus, fascino ce-
 dit, ac ferrum magneti; cui semina quædam insunt id
 efficiendi, de qua sic Lucretius ait:

Lucretij
 versus de
 magnete. n

Prīcipio, fluere è lapide hoc p̄ multa necesse est
 Semina, siue æstum: qui discutit aera plagis,
 Inter qui lapidē, ferrumq; est cunque locatus.
 Hoc ubi inanitur spatium, multusq; uacefit
 In medio locus, ex templo primordia ferri
 In uacuū prolapsa cadūt coniuncta: fit utque
 Annulus ipse sequatur, eatq; ita corpore toto.

Cordis ar-
 teria aerē
 quo pacto
 attrahant.

Idque ea ratione fieri contingit, nam cordis arteriæ, p̄
 attrahēdi & expellendi motum, quem à natura habēt,
 aerem circum se stantem, quandiu animal uiuit, attrahunt,
 & ille quoque arteriæ, quæ ad cutim terminan-
 tur, per suos poros intermedios, aerem qui nos ambit,
 usq; ad cor attrahūt, & per easdē arterias nociuas ex-
 halationes è corde efflant. Quocirca cū circumstans

aer

aer fascinātis opera fuerit pñciosa qualitate infectus,
per ipsas arterias dilatationis motu cor inficit; quæ
deinde labes, cū uniuerso corpore cōmunicatur, & hoc
pacto miseri mortales fascinātur. Vnde quāto alicuius
arteriæ hominis, rariores & patētiores existūt, eo ci-
tius ipsi fascinū nocet, quod ex cordis caliditate oritur,
cuius est rarefacere, ut è cōtra frigiditatis, cōdensare:
& hinc est q̄ si quis effascinator, plures simul effascina-
re uoluerit, nō æquē omnibus fascinū nocet, quoniā infi-
tus calor qui uitā subministrat, extraneis nocumētis
resistere pōt, si uiribus præualeat; at si succūbit, illicō fa-
scinās qualitas naturæ uires opprimit, & ad interitum
perducit. Quod si innatus calor fascinātivi se opponit,
nec omnino præualeat, sed aliquid effascinātis uirtutis di-
minuit; nō cōfestim cōpositum enecat, sed paulatim,
primò ad maciē, deinde ad exitiale exitū deducit, quia
perniciosa illa fascinationis qualitas, sensim innatis hu-
moribus cōmunicatur, quos sibi similes reddere cona-
tur: nec desistit, quousq; totū corpus illa tabe, infecer-
it; sicut ignis, q̄ si materiā aliquā cōbustioni parū ido-
neā inuenerit, eā prius exsiccādo, cōtrariaq; ab ea ex-
pellēdo sibi simile reddit, donec formā suā in eā intro-
ducat. Nec silētio inuoluendū est, ut suprā monui, q̄ ef-
fascinādi proprietas natura quædā est, ex humanis sup-
positis existēs, à cælōrū influētia emanās, quæ proprie-
tas si caliditati adhæreat, calida uocatur; si frigiditati,
frigida, & sic de reliquis: cuiuscunq; aut naturæ illa sit,
spiritualiter agit. Et hoc quidē speciebus intētionali-
bus intermedijs, q̄ species intētionales, et si realē existi-
tiam in medio tanquā in subiecto habēt, nihilominus
spirituales uocātur, quia absq; materia recipiūtur, idq;

Arteriæ ra-
riores fasci-
nū. citius
admittūt.

Fascinū nō
equē cun-
ctis nocet.

Fascinum
igni æqui-
paratur.

duobus modis fieri pōt, vel quia tota intentionalis species, in toto modo reperitur, & ēt ipsa tota est in quolibet mediū parte, p representationē, ut in intēctione. & specie albedinis patet, quē albedinē totā per parium foramen representat, vel quia fascinans formaliter in ipso fascinato aliquā formā inducit, quā formā inducēti similis nō est; est tamē eius similitudo ac simulacrū. Et hęc species siue materia in medio existēs recipitur, ut quando imaginatione, aut visu, aut voce fascinū iaculatur, quod inde accidit, quia eiusmodi intentionales species, fascinatrices spiritus visui & auditui aptos inficiūt; deinde organa, demū exitiales illā qualitates ad cor deferuntur, quod destruunt: quo fit ut fascinum per tactum illitū, non tam perniciosum sit, quā quod per imaginationem, visum, aut vocem iaculatur, quia cū materiale sit, maiorem resistentiam habere pōt; spirituale verō parvam, aut nullam resistentiam habet. Nam sicuti Vultures ex remotissimis locis, cadaverum species odorabiles percipiunt, ut Auer. 2. de Anima, narrat, nihil est enim quod ab huiusmodi odorabilium specierum perceptione eos impedire queat; ita species ac vires effascinātes imperceptibiliter & velocissimē ad rem effascinandā penetrant, & quasi omnis mediū spe amota inficiunt. Ex quibus infertur, quod omnes effascinationes non sunt equalis virtutis: nam earū visum fascinati, tum fascinātis ratione variari pōt: quo ad fascinantem, variari contingit si materialis aut formalis fascinatiō sit: quo uerō ad fascinatum, si is resistendi uel cedendi ui prelitus sit. Fieri namque potest, ut fascinum per materiam illotum, parum aut nihil ob sit, ut diximus: aliquādo etiā tanta potest uirtute ef-

Perniciosius sit fascinum p imaginationem quā per tactum.

Ob fascinātem vel fascinatū magis minusve laedit fascinum.

se præditus, ut idem exitius quam formale sit. De fascini vero amatorij qualitate, in subsequenti quesito nonnihil tangemus.

Propter quid Fascinum sit. Cap. VIII.

Presentis quasi indagatio, ad fascini finem perquirendum dirigitur: finis uero duplici discrimine secatur, ut Aristoteles innuit, quo unum; alterum, gratia cuius dicitur. Finis quo, est illa actio, per quam, finem gratia cuius adipiscimur. Finis autem gratia cuius est res illa ob quam laboramus; quæ quidem res intellectum & uoluntatem nostram ad agendum, ratione obiecti mouet: atque uoluntas (quo ad fascinum pertinet) altera duarum qualitatum, odio scilicet vel amore affecta erit, & respectu motionis nostræ uoluntatis, finis rationem efficientis habet. In fascino itaque odium & amor causa sunt quibus ad aliqua effascianda inflammemur. Ex quo clarissimè patet, propter odium uel amorem fascinum exerceri: ut quæ id de quo agimus clarius fiat, non est ignorandum, in anima sentiendi ui prædita, appetitum quendam reperiri, qui à Philosophis animalis appellatur. Animalis appetitus in concupiscibilem, & irascibilem diuiditur: hunc concupiscendi appetitum sex qualitates, tres ratione boni, tres uero ratione mali concomitantur: Quæ boni rationem habent, sunt, amor, desiderium, & gaudium; mali uero, odium, inuidia & tristitia. Unde odium est concupiscibilis appetitus repugnantia circa id quod nocui ac mali rationem continet, & quidquid repugnantiam, malitiam, noxam, impedimentum, & obstaculum sapit, quia ut nocuum concipitur, ad odium spe-

Finis dupli
citer consi
deratur.

Voluntas
duobus
modis affi
citur.
Nō minus
propter a
morem
quàm pro
pter odiū
fascinū in
fertur.

Appetitus
animalis
q. & eius
partes.

Odiū ad.

Dolor e:
odio con-
tractus.

Osotes se
fascino vl-
ciscuntur.

ap. 1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.
1. 1. 1.

Amore p-
sentis rei
gaudium,
absentis
desideriū
nascitur.
Amoris fi-
nis duplex

etare uidetur. Ob id enim aliquis odio aliquid prosequitur, quia ut sibi repugnans & contrarium, illud apprehendit, & quasi suipsius destructiuum & corruptiuum arbitratur. Et hinc internus dolor oritur, & cum doloris interni causa, malum appetitui repugnans sit; fit ut dolor internus corporis, externum dolorem grauitate excedat: & ideo doloris huiusmodi, tristitia atque odij remedium nullum aliud magis presentaneum, ac salutare, quam fascinum creditur, per quod illos qui nobis aduersantur, ulciscimur, eis morbos, calamitates, & diuersa malorum genera inferendo. Cum enim alicui inuidemus, & ob eius bonum ac felicitatem contabescimus, nullam nobis salubriorem medicinam adhibendam putamus, quam si eum pernicioso, ac lethali malo afficiamus. Idque fascino intermedio nos assequi arbitramur; tum quia in nostra manu est, tum et quia, & facile, & secreto, nemine intelligente iaculatur. Amor autem contrario modo se habet, quam enim ab eodem principio, hoc est, concupiscendi appetitu oriatur; tamen primus appetitus motus existit, & omnium actionum, ac qualitatum fundamentum esse existimatur. Illius namque appetitus concensus, & unio quaedam, amor nuncupatur. Ex quo quidem amore si res amata adsit, gaudium: si uero absit, desiderium nascitur. Verum non est praetermittendum, dupliciter amorem considerari posse, tum ut rem diligimus, eique propter se, & non alia de causa bonum concupiscimus; & hic absolute amor uocatur, quem nonnulli amorem amicitiae dicunt; tum ut amor amanti, uel alij est utilis, & delectabilis, & non rei amate, quem quidam amorem concupiscendae uocitant; & propter hunc amoris modum fascinum iaculari consuevit: cuius amoris causa ex obiecti cognitione profisciscitur.

nemo

nemo enim rem penitus ignotam amore ac beneuolentia prosequi potest: cum amoris effectus, ut Aristoteles sentit, coniunctio quedam sit, qua, ut eodem referente, Aristophanes dixit, amantes unum fieri cuperent, nisi alterius corruptio sequeretur. Et quotiescunque amans in amore sibi rem amatam non respondere animaduertit, ad amatorium fascinum confugit, quo sibi illam obsequentem reddat; quod quidem fascinum, si

Effectus
amoris,

Fascini a-
matorij cō-
duplex.

Amoris a-
gritudo
quid sit.

Atque hæc amoris egritudo nihil aliud esse uidetur, quam ardens animi affectus, atræ bilis affinis, & consimilis, quo animus ipse assidue agitur, ob alicuius pulchritudinis imaginem atque formam sibi semper obuersantem flagrat. Amans igitur stimulis desiderij incensus, usque adeo ardet, donec per fascinum uotum consequatur, ut in tertio capite de huius amoris causa diximus. Huius uero amatorij fascini duplex qualitas assignari potest; altera ab internis causis, altera ab externis oriens. Quæ ab internis principijs, ut fronte, imaginatione, ac reliquis manat, non illicò rem amatam perfundat, cum id amans effascinator non intendat; sed tantum studet, ut sibi in amore respondeat; quæ si peritinax perseuerat, fascini tabes uniuersum corporis habitum inficit; & primò ad maciem ac pallorem, deinde ad varias egritudines & morbos, demùm ad interitum amans perducitur. Hoc amoris genere, Phyllis Lycurgi Thracum Regis filia infecta legitur, quæ cum Demophoontē Thesei filiū à Troiana expeditione redeuntē, & à Rege hospitio acceptum deperiret, eo furore ac insania correpta est, quia illo frui nequiret, ut amoris im-

Phyllidis
amantis
mors.

Iphidis in-
teritus.
Harmonis
Cregoris fi-
lij mors.

Sapphus
ex nimio
amore
no s.
Biblidis su-
spendium.

Ouid. uer-
sus.
Pyrami &
This es in-
teritus.

Timago-
ras.

Gidica
mors.

Antiochi
in nouer-
cam uehe-
mēs amor.
Seleuci mi-
ra in filiū
pietas.
Varia ue-
nēficia di-
uersis ani-
malibus à
Plinio rela-
ta.

patiētia post multas egritudines laqueo uitā finierit.
Sic Iphis liberali facie puer cūm Anaxaretē puellam
incredibili amore prosequeretur, interijt. Sic Hæmor-
Thebanus, cūm Antigones O Edippi & Iocasta filia
amore cōtabesceret, ad eius tumultū sibi mortem conse-
uit. Eodem mortis genere puella Sappho ex Lesbo in su-
la uitam cū morte commutauit, Phaonis liberalis for-
mę adolescentis amore percita. Quam imitata Biblis
Mileti filia ex Cyane, Cauni fratris amore fascinata, la-
queo se suspendit, ut de Arte amandi Ouidius refert.

Biblidā quid referā? uerito quæ fratris amore
Arfit, & est laqueo fortiter ultā nefas.

Pyrami quoq; & Thisbes necem, eisdem fascini uiri-
bus nonnulli adscribunt. Sic ēt Galeatij Mantuini, cū
cūm quēdam puella quam deperibat, per iocum impe-
raret, ut se in fluuiū deijceret, amatorio fascino, ra-
tionis usu orbatus, eidem obtemperauit, seque uitā prę-
uauit. Sic Timagoras, ut Cælius est auctor, se precipi-
tem dedit, Mileti adolescentis Atheniensis iussu, cuius
fascinantibus radijs infectus erat. Nec secus Gidica Pō-
mini Laurentini uxor uitā finem dedit, dum Commi-
nij priuigni fascino contaminata esset; in quod mortis
genus parū absuit quin Antiochus quoq; Seleuci Re-
gis filius incideret, nouerca Stratonicēs infando amore
corruptus: sed pius pater filij uitā amans, charissimam
sibi coniugem eidem filio cedere non dubitauit: quod
in amorem incidisset fortunę acceptum referēs, quod
usque ad mortem is dissimularēt, ipsius pudori impu-
tans. At si ab externis causis fascini inferatur, præter
ea quæ in partium fascini declaratione diximus, grauif-
sima mala effascinandis nonnullis medicaminibus in-
ferun-

feruntur, ut de Echneide pisce Plinius refert, ac de Hye
na rostri pilis mulierum labris admotis; quod etiam de La-
certa asserit. De Ranis verò quibusdam sic ait; In repri-
bus tantum viuunt, & ob id ribetæ nominantur, quas
Græci Phirnos vocant, gradissimæ cunctarum geminis
veluti quibusdam cornibus, plenæ beneficiorum; mira
de his certatim auctores tradunt. Osciculum esse in si-
nistro latere aiunt, quo canum impetus cohibetur, amor
concitatur, & iurgia, addito in potionem. Lupi etiam
caudæ exiguæ in villo, amatorium virus inesse credit,
qui si viuenti non detrahatur, vim nullam habere re-
fert. In externis fascini causis, herbæ ac frutices nume-
rantur, & præcipue de quodam frutice metio fit; Cha-
ritoblepharon vocatur, quem miscendis amatorijs effi-
cacem esse tradunt. Item de Staphylino Plinius memi-
nit: qui de herba quæ Centumcapita vocant, sic in-
quit; Radix eius alterutrius sexus similitudinem refert,
rara inuentu, sed si viris contigerit mas, amabilem fuit,
ob hoc & Phaonem Lesbium à Sappho dilectum tradit.
Eandem vim Airoum herbam, & Catanancem Thes-
salam herbam possidere arbitratur: nec secus de herba Phy-
teuma sentit. Sagittas præterea corpore eductas, si ter-
ram non attigerint, subiectas cubantibus amatorium
esse Orpheus, & Archelaus, referente Plinio, scribunt.
Multa item sunt, quibus amatorium fascinum procu-
rari existimatur, ut mineralia, lapides, metalla, herbæ,
plantæ, arbores, animalia; quæ singula enumerare, flo-
machum potius facerent, quàm fructum afferrent. Quo
fit ut credatur, Lucretium Poetam eiusmodi amatorio
poculo infectum eo furoris raptum fuisse, ut manum
sibi intulerit, de quo Politianus in Nutricia cantat.

Lupi cau-
dæ virus a-
matorium
inest.

Herbis &
alijs instru-
mentis fa-
scinũ ama-
torium fieri

De Lucre-
tij obitu
versus Lu-
cull' phyl-
tro occu-
buit.

Nec qui phyltra bibit, niniòq; ifanus amorē
Mox ferro occubuit, sic mētē amiserat omnē.
Lucullum quoque Imperatorem clarissimū, amatorio
Poculo propinato, perijisse testis est Plinius. Sic aliij
quamplurimi, quorum nomina recensere nimis longū
esset. Qua igitur de causa, & ad quem finem fascinum
procurari contingat, satis notum esse, at que à nobis
monstratum arbitramur.

De Fascini speciebus. Cap. IX.

Obiectum
fascini du-
plex.

Quemadmodum res naturaliter speciem ab insita
forma accipiunt, ita mortalium actiones; ut vi-
sus à colore, auditus à sono, essentiam ab obiecto mu-
tuantur. Cūque fascini obiectum duplex sit, du-
plicem quoque fascini speciem esse fateri oportet;
amorem videlicet & odium. Sicut enim in rebus
quæ à natura sunt, prima bonitas ex forma, quæ spe-
ciem largitur, nascitur; pari quoque modo, in huma-
nis actibus, bonitas vel prauitas ex cōuenienti re obla-
ta, prout motus à termino speciem ac differentiam su-
mit: & quia rationalis animæ munus est, dirigere &

Humani a-
ctus secun-
dū finem
boni ma-
liver iudicā-
tur.

ordinare, inde fit ut si actus à ratione procedēs, in ma-
lū finē dirigatur atque ordinetur, ipse quoque malus di-
catur; si verò in bonū, ipse quoque bon⁹ vocetur, iuxta
Boetij regulā; Cuius finis bonus est, & ipsum etiam bo-
num esse opus est. Actus autem qui in bonū dirigitur,
amor: qui in malum, odium appellatur; & ob hanc cau-
sam amor, & odiū fascinationis species dicuntur; omnes
enim fascinantium actus, ad illorū alterum, veluti ad
finem tendūt. Verū si quis obijciat, omnē fascini mo-
dum contra cōmune vel priuatū commodū directum
esse,

Argumēta
fascinum
semper ef-
se malū de-
monstran-
tia.

esse, nullamque affinitatē cū bonitate habere; quinimo inter fascinū & bonum, eam cōtrarietatē et repugnā-
tiam esse, quæ inter calidum & frigidū, hoc est quæ in-
ter contraria est. Siquidē fascinū malū, semper ad vir-
tutum tum naturalium, tum moralium corruptionem
tendit. Nec refert quod amatorium fascinum amorē
excitet, quia affectus ille non amor sed insania appella-
ri debet, cū à rationis et honestatis via maximè abhor-
reat, & ad propriā improbāque libidinē explēdā an-
helet, ac toto impetu feratur. Huic dubitationi ita faci-
mus satis: nā humanorum actuum species à rebus quæ
conciipiuntur differentiam sortiuntur, & non ab earun-
dem rerū natura, qua constant. Cū itaque ob amorē
aliqui ad effascinādum moueantur, atque hic amor bo-
nus & salutaris ipsis videatur, & boni specie cōcipia-
tur, iuxta huiusmodi cōceptionē, talis amor bonus exi-
stimatur, prout in cæteris rebus apparens, & existēs
bonū reperitur: & sic fascini distincta species ponitur.
Nec prætermittendū est, duplex esse agēdi principiū, Ratio, &
artem & naturā: at dux fascini species declarata ab ar-
te sunt, cuius quidē artis, rō & voluntas causa sunt. Fa-
scinum uerò quod à natura: nulla artis actione concu-
rente fit, diuersæ speciei esse duco. Nonnulli enim ita
sunt à natura procreati, ut quidquid intueantur, fasci-
nent: idq; ipsismet fascinantibus penitus ignorantibus.
Non enim talis fascinandi actus à voluntate seu
actione egreditur: quandoque enim patres, filios in-
tuiti fascinant, quod quidem ipsi grauissimè ferunt.
Cū ergo huiusmodi fascinatio inuitis patribus ac-
cidat, clarum est, à natura, & non à ratione proce-
dere. Quam ob rem hæc tertia fascinationis species
ponen-

Actus hu-
mani à re-
bus conce-
ptis specie
fortiuntur.

Ratio, &
volūtas ar-
tis causa
sunt.

Fascinum
naturale
ab artifi-
cioso di-
stat.

ponenda est, quæ tantum principijs adscribitur nature; sub qua quidem specie illa indiuidua collocantur, quæ se ipsa fascinant, de quibus in sequenti capite verba faciemus.

An aliqui sese fascinare possint. Cap. X.

Quando corporis habitus ad summam perfectionem peruenerit, necesse est ut in deteriore statum vergat: corpora siquidem ad summum vigorem progressa, in vniiformi statu persistere nequeunt, ut naturales Philosophi sentiunt, sed veluti suspensa diutius lanx in alteram partem propendeat necesse est; quia summa quæque non magno negotio deturbantur.

Facile sum-
ma: quæ-
que, detur-
bantur.

Cur non ul-
li se fasci-
nare creda-
tur.

Cum igitur aliquis sibi habitior videtur, sequæ eam de causa circumspicit, iam declinare cogitur, & habitu in deteriorem statum vergente sese fascinare creditur. Quod quidem in claris aquis, & speculis lucentibus accidere crebrius consuevit. Ibi enim oculorum radij reperiuntur, & reciproco iaculatu in suos re-

2. ONDA
SE 1811
11425 211

Basiliscus
proprio in
tuitu peri-
mitur.

Eutelidis
mors.

Querela
Narcys-
si apud
Ovid.

torquentur auctores, proprijsq; beneficij tandem luunt pœnas, atque eisdem, quibus ceteros, sese fascinis labefactant. Sic Basiliscus proprijs oculorum radijs in se contortis interficitur. Hoc mortis genus, Euteliden inuasisse, poetæ memoriæ prodiderunt. Qui miser cum in flumine se cõspexisset, sibiq; pulcherrimus visus esset, sui amore deperire cepit, ob fascini perniciem, quam sibi consciuit. Vnde in ægritudinem lapsus, pristinum corporis habitum, cum venustate amisit, & noxam in-
euitabilem contraxit: quod de Narcysso Ouid. scribit.

Vror amore mei, flemmas moueo quæ feròq;
Quid faciã roger, an ne rogẽ? qd deinde rogabo?

Quod

Quod cupio mecū est, inopē me copia fecit.
 Infantes quandoque suo se eiulatu vitiant, quāuis ip-
 sos intuentibus falsò adscribatur. Nec illud prætermi-
 tam, quòd homines crebrò opinione fascinantur. Nā
 quemadmodum spectrorū, quæ inuidentes ei aculantur,
 nullam reddere rationem possumus, quāuis neque
 sensu omnino neque impetui careant, sed maleficij, &
 fascinationis labe repleantur, eò quòd diutius eos, quos
 fascinare volunt, veneno imbuta insederunt, corpusq;
 & mentem conturbant, & sua sorde contaminant: ita
 existimandum est, hominem quodam modò opinione
 fascinari, cuius profectò rei rationem, nullam inire, nec
 causam assequi possumus. Est & alter se ipsum effasci-
 nandi modus: si quidem omnes animi nostri affectio-
 nes, si nobis diu inhæserint, perniciosos habitus effi-
 ciunt; qui quando naturæ robur adsciuerunt, quauis oc-
 casione conciti, identidem nos, vel inuitos in peculia-
 res morbos trahunt. Inde fit vt si timidos obseruaue-
 ris, quæ illis salutaria sunt, timorē eis afferre inuenies.
 Sic iracundi familiaribus, & amicißimis graues, ac dis-
 ficiles sunt. Sic lasciui, & amatores à pudicissimis cor-
 poribus, etiam moribundi se temperare non possunt.
 Assuefactio enim ad hoc viget, vt suam quisque affe-
 ctionem requirat, & excitet. Vnde mirandum nō est,
 si ij qui diurnæ inuidiæ teredinem, aut alium fascina-
 torem habitum in se aluerunt, ad id quod suum est, pro
 affectionis natura moueantur. Non enim secus his ac-
 cidit, atq; orbi qui circulari vertigine volutatur, quip-
 pe qui suo veluti naturali habitu ad omnes turpes, &
 improbas affectiones mouentur, eisque vehementissi-
 mē nocent, quorum odio, vel cupiditate incensi sunt.

Pueruli p-
prio eiula-
tu sibi no-
cent.

Multi opi-
nionē fa-
scinantur.

Altera se-
iolum fa-
scinandi
ratio.

Recedere
difficilli-
mum est
ab, assue-
tis.

Qui.

Quicumque ergo se ipsos fascinarunt, ac fascinant, his
vix hoc fecisse existimantur.

An aliqui natura fascinatores nascantur.

Cap. XI.

Arte fasci-
num factū,
natura sic
xi potest.

Artem naturæ parentis imitatricem esse, nemo
est qui ambigat. Verum cum fascinatores ar-
te fieri queant, & natura omni artis genere prior
existat, natura prius fascinantes esse, quam arte as-
serendum est. Si enim puella, ut olim à quibusdam

Puella ve-
neno nutri-
ta, secum
coeuntes
interimit.

Regibus factitatum legitur, napello nutriri potest, ad
hoc ut cum ea coeuntes moriantur; quare natura ali-
cui donari non poterit, ut idem, vel visu, vel alia
efficiat actione? Huc accedit quod cæterorum anima-

Homo na-
turaliter
fascinare
potest.

lium quædam visu, nonnulla anhelitu, alia tactu mor-
tem alijs, non tamen sui generis, inferre solent: Ho-
mini ergo qui in quæcunque genera sævit, & præ-
fertim in individua, quæ sub se continentur, nullum
veneni genus à natura negatū esse creditur, inter quæ
fascinatio connumeratur. Equidem homines reperi-

Anthropo-
phagorum
immani-
tas.

ri legimus ad septentrionem degentes, quos Anthro-
pophagos vocant, qui brutorum animalium more,
humanis carnibus vescuntur, & quod immitius vide-
tur, humanis capitum ossibus bibunt, cutibusque ipsis
capillatis pro mantilibus ante pectora utuntur, ut Isi-
gonus Nicænsis, Plinio referente, inquit. Si itaque hæc
immanitatem aliquibus natura insevit, fateri oportet,
fascinandi quoque potestatem ab ea hominibus tradi-

Pergamen-
us Crates,
de Ophio-
genibus.

tam esse, eoque magis id persuaderi potest, quoniam in
Hellespoto, circa Parium, genus hominum esse Perga-
menus Crates tradit, ut ex Plinio didicimus, quos O-

phio-

phiogenes vocat, serpentum ictus contactu lenare solitos. Similis in Africa gens Pphyllorū fuit, ut Agatharchides scribit, à Pphylo Rege dicta, quorū corporibus virus exitiale serpētibus ingentū fuit, cuius odore eas sopirent, ut de tactu supra diximus. Quod si hāc virulentam qualitatem hominibus natura indidit, fascinandiquoq; vim eis tribuisse quilibet intelligere potest. Mulierū capillos, si cremētur, à natura hoc habere legimus, ut odore serpētes expellant: mulieres cum menstruo laborāt, si nudatæ segetem ambiāt, erucas, ac vermiculos scarabēosque ac noxia alia decidere faciēt, Me trodoro Scepsio teste: itē nouellas uites earū contactu in perpetuum ladi, rutā, & hederas, quæ medicinales sunt, illico mori, apes tactis aluearibus fugere, linaq; cum coquātur nigrescere, aciem in cultris tonsorum hebetari, æs contactum graue uirus, & æruginem contrahere: equas, si sint grauidæ, tactas quādoque etiam solo aspectu procul uisās abortū pati, Plinius prodit: canes menstruo sāguine gustato, in rabiem aguntur, et insanabili veneno morsus inficitur. Si igitur per hāc vilissima ex cremēta, quæ nota sunt, tot miracula mulieres faciant; verisimilius est, tum viros, tū mulieres, natura per occultam fascinandī vim maiora efficere posse. In fascini etiam qualitate diximus, altera duarum qualitatum, ipsum præditum esse; quarum vna essentialis forma est, altera accidentalis, ab ea fluens nuncupatur. Et quoniā vtraque agendi, & fascinādi vi prædita est, & naturalis existit, idcirco homines, qui per illam intermediam fascinant, natura fascinatores dicendi sunt. Eadem videtur ratio reliquarum causarum fascinantium, de quibus suo loco diximus, quæ quia naturales sunt,

Agatharchides de Pphyllis.

Crines mulierum crumari serpentes abegunt.

Muliebria menstrui virtus.

Essentialis & accidentalis fascini qualitas. Natura fascinantes.

ij quo-

Pyrrhi vir-
tus in lie-
nosos.

Sampsonis
capillitij
virtus.

Salutato-
res & co-
mū virtus.

Septimi
matis vir-
tus.

Tactus &
salua Ve-
spasiani sa-
lutaris.

Galliz Re-
gum virtus
in strumo-
sos.

Causa fa-
scinationis
à natura
nō ab arte
mañat. vñ
pueri etiā
fascinant.

ij quoque qui talibus præditi sunt, natura fascinatores appellantur. Quorundam hominum corporibus partes innatæ leguntur, quæ mirabiles vires habuerunt. Nam Pyrrhus Rex in dextro pede pollicem habuit, cuius tactus lienosis, ut diximus, medebatur, quæ cremari cum reliquo corpore non potuisse tradunt. Sampsonem, ut sacræ litteræ perhibent, in capillitio mirabile virtutem continuisse credimus, quæ, quibuslibet aduersis rebus resistere poterat. In Hispania ab oculatis testibus audiui, quosdam homines fuisse, qui salutatores vocabantur, qui salutationibus propè incredibilia faciebant, etiam canum morsus curantes. Hi hodie in Gallia & Burgundia esse dicuntur. Quando enim aliquis septem filios masculos & inter eos nullam fœminam suscepit; septimus hanc mirabilem virtutem habere creditur. Vespasianus quoque à natura donatus legitur, ut tactu & salua & quandoque sine his, pluribus morborum generibus mederetur. Odorem præterea ab Alexandro exisse legitur, qui omnes suauitate mirum in modum delectabat. Rex insuper Gallie hæreditariā virtutem per manus traditam habere perhibetur, ut quoscunq; strumis laborantes, atq; affectos tetigerit, sanos reddere valeat. Si ergo tot mirabiles virtutes in hos à natura collatæ prædicantur, fateri oportet, etiam fascinandi vim in quibusdam hominibus natura inueiri. Et cum affectū, hoc est fascinationem, ab eis emanare videamus, causam quoque in his latere censendum est. Quam hac de causa à natura, & non ab arte proficisci putandum est, quia quandoque à pueris fascinum iaculari videmus, qui nullum artis genus scire possunt, & omnium rerum, quæ per artem acquiruntur cognitione penitus carent.

Ideo

Ideo hos atque alios complures natura fascinatores nuncupare possumus.

De qualitatibus Fascinantis. Cap. XII.

PRecipua fascinantium ratio, qua ad effascinandum efficaciores & vehementiores redduntur, est corporum cœlestium vis; quæ non hominibus tantum, sed brutis animalibus, arboribus, & lapidibus communicatur, ut diximus. Unde hominum motus, ac taciti consensus, ab huiusmodi virtute ad fascinum incitantur. Hæc autem fascinandi vis hominibus innata, augeri aliquando potest iuxta animi affectus, & perturbationes, quæ sunt impetus, ira, timor, mœror, invidia, vehemens cupiditas, ac nimius ad quamcunq; rem affectus, siue amor, siue odium sit. Si quis enim ad tumultus ciendos natura proclivis existat, vel ex animi proposito pravo quodam more, rixarum amator, perturbationum, calumniarum, convitiolorum, contentionum, inimicitiarum, dissidiorum, irarum excitator, & inuentor sit; is fascinator omnium validissimus habendus est. Et præsertim si adeo iracundus, ferus, crudelis, furiosus, atque etiam insanus sit, ut iracundiæ, furoris, crudelitatis, insanix, impetum frenare non possit: quemadmodum sunt illi, qui, cum res aliqua ex sententia sibi non succedit, ore frendentes, manibus sese tondentes, pedes supplodentes, atque etiam in Deum conuincia iactantes, iracundiâ, & furorẽ præ se ferunt, omnibus corporis gestibus, instar eorum, qui furijs agitantur, ex ore spumam emittentes. Ceterum non prætermittendum est, quod humani animi vis, quæ ratio- nis est expers, duplex existit, ut docuimus. Altera quæ

Cœlestia corpora iuuant fascinum!

Potētiore ad fascinandum, qui.

Quo quis nequior est, eo fasci- no aptior.

Blasphe- mi, fascini capaci- mi.

Animi vis duplex.

irascibilis vocatur, cuius est citò exandescere, & irasci ijs, qui contra nos aliquid ausi sunt; ad quam etiam pertinet inexorabilitas, quæ profectò eo est exandescens animi perniciosior qualitas, quod est longior, ac

Concupi-
scibilis vis.

diuturnior. Altera est, quæ concupiscibilis vocatur, & ad id quod ipsi incundum suæque visum fuerit, præceps fertur, antequam vtilene sit, atque honestum, an noxium, & turpe animaduertat. Quicumque igitur has animi partes, ad sua obiecta pronas, & in eis exercita-

Homo ira-
tus fera si-
milis.

tas habet, ille fascinator promptus dici potest. Homo etenim iracundia percitus, ob amorem rabido cani, & petulanti apro, vel hirco, vel cuipiam fera bellue similis effectus, adeo sese ira & furore inflamat, ut fascinantes oculorum radios virulentia quadam infectos quasi sagittas iaculetur; qui simul atque ad fasci-

apud o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

o. o. o. o.

nandorum corpora pervenerint, ea veluti pestilenti ta-

be inficiunt. & inde est quod plures fœminas, quam

viros effascinatrices inuenimus; quia irascendi, & con-

cupiscendi animi vim adeo effrenatam habent, ut nullo

modo ab ira, & cupiditate sese temperare valeant: quo

fit ut illico quavis occasione oblata ira serueant, & bel-

luarum more truces, ac turbulentos oculos in rem fa-

scinandam figant. Huc accedit, quod cum mulieres na-

turam admodum mutabilem habeant, quidquid mole-

stie eis accidit, confestim ab æquanimirate discedunt,

humoresque ita conturbati, virulentam qualitatem &

exhalationem emittunt; quæ exhalationum congeries,

ob noxios cibos, quibus quotidie vescuntur, & ob ex-

crementa perniciofa, quæ expellunt, augeri potest.

Singulis quoque mensibus, superfluitatibus reple-

tur, eisque melancholicus sanguis bullit: ex quo va-

pores

pores orti; sursum alati per os, & nares, ac reliquos corporis meatus fluunt, & in obuia queque effascinatricem qualitatem injiciunt. Quandam igitur auram eructant, qua quibuscunque volunt obesse possunt, & inter eas maxime anicule. Denique omnes macilentum, & melancholici, qui binas pupillas in oculis habent, aut in uno oculo geminam pupillam, in altero eque effigiem, ut Dydimus ait: quique oculos concauos, ac veluti quibusdam quasi foveis reconditos gerunt, exhaustoque adeo vniuerso humore, ut ossa, quibus palpebræ coherent, eminerere, hirci quique sordibus scatere cernantur; quibus in tota cute, quæ faciem obducit, squalor, & situs immoderatus conspicitur, facillimè fascinant. Strabones quoque, glaucos, micantes, & terribiles oculos habentes, quæcunque fixis, & iratis oculis aspiciunt, fascino inficiunt: & ego hinc oculis Romæ, quendam Hispanum genere vidi, quem nominare non licet, qui cum truculentis oculis, tetro, atque irato vultu, seruum, ob nescio quid obiurgasset, adeo seruus ille timore, ac terrore perterritus fuit, ut non modo fascino affectus, sed rationis usu priuatus fuerit, & melancholico humore totum eius corpus inuadere, ita ad insaniam reductus fuit, ut in domo sui heri prope Ecclesiam Diui Iacobi sibi mortem conscuerit, & laqueo vitam finiuerit. Hæ igitur sunt conditiones, quas excogitare, & ex varijs auctoribus colligere potui, quibus fascinant, vehementius, ac perniciosius nocere consueverunt. Quæ verò arte parantur, ut facilius officiant, ea recedere in animo non est, cum infinita propè sint. Si quidē Damo pharmacū in Aethiopia esse prodicit, cuius sudor tabem fascinantem corporibus asserat.

Anus potissimum fascinant.

Homo fouetis oculis fascino aptus.

Strabones inficiunt aspectu.

Serbi abiurato hero obiurgati mori.

Pharmacū lethale in Aethiopia.

Horatius quoque nonnulla enumerat, quibus Canidia ad huiusmodi fascinationes, & maleficia utebatur:

Venefica-
rum vis ex
Horat.

Canidia breuibus implicata uiperis

Crines, & incompertum caput,

Iubet sepulchris Caprificos erutas,

Iubet Cupressus funebres,

Et uncta turpis oua ranæ sanguine,

Plumamque nocturnæ strygis,

Hæbasque quas & Colchos, atque Iberia

Mittit venenorum ferax,

Et ossa ab ore raptâ ieiunæ canis.

Flammis aduri Colchicis.

Herculis
mors.

Hercules quoque tunica Nessi Centauri cruore tincta, in tantas furias actus legitur, ut præ doloris impatentia, sese in Oeta monte combusserit. Sunt & alia huius generis innumera, quæ recedendo, nauseam potius parerent, quàm fructum delectationemve ullam afferrent.

Qui Fascino magis obnoxij sint. Cap. XIII.

Morbi ori-
go à corpo-
ris disposi-
tione.

Quamuis fascinum perniciosissima præditum sit qualitate omnium actiuarum efficacissima; tamen absq; patientis aptitudine agere non potest: in omnium enim egritudinum generatione, præcipuam partem, ut Aristot. in lib. de Anima tradit, habere uidetur, corporis dispositio: tenuis siquidem substantia, crassa facilius alteratur. Corpus etiam humoribus solidum, promptius uirulentam qualitatem iaculatur, quàm ipsum ab eisdem aliquid sibi nociui asciscat. Semper enim humana corpora respirant, modò spiritum emittendo, modò eundem attrahendo: qua reciprocatione uapores intimos, ac fuliginosos exhalant, aereamq; substantiam in refrigerationem

Solidiora
corpora ad
inferendum
fascinum
quàm ad pa-
tiendum
aptiora
sunt.
Respiratio
nis effe-
ctus.

nem

nem natui caloris attrahunt. Qui cutis dēſitate cōſtāt
nō facile fascino ledūtur: nā p̄ meatuum raritatem fa-
ſcinās qualitas facillimē ingredi poteſt, eoq̄ue magis ſi
huiusmodi meatus tenui & imbecillo humore replean-
tur, qui à ſcascinante ui, nullo negotio ſuperatur. Vnde
ſcascinum expeditam uiam inuenit, ut in patientē actio
nem ſuam exerceat. Nam ſunt nōnulli, qui meatus con-
cluſos habent, & difficillimē à ſcascino leduntur, quippe
qui ſcascinum non admittunt, niſi prius ipſorum denſi-
tatē ſoluat: quæ tamen difficillimē ſoluitur, quia eorum
corpora, etſi rara et mollia ſint, humor nihilominus cū
partibus ſiccis firmē colligatus eſt, & quaſi vnum eſſe
ctus. Meatus itaque patentes habentes facillimē ſcasci-
no inſiciuntur. Ex quo Lucretius ait,

Corpora ra-
ra fascino
parentiora
ſunt.

Versus de
corporibus
aeri obno-
xijs.

Interiorem etiam partem ſpirantibus aer

Verberat, hic idē cū ducitur atque reflatur .

Quare vtrinq; ſecus cū corpus uapulet, & cū

Perueniant plagæ per parua foramina nobis

Corporis ad primas partes, elemētaq; prima;

Fit quaſi paulatim nobis per membra ruina.

Quanto itaque cordis & arteriarum alicuius hominis
natura calidior & rarior erit, tanto citiùs ſcascinū no-
cet: quoniam calidū cor, plus anhelitu attrahit, quàm
frigidum; ac uia latiores ſunt in arterijs calidi cordis
quàm frigidi, per quas ſpiritui ſcascinantis facilior trā-
ſitus patet. Verū ſi naturalis caliditas tanta eſſet, ut ſa-
ſcini uim ſuperaret, eam expelleret, & ſic nocumētū
arceret. Corpus etiam frigida, & ſicca natura præditū,
ſcascinū viribus reſiſtit, nihilq; in ſe ingredi ſinit. priuſ-
quàm ipſum ex aliqua parte diuiſum ſit, ac ueluti exul-
ceratum. Econtrā humidi & calidi corporis natura ce-

Corpora
calidiſſi-
ma ſaſci-
nū ſuperāt.
Frigida &
ſicca corpo-
ra ſcascino
reſiſtunt.

Pueri fasci-
no obno-
xij.

Forma &
venustas
fascino pa-
tent.

Narratio
de quodā
pernicio-
sum oculū
habente.

Amatorio
fascino q
citiū ob-
noxij.

terrimè alteratur; quippe quæ fascini qualitate pcepta,
in tabidā mutatur naturā; ut sunt pueri, qui tenelli &
calidi, atq; humidi existētes fascino facillimè inficiun-
tur; eoq; magis quo elegantiores & venustiores sūt.
Omnia enim egregia ac decora inuidentium fascinato-
rum animis citiū expōita sunt: id circo quacunq; ve-
nustatem, decorem & elegantiam quandam habēt, in
magno sunt periculo, ne fascinetur. Ut sūt quoque de-
cori et pulchri iuuenes, ingenio et natura diuites, uenu-
stæ mulieres, opimæ pecudes, equi aspectu delectabiles,
lætæ segetes, pulchræ arbores. Quapropter quidā ami-
cus mihi narrauit, se quendam qui oculum fascinantē
habebat, uidisse, qui cū in lapidarij cuiusdā manibus,
pretiosum lapidem miro artificio politum animaduēr-
tisset, ac fixis oculis cū cōtemplatus esset, nulla inter
posita mora lapis ille ex seipso ī duas partes diuisus &
confractus fuit. Nihil ergo elegans, et visu iucundū a fa-
scini potestate immune ac liberum esse arbitrantur: sic
etiam præpotentes, & in excelso loco cōstituti, in ma-
gno sunt fascini patiendi periculo. Amatorio fascino il-
li præsertim inficiuntur, qui ex altera parte sanguinei,
ex altera cholerici vidētur, qui amplos, nitētes et glau-
cos oculos habēt, quiq; castè uiuere solēt, ne frequēti
cōitus usu, humor euacuetur. Hi namque frequētissimo
aspectu, uehementi & continua imaginatione, ex apto
intervallo radios cum radijs, & lumina cum luminibus
coniungentes, vtrò cirròque intuitu commeante, ama-
torio fascino afficiuntur, unde se nequeunt posimodum
liberare. Et tāta est huius fascini uis, talisq; natura, ut
nullum uirus tantum incendium in medullis ac præcor-
dijs amantium excitet, ut Apuleius est auctor.

De Amuletis. hebetatibus & auferētib⁹ fascinū.

Cap. XIIII.

Postquam omnes dubitationes quæ de fascinatio-
ne moueri consueuerunt, discussimus, easque iuxta
naturalium Philosophorum opinionem determinauimus,
operæpretium esse duxi, ut amuleta quæ fascini
uires, & noxia quæque atq; homini infesta amoliun-
tur ac depellunt, subiiciam. Vt enim quis lethali e-
poto ueneno, paruo temporis interuallo perit, ueneni
qualitate & non copia interitum asserente, nisi conse-
stim ægrotanti remedium asseratur, ita fascino corre-
ptus, celerem mortem obire cogitur, si amuletis citò
non adiuuetur. Priscorum Philosophorum sedulitas
contra fascinationes certo determinatoque remedio
non utebatur: nam quidam peculiari orationis cere-
monia fascinatoribus occurrebant, Græcam Nemesis
inuocantes, cui ob id Romæ in Capitolio simulacrum
erectum est: alij frontis Hygæ corium fascino resiste-
re credebant: nonnulli sinistra, dextraque claudicatio-
nis occursum, fascinantium malitiâ decipiebāt. Alij pal-
marum lignū in pomo osseū, dente limatū contra fasci-
nationes poliebant, aut satyrion sumebant, quæ Orchis
cognominatur, & fœmina esse creditur; quæque inter-
nodijs ramosiore frutice & radice distinguitur. Diosco-
rides alyssum in domo suspensum salutare amuletū ho-
minibus & quadrupedibus cōtra fascinationes esse re-
fert. Arist. fascinationis amuletū rutā cēset. Democri-
tus Abderites Catochitis lapidis gēstatione uel ostēsi-
one frequēter contra fascinū utebatur, quo etiā explora-
bat occultā naturā uim ī certaminibus, quæ cōtra Ma-
gos habuit. Quidā non spernendi autores inter amuleta

Cur nunc
de amule-
tis agar.

Fascino ci-
tò obstan-
dum.

Antiquo-
rū contra
fascinum
vana super-
stitio & va-
ria.

Dioscōri-
dis & De-
mōcristi a-
muleta cō-
tra fasci-
num.
Ruta me-
detur fasci-
no.

Expuere i
propria v-
rina salu-
bre est cō-
tra fascinū.

Thuris suf-
fitus & la-
pillorum
gestatio fa-
scinū abi-
gunt.

Mos Ro-
manorum
ad lūē cō-
pescendā.

Quo pacto
nonnullis
effascinā-
tis. *Quin-
tilius dicta-
tor cōsul-
uerit.*

Venatorū
amuleta.

Quomodo
antiqui Li-
berū propi-
tabant.

connumerant in editam urinam expuere, et similiter i
dextri pedis calceamentum, antequam induatur. Quod
etiam salutare esse aiunt, cum quis per locum aliquem
transit, in quo periculum sibi imminere ueretur. Nec
desunt, qui hyssopum, uel lilium aut ungulam magnā,
ut uocitant, bestia secum ferant. Mulieres si pueros ma-
lum contraxisse conspexerint, eos thure suffumigant, et
lapides pretiosos, ut Hyacinthum, Sapphirū, Carbun-
culum circa collum suspēdunt: aerem instaurant, odo-
ratis suffumigationes parando, aquis irrorando, cinna-
momum, ambram, & cetera id genus adhibendo. Ro-
ma uerò cum ob fascinum pestilentia aut graui mor-
bo laboraret, hoc pacto ciuium saluti Consules consu-
lebant, Dictatorem ex seniorum memoria repetitum
creabant, qui clauum in dextero lapide ædis Iouis Opt.
Max. in Capitolio figebat, & statim pestilētia, quæ nec
diuina ope nec humanis cōsilijs depelli poterat, discede-
bat, ut euenit quando hac de causa L. Mālius Dictator
creatus fuit. Apud Historicos fide dignos legimus, cū
Romana aliquot matronæ de ueneficijs damnatæ fuis-
sent, Dictatorē clauum fixisse, ut mentes alienatæ sui
cōpotes fierēt. Simili memoria ex Annalibus repetita,
clauī figēdi causa, Dictator creatus Cn. Quintilius fuit,
qui fixo item clauo, eo piaculo ciuiū mentes sui cōpo-
tes fecit, discordesque animos cōciliauit. Præmitto
amuleta quibus venatores utuntur, innumera enim pro-
pē sunt: & inter alia quercus fruticem mediū findere
solent, ac per ipsum tum canes, tum uenatores ipsi trā-
seunt, quo factō fascinum dirimere sese opinantur. Di-
uus August. de Ciuit. Dei lib. 7. c. 12. referēs turpitu-
dines quas Liberō deo tribuebant antiqui, ait, Liberū

mem-

membro inhonesto matrem familias honestissimam pa-
 lam coronam necesse erat imponere : sed uidelicet sic
 Liber Deus placendus fuerat pro euēribus seminum : sic
 ab agris fasciatio repellēda, ut matrona hoc facere co-
 geretur in publico. Contra amatoria quoque fascina, di-
 uersa amuletorum genera parari consueuerunt : nā A-
 thenis inualuit usus, ut antequam noua nupta mariti do-
 mū ingrederetur, oleo & adipe suillo, vel lupino postes
 inungerentur, ne quid perniciosae pestis in domum irre-
 peret. Quod Magorum commentū fuisse ferunt, quem-
 admodum etiam felle nigri canis suffitas domos habe-
 re, & genitale sub limine defodere, salutare contra a-
 matoria fascina arbitrati sunt. Puluerem in quo se mu-
 la uolutauerit, corpori inspersum mitigare amoris ardo-
 res Plinius refert. Cyzici fontem Cupidinis inueniri,
 ex quo potātes amorem deponāt, Mutianus existimat.
 In dextro ranæ latere, quæ Rubeta uocatur, osciculum
 inueniri aiunt, quo amor inbibetur. Chameleontis ieci-
 nore amatoria dissolui ex Democriti sentētia traditur.
 Nonnulli amoris fascinum sic hebetandum censent : ui-
 sus est amouendus, ne oculorū acies cum aliorum ocu-
 lis adiungamus, ne uel lumina cum luminibus copulētur;
 unde namque amoris pestē nobis adsciuius, illinc cau-
 sam remouendo remedium sumendum est. Idcirco om-
 nis consuetudo est remouenda, otium tollendum, gra-
 uioribus curis animus adhibendus, sanguis emitten-
 dus. Omnia etiam excrementa per sudorem eijcien-
 da sunt. Et quoniam rei amatæ imago, & similitu-
 do, quæ noctes atque dies ob oculos nobis obuersatur,
 nos effascinatos habet, ideo in grauiorem aliam curam,
 magisque anxiam animus est distrahendus, quousque
 insi-

Ironia D.
 August. in
 Ethnicos.

Ritus Athe-
 niensium in
 nuptijs.

Fons amo-
 rem depel-
 lens.

Rubetæ of-
 siculum a-
 morem in-
 hiber.

Remediū
 ne quis fa-
 scino ama-
 torio infi-
 ciatur,

*insidens illi mentis cogitatio ac seruator intepescat :
Quod Lucretius hisce uersibus aperit :*

De vitādo
amore ver
sus.

Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris
Absterrere sibi, atque aliò conuertere mētem,
Atq; iacere amorē collectū in corpora quæq;

Amor fa-
me uel tē-
pore seda-
tur.

*Crates Thebanus de amore sic dixisse fertur. Aino-
rem fame sedari, sin minus tempore : quòd si duo hac
non suffecerint, ad laqueum est accedendum : ad quæ
Poeta Ausonius respexit, cum de amantium dementia*

Remediū
postremū
amātium,
laqueus.

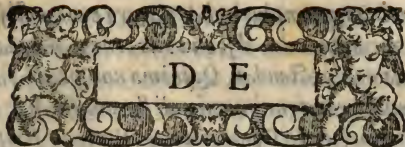
*loqueretur. Simili quoque remedio Chaldaei in Iustina
Antonini Imperatoris filia, & Marci Philosophi uxo-
re utendum consuluerunt, ut si eam à gladiatoris amo-*

Chaldzo-
rum amu-
letum lu-
stinæ amā-
ti adhibi-
tum.

*re, quem deperibat, liberare uellent, gladiatoris occisi
sanguinem bibendum traderent, & statim cum viro suo
concumberet, quo peracto, illicò liberatam legimus.*

Amoris re-
media qui
scripserūt.

*Sed quoniam de amore abolendo Cadmus Milesius, Sa-
mocratus Nigidius, & Ouidius, aliq̃ue scripserunt,
hac de causa presenti sermoni finem imponimus. Et
hec de fascino, quo ad Philosophorum sententiam di-
cta sufficiant.*

FASCINO

LIBER SECVNDVS

LEONARDI VAIRI

BENEVENTANI

*Ordinis S. BENEDICTI Canonici Regularis,
ac sacrae THEOLOGIAE Doctoris:*

Qua uia, quibusue principijs de Fascino deter-
minandum sit. CAP. I.

AVD facile credi & existimari po-
test, rerum omniũ quæ indubitatio-
nẽ ueniunt, quàm arduum ac diffici-
le sit ueritatem inuenire: nã simul
atq; nostro intellectui sese res ar-
ceps offert, nullatam parua dubi-
tationis uidetur, quin pro, & contra de ea re uerisimi-
liter disputari possit. Hinc priscorum Philosophorum
nonnulli credendi occasionem sumpserunt, nullius rei
ueritatem reperiri posse, rei quæ cuiuslibet opinio-
nem tantum, non scientiam haberi. Quæ quidem
sententia licet illis temporibus à peritorum homi-
num scholis fuerit explosa, ac penitus exhibita,
nibi.

Ardua est
veritatis
indagatio.

Nullius
rei ueritas
inueniri
potest.

Veritatem
inueniendi
spem qui a-
biecerunt.

nihilominus quamplurimi de natura conquesti sunt, & rerum medullas adeo absconditas teneat, mendacijs quæ refertas nobis ostendat. Quinimo non pauci fuerunt, qui omni veritatem inueniendi spe amissa, sese inertiae tradiderunt (ut de Democrito & Epicuro scriptum legimus) casu vitam degentes, & omnium euentorū culpam, naturæ adscribentes. Pleriq; etiam rerum difficultate perterrefacti, quidquid dicebatur, credebāt, & in quamlibet sententiam, quasi maris fluctibus trahebantur. Non igitur mirum cuiquam uideri debet, si de rebus quarū causæ omnem humanā intelligentiā fugiūt, uariæ apud Philosophos fuerint sententiæ. Vnde factū sit, ut inter alia, tot opiniones de fascino haberentur, quot in præcedenti libro ostendimus. Cuius profectō uarietatis ratio reddi potest, quia hominū intellectus, qui artium & scientiarū principiū est, Dei Opt. Max. imago & similitudo est: in quo ut in perfectionis principio & fine complementum reperitur. Et quoniā antiqui Philosophi huius immēsi & infiniti principij fontem & originem omnis veritatis continētis perfectā cognitionem non habuerunt, hinc euenit ut ueluti cæci modò hanc, modò illam, de qualibet re sententiā dicerent, ignotæ immensitatis imaginem præ se ferentes, & ueritatis scopū non attingentes. At nos quibus Deus suum sermonem manifestauit, qui ab omni falsitate purus est, & omni obscuritati lucē affert, de quacunque re certam indubitatamque sententiam eius innixi auctoritati, proferre possumus, ut Lactantius lib. 1. diu. Instit. ait: & Augustin. lib. 2. super Genesim. Maior est sacre Scripturæ auctoritas, quàm omnis humani ingenij perspicacitas. Et D. Hieronym. in illis uerbis Psalm.

Antiquorum philosophorum alucinatio vnde.

Cuius humano iudicio Scripturæ auctoritas anteponenda.

Adi-
pe

Adipe frumenti satiat te; Pinguissimus est sermo diuinus: quidquid uis ex sermone diuino nascitur; idē omnes sacrarum literarum expositores profitentur. Hac de causa diuino fretus auxilio, sacrarumq; literarum auctoritate suffultus, ueris quoque Philosophiæ principijs utendo, fascini ueritatem aperiendam, & citatas de eo opiniones, confutandas & declarandas aggredior, ut ueritate patefacta, clarum, apertumque sit, quā uana ac male coherētia ueterum Philosophorum principia fuerint, quāq; à ueritatis scopo aberrauerint, qui eos secuti sunt, rerum causas propius non perscrutando, sed tantum illorum uana auctoritati innitendo. Non enim is sum, qui auctorum uetustati, nimia captus credulitate, tantum tribuam, ut de hac re pertractaturus supremum, & ualidissimum locum, ab Ethnicorum Philosophorum auctoritate sumendum censeam: alienæ assertioni qualicūque plus fidens, quā certissimæ rationi. Nam licet uita factorum sententijs, nescio quid singularis indulgentiæ debeat, eisq; refragari non liceat, ne per inuidiam, aut insolentiam id fieri credatur, iuxta illud Ouidianum:

Pascitur in uiuos liuor, post fata quiescit:

Et improbe facere uideatur qui in alieno opere ingeniosus sit; nihilominus apud me plus ponderis & auctoritatis ueritas ipsa habet, quā speciosa uoluminum inscriptio, & auctoriū uetustas. Ceterum ne tempus frustra conteramus, ad rem deueniemus.

Hieronymi sententia de summa Bibliorum auctoritate.

Philosophis nō tā tū tribuendum quā tum ueritati.

Mortuis non insultandum.

Quid. verus.

Quidquid
est, causam
habet.

Rerū cau-
sa diuersæ.

Fascinum
multiplici
rerū usurpa-
tur.

quidam
fascini non
omnes

Fascinum
esse fate-
tur auctor.

Antequam ad vltiora descendamus, pro clario-
ri eorum quæ dicturi sumus notitia, non est igno-
randum; quod quidquid in mundo sit, causam, ex qua
oriatur, habeat necesse est: quæ quidem causas, vel Deus
est, vel Angelus bonus, uel malus, aut homo, aut ali-
quid aliud, à Deo agendi vim habens, aut est causa me-
re naturalis. Fascinum præterea multis consuevit
usurpari modis. Primo pro exitiali demonum actio-
ne: secundo pro magna ludificatione: tertio pro inui-
dia: quarto pro inuidia: quinto pro eo quod aliqui
homines ita sunt à natura procreati, ut ex oculis, nari-
bus, faucibus, exitialem qualitatem spirantibus, interi-
tum, aut malum quodlibet inferant: sexto, pro tetro,
atque horribili turpis hominis, aut anicula intuitu,
quo timor alicui incutitur; cuius causa ille in morbum
incidit: septimo pro qualibet naturali, aut uoluntaria
actione, cum quis certæ rei imaginatione, visu, voce,
aut alijs instrumentis obest. His diuisionibus sic no-
tatis, fascinum esse, quemadmodum primo Cap. libri
primi ostendimus, non negamus; sed ipsum reperiri
iuxta tot tantorumque Philosophorum auctoritates
fatemur. Ceterum ex qua causa fiat, & sub qua fasci-
nationis distinctione accipiendum sit, demonstrandum
est. Et quoniam in fascini diffinitione aliquæ parti-
culæ ipsum constituentes posite fuerunt, quibus natu-
ra & uoluntate fieri ostenditur; quæ profectò natura
& uoluntas in ultimo causæ, & fascini modo à nobis
prenotate sunt; idcirco ille partes prius examinandæ
sunt, quibus cognitis postea facile colligere liceat ex
qua

qua causa fascinū nascatur, & sub quo diuisionis mem-
bro contineatur. Prima pars fascinum diffiniens, est
imaginatio ipsa, cuius uim, at quē naturam discutere, ac
uentilare exordiemur.

Imaginationis natura, ac munus declaratur, mi-
nimeque per eam Fascinum fieri posse
ostenditur. Cap. III.

Humanus animus dum intra corpus est, idque
uiuificat, res quę à sensibus percipiuntur, intelli-
gere nequaquam potest, nisi phantasmatibus inter-
medijs, quę per imaginationē intellectui offeruntur: et
licet nostri intellectus munus sit, nō res singulares sed
uniuersales airectē cognoscere, nihilominus illarum re-
rum cognitionem asequi nullo pacto potest, nisi phan-
tasmatū, hoc est particulariū specierum simulacra sibi
repręsētet. Si quidem anima, etsi omnia intelligere po-
tis est, cū omnibus rerū speciebus imbui apta sit, atq;
oīa fieri, ut in libris de anima Aristot. fatetur; nihilo-
minus quia corporis mole circumdata, dū hic uinimus,
grauatur, sensibus utitur, quorū usu ad intelligendū ne-
bementer indiget. Hinc factum est, ut anima potētia,
quę imaginatiua appellatur, in fascini diffinitione
poneretur. Vnde bruta animantia, prætermisso natu-
ræ impetu de quo in præsentia agere non intendimus,
nihil omnino efficere posse uidemus, si à sensibilibus
rerum speciebus, in imaginatione existentibus non
excitentur. Et quemadmodum animus res præsentēs
per rerum sensibilibus species intelligit, sic eadem, res
absētes imaginationis uirtute, ueluti ī tabula depictas
percipit. Dicitur autem hęc animi potētia phantasia

Animus
per phantas-
mata res à
sensibus p-
ceptas in-
telligit.

Intellectus
per simula-
cra particu-
larium res
uniuersa-
les percipit.

Anima oīa
intelligere
potest.

Bruta ani-
mantia a
rerum sen-
sibiliū spe-
ciebus ex-
citantur.

Phantasia
cymon.

Themistij
similitudo
de sensu
perceptio-
ne.

Themistij
similitudo
de sensu
perceptio-
ne.

Definitio
imagina-
tis.

Anima qd
ex Plat.

Imagina-
tio quid
ex Aphro-
dienti.

Imag. qd
ex Dam.

Imagina-
tio quid
ex Plat.
Pictorū &
histrionū
cōparatio.

à uerbo Græco phantizo, quod est imaginor latine. sen-
sibilem quoque rerum status hæc imaginatrix uis, à
nonnullis appellatur: Nam ea quæ sensibus percipiuntur,
in sensibus externis non remanent, sed ut Themis-
tio placet, passio sensuum, est instar celerissime per-
cussionis, quæ, nullo uibicis uestigio relicto, transcursum
corpus percutit: Imaginationis autem passio, est uelut
anuli in cera impressio, quæ anulo remoto, anuli simula-
chrum seruat. Et hac ratione quia apparentium forma-
rum status est, imaginationis nomen obtinuit: id quæ
non immerito, siquidē ratio aliquando uino, aliquando
somnia, aut morbo, uel extasi consopitur, & tunc imagi-
natio uigilat; quæ hominem, ut nocua fugiat, ac sibi
commoda sequatur, excitat. Imaginationis uerò natura,
ab Aristoteli in libris de anima diffinitur, quod sit motus
secundum actum à sensu: ubi motum pro actione sumit,
quæ subita quædam mutatio est, & pro termino motus,
hoc est, pro quantitate, & qualitate, ratione augmen-
ti, & alterationis. Hæc notificatio diffinitioni à Pla-
tone de anima tradite conuenit, qui animam motum
esse asseruit. Alex. Aphrodisiens. quoq; ait: Imaginationis
est motio à sensu in actu profecta. Nec ab ea Diuus Da-
masceus abhorret, qui lib. 2. de fide cap. 7. ita inquit,
Imaginatio uis est irrationalis, quæ sensuum adminicu-
lo operatur. Plato in sophistam dixit, imaginationem
esse simulachrorum magistrā: Namq; imaginatio multa
phantasmata excogitat, & ob id Plato imitationem
phantastico adscripsit: etenim ut pictores rerum imagi-
nes, penicillo effingentes imaginatione utuntur, sic mi-
mos, & histriones personarum, uoce, ac gestu in scenis diuer-
sos hominum mores imitari uidemus; quos prius ima-
ginatione

ginatione concipiunt. Cæterum bruta animalia non adeo perfecte imaginationem ad imitandum assequuntur, sicut homo; Psittacus enim, & Pica per humanæ uocis auditum, uerba quæ in imaginandi uis tenent, imitantur: verum non ita ut homines, qui secundum simulacra concepta, materiam ipsam siue lignum, siue metallum sit effingunt, miro artis ingenio calantes, & exculpêtes multas formas humanis uisibus spectandas. Et quia non omnia animalia ad imitandum idonea sunt, hinc aliqui moti fuerunt, ut dicerent, imaginationis loco æstimatiuam uim eis inesse, quam naturæ instinctum siue motum nonnulli uocant: huius uirtute hirundines nidum, & araneæ telam conficiunt, à nullo præceptore edoctæ; simili quoque modo agni lupum nunquā uisum, & pulli gallinacei miluium formidant, ac fugiunt. Nec silentio inuoluendum censeo, imaginationem duo obiectorum genera respicere, ac comprehendere, proprium, & præsens unum; commune, & ab sens alterum. Proprium obiectum dico, non respectu uirtutis imaginandi, sed ratione externorum sensuum: non enim immediatè à sensibus externis mouetur imaginatio, sed per sensum communem; ideo quæ externis sensibus peculiaria ac propria sunt, eadem ratione ad imaginationem pertinere dicuntur. Et quia externi sensus, circa huiusmodi obiecta, ut Arist. ait, modò ipsorum uis non impediatur, ac cōueniens distātia adsit, falli non solêt; imaginatio quoq; talia obiecta reuoluens, ut Philosophi mente placet, falli non cōsueuit. At quoniam externi sensus communia obiecta cōtempnantes sapissimè decipiuntur, imaginatrix etiā uis in eisdem, quæ nobis repugnantibus, et reclamantibus sese

Psittatus
& Pica
quomodo
uocem hu
nā imitā
tur.

Æstimati
ua uis lo
co imagi
natricis
brutis in
est.
Animaliū
quorundā
instinctus.

Imagina
tionis ob
iectum du
plex.

Externi sē
sūs quan
do circa
propriū
obiectū fal
latur, quā
do non.

Sensuū er-
ror.

obſcūant, Philoſopho teſte, fallitur. Nā cū à ſeſuum
motu originē ducat, & quiſque ſenſus magis à ſuo prin-
cipio diſtet, imaginationis quoq; motus primi ſui prin-
cipij vim exiliore, ac debiliorem participat. Et quē ad-
modū illi circa figuram fallūtur; nam quadrata ſi longē
ſpectentur, rotunda vidētur, & quę mouētur ſtare pu-
tantur, ut cælum, ſtellę: & quę magna, minima cenſen-
tur; qui quidem errores ad communia ſenſibilia ſpectāt,
Alex. Aphrodiſien. teſte: & quemadmodum rudēs es,
ac remos in aquis demerſos, fractos, uel tortuoſos uide-
re uidemur, tum ob dictam cauſam, tum etiā quia me-
dium eſt diuerſum: nam oculus primū per aerem ui-
det, qui eſt rarior, deinde per aquam, quę eſt deſior, ob
quam mediij diuerſitatem illud accidit; quoniam, ut
perſpectiui aiunt, radij uiſuales ad medium denſius, re-

Radij vi-
ſus ad me-
dium den-
ſius refrin-
guntur.

Imagine
quomodo
fallatur.

Mirus fal-
ſa imagi-
nationis
effectus.

fringuntur: nauigantibus quoque nauis ſtare, et littora
circumagi uidentur: ita imaginādi facultas, in multos,
ac uarios errores, & deceptiones ob talia communia, et
remota ſenſibilia cadit, alba nigra, & falſa uera exiſti-
mans. hoc deceptionis genere ille falſus eſt, qui quum
quandam pecunię ſummam omni coſtode remoto ui-
diſſet, eamque ne tetigiſſet quidem, paucis poſt mēſi-
bus pecunię dominum quērentem audiuit, partem pe-
cunię ſibi ablatam, ac ſurreptam fuiſſe; is uerò ſibi con-
ſcius quòd illa ſine arbitris uidiſſet, licet ne terunciū
quidem cumulo detraxiſſet, uereri cœpit, ne de ſe do-
minus pecunię malè ſentiret; nère ab eo ſurreptam pe-
cuniam ſuſpicaretur: ideo quotieſcunque illum de hac
re cōquerentem, uel de quacunque furti ſpecie loquen-
tem animaduertebat, uerens ne de ſe intelligeret, ac ma-
lè opinaretur (ut erat bonis moribus, ac ſingulari uirtu-

te præditus, modestus, ac uerecundus) falsæ huic imaginationi assensum præbens, adeo eius corpus totum, ac facies alterabatur, ut miro quodā rubore suffunderetur. Hac de causa Plato in legibus dicebat, affectus homini ueluti neruos, & ceu funiculos quosdam à natura inditos esse, à quibus trahamur; qui quemadmodum inter se contrarij sunt, ita & nos in uarias aduersasque partes distrahunt. Huc etiā illud Senecæ spectat, de hac falsa imaginatione loquētis, opinione nos sapius quàm re laborare: esseque plura, quæ nos exterream, quæ quæ premāt: hoc etiā Epictetus ille Stoicus nobilissimus, ex Zenonis, & Chrysippi decretis significare uoluit, cū huiusmodi passionēs in sapiētis animum, qui uitis omnibus liber est, cadere dixit. Aug. quoque de Ciuit. Dei lib. 9. cap. 4. ad id respexit, cū affirmauit: Quod animi uisa quas phantasias uocant, & quorum incursum animus uitare, nec præcauere potest, cū ueniant ex formidabilibus rebus, necesse est etiam sapientis animum moueant, ita ut paulisper uel pauescat metu, uel tristitia contrahatur, tanquam his passionibus præuenientibus mentis & rationis officium. Et paulò inferius: Accidunt autem animo sapientis, salua serenitate sapientiæ. Potest enim sapiens falsa imaginatione excitari, ac commoueri, etiam si nullius culpæ sit sibi conscius. Quocirca consulerem ut legum periti, non ex faciei motu, & præsertim si ruborem ostendat, coniecturam faciant de quopiam: Nam & Dominus noster secundum faciem iudicare uetuit; faciei que rubor rem saluam, ut Terētius ait, demonstrat, cū id ex modesta uerecundia procedat, et ex falso assensu, quem prauæ imaginationi quis præbuit, uerens

Affectus
nobis ceu
funiculi in
diti sunt.

Opinione
sapius quā
relabora-
mus.

Epictetus,
& affectib;
humanis.

August. sē
tentia de
animi pas-
sionibus.

Ex rubore
non sēper
coniectura
facienda.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Quid sit ue-
recundia.

Infantia fit
ex pluri-
bus falsis
imagina-
tionibus.

Aegrotum
uifa.

Compara-
tio mētis
& oculorū.

ne malè audiret. Verècundia enim diffinitio, hæc esse dicitur: tristitia scilicet de defectu proprio in præsentia alterius, uel facti, uel apprehenso ex timore, ne qui præsens est factum putet: ob quā sanguinis motus, et calor in eas partes fit, quæ maximè laborat: et quoniam in alterius præsentia facies maximè laborat, ideo erubescit: ac parum refert, an defectus actu fiat, sine factus fuerit, aut imminet, aut nunquam faciendus sit, dummodo dubitetur ne quis uel factum, uel faciendum censeat; ac malè de aliquo iudicet. Verum si quis non uni, sed pluribus falsis imaginationibus assensum præbeat, huic adeo imaginandi potestas deprauatur, ut circa illā partem, ad insaniam redigatur: dico circa partem illā, quia licet actus imaginationis corrumpatur, tamē rationis usus non tollitur, sed quodāmodo obnubilatur: hinc fit ut quis sibi multum assumat, ac tribuat, nemini fidē adhibeat; omnesq; sibi insensos, et inimicos arbitretur: ut accidit agris quibus imaginatio horribilium rerum ex paruis occasionebus oritur. ex aspectu enim paruorum formarum in parietibus, et lupos, et canes subimaginantur, et clamant, donec huiusmodi spectra inde auferantur; quibus enim imaginationis uirtus corrupta est, ijs absurda quædā obuersantur, confusè de rebus statuunt, prauè ratiocinantur, ac iudicant, perinde namque menti euenit, atque oculis, ubi uarij diuersique coloris conspiciantur obijciuntur, quibus omnia uel cerulea, uel rubra, flaua, viridia, uel denique eius coloris, quo uitrum suffusum est, apparent; sic ut aliter sese rerum species nobis obijciant, quam re uera sint. Corrupta itaque imaginatione, uitiatisque organis, multa spectacula se menti offerunt, ob prauorum humorum, ac spirituum agitationem,

qui

qui vltro citroque commeant, sinusque cerebri oberant. In hac prauam & corruptam imaginadi speciem Marcus Billeschus illustrissimi domini mei Cardinalis Granuellani nanus incidisse creditur, homo alioqui non insulsus, neque delirus, qui à multis varijsque noxijs cogitationibus, quibus ex leuibus causis assensit, agitur. Quæ prauæ cogitationes aded in ipso inualuerunt, vt sibi non modò ab omnibus domesticis atque exteris, sed ab ipso illustrissimo domino vehementer timeat, ne vel veneno, vel ferro, vel alia re sublatus sit. In eundem errorem Antonius Sanfelicius Neapolitanus, vir doctrina, & ingenio insignis incidit, quem ego in pueritiæ annis præceptorem habui, qui ab omnibus uenereos eo nomine suspectos habebat. Cuius doctissimi uiri uicem non potui non dolere: hinc Lucretius,

Nanus quidam valde suspicax.

Antonius Sanfelicius mire suspiciosus.

Nam ueluti pueri trepidat, atq; omnia cæcis

De vano timore verus.

In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus.

Interdum nihilo quæ sunt metuenda magis quam

Quæ pueri in tenebris pauitât, fingutq; futura:

Huc igitur terror animi, tenebrasque; necesse est

Non radij solis, nec lucida tela diei

Discutiant, sed naturæ species, ratioque.

Hæc autem deceptionis origo ex absentibus, & communibus sensibilibus radices sumpsit, quibus in imaginatione receptis assensus prauè adhibitus est, ut in libris de Anima, Simplicius, Themistius, Ioannes Grammaticus, & Aristoteles faceretur. Atque hinc Alexander dicebat, quod sæpè hominibus euenit, vt imaginationes suas sequantur, ea de causa, quod eorum mens atque intellectus perturbatione, siue affectione quapiam veluti ne-

Vnde falsa imaginatio.

Imagina-
tio ad qd
nobis infi-
ta sit.

Nonine
imagina-
tionis tria
significan-
tur.

Vis imagi-
natiua ab-
sque spe-
cie & actu
nihil ope-
ratur.

buli sopitur & uelatur; putà accedente egritudine, aut
sopore. Et ut unde discessit nostra oratio redeat, nō alia
de causa imaginatio nobis insita est, nisi ut imagines re-
rum quę per sensum percipiuntur, seruet, easque quo-
ties opus est, intellectui offerat. Nec alia ratione mo-
uet, ac corpus excitat, nisi sub specie honesti uel inhone-
sti, boni uel mali: atq; hoc pacto ad appetendū uel fu-
giendum aliquid animus excitatur. Verumenimuerō
prætermittendum non est, tria imaginationis nomine
nobis significari, eam scilicet potentiā, qua anima apta
est imaginari, etiamsi speciem nullam actu imaginetur,
simulacrum ipsum conceptum, & huius potentie actio-
nem. At si à nobis demonstratum fuerit, nec imaginā-
di potentiam, nec speciem imaginatam, nec ipsam ima-
ginationis actionem, ea quę in primo libro adduximus,
facere posse, non bene eos sensisse ostendemus, qui ea no-
bis pro compertis tradiderunt. Vtq; ueritas manife-
sta ac clara fiat, quæ ratione imaginationis potestas,
absque specie & actu quidquam agere possit, non inue-
nio: non enim secus se habet imaginatio specie carens,
atque oculus clausus: & sicut dum animal dormit oc-
clusis oculis nihil uidere dicitur, sic anima sine specie,
& actu imaginādi, imaginari nihil pōt. Homini profe-
ctō, non solū in philosophia mediocriter exercitato,
sed uel paruam quidem rationis micam habenti, uerisi-
mile uideri nunquam poterit, ut quis imaginari absq;
specie & actu imaginandi queat. Id si quidem simile
esset, ac si quis se sine obiecto uisibili, ac uidendi actu,
uidere posse assereret; quo quid insanius & absurdus?
hoc enim pacto, non modò cæci, sed graui somno op-
pressi optimè & perspicuè cernerent. Nec simulacro
ipsi

ipsi talium effectuum causa adscribi potest: quoniam, ut Arist. ait, Quæ ars fingit, non res, uerum rerum simula-
 cra dicuntur: ut Iouis simulacrum, non est Iupiter; ita
 quæ imaginatio concipit, rerum effigies sunt, & non res
 ipsæ. Præterea imaginatio speculi similitudinem præ se
 fert, & quemadmodum quæ in speculis relucet non
 sunt ueræ formæ, sed quædam umbræ: eodem quoq; pa-
 cto species in imaginatione existentes, non uiuæ ac ue-
 ræ species, sed uiuarum ac uerarum specierum similitu-
 dines appellantur: fieri namque nullo modo posset, ut
 ueræ tantarum rerum formæ, in tam parua oculi pupil-
 la reciperentur, ac deinde ad imaginatiuam uim tradu-
 cerentur. Cumq; ueræ formæ extendi nequeant, nisi cū
 ipso subiecto, cui insunt, & eiusmodi species oculi pupil-
 læ totæ insint, à ueris formis subiecta informantibus, à
 quibus abstractæ sunt, eas plurimum distare oportet:
 sicque non ueri lapides, sed lapidum species, ac simili-
 tudines in sensum admittuntur, ut in libris Elenchorū
 contra Sophistas Aristoteles docet. Similitudines au-
 tem quid aliud efficere possunt, quàm res illas quarum
 formas & effigies reddunt, ostendere ac præ se ferre?
 Quod si artis simulacra & similitudines, quæ in spe-
 culis apparent, omni & fascinandi, & inficiendi ui-
 carent, eam uim quis similitudinibus in imaginatione
 conceptis adscribere audebit? Cum igitur nulla res ul-
 tra suam speciem, & naturam quidquam agere possit,
 qua uia tributum simulacris hisce putamus, ut aliquid
 efficere queant? Profectò specula & res nitidæ omni
 mutationis genere carent, ideo similitudines in illis
 relucet, & abeunt, & redeunt, sine ulla speculo-
 rum, & nitidarum rerum mutatione: quod si specula

Ars nō res
 ipsas, sed si
 mulacra
 fingit.

Exemplū
 de imagi-
 natione ad
 speculum.

Sensus non
 res ipsas,
 sed rerum
 species per-
 cipit.

Opinio A-
uicenna
de imaginati-
onis vir-
tute confu-
tatur.

Vnus actus
de uno a-
gente & pa-
tiente fit.

Imaginandi
actus ex-
tra imagi-
nantē non
transit.

Cōparatio
imaginati-
onis & o-
culorum.

animata, ac uitalia essent, rerum imagines ipsis, sicut
cæteris animantibus offerrentur. Quocirca cum simi-
litudines nihil amplius efficere possint, quàm sese spe-
ctantibus & meditantibus offerre, id quæ in proprio, &
non in alieno corpore, credi nequaquam potest, ut per
eiusmodi imagines & similitudines ea fiant, quæ Aui-
cenna cum cæteris de ui imaginandi blatterat, tum fa-
scinum, tum alia miracula illi adscribendo; quæ à uera
philosophia maximè abhorrent: Quòd autem per imagi-
nationis actionem, nec fascinum, nec quidquam aliud si-
mile fieri queat, luce clarius ostendemus: si quidem,
ut sensus ad rem, quæ per sensum percipitur, se habet;
sic actus imaginandi ad rem imaginationi congruen-
tem spectat: sed unus numero est sensus actus cum re
sensibili, ergo unus etiā imaginationis actus erit, & rei
quam imaginari contingit; unus enim actus fit ex agen-
te, & patiente uno. At res quæ imaginationi obijcitur,
actum nullum alium habere potest, quàm sui speciem
offerendi: igitur nec fascinare, nec aliud extra se imagi-
natio facere potest, eo quæ; magis id corroboratur, quoniā
imaginationis actus in eo qui imaginatur manet; mini-
mequæ; in aliud exterius subiectū trāsire potest. Illa nāquæ;
actio in externum patientem trāsire reperitur, quæ in
agente non remanet: actus uerò imaginandi, in eo qui
imaginatur persistit, ergo non uerisimile existimari po-
test, ut meorum oculorū uidendi actus alijs quoque à
me communicetur: pari igitur modo, nec mea imagina-
tio in alterum migrare poterit. Et sicut nihil prohibet
quin plures eandem rem uidere possint, sic nihil uetat
quominus eandem imaginētur. Verū non unus ima-
ginandi actus erit, sed plures imaginantes: & quemad-
modum

modum oculi colorata, quę intuentur, non alterationibus afficiunt, ita imaginatrix uis rem nullam, cuius similitudinem & imaginem contempletur, immutare aut inficere potest. Solus enim Deus Opt. Max. res quas cernit, eo pacto quo suę diuinę libet uoluntati, permutare ualeat: nec ea ratio de iratis imaginantibus quidquam ualeat: tantum enim abest, ut irati, transeunte actione aliquid efficere ualeant, ut ne eorum quidem recordetur, quę in ira, furore, perturbatione, & omnino in uehementibus animi affectibus imaginati sunt. Quod etiam euenire solet ijs quos curę, sollicitudinesq; distinent, uel quos ebrietas, timorve inuaserit, uel quos demum uehemens aliquis affectus occupauerit. Non parum profectò esset si qui res intuerentur & contemplarentur, eas possent tales reddere, quales sensu & imaginatione illas perceperunt. Quinimò imaginatio, ut imaginatio est, nõ solum in alieno, uerum ne in suo quidem corpore quidquam immutare potest. Et licet in lib. de motu animal. Aristot. dicat, Imaginationes, sensationes, & notiones alterare: & in lib. de Anima, idem corroboret: nihilominus id nõ intellexit, ut imaginationes sunt, sed potius ut res, quas imaginamur, aliquid molesti uel iucundi habent annexum, quod uel appetendum uel fugiendum censeamus: ex qua re spirituum motus, qui est imaginationis instrumentum, alteratur. Rerum itaq; formidabilium imaginatio non secus nos mouere potest, ac pictura, quę non per se, sed per accides nos commouet, quatenus rem latā aut tristem præ se fert: & ita appetitum mouet, qui spiritus & humores excitat. In olfactu autē & gustu, ac tactu longe secus fit, quoniā hi sensus non tantum species sensibiliū rerum, ut uisus &

Nil p
imaginationē
irati homi
nes effici
ciunt.

Imagina
tio nihil
immutat.

Arist. lo
cus quo
modo in
telligēdus.

Formidabi
lium ima
ginatio si
milis pictu
rz.

audi-

Spirituales
ciborū spe-
cies nō nu-
trunt.

In imagi-
natione
formata te-
nuē habēt
essentiam.

Alcumiſta
irriſi.

Idææ in di-
uina mēte
exiſtētes à
noſtris ſi-
mulacris
differunt.

auditus, sed qualitates sensibiles cum spiritualibus speciebus percipiunt. Non enim ciborum spiritualibus speciebus, sed ipsismet cibis nutrimur; ita non rerum speciebus alteramur, sed illarum qualitatibus, ex quibus compositi sumus. Vnumquodque namque ex quibus constat, ijs alitur & sustentatur: præterea rerum simulacra in imaginatione formata, tenuem & spirituales essentiam habent; nec intra se existentia quispiam amplecti, aut euitare studet, sed res duntaxat quarum imagines sunt. Fatui enim tantummodò rerum imagines pro rebus ipsis ducunt, & ijs speciebus quas animo conceperunt, inuixi, tumidi, multa sibi pollicentes incedunt, ut sunt illi quos diximus imaginatricem vim corruptam habere. Non enim plus virium alicuius rei simulacrum habet, ut dicebamus, quam Imperatoris imago, quæ sicut nihil agere potest præterquam illi à quo extracta & formata est, referre; sic rerum similitudines, nil penitus efficere valent præterquam rerum imagines ostendere. Equidē non malē cum Chemicis agi arbitrarer, si specie auri, quæ nihil reale est, per imaginandi vim uerum aurum adipisci possent. Si eiusmodi virtute imaginatio prædita esset, profectò nec agroti, nec pauperes, nec literarum imperiti, nec cuiusquæ rei egētes reperirentur; cum eorum quilibet, imaginandi vi optata cōsequi posset. Quod cum re ipsa nō experiatur, quæ insania est, ut tot tantaque miracula imaginationi nonnulli adscribant? Si quis uerò dicat idæas in diuina mēte res exteriores afficiendi vim habere, similiq; modo rerum simulacra & idæas in nobis eandē vim possidere posse: respondemus, similitudinē nihil ad rē facere, quoniā idæa in Deo non est, sicut in nobis accidēs. Nec

quen-

quenquā mouere debet, quòd sigilli imago imprimendi uim habeat, quasi eodem modo species in imaginatione contentæ, res exteriores imprimere queant: non enim sigillum, ut imago est, aliam imaginem imprimere potest, sed ratione duritiei, & partium inæqualium duntaxat. Quòd si sigillū per se, & sua natura, ut imago est, aliam imaginem parere posset, non utique quidquā re ferret, ex qua materia, dura an molli, sigillum conflaretur. Quòd cum permagni intersit, omnia quæ de imaginatione obiecta sunt, facillè uiuunt: ut illud, Quòd imaginatio sit ueluti quoddam sidus, salutare uel perniciosos radios diffundens, & cui omnia sublunaria, tanquā cælesti intelligentiæ pareant, quòd cōceptus uolatiles reddantur, & ad planetas ferantur, quòdque innumera mala & calamitates inde mortalibus inferantur. Qui enim has nugas sibi sinxerunt, & rationis, & philosophiæ, & omnium bonarum artium expertes, ac diabolica superstitione imbutos esse fateri oportet.

Sigillum
quomodo
imprimen-
di uim ha-
beat.

Quo pacto per imaginandi uim occulta & futura præsciri queant. Cap. IIII.

Non paruus Philosophorum numerus, atque inter alios Aristoteles in libr. de Insomnijs, & de Diuinatione per somnium, corporis naturam ad futurorum præcognitionem conducere opinatus est, & imprimis melancholicis diuinandi uirtus attributa legitur. Quoniam, etsi melancholicus humor, frigidus, siccus, & ater existat; nihilominus magnam quandam spirituum commotionem continet, ideoque tantò ceteris humoribus concitator, quantò corpora densa si accendantur, feruentius urunt, quàm corpora rara: & hinc est, quod ab Arist. in Problematibus aliquid

Virtus di-
uinandi me-
lancholi-
cis attribu-
ta.

diui-

diuinum melancholicorum imaginationi inesse futura præfagiens putatur; cuius generis homines in Hispania reperiri ab oculatis testibus accepi, qui quibus in partibus aliqua lateant, certò cognoscant: nec eos latet, quot passibus terra fodienda sit, quò aqua vel quid simile latens inueniatur. In Ethicis etiam melancholicorum re-

Prudenti-
bus diui-
nandi vir-
tutem dat
Arist.

Humanus
animus di-
uinandi vim
habet.

Diuinatio
per quietē
potius q̃
per vigiliā
fit.

Diuinatrix
virtus per
quā iuue-
tur.

Diuinandi
vim qui ha-
buerunt.

Herbæ diui-
nationi cō-
ducentes.

et subita esse insomnia asseritur, & sapientibus & prudētibus diuinandi virtus inesse à Philosopho ostēditur. Diuus quoque August. in lib. 12 super Genes. c. 13. Animam humanam, vt à sensibus abstrahitur, diuinandi vim habere dicit. Diuus Gregor. 4. lib. Dialogorum animæ intellectuæ hanc diuinandi vim adscripsit. Hic etiam per quietem magis quàm per vigiliā diuinationem exerceri affirmat: tum enim variæ sensuum motiones cessant, quæ eiusmodi animæ potestatem, vt Diuus Thomas ait, perturbare cōsueuerunt. Quo fit vt melancholici quibus purgatiores rerū species insunt, clariorem diuinandi facultatem habeant. At quoniam diuinandi vires secum imaginatio ipsa affert; idèd aliqua re excitante indigere animam autumant. Cui quidem tot terrarum anhelitus, & euaporationes, locaque tam diuersa, tamq; inter se situ suo, ac cæli positura distātia conducere arbitrantur: quibus hominum animi ad futurorum præfagia, suapte vi proni, & ad diuinum furorem proclines cōcitantur, & veluti diuinitus inflammentur. Sicut de Atheniensi Musæo, de Euclō, de Epimenide, atque alijs multis memoriæ proditum est. Nec solum celestis, & terræ halitus ad hoc iuuat, sed herbæ, lapilli, vt de Chelonia Plin. narrat: et sic de herba Theangelida, quæ in Syriæ Libano, Cretæ montibus, Babylone, & Susis Persidis nascitur, qua pota Magi diuinant.

Verum

Verum non solum hominum, sed brutorum imaginationi hanc diuinandi potestatem inesse asserunt, quoniam intempestiuus galli cantus, & frequens cornicis crocitantio futuram pluuiam denunciant. Caterum pro clara huius difficultatis notitia scire oportet, duplicem diuinationem reperiri, quarum una naturalis, supernaturalis altera appellatur: de prima D. Greg. Nicenus ait, Quod hæc vis, quo est purior, & puriora phantasmata sibi fingit, eo diligentius diuinandi per somnia assequitur officium: quæ diuinationis species fallax, incerta, & erroribus plena est. Neque mirum est, si ex eis quæ melancholici somniat, cogitant, & loquuntur, verum nonnunquam aliquid euadat. Quis est enim, ut ait Cic. lib. 2. de Diuinatione, qui totum diem iaculans non aliquando collimet? Non enim homo, vel creatura aliqua, ea quæ contingenter futura sunt, ex imaginandi virtute determinatè præscire potest: unde illud, Nescia mens hominum fati sortisque futura. Sic namque in Ecclesiæ scriptum legimus: Multa hominis afflictio, quia ignorat præterita, & futura nullo modo scire potest. Et Esa. Annuntiæ quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quoniam dii estis vos. Existimarem tamē hominem (si modo diuinæ sapientiæ radium, quem Deus Opt. Max. primis parentibus humani generis contulerat (retinuisset) & multorum euentuum causas certas, quas nunc coniecturis, ijsque sæpe fallacibus assequimur, & signa multa, apparētia, & aliquid præsagiētia, certius, & manifestius animaduersurum fuisse. Sed postquā intellectus hominum, parentum casu obscuratus est, rerum causas mentis acie hebetata, veluti solem per densas tenebras cōtemplamur. Sic paucas res intelligimus, signa pau-

Galli cantus intempestiuus, pluuiam denuntiat. Diuinationo duplex. Naturalis diuinationo quid. & quantum fallax.

Futurorum ignarus est homo.

si Adam non peccasset, non paucæ futura cognosceremus.

Bruta, præ-
sentia non
futura defi-
gnant.

Formicæ
solertia.

Naturæ p-
videntia.

Gruū alia-
rumq; vo-
lucrum in-
stinctus.

Muscarum
natura.

Divinatio
supernatu-
ralis.

paucissima assequimur, & quid portendant præposte-
rè sepiissime pronunciamus. Nec brutorum imagina-
tioni huiusmodi vis adscribi potest, si quidem illo-
rum cantus, & corporis gestus, non futura, sed præ-
sentia designat, cælestem videlicet influxum humi-
dum, quem naturæ instinctu in suis corporibus illico
orientem excipiunt; qui hominibus non ita manifestus
apparet, nisi nubes, & alia pluuiam concomitantia ad-
sint. Quæ signa brutis minimè necessaria sunt. Formi-
cæ enim pluuiam futuram præsentientes, frugum gra-
na in cauernas portare conspiciuntur, verentes ne gra-
na aqua madefacta corrumpantur: hæc pluuiæ respec-
tu nostri & non formicarum futura dicitur. Nam in
illarum corporibus, ob vapores ad aeris regiones dela-
tos, tanquam à præsentē pluuiæ alteratio fit. Nam sa-
gax, & provida natura in superfluis non abundans, &
in necessarijs non deficiens, eiusmodi naturæ varietate
formicæ dotauit, quò alimentum ad corporis nutri-
mentum seruarent. Idem quoque de gruibus autum-
ni tempore ad calida loca remeantibus, de hirundini-
bus veris tempore ad nostras regiones venientibus, de
ficedulis, coturnicibus, alijsque volucris locorum
mutationem facientibus dicendum reor. Non etenim
ver, aut autumnus, aut hyemem præsentunt, sed secun-
dum sui corporis alterationem à natura factam ob ca-
liditatem, aut frigiditatem, vel aliam nos latentem
qualitatem eiusmodi vicissitudines norunt. Quod in
multis experimur, quæ quasi furore percitæ pluuiæ im-
minente animalia molestius infestant. Divinatio su-
pernaturalis verò est illa, quam Prophetiam in sacris
litteris nuncupamus, de qua nunc differere non inten-
dimus,

dimus, cum sit præter nostrum institutum. Sufficit eam certissimam esse, quæ in vigilia, & frequentissimè in quiete fit. Vnde in Iob legitur: Per somnium in visione nocturna quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit Deus aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina. Et Ioelis auctoritate idem asseritur, Effundam de spiritu meo super omnem carnem, & iuvenes visa videbunt, & senes somnia somniabunt. Ad illud verò de auihus dicendum puto, quòd Deo auctore possunt aliqua futura prædicere. Hierem. enim inquit, Miluus in Cælo cognouit tempus suum; turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: & D. Thomas in opusculis; si quis cornicula frequenter crocitante, mox futuram prænunciet pluuiam, non est nugatoria superstitionis. Similiter etiam si quis ex subito volatu auium, denunciaret ibi latere insidias, vnde aues volando recesserunt, non est superstitio, sed humana industria. Nec absolute observatio cantus, & volatus auium ab Ecclesia interdicitur; sed superstitiosa quædam observatio de volatu, & garritu prohibetur, & sub anathematis vinculo ab Ecclesiasticis sanctionibus damnatur. Vanum igitur est illud quod de futurorum præcognitione imaginatrici virtuti adscribebatur; nisi velimus affirmare, quòd Demones futura præscientes, hominibus manifestant; qui quidem homines futurorum euentuum cognitionem profitentes, demonum cultum nobis turpissimè proponunt, miris modis nobis imponendo, ac futurorum præcognitionem modò imaginationi, modò demonibus adscribendo. Sed postquam per imaginationem futura, nullo pacto prænosci posse

Iob verba
de visioni-
bus p som-
nium.

Ioelis au-
toritas.

Hieremias
de auium
præfagis.

Augurium
quomodo
dānatum

Diuinatio
non imagi-
nando sed
demonum
auxilio fit.

osten.

ostendimus, opera pretium esse duxi, ut inquiramus,
an demones talia futura præscire possint.

Non per acutas imaginandi vires, sed per Dæ-
monum auxilium, occulta quædam, & fu-
tura præsciuntur. Cap. V.

Cognitio
per speciem
& similitu-
dinem fit.
Deus An-
gelis om-
nium rerū
species in-
didit.

Admodum vulgata & ventilata est apud Philo-
sophos sententia illa, omnem scilicet cognitio-
nem per speciem, & similitudinem quandam fieri.
Quocirca quando Deus Opt. Max. simplices mentes,
quas Angelos appellamus, creauit; rerum omnium,
quæ natura constant, species, & similitudines illis
indidit. Et sicut rationes Ideales in diuina mente sunt
validissima procreandi causæ, quo ad materiam, &

De potētia
ad actum
nil reduci-
tur nisi per
rem actu
existētem.

formam; ita similitudines, quas demones innatas ha-
bent, à demonum intellectu ad materiam & formam
cognoscendam effluunt: Si quidem de potentia ad
actum nihil reduci potest, nisi per rem, quæ actu esse
habeat. Hac de causa similitudines & rerum formas,
veluti actus quosdam Demonibus inesse asserendum
est; quibus res omnes, tum vniuersales, tum singulares
cognoscant. Nec intellectu agente, veluti nos, illi egēt:
Non enim eorum cognitio, à sensibus, quibus omnino

Demon quo
pacto ho-
mine per-
spiciat.
Vniuersa-
lio- res for-
mæ a supe-
rioribus in-
telligētijs
contineantur.

carent, ortum habet. Quinimo infimus Demon per
species innatas, & quidem per vnā tantum speciem
plura de naturalibus rebus cognoscit, quàm homo per
plures species acquisitas. Et pro clariori huius dubita-
tionis intelligentia, illud quoque in lib. de Caus. notan-
dum est, Vniuersaliores formas à superioribus intelli-
gentijs contineri. Vnde sicut Demones qui è superiori-
bus

bas ordinibus ceciderunt, rerum imagines magis uniuersales habent; ita & plura cognoscunt, & ad maiora capeſſenda ſunt reliquis aptiores. Quando enim quiſpiā ingenij perſpicacitate pollet, atque intellectum acutior rem habet; ex paucis principijs ad diuerſas ac varias conſuſiones deſcendit; ad quas hebetioris ingenij venire non queunt, niſi per innumeras induktiones, & per ſingularia principia cōcluſionibus appoſitè accommodata. Inſuper animaduerſione dignum cenſeo, futuri cognitionem duobus modis conſiderari; primo vt res, quæ futura eſt, extra cauſam à qua pēdet, cognoscatur: qua ratione illi duntaxat conuenit, qui eſt ſupra omne tempus, vt Deus. Cuius cognitio omnem temporis ordinem excedit: ea enim, quæ per omnem temporis curſum peracta ſunt, vel peragentur, diuino aſpectui eo modo quo præterita ſunt, vel futura ſubduntur, partesque temporis, præſens videlicet, præteritum, & futurum ad nos, & non ad diuinam mentem referuntur. Secundo, vt res futura vim quandam in ſua cauſa à qua oritura eſt, habet: quæ quidem cauſa, aut certa, & immota eſt; aut certa, ſed motui obnoxia; aut incerta & indeterminata. His breuiter prætaſtis tres conſuſiones in medium aſſero; quarum prima eſt: Demones ea futura quæ certas & immotas cauſas habent, cognoscunt; vt eclipſis tempus, planetarum coniunktionem, atque aliorum, quæ ſuperiorum corporum motum comitantur, in quibus non modo cauſæ certæ, immotæ, ac neceſſariæ ſunt, uerùm quodlibet impedimentum ab eis abeſt: quæ quia hominibus nota ſunt, Demonibus longè notiora eſſe poſſunt. Secunda, quæ certam cauſam & motui ſubditam habent;

Præſagia duplici modo conſiderantur.

Temporū diſtinktio. nobis non Deo aſcribitur,

Triplex cōcluſio ex triplici cā. Quæ cognoscant Demones.

bent; certam, quia natura ad unum determinatè respicit; motui subditam, quia multis modis impediri possunt, à Dæmone sciri, sed non per omnimodam certitudinem possunt; ut exempli gratia: ager, qui licet pinguis, & optimè satus, ac cilius sit, impedimenta tamen non pauca habere potest, quæ fructuum ubertatem tollere ualeant; quæ, quia Deo iubente accidunt, cuius Dæmones uoluntatem ignorant, idcirco illi tantum nota erunt, cui Deus manifestare dignabitur. Dæmones autem non nisi per quandam coniecturam ea consequi ualent. Tertia, quæ incertam, & indeterminatam causam habent, à Dæmonibus prænosci non possunt: quæ profecto ea sunt, quæ ab hominum uoluntate oriuntur, quorum cognitionem Deo tantum adscribimus, & ei cui Deus huiusmodi cogitationes aperire uoluerit. Cuius rei ratio est, quia demonum, & aliarum rerum creatarum cognitio à tali re dependet, quæ quia in sua causa incerta est, nemo eam certè, atque omnis erroris specie remota, cognoscere potest, nisi qui rerum omnium causa, & ueritas ipsa existat: sicut est Deus; qui non secus contingentia, ac necessaria certissimè nouit: & hinc est, ut prædictio, diuinatio nuncupetur, quia Dei tantum actio est. Cæterum Dæmones superbia inflati hoc in seipsis habere, conantur ostendere; quibus si talium futurorum cognitionem quis adscribat, Deo Optimo Maximo iniuriam faciat. Et nihilominus quatuor modis eiusmodi futura præscire Dæmones possunt; ingenii acuminè, temporum experientia, dolosa industria, bonorum Anglorum indicio: Ingenii acuminè, quando Dæmones nostram uoluntatem perscrutantur, eamq;

Dei uoluntas Dæmonibus occultata.

Voluntas hois Dæmoni non patet.

Cur prædictio, diuinatio uoce tur.

Futura quatuor modis Dæmones cognoscunt.

etiam

etiam explorant, & eius procliuatatem inuestigant, quæque illa sint quibus delectamur, quæve ad delectationem prosequendam impellere, quæve retrahere nos possint, rimantur. Temporum experientia, quia ex his causis, ac rationibus hos, atque illos effectus oriri experti sunt. Dolosa industria, cum in se ipsis aliquid agere statuunt, deinde aliquem hominem adveniunt, cui rem illam ab alio quoquam faciendam se prævidere simulant, seque illius causam non esse demonstrant. Bonorum Angelorum indicio, quando Deus, ab eis, quibus aliqua peragenda aperuit, Dæmones discere sinit. Sunt & alij modi, quibus futura prænoscent. Nam per quædam signa ægroti mortem acutius, & subtilius, quàm medici præsagiunt. Deo quoque uolente, homines uarijs morbis ac ægritudinibus inficere possunt; & insuper rerum uictui necessariarum egestatem, ac penuriam inducere. Prophetarum præterea dicta uerius, & propius quàm homines intelligunt: ex quibus, quia multa, quæ futura sunt eliciunt, ea hominibus, quibuscum familiaritas sibi intercedit, communicant. Si quidem hominum corporibus, & potentijs animæ corpori affixis, illabi Dæmones possunt atque ibi potentiam specierum conseruatiuam mouet, ut ita species, & imagines in imaginatione recentes appareant, ac si tunc principium sentiendi ab externis rebus, immutaretur; idq; non modò in dormientibus, sed etiam in uigilantibus accidit. Quo quidem modo, ita futurarum rerum simulacra illis representare student. Tunc homines illi tetra Dæmonum familiaritate turpiter coinquinati, omnibus persuadere conantur, se imaginandi uel uehementi desiderio addito, huius-

Alij futurorum cognoscendorum modi.

Muti quæ per Dæmones cognoscunt, in agnitioni ueniunt.

Dæmonia-
corū impo-
stura.

scemodi futura, naturæ uia præoscere. Nec Dæmonia-
cos impostores pudet, cum ipsi in uoluntario errore, tan-
quam fascinati persistant, nobis quoq; in ijs modis im-
ponere, quò talium futurarum, & abditarum rerū præ-
cognitionem imaginationi adscribamus. Per hæc enim
principia uehementer confidunt, paulatim homines ad
uarios errores, ac superstitiones pertrahi posse: quorū
impudentiam, ut pro uiribus meis exploderem, ad hæc
scribenda motus præcipue sum. Ut quæ intactum nihil
relinquatur, aliam dubitationem de Dæmonibus ipsis
ratione imaginationis examinandam aggrediar.

Nonnullos hominum conceptus, & rerum simu-
lachra, & cordis affectus Dæmones cogno-
scunt: de quibus superstitiosi quidam edocti,
per uim imaginatricem eam cognitionem se
asseutos iactitant. Cap. VI.

Cordis sen-
sus duplex

Quemadmodum Deus Opt. Max. humanæ naturæ
arbitriū libertatem dedit, cui nulla, nisi diuina po-
testas præest: ita eius cognoscendi uirtuti, abditio-
rem, & occultio-rem partem quandam largitus est, ad cuius
intima penetralia, nulla cognitio, præter diuinam pene-
trat. nec propterea humana mēs effugere potest, quin
Dæmones nonnullas cogitationes suas præoscant. Ut
autem huius questionis perfectā notitia habeatur, præ-
notari oportet, nostri cordis sensus duobus modis con-
siderari. Primo ut præsentis, atque acti in intellectu
sunt; secundo ut futuri. Futuri conceptus, ac uolendi
actus non modo à Dæmone, sed ne ab ipso quidem homi-
ne præintelligi queunt. Quoniam effectus futuri, qui
à cau-

à causa, quæ impediri potest oriuntur, certa notitia nō præcognoscuntur, nisi ab illo qui omnium impedimentorum genera nouit. At quoniam futuri nostri sensus à nostra uoluntate nascuntur, quæ sua natura & uariabilis est & inconstans: cuius quidem inconstantie causas, nec Demon, nec ipse homo, sed Deus duntaxat nouit, solus Deus futuros hominum sensus intelligere potest. Impedimenta uerò nostræ uoluntati impendentia ex diuersis causis contingere consueuerunt: ex diuino scilicet motu, ut in Prouerb. Cor Regis in manu Domini, & quocunque uoluerit, inclinabit illud. Hæc diuina motio futura, nemini prorsus nisi Deo soli nota esse potest. Accidunt etiam impedimenta ex futura corporis alteratione, ex passionibus, monitis, preceptis, & alijs futuris contingentibus; ex quibus futurorum sensuum nostrorum, certam intelligentiam abesse qui non possumus. Presentes autem animi sensus, qui in nobis actu reperiuntur, duplici discrimine considerantur. Primo seorsum, & omni respectu ac ratione remota, quo quidem modo cum internè uoluntas nostra præterquam à Deo, à nemine moueri queat, eiusq; nutui uoluntatis motus immediatè subsit, Deo tantum, & ipsi homini cogitanti, & uolenti proprius animus uotus esse potest. Secundo, ut ad corporis signa referuntur, quæ in externis animi motibus, ac desiderijs, corpus diuersis afficiunt modis. Quia uia non solum Demones, sed peritissimi quoque Medici de egrorum præsertim affectibus conijcere solent, ut bene Galenus in tract. de medendis animi morbis tetigit, sic Leptini Mathematici, uel, ut quidam tradunt, Eristrati Medici solertia, infandum Antiochi amorem pia dissimula-

Hoīs uoluntas soli Deo patet.

Causæ uoluntatē nostrā impediētes.

Quorūplex sit præsens animi sensus.

Animus p externa signa cognoscitur.

amor ex pulsu de-rectus.

tione contactum in Stratonicen nouercam detexit : iuxta enim adolescentem sedens, brachiumq; eius dissimulanter apprehendens, animaduertit ad introitū Stratonices pulsū uenarum uegetiorē esse, eaq; egrediente languidiorem ; iuuenē presente nouerca rubore perfundi, rursus ea absente pallere ; spiritum modò increbrescere, modò excitatiore anhelitu subinde recipi, ex quibus faciliē ad ipsam ueritatem penetrauit . Quā de

Aug. de
monū pra-
cognitiōe,
sententia.

Alia abstra-
ctarū men-
tium ulti-
ma ex A-
r. it.

Superiores
intelligen-
tiae uniu-
ersalioribus
speciebus
quā infe-
riores pra-
ditae sunt.

re D. Aug. in lib. de Demonum diuinat. sic ait, Aliquan-
do demones hominū dispositiones, non modò uoce pro-
latas, uerum etiā cogitatione cōceptas, cū signa que-
dam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate
perdiscunt. Animaduertendū quoq; est id quod Arist.
in lib. de Phys. aud. inquit, Humanā animā intelligētiā-
rū, & abstractarū mentiū ultimā esse: et quod in Theo-
logorū scholis clarū est, superiores mentes, qui Angeli
appellatur, uniuersalioribus speciebus quā inferiores
præditas esse. Vnde infertur, quod inferioris intelle-
ctus species à superioribus intelligentiis cōprehendi pos-
sunt: inferiores uerò Angeli superiorū Angelorū spe-
cies non cōprehendunt; quo fit ut cū demones naturę
ordine hominum intellectu superiores existāt, species
quibus noster intellectus informatur, cognoscant. Quę
profectò specierū cognitio absolutē & simpliciter cōsi-
deratur, & non quantū ad affirmationē aut negationē,
nec quantū ad electionē uel fugā. Nā à demonibus hu-
iusmodi species minimē cognosci possūt, quoniā specie-
rū fuga, uel electio, quę usus uoluntatis nostrę dicitur,
hōc est actualis cogitatio, & rerū in mēte discursus; nō
nisi à Deo, & ab homine cogitante intelligitur. Et rō
est quā tetigimus; nā uolēdi & cogitādi actus à uolun-

tate

tate oritur, cuius motus ex summo rerū ordine dependet, qui quidē ordo summū bonū est & olūtas aut nō alius cuius particularis, sed uniuersalis boni, tanquā propriū obiecti est. Id uero q. infra superioris causę ordinē subest, inferior cā cognoscere non pōt, sed tantū superior cā mouēs, et ille qui mouetur; ut exēpli cā: Ego sub Cardinalis dominio sū, Angelus mei fratris filius sub mea est potestate: si quid Cardinalis immediatē meo nepoti imperabit, ego scire nequeā, sed solū Angelus & Cardinalis. Ita hominū intellectus, et si naturę ordine est dēmonē inferior, nihilominus si quid Deus, qui rerū omnium supremus est Dominus, immediatē ei imperabit, dēmonē scire nō poterit. Et hoc pacto intelligendum puto illud D. Tho. in q. de scien. Dei, art. 12. ubi ait, q. intelligere est quasi intus legere. Et in par. 1. q. 57. art. 4. ad 1. Volūtas est claudēs sua secreta, quo ad affirmationē uel fugā actus uolēdi. Quidā asserere conabātur, dēmones nō modō nostros sēsus ac rerū species in mēte receptas absolutē, sed et quantū ad affirmationē uel fugā cognoscere. Inter quos Iul. Cesar Albinus Beneuentanus acutissimus iuuenis, mihi in ea ciuitate philosophiam ac sacra Theologiā publicē interpretāti, sic obijciebat: Dēmones aīę nostrę substantiā cognoscūt, sed illius sensus quocunq; modo sumātur, sunt ipsa aīę substantia notiores, quia sunt eius effectus, qui sua cā cognitu sunt faciliores: ergo dēmones aīę naturā cognoscētes, illius quoque sēsus percipiūt: rursus peccatū est character dēmonū, qui quidē character cū in mēte cōcipitur, dēmones nō latet. Primā rōnē sic enodabam; In aīā duplex actio reperitur, quarū transiens una, & immanēs altera dicitur. Effectus trāsfiēs est, cum ab aīā ad corporis partes

Bonū uniuersale propriū uoluntatis obiectum.

D. Tho. in q. de scien. Dei explicatur.

Cesaris Albini argumentorum resolutio.

Antiochi aīę actio duplex.

transit, & ita ob pallorem uel ruborem qui corpus afficiunt, timorem & uerecundiam coniungere possunt, quæ in anima concepta sunt. Immanens autem actio, nullo modo à demonibus sciri potest: quia ipsa anima est occultior & abditior. De prima itaque actione, quæ est anima notior, ratio militat. Vel dici potest, quia ea ratio in actione naturæ locum habet, non autem voluntatis: naturæ enim actio se manifestare nata est: et sicut eius substantia abscondi nequit, ita nec eius effectus. Voluntaria autem actio secus est, quia sicut liberè in lucem exit, liberè quoque se occultare potest. Altera dubitatio de charactere, intelligenda est de illo, qui in hominū frontibus imprimitur, id est quando peccatum committitur absque rubore. Nec illud obstat, Quod demones in extremo iudicio de secretissimis sceleribus homines accusabunt; quia, ut ait Iob; reuelabunt celi iniquitatē illorum: hoc est cælestes personæ, qui sunt Angeli boni, et de peccatis ab Angelis qui fuerunt ad custodiam deputati reuelatis, demones, peccatores arguent. Præterea iusti et pii homines cū Christo in aere, mali in terra erunt; ideo demones perfacile damnatos cognoscent, et de peccatis accusabunt. Si quis uerò ex Dionysii verbis instaret, spirituales substantias sua natura esse specula, at in materiali speculo sic fit, ut quoties unum alteri opponatur, non modò ipsum, sed quidquid in eo relucet, referat; ergo cū spiritualia specula, ut sua natura demones sunt, maiorem similitudinem habeant, & expressiorem ac clariorem ostendant, quàm materialia, et corporea, uidetur quòd demones animam nostram intuentes, nō ipsam duntaxat, sed totum quod in ea reperitur, cognoscant, id quod ita roboratur. Oculus meus nihil in me videre

Quo demones in iudicio secreta criminū hominū obijciunt.

dere potest, quod alterius quoque oculus non cognoscit; sed corporei oculi cum obiecto corporeo eandem rationem habent, quam oculi spirituales respectu obiecti spiritualis: igitur sicut oculum mentis meæ cordis arcana non latent; ita nec demonum oculos praterire possunt, qui spiritualia specula sunt. Hæ difficultates dissoluntur; maxima namque differentia est inter speculum materiale, & corruptioni obnoxium, & uoluntarium simplex & permanentes. Materiale speculum species quas suscipit, ex necessitate refert; uoluntarium uero longe secus se habet: inest enim illi clauis quedam quæ arbitrii libertas appellatur; quæ ad suum nutum aperit, & celat, quidquid libet. Ideo similitudo ad rem non facit. Eadem quoque responsione corroborationi de oculo fit satis: non enim oculi corporis & spiritus eadem ratio est, quin maximè differunt. Ille siquidem omne quod in alio est non potest non uidere; hic autem cum sit uoluntarius ac liber, clauis suæ, quæ est arbitrii libertas, suo arbitratu claudere potest, ne quod ipse uidet, quisquam introspeciat. Et hoc est quod D. Aug. super Gen. ad litteram dicit: sicut substantiæ corporeæ aliqua uelamenta habet, quibus se alienis aspectibus occultant, sic & in his spiritualibus suo modo intelligendum est. Nam quamuis plicarum diuersitates ex diuersarum naturarum compositione in eis non sint, potentiarum tamen gradus reperiuntur; quorum respectu quedam animæ intima dicuntur, ut quæ superiores potentias respiciunt, secundum quas anima in seipsam magis recolligitur, ac sua celat secreta. Ex iam dictis concludimus, quod demones nostros sensus, ac species in nostra mente conceptas absolute & simpliciter cognoscunt, & non quantum ad affirmationem uel

D. Dionysij argumenta de demonum cognitione resoluuntur. Differentia materialis & spiritualis speculi.

D. Aug. autoritas super Genes.

Conclusio de demonum cognitione.

negationē. *Vt uerò eiusmodi cordis affectus corpus alterant, mira facilitate & perspicacitate ab ipsis cognoscuntur; quos quidem affectus demones quibus uolunt detegunt, eisque persuadent, per uehementē imaginādi uirtutē ipsos cognosci posse: unde ipsi demones illorū imaginationi insidētes, atque illis occulta aperiētes, in finitis errorū tenebris misellos quosdā illaqueāt: qui et rationis et salutis exptes mira se posse ac scire garriūt, et ad cælū imaginādi potestātē extollūt, tāquā incredibiliū & miraculorū causam blaterantes. Nec animaduertūt, quod quæ afferunt, & philosophiæ principijs, et Theologia, et sēsui, et rationi, et experiētiae repugnāt. Vnde optimē sibi cōsulerent si imaginatrici uirtuti minus tribuerent, seque à demonibus falli non sinerent. Nihil ad generationem, quantum ad prolis similitudinem, ad sexum imaginatio confert, sed horum causa in semine latere ostenditur*
 Cap. VII.

Qui fascinum per imaginandi uires iaculari asserunt, exemplum de natorū similitudine, ac sexu adducunt: quæ omnia ex imaginantium conceptione, coitus tempore accidere fatentur; quæ, ut cætera, à ratione & à ueris philosophiæ principijs abhorrere ostendemus. *Arist. p'erisque in locis animum à corpore, & corpus ab animo affici existimat. Corpus enim cibo expletum animum obruit, sic timente animo corpus inhorrescit; eodem nimium gaudente adeò dilatatur, ut pendē seminiuum uideatur Idque si nunquā accideret, eo tēpore maximè, quo uir cum sœmina cōmiseretur, fieri consuevit: tunc enim ob delectationē imaginatio, et aliæ partes aīæ, ita lāguide et impeditæ sunt,*

Animus à corpore & corpus ab animo afficitur.

Deliquiū animi in coitu.

ut uterq; animi deliquitū passus indicetur. Spiritur. n. tunc pigri & graues sūt, nerui laxi et lāgidi, similiter et mēbrane, quib⁹ de causis imaginatio parū intēta in res, figuras et ordines. Ideo ad uehemētē imaginationē tūc tēporis animus inhabilis omnino est. Huc accedit, quod animalia cāca quādoque pullos maribus similes generāt, quos nunquā uidere potuerūt: hinc fit ut imaginationē generationi nihil cōferre censcā; sed cū similitudinē, tū sexum ad semē referā. Quod quidē Poeta Luc. q naturæ principia rimatur hisce vers. expressit:

Similitudo proles ex femine oritur.

Semper. n. partus duplici de femine constat;

Luc. de p. lis similitudine.

Atq; vtri simile est magis id, quodcūq; creat,

Eius habet plus parte æqua: q̄ cernere possis,

Siue virum soboles, siue est muliebris origo.

Nec quenquā ex ueris Philosophis legi, qui nō semini omnia adscribat, quæ nato innascuntur, superstitionis quibusdam exceptis, qui cū bonarum disciplinarum ignari sint, uana quēdam dogmata sibi confinxerunt, ut docti & acuti ac perspicaces uiderētur, atq; ita tot tā tāque imaginationi tribuerūt, rerū causis ac ueris principijs relictis. Id genus est hoc de natorū similitudine ac dissimilitudine, cuius causa nulli rei prāterquā semini adscribēda est. Et quanquā si feminis uirtus inspicatur, sēper proles patri potius quā matri similis nasci deberet; quia hic formā, illa uerō materiā subministrat; nihilomin⁹ feminea gignēdi uis, quæ ad robur etiā ipsa, & similitatē confert, mēstrui uirtutē et facultatē sibi coniungit; quæ nouē mensiū spatio fætū nutriendum, tantum roboris ac firmitatis acquirit, quātū in primo congressu à maris femine uincebatur: minimeq; mirū cuiquam uideri debet, si soboles utrisque parentibus induer-

Mas formam, fœmina materiam in generatione præbet.

Fœtus cur
vtriq; pa-
renti in di-
uersis par-
tibus sit fi-
milis.

diuersis partib⁹ corporis similis procreatur: quia ex se-
mine, quod virib⁹ præcellit, similitudo oritur, diuersif-
que in partibus in sætus formatione alterū alteri præ-
stare potest. Illa siquidē seminis pars, quæ prior exci-
dit, crassior: q; secūda uel tertia iaculatione emittitur,
tenuior, frigidior & imbecillior, insitiq; caloris substā-
tiæ minus particeps indicatur: quo fit ut in quibuscūq;
partibus maris, in quibuscūq; femine, semen ob commi-
stionē præcellat: & quæ præualuerit, illa sætus pars ei
cuius semē præstat, similis sit; quoniā opifex uirtus, in
minima quaq; materiæ parte inest: atq; ita natura cō-
paratū est, ut ea uis quæ oculum, nasum, supercilium sin-
git, singula mēbra efficiat, & uī suā habeat. Hac de cau-

Aug. Colū-
bri de va-
rijs equo-
rum colo-
ribus sentē-
tia.

sa Aug. Colūbrus ē S. Seuerino, qui de equorū natura
ac remedijs scripsit, longē melius sensit, quā illi, q si-
militudinē imaginationi adscripserūt. Hic enim equo-
rū colores ex humorum prædomino oriri existimauit.
Vnde equus rubei coloris ex humore sanguineo prædo-
mināte nascitur, q quidē humor si parū adustus fuerit,
equum quē Saurū appellamus, reddet: ex cholericō hu-
more excedēte, qui calidus & siccus est, niger: et iuxta
maiorē uel minorē eiusmodi humoris varietatē, magis,
uel minus niger equ⁹ procreatur. Albus autē equ⁹ ex
flegmatico humore, qui est frigidus et humidus oritur;
q quidē humor si cum sāguineo misceatur, equū quem
Muscatū dicūt, efficiet. Colores uerō mixti, ex humore
melancholico fiunt, ut fuliginosi, ceruini, soricei, ac cæ-
teri: est enim frigida & sicca natura, terræ accedēs, co-
lorū varietatem effingens. Ceterū illud Genesis, quōd
Iacob virgas varijs coloribus depictas in canalibus po-
suit, ad quos oues bibendi causa ducebantur, ut dū oues

cum

cū arietibus coirēt, variatos fœtus cōciperēt, ut re ue-
ra accidit: nō p̄ imaginādū vires, sed p̄ diuinā virtutē,
ut mysterijs correspōderet, factū esse reor; sicut ex ca-
pīte immediatē sequēti clarē habetur, ubi iter alia sic
legitur, c. 3. 1. *Abstulit Deus gregē patris vestri, et de-
dit mihi; et nisi fuisset Deus patris mei, uacūū remis-
set me. Nō igitur imaginationi, sed Deo gregē acceptū
refert: ibi q̄; interpretes aiunt, q̄ Deus furatur impijs,
ut tribuat iustis: neq; solum spiritualia illis largitur bo-
na, sed & tēporalia. Si quidem si naturæ uia actum id
fuisset, hodie quōque fieri quis uetaret? & tamen quā
plurimos illud tentasse audiui, & quid simile nunquam
contigisse. Nec obstat, quod August. lib. 12. de Ciuit.
Dei inquit, Anima sic uel sic affecta pręgnantis, ualet
aliquibus uelut induere qualitatibus fœtū, sicut de uir-
gis uariatis fecit Iacob, ut pecora diuersi colora gigne-
rentur. Ibi enim aliorum de hac re opinionēs refert; et
ideo non ex sua sententia loquitur; paulo quē inferius se
declarare incipit, quādo ait, Quelibet desideria motus-
ve animæ matris ualent aliquid lineamentorum aut co-
lorum aspergere teneris, mollibusque cōceptibus: que
sic, uel in suo genere afficiantur, non facit nisi summus
Deus. Quod autem ad fœtum colorem uariādum, po-
tus & cibi uarietas conferat, non dubito; quia cū causa
omnium accidentium, & colorum in prole sit ipsum se-
men in quo latent, & semē ex sanguine fiat, qui quidē
sanguis ex cibo augetur, & iuxta cibi ac potus naturā
sanguis alteratur. Si cibus & potus uariātur, fœtū co-
lores, ob seminis naturam alteratā, uariari oportet. A-
ristot. in lib. de Historia animalū ait, q̄ in terra Assi-
ride agri Chalcidici Thraciæ amnis est frigidissimus,*

Varia pro-
licatio
gregis Ia-
cob unde.

Deus fura-
tur impijs
ut tribuat
iustis.

Aug. locus

Alimonia
ad colorū
uarietutē
confert.

Arist. histob
ria de anima
nib. varijs
color. es in
dactibus.

cuius

cuius aquam si oues biberint, moxque à potu coierint, nigros agnos generant. Ibidem in Antandria duos fl. uios esse asserit, quorum vnus aqua, candorem, alterius nigredinem pecori inducunt. Scamandrus in super amnis, flauas oues reddere, eodē loco perhibetur. Strabo de Crantide flumine fines Italiae Tarentum uersus praterlabente affirmat, quod homines in eo lotos caesarie candidos, & flauos efficiat. Plinius etiam arietū ora introspecti scribit; quia cuius coloris sub lingua habuerint uenas, eius & lanitium erit in foetu, variūq; si plures fuere, & mutatio aquarū potusque uariat. Virgilius quoque hac de causa in arietibus linguam spectandam esse monet, Georg. 3.

Plinius de
lanitij co-
lore.

Tirg. de e-
lectione a-
rietum.

Illum autem, quamuis aries sit candidus ipse, Nigra subest udo tantum cui lingua palato, Reijce, ne maculis infuscet uellera pullis.

Nascentū, plenoque alium circumspecte cāpo.

Stratoni-
cus de pro-
similitudi-
ne.

Quod si imaginatio ad factum cum parentibus similitudinem nihil confert, neque ad sexus procreationem conferre poterit. Stratonicus Philosophus feminā ex femine, marē ex maris semine inuulsciente procreari dixit; at quia id repugnat, quod saepenumero accidit ut femine patri, rares matri quā simillimi nascentur: ideo non absolute ex seminis predominio, sed ex diuersarum partū praeceminentia procreari marē uel feminā alij dixerunt. Galeus uero ex effectricium qualitatum temperie id uenire dicit; ex caliditate scilicet, uel frigiditatis uirtute praecellente. Verum quia omnium effectuum Deus est praecipua causa, uirilis quoque sexus procreatio ab eo praecipue dependet, cuius rei in Sacris litteris cla-

A Deo pen-
det uiri p-
creatio.

ra exempla habemus. Quòd autem circa genialem le-
ctum ut elegantes imagines babeant, mulieribus præci-
pitur, nihil refert. adeo enim in vulgi opinione recepta
est de imaginatione confidentia, ut circa generationē
quam maximè ualere censeatur. Illud uerò quod fertur
de larnato qui demonem procreauit, fabulosum cen-
seo. Nec mirum mihi uidetur quod Plutarchus nar-
rat, ex candido homine *A* Ethiopem genitū: id etenim
non ideo accidit, quia mulier in tabella *A* Ethiopē pi-
ctum uiderit, sed quòd semen uitiatum erat, & maiore
proclinitatem ad nigrum, quàm ad album hominem
procreandum habebat, cholerico humore in semine ue-
hementer præcellente, ac dominante. Quod inde per-
suaderi potest: nam quandoque canem ex muliere pro-
creatum andiuimus; & nihilominus nulla unquam mu-
lier canem procreandi uoluntatem habuisse creditur,
cū vnusquisque sibi simile procreare studeat, ut *A*-
rist. non semel fatetur. Cū itaque canis ex humano
sanguine generatur, non ad imaginantem refertur,
sed ad semen duntaxat. nam canis ex eo generari non
potuit, nisi uitiato & corrupto. Quod semen corru-
ptum, ut diximus, sicut ad hominem generandum in-
eptum, ita ad canem idoneum erat. Quo fit ut si ca-
nem ad hominem, unde semen decidit, referas, mon-
strum dicitur: si autem ad seminis uitium canis refe-
ratur, per se genitus nuncupatur. Eodem quoque pa-
cto dicendum est, cū ex albo homine *A* Ethiops pro-
creatur, quia ad seminis proprietatem, & non ad ima-
ginantem referendum est. Ex eo enim non modò su-
pradiçta, uerū etiam podagra, comitalis morbus, atq;
innumera alia egritudines hereditariæ uocatæ, sætibus

Quisque si
bi simile
procreare
studet.

Ex seminis
uitio mon-
stro si par-
tus oriun-
tur.

Corporis a-
gritudines
ex semine
ppagatur.

cōmunicantur . nam cū semen ex præcipuis partibus defluat, omnium quæ membrorum in se naturam viresque cōplectatur : fit ut quæ uitia ulli parti inhaerint, ea hereditario iure proles sortiatur. Et quoniā mater nū sanguis præcipuum fit fœtus alimentum, quādoq; accidit, ut plus labis ex matre cōtrahat, siue corporis habitū, siue animi mōres spectes. Quæ fatuum esset dicere, si ad imaginantem referrentur. Nec prætereūdū censeo, duplex accidens in homine reperiri : quorū vnum ex forma, alterum ex materia oritur: quod ex forma originem trahit, cum omnibus singularibus sub specie contentis communicatur; quod autem à materia emanat, non omnibus, sed nunc vni, nunc alijs innascitur:

Accidens
duplex in
homine.

Instini hi-
storia d̄ an-
chora in se-
more An-
tiochi.

Gallinæ in
cubit^o pul-
lis exclu-
dendis nō
uariandis
prodest.

Et hinc fit, ut ratione materiae accidentia, quæ in partem corporibus reperiuntur, in filijs quoque uideri cōtingat; ut Iustinus Historicus lib. 16. de Seleuco Antiochi filio refert, in cuius femore quæ anchoræ figura nata erat, in eius quoque filijs, ac nepotibus, ueluti generis naturalis nota anchoræ in femore innata uisa fuit. Illud de gallinis, risu potius quàm cōsutatione dignum est, quoniā gallinarū, & aliarū volucrū calor, ouis quæ fouet, formā non tribuit: cum quotidie experiamur sub gallinis, pāonum, anserum, & ceterorum animalium oua subijci, & ob illarum calorem pullos, quorū oua erant, gigni. Nihil profectō gallinarum calor efficere potest præter quàm insitum ouorū calorem excitare: quod si gallina oua fouens, aliud quàm calorem excitandi uim conferre potest, non certè anserem, non anatem, nō pāonem ipsa procreare posset, ut fieri uidemus: quia specie à gallina differunt, quin eadem oua, simi & ignis calore gallinarum calori conuenienti excludi uidemus, et pullos

pullos eius speciei cuius oua fouebantur, in lucem edi. Cum itaque pullorum forma, & accidentia in ouis lateant: frustra gallinis, tempore quo ouis incubant, res varijs coloribus depictas obijciunt: cum imaginandi virtus ad oua non pertingat. Pro illius dubij enodatione, in quo notas filijs impressas ex grauidarum matrū alicuius cibi desiderio accidisse obijciebatur; notandum est, quod spiritus animæ appetitui deseruiunt. idq; tūc fit, cum imaginationis potestas appetitū excitat. Omnis enim anima suis spiritibus ueluti instrumentis utitur: quos quidem spiritus in corpore, quod uiuificat, procreat: ijdemque extra eiusmodi corpus, nihil agere possunt; quinimo si tales spiritus uehementi actione aliqua, puta exercitatione, calore aut frigore exagitati fuerint: nullo modo ipsi animæ, à qua originem habent, obediunt, nec quidquam efficere poterunt: atque hoc inde clarum esse potest, quia nihil habent, quod eos dirigere possit: & simul atque in aerem emittuntur, dissipantur, ac dissoluantur: ut in animalis corpore fieri solet, quando illius repentinus interitus accidit. Nec embryo quasi alienum corpus à matre censendus est; si quidem eodem sanguine, quo matris corpus, sustentatur ac nutritur: ijdem spiritus per venas, & arterias illi comunicantur. Et cum illa carnis massa cæteris matris membris tenerior sit, facillimè pati potest, ac spiritui motiones sentire apta, & idonea est, & præsertim dum uirtus formatiua, partes ac membra procreat; & aptat. quo quidem tempore si in spiritibus matris motus uehementiores fiant, ad fætum absque dubio penetrabunt. Vnde sæpius filij repentinus motus ac timoris signis notantur, quàm rerum, quarum desiderio ma-

Aīx spiri-
tus appeti-
tui deser-
uiunt.

Pregnātis
desideriū
an fœtum
macula a-
spicere pos-
sit.

tres afficiebatur, signa trahant. Si namq; ex intensa imaginatione talia signa orirentur, alienos factus potius quam suos concupitarum rerum notis matres signatos esse uel lent. Nulla enim matrum, natum suum scda insignitum nota, extra uterum exire desiderat. Non igitur desiderij, sed perterrefactionis, & timoris, ac repentini motus, huiusmodi signa esse existimo. quia tenellus embryo ex subita perturbatione, cum materia spirituum impressiones recipientium plena sit, qualibet figura, ac nota, absque lesione facillime signatur. fieri namque in corpore consuevit, ut ex intenso desiderio spiritus inordinatè moueantur, humores perturbentur, quibus concitatis, & perturbatis, varia signa tenello puero imprimuntur. quæ concitatio si paulò violentior est, abortum mulieres facere solent, ut sæpius accidit. Quandoque parentes demonibus adstricti sunt, quorum demonum opera tales spiritus commouentur, ut filij signati oriantur, quod eisdem demonibus consecrentur, & hereditariam demonum amicitiam consequantur. Nec equidem ignoramus prægnantes mulieres multarum rerum desiderijs teneri. Sæpe carbones, sæpe cineres appetunt: vidimusq; morsum ceruicis cuiusdam à prægnante appetitum, quæ correpta magnis doloribus abortum fecisset, ni momordisset, exanimato penè inuene in quæ dentes auidos infixerat. De his tam absurdis appetentij ciborum, medici quidè plurima, Philosophi quoq; nonnulla scribunt, velut Aristot. in libris de Animal. Fieri autè hoc dicunt, ex humore in stomacho uitioso, qui si uiris quoq; contingat, non dissimilia expetere. Non itaq; imaginatio ad similitudinem sexumve, nec ad natorum signa, nec ad aliquid huiusmodi conferre quidquam potest: ut de fascino tractantes, obgæmunt:

Ego

Obrepent
nos animi
motus fuerit
notatur.

Demonum
opera filio
li quando
que signatur.

Prægnantis
cuiusdam
rus appetitus.

Varij præ
gnantiu ap
petitus vn
de.

doh

40p

f--f

doh

40p

40p

f--f

doh

40p

Ego certè malo ueris Philosophiæ principijs adherens errare, quàm cum eiusmodi hominibus, qui tam absurdam doctrinam seminant, bene sentire.

Cætera de imaginatrice ui confutantur, atque per eam nullo modo fascinum iaculari posse concluditur. Cap. VIII.

IN omnium Philosophorum ore celebris est illa propositio, Quæcunque agunt, quibuscum agunt esse contraria; quandoque formaliter, ut sunt illa inter quæ mutua est actio; aliquando vnum saltem virtualiter, ueluti lumen, & frigiditas; lumen etenim frigiditati uirtute tantum contrarium est, cum ad calorem producendum idoneum sit; & non formaliter, quia frigiditas in lucē, è cōtrā agere non potest. At inter species quæ in imaginatione reperiuntur, & inter ea, quæ exterius à speciebus inficienda sunt, nulla contrarietas inuenitur: non formalis, quia non communicant in materia, cum illæ simplices, & illa composita sint; nec virtualis, quia nulla uirtus excogitari potest, quæ species ad externa tangenda adiunget, cum specierum naturis omnino repugnet: igitur species externa inficere, ac fascinare asserendum non est. Rursus agens in id magis, agere solet, quod sibi est propinquius, quàm in remotius. Sed species in imaginatione receptæ, ipsi homini cuius imaginatio est, propinquiores sunt, quàm rebus externis: & hominem illum species fascinare nequeunt, igitur multo minus aliā ab ipso inficere possunt. Quod ea ratione roboratur, quoniam omne agens cum potestatem terminatam habeat, non nisi per terminatum spatium, & usque ad certum terminum

Contrarietas duplex

Species externa non fascinant.

Agēs agit in propinquius.

Actio ois terminata.

agere potest. quinimo nec in spatio illo toto uniformē actionem efficit, sed eam debiliorem in partibus à se remotioribus producit. Igitur fascinandi & res destruendi, imaginationi non est assignanda causa: sed potius demonibus, & maleficis, ut dicemus. Insuper actio & passio; ut Aristot. docet, non sunt per agentis in passū penetrationem, nec per partiū agentis in meatus passi ingressū; sed per contactum dūtaxat: verū quia species in imaginatione recepta, externa obiecta tangere nunquam possunt; minimē fascinare eadem, idonea existūt. Præterea huiusmodi species cōcepta, vel communem materiam cum re effascinanda habent, vel non: si non, nullo modo fascinare queunt: quia agens in materia cum passio communicare debet: si eandem materiā habent, reciproca passionē suscipiunt, & ita species inuicē patiuntur ab externis obiectis, & ab ipsis fascinātur: quod cōtra fascinantis intentionē est, & ab experientia abhorret, ideo species nullā fascinādi vim habere, fateri debemus. Et eo magis, siquidē actio ex victoria actiua alicuius uirtutis super alterius resistantiam oritur: sed in eiusmodi speciebus respectu externarū rerū, nō modò uictoria aliqua, sed ne leuis quidē cōtactus esse potest; ergo agere omnino nihil possunt. Itē nihil agere quisquā potest, nisi uel in actu formali, uel eminentia, uel uirtuali existat; hic enim triplex actiū modus reperitur, ut ignis respectu rei calefaciēda: Sol respectu horū sublunarium; tertio, ut semen quatenus rē procreandā respicit. Si quis enim aliquid cum non esset in actu ageret, secundum id quod non habet, ageret, quod fieri non posset, cum nemo det quod non habet. Sed species imaginantis ut in externas res agant, nullum actum

Actio &
passio fiūt
per contactum.

Agēs cum
passio Ima-
teria com-
municar.

Triplex a-
ctiū mo-
dus.

Nemo dat
quod non
habet.

actum habent: non formalem, quia actus formalis qualitatem sibi similem in passum iaculatur, quod species imaginata non efficere possunt, cum nullam aliam uim, quam se imaginanti offerre di habeant: non actum eminētia, nam eiusmodi actus est longē sublimior eo, cuius respectu actus dicitur; modò species cōcepta, rebus naturalibus constantibus nobiliores non sunt: nec actum virtualem, quoniam omni uirtute carent, nisi quod imaginanti sese offerre possunt, quod hoc pacto ostendi potest. In agentibus duplex uirtutis species reperitur, remota una, quam alteratiua seu actiua aliqui dicūt; quā illud agens prae dicitur, quod nihil alterat, nisi prius ab ipso alteratione afficiatur; ueluti uinū, piper, & phar maca, quae nisi prius à naturali calore alterentur, non ca les faciunt. Altera propinqua, & est illa, quae alterata al terat. Vtrāque uirtutem propinquā & remotam, spe cies solū respectu corporis imaginātis habēt, quae ut diximus commouere illud queunt, non autem respectu rerum externarum, cum omni trāseunti actione careāt cuius ratio est, quia cum duobus modis actio considere tur, ut rem corrumpit, & ut eandem perficit, & actio corruptiua ad qualitates primas pertineat, & species iā dicta huiusmodi qualitatum sint expertes, illas ad perfectiua actionē, & non corruptiuam spectare dicen dum est; cum re uera rectē imaginātem perficiāt, & ad externa nō exeant. Quod autem omni motu extra cor pus species illae careant, hoc pacto probatur ex Aristot. 5. de Physic. aud. habemus omnem motum uel ex acci dēte fieri: ut cum aliquis edificator est musicus, dicimus musicum edificare: uel secundum partem, ut cum homo mouet librum, quia manus solū mouet: uel secundum

Agentibus duplex uir tutis spe cies. inest.

Actio cor ruptiua & perfectiua.

Motus tri plex ex Ar istot.

totum, vt cum lapis cadit. Sed nullo horum modorum species extra quidquā mouere possunt; non primo, quia species in imaginatione semper manent, quæ quidem imaginatio extra imaginātem sua natura exire non potest, nisi per sui destructionē: non secundo, quia species cum sint simplicissima non habent partes: non tertio, quia, vt dicebamus, immanentē, & nō transeuntē, actionem habent: & sic transeuntē actionem habere, si foris pellerentur, quis eas regeret? nonne euanescerent? non enim secus anima, spiritibus & speciebus utitur, quā faber malleo: & veluti malleus, fabro recedēte, artem exercere nequit; cum omnis virtutis expertus sit; sic species ab anima egressæ nullā faciēdi quidpiā vim habent. Nec ignoramus artē imaginatione fortiorē esse, ac certiorē: quia imaginatio sæpē incerta vagatur, at ars nihil absque instrumentis agere potest; imō neque celestia corpora, & ipsorum anima, quæ nostris nobiliores sunt, absque instrumentis, motu videlicet & lumine, quidquā agere possunt: ergo nec imaginatio, quæ quia omni instrumento caret, nihil prorsus extra corpus inficere potest. Quod si posset, citius in eo in quo est, quā in externo perficeret, quia ei est propinquior: & ideo si per vim imagināli, aliquā rem; panē, vel aurum, vel quid eiusmodi fieri vellet, prius imaginantis corpus, panis, uel aurum, vel quid simile fieret: quod quia falsum est, nec quisquam id vnquam expertus fuit, falsi & mendaces sunt, qui talia confinxerunt. Ad illud verò de acrium rerum cōceptu, quibus dentes obstupescere aiūt, *Aristo. 7. sectione Problematū, problem. 8. respōdet*; ubi quæstionem quoque mouet, cur horrorem, & nantia quedam incuriant, vt quādo serra excacuitur, &

Anima
quo pacto
speciebus
utatur.

Ars imagi
natione
certior.

Cur stupor
& horror
dētibus in
cutiatur
ex externo
fuidore.

cur plerique cum alios suspendi aut strangulari uident, deficiunt: quorum omnium causam non in imaginantē retulit. Non enim ex aspectu vel cogitatione rerum acrimia dentes semper obstupefcunt; sed cum in aliquius dentibus propinqua dispositio ex humiditate aliqua reperitur, aut ex aliqua occulta causa oritur, uel quia calor imbecillus leni de causa quatitur. Admissus per aerē sonus mouet aerē qui intus est, ijs proxima quæque, illis alia suis sedibus cōuelluntur. Sic etiā nec ex rubrarum rerum aspectu, nec cuius sanguis ē naribus effluit, sed cum homo in sanguine dispositionem quandam habet, ut facili quacunque occasione oblata id accadat, idque de reliquis responderi potest. Illud autem de egroto cuius opinio concepta de Medico sibi salutem affert, ad imaginatricem vim referri non debet, quoniam recte valetudinis imaginatio, nō est morbo contraria, ut eum expellere possit, sed in eodē subiecto reperiuntur simul. Ideo spes quā egrotus de Medico habet, salutē per se non affert, sed tantum ex accidētī, quatenus ille qui de Medico optimā spē cōcipit, exhibita remedia facilius capit. Pōt & alia ratio reddi, nā ex valetudinis spe quā egrotus cōcipit, spiritus tū vitalis, tū animalis agitur ac cōmouetur, humores excitantur: unde vapores, vētositates, humiditates & alia nocina expelli solēt, quæ salus subsequitur, quia uirtus contra morbum & morbi causā roboratur. Quo fit ut appetitus ad salutē, quæ delectatio sequitur, alterato & exhilarato egroto optimā valetudinē afferat, & nō imaginatio ipsa ex sua natura. Sic ēt illud de frigore intelligendum est, quia cū frigoris imaginatio non sit frigiditatis forma, sed tantum illius similitudo, nec imaginatio frigoris,

Spes de me
dico quo
pacto agro
to saluta
ris est.

Specierum
intentiona-
lium vis.

Sensus ab
eo quod p-
cipit omni-
no denuda-
tus est.

Gaudiū &
timor calo-
rem & fri-
gus incu-
runt.

esse reale sed intentionale habeat, frigescere non po-
test: quia species intentionalis, accidens reale cuius est
species producere nequit: sicut enim sonitus, aut colo-
ris species sonitum & colorem efficere nequeunt: ita
nec species caloris & frigiditatis, calorem & frigidita-
tem procreant: quòd si id efficere ualerent, in sentiendi
profectò organo, huiusmodi qualitates gignerent: quod
experientiæ repugnat, nam tunc sensus non sentiret,
quia ut Aristoteles testis est, sensus debet esse ab eo
quod percipit, omnino denudatus: ut si percipit colo-
rem, non debet esse coloratus, & sic de singulis. Cùm ita-
que species & imago frigiditatis, nec sensum, nec exter-
na organa frigesfaciat, cùm illis primò occurrat, & sic
primò aerem, deinde oculos alterare debeat, non imagi-
nationi frigiditas adscribenda est, sed potius gaudio vel
timori, in quæ ex imaginatione incurrimus: quorum
vnum caliditatis, alterum frigiditatis causa esse solet.
Denique ut ad institutum redeamus, ualetudinem, agri-
tudinem, amorem, odium, ac singula alia quæ imagina-
tioni nonnulli adscribunt, demonum actioni, ut infe-
rius dicemus, adscribenda esse ducò, qui tacitum vel ex-
pressum pactum cum maleficis habere solent: & ideò
ad primum fascini modum, quæ de imaginatrice vi, vl-
tra suam naturam dicuntur, reducenda sunt.

Fascinum per visum iaculari confutatur: atque singulorum quæ ab oculorum radijs fieri censentur, vera causa redditur. Cap. IX.

SI quis oculorum naturam, ac munus rectè contemplatus fuerit, non fascinandi, sed videndi duntaxat potestatem illis à natura tributam reperiet. Petrus Apponensis oculum ad videndum factum esse ostendens, ita diffinit: Oculus est instrumentum videndi, complexione aqueum cum quadam anteriori planitie, rotundum, in suprema anteriore capitis parte locatum, ex septem tunicis, & tribus humidis constitutum, sex musculis motum, & uno uel duobus seu tribus fultum. Munus autem oculorum, quæ visio est, diffinitur, Quod est medijs luce mediante per pupillam speciei coloris suscepio. Et Arist. de gen. anim. 5 inquit, Visio est oculi motus, secundum quod Diaphanus, & Alex. Aphr. Visio eo fit, inquit, quòd sensorium colores excipit, & sese quodammodo coloribus simile præbet. Aristot. de Sensu & Sensato, visum ad multas rerum differentias ostendendas procreatum affirmat. Ex quibus verbis, & ex alijs quæ Arist. in lib. de hist. ani. & de Anima, ac ceteri Philosophi dixerunt, non fascinare, sed videre oculos posse colligimus. Et quâvis Democritus, Empedocles & Plato in modo videndi ab Arist. discrepauerint, nunquam tamen ob alium finem visum homini datum esse dixerunt: quod si quis negaret, dignus esset cui oculi eruerentur. Unde natura de tam præstantissima oculorum actione sollicita, non vnum animali, sed binos singulis largita est; ut perfecta cognitio esset, & ut uno deficiente, non protinus tanto priuaremur dono.

Oculi definitio ex Petro Apponensi.

Visiois seu muneris oculorum definitiones.

Oculorum
vno.

Nervi opti-
ci unus.

Philoso-
phorū va-
ria senten-
tia de vir-
tutis visu
situ.

Oculorum
descriptio.

Et quamuis duobus oculis præditi simus, vñionem tamen oculi habent inter se: nervus enim opticus a cerebro duplici discrimine sectus oritur, qui paulò post cōiungitur, & vnus fit, postea in duos dividitur, ac quisq; in suum oculū proficiscitur. In hoc nervo spiritus visui sunt, per quos vis à cerebro ad oculos defertur, & per eosdem rerū visarum species ad sensus interiores ascendunt: quod si ita est, vt certè est, qui fieri pōt, vt spiritus visui immediatè à corde egrediatur, & pro cordis qualitate inficiat ac fascinet? profectò, qui hoc pacto loquuntur, corporis humani sectionē nec viderūt, nec ab alijs descriptā legerūt. Nā etsi inter Philosophos maxima est difficultas, ubi vidēdi vis consistat, & hāc quidā in humore crystallino statuāt, alij in tunica retina, nonnulli in aranēas, quidā in humore vitreo, quidā in nervorum opticorū cōiunctione, reliqui in humore crystallino, quantum ad initium: in nervo & spiritu, quantum ad progressū: in sensu exteriori, quantum ad perfectionē, locent: nihilominus aliud quàm vidēdi officium in illis non collocarunt: & omni ex parte visum ad videndum, nō autē ad nocendū, videri pōt esse formatū, siue ipsius temperiē animaduertas, siue positionis opportunitatē, siue coloris fulgorē, siue operimentorū vim, siue oculorū motū: quoniā tegmē leue & lucidum, est ad speculi similitudinem: quod autē huic proximum est, venosum, molle, nigrum ac perforatum est. Venosum quidē, quò corneam abundè aliat: molle verò, ne suo cōtactu crystallinum humore lædat: nigrum, ut splendorē vniat, & ad pupillam transmittat: perforatum, ut quē transmittit splendorē, foras mittat. Tegmē tenue, albū ac durum: tenue & albū, vt nitores celeriter trāsmittat, dū ū, ut tutò cōser-

uet :

uet: atq; ne lederetur, palpebris, cilijs, ossibus, ac etiā
cute circumdedit & munivit, ut omne quod à frōte, atq;
adèd à capite fluit, antequā ī oculos incidat, auertatur:
sic arenā, puluerē, parua animalia uolantia intrò in ocu-
los cadere, aut quidquā demūm ipsos cōturbare prohi-
beāt. Vt Cic. inquit, Oculorū motus quatuor sunt, unus
quo intrò, nasum versus uerit̃ur: alius, quo extrā, par-
uum angulum uersus abducuntur: tertius, quo sursum,
uersus supercilia attollūtur: quartus, quo deorsum, ma-
las uersus trahuntur: ex quibus non ad ledendū, & fa-
scinandū oculos factos discimus, sed potius ad ea qua
opifex cōdidit optimè intuendū & contemplandū esse
formatos animaduertimus. Et hac de causa Arist. prin-
cipem locū oculis datū esse asserit, à cuius sententia Io.
Dam in 2. li. de fide, cap. 18. non discedit, & Plat. quoq;
in Tim. idē affirmās, oculis philosophiā acceptā refert.
Siquidē Philosophi celi altitudinē suspiciētes, & astro-
rum nitore, ornatissimāq; mundi machinā mirātes,
tāti operis causam inuestigare cōperūt, ut ipse ait. At
si hominī uisum ad effascinandū natura dedisset, profe-
sectò non bene hominū utilitati prospexisset, ut fusius
dicemus. Verū ut mota dubitatio omni ex parte enode-
tur, pr̃enotandum est, q̃ ad uidendū duo pr̃ecipuē sunt
necessaria, uidendi potestas, & ipsum obiectum uisui
idoneum. Ex neutro horum fascinum originem ducere
demonstrabimus, atque ab ultimo incipiamus. Videndi
obiectum uisibile esse Arist. in lib. de anima, docet: res
uisibiles cernendi uirtutem perficientes, color, diapha-
nū, lumen, & uisibile innominatū dicuntur. Colorū qui
dā sunt meteorologici, ut illi qui in nubibus, Iride &
aquis ob uariā ipsius lucis commistionē cernuntur, alijs

Oculorum
motus qua-
tuor ex Ci-
cer.

Philoso-
phię cogni-
tio oculis
debetur.

Ad uidē-
dum duo
pr̃ecipuē
sunt neces-
saria.

Colorum
species.

verò

Color du-
pliciter cō-
sideratur.

Colorisma-
teria & for-
ma.

Luminis
diffusio
quadru-
plex.

verò sunt colores, qui suæ generationis principia, qua-
tuor qualitates habent, ex quarum cōmixtione colores
simplices, ut albi & nigrū nascuntur; & alij qui mixti
dicuntur, ut uiridis, rubeus, croceus, ac reliqui. Quilibet
color duobus modis considerari pōt, ut potestate tan-
tū est, quando lumen abest; tunc enim potestate qua
dā tantū in tenebris est, & actu (ut Alexander lōgo
sermone optimè demonstrat) quando lumine illustratus
est. In quolibet colore duo sunt, materia scilicet & for-
ma. Coloris materia perspicuitas est, quæ licet uniuersis
corporibus largita sit, & cōcata, nihilominus non
æquæ; ut idē Alexāder, inter Græcos præcipuus osten-
dit; quoniā quedā maximè perspicua sunt, quæ imam
& intimam partē transparentem habent, ut aer, aqua,
ignis, celū; alia solū in extrema superficie perspicui-
tatem cōtinent, ut lapis, aurum, &c. corpora densa. Co-
loris uerò actus & forma, lumen est. Unde lumē in per-
spicuo color dicitur, ut Alexander, & ceteri Aristoteli
Græci & Latini interpretes aiūt. At si in intima
perspicui parte lumen receptum consideretur, non pro-
priè color est, sed lumen appellatur: ut quando lumen,
aerem, aquam, & alia huiusmodi penetrat. Color autem
tunc propriè nuncupatur, cum extrema perspicui super-
ficies lumine illustratur. Illa enim illuminatio verè co-
lor est; & quæ magis perspicua sunt, colorē habēt, lumi-
ni magis cōformē, & coloratiora ea Alexāder uocat:
luminis aut diffusiones quatuor apud Philosophos repe-
riūtur, recta, reflexa, fracta, & refracta. Quādo sine im-
pedimēto lumen diffunditur, recta processio dicitur: si
quid obstat, quominus iuxta suā naturā via recta fluat,
tūc in se multiplicatur, quæ reciproca in se reuersio, re-
flexio,

flexio uocatur. Ut autē à medio dēso ī mediū rariū de-
 silit, luminis fractio dicitur. At si à raro in dēsum coan-
 gustatū lumē sese colligit, ut quādo ab aere desiliens in
 aquam se transfundit, refractionē appellatur. Quocun-
 que dictorum modorum uisionis obiectū sumatur, & qua-
 cunque luminis diffusio intelligatur, fieri nullo modo
 potest, ut per ea fascinum iaculetur. Si quidem omnis
 coloris natura est, ut luce irradiata actū diaphanū mo-
 ueat: quia cū uidere sit quoddam pati; ut ait Philoso-
 phus, & color semper à sensu distet, medium aliquod
 intercedere necesse est, per quod color in sensum agat;
 quod quidem medium diaphanum ipsum est: nam ut
 idem Arist. in 7. de physico auditu docet, agens, & pa-
 tiēs oportet esse simul; quare color diaphanum mouet,
 quē color speciem suam in eiusmodi medio lumine affe-
 cto spiritualiter multiplicat. Diaphanum autem coloris
 speciem ad oculos, quos mouet, desert; & ita uidendi
 actio absoluitur: unde si ex parte obiecti quidquā incō-
 modi, uel lesionis oriretur, nulli nisi oculis ipsis nocer-
 et, ut fieri uidemus, quando excellēs obiectū illis offer-
 tur, quod sensum corrumpit: ut cū oculos solis radijs
 obijcimus. Non ergo ratione obiecti per oculos quis-
 quam fascinare potest. Nec etiā ratione potestatis, quę
 siue passiua sit, ut Arist. ait, sentire est quoddam pati,
 quantum ad organum, ut interpretes exponunt; siue
 actiua, quatenus species suscipit, ut Themistius, Simpli-
 cius, & D. Thomas intelligunt: per uisum fascinū fieri
 nō potest. Non ut actiua, quia Arist. in lib. diuinorum,
 actiuam potestatem principium mutandi aliud quate-
 nus aliud, esse dixit; sed uisus non modò nihil transmu-
 tat, quin potius à re uisa, ut dicebam, alteratur, & mu-

Videre est
 pati quod-
 dam.

Agens, &
 patiens si-
 mul sunt.

Visus pore-
 tas siue a-
 ctiva siue
 passiua sit,
 fascinare
 nō potest.

Sensatio sp-
ciem ref-
rendo fit.

De sensu
sensatio

Notitia ab
obiecto &
potestate
signatur.

Visus actio
immanens
est.

tatur: quoniam, teste Arist. sensus non à seipso sed à re sensu apta in actu fit: quod si ita est, passionem alijs inferre non potest, sed ipse ab alijs patitur. Nec quatenus passiva, quia ut Philosophus in primo de generat. ait, sensatio speciem recipiendo fit: & dum à re obiecta speciem recipit, in alios fascinum iaculari non potest. Species enim visibiles ab obiecto diffusa, & in sentiendi parte recepta, sentiendi actui absolunt: qui quidem sensus si patitur, clarum est, quod fascinare non potest. Si vero agit, nihil amplius efficere, nisi species comprehendere potest: ergo non fascinare. Et hoc D. Aug. intellexit, cum dixit, ab obiecto, & potestate notitia patitur. Igitur à visu nihil aliud quam notitia gigni potest: quinimo si visus species quas recipit in alios iaculari posset, etiam tunc fascinare non posset: si quidem species, ut diximus, non est res, sed rei vestigium, & simulacrum, quod omnis actionis est expers, ut Theophrastus & Alexander inquit, & tantum visum ad videndum excitat. Quod inde roboratur, quia visus immanens, & non transiens actio appellatur: per transeuntem enim actionem semper aliquid fit, quod actione absoluta, manet; ut domus aedificatione perfecta, domus aedificata relinquitur, ut in Ethicis Arist. asserit. sed desistente visione, nihil superest, ut Alexander & Arist. fatentur; ergo immanens actio est, ut idem in lib. diuinorum fatetur, & ad externa obiecta nihil iaculari potest. Nec sensum agentem, ut Ioannes de Gandauo opinatus est, fingere possumus, qui transeuntem actionem efficiat: namque cum lux, actu colores reddat; calidum exhalans, odores: localis motus aerem uerberrans, sonos: humor penetrans neruum gustatiuum, &

linguam, sapores; qualitates tangibiles, tactum moueant: eiusmodi sensus agens abundat, & ab omnibus Peripateticis exploditur, nō igitur ab oculis quidquam exire quod noceat, potest. Et quamuis Plato dixerit, per emicatem ab oculis lucem, uisionem fieri, quæ quidem lux rerum simulacra inueniens in uisum inuehat, nihilominus Arist. hoc non admittit. Verum lumen oculis uernaculū nonit, nec perfectū ut egrederetur, & externo luminis occursu maiores uires sumeret, quin imo si exiret, innatum oculorum lumen ob extraneum debilitaretur. Sed eō hoc lumen in oculis est, ut lumen externum, quod uehemens est, temperetur, & oculi rerum sensibilibus formæ modum accipiant. Rationes enim non desunt, quibus eiusmodi radiorum ex oculis egressus impugnatur. Nā si luminis radij ex oculis exirent, non secus in luce, ac in tenebris uideremus; minimeque medio, ut externa luce, neque oculorum tunicis indigeremus; atque horum aliquo destructo uisus non impediretur, quia internum lumen sufficeret. Nec permagni referret an. cominus, uel eminus aspicere mus, quoniā eodē modo, & sub eisdem dimensionibus & figuris uicina & remota uiderentur; quia insitum lumen ad utraq; esset idoneum. Præterea tempore uentoso, emissum lumen foras agitaretur, & pyramidale, & triangulare præsertim; & ita si per luminis emissionem, uisio completeretur, quandoque non uideri contingeret, & eo maxime quia radij non tantæ magnitudinis sunt, ut adeo dilatari possint, quod tot, ac tantas rerum differentias ambiant, & temporis momento comprehendant. Quia cum omnis actio, & passio per contactum fiat, radij uisuales uisibilia remotissima,

Sensus agens exploditur.

Radij ex oculis non exeunt.

q. o. i. v. d. i. c. t. u. r. in a. l. t. a. u. p.

Actio & passio fiunt per contactum.

ut celum, & astra pertingere non possent. Reliquis quoque sensibus eiusmodi sentiendi modus repugnaret, quippe qui species suscipiendo, & non aliquid à se foras emittendo, actionem exercent. Quod quidem si ita fieret, ob tantum radiorum exitum, uidendi actio debilitaretur: quia cum sentiendi uirtus in calore seruetur, si utique tot radij ex oculis egrederentur, uidendi potestas frigida euaderet, & sic uidendi uires amitteret; ueluti Alexander, contra Platonem, Aristotelem exponens ostendit. Ceterum fac radios ex oculis egredi, quis eos ad rem uisam comitabitur? num rationis participes sunt? & si ad rem uisam pertingunt, qui uisas species ad oculos referre possunt? quæ quidē colorū species externæ lucis auxilio satis se diffundere, omni alio adminiculo remoto, possunt. Illud etiam quod Alexandro Magno adscribunt, qui noctu, non secus atque interdum uidebat, falsum esse arbitror: Nam mihi quoque sapissimè accidit, ut nocte in lectulo cubans, & toto corpore, atque etiam capite linteaminibus cooperto, omnibus sensibilibus & uisibilibus remotis, colores cæruleos, uirides, rubros, albos, nigros, & quoscūq; alios uidere uisus sim; quæ profectò uisio externis sensibus adscribi non potest, & propterea hanc uisionē fictam, & imaginariam dicere, ut ex Alex. in pri. de anima habemus. Illi enim ueri colores, & splendores non sunt, sed hæc imaginatio uis actio est, ut in 3. de anima Philoponus quoq; sentire uidetur; cuius rei ratio reddi potest; si quidē imaginatio simul à uehementi sensibili acta cum externo sensu species in rei absentia seruat: quæ species, ac simulachra efficiunt, ut nos ueluti postquā in nimirum quendam fulgorem diutius obtutum fiximus, uarios quos-

dam

Visio per
tenebras
qualis sit.

dā colores in tenebris videamus, sicut *Arist.* in lib. de somno, & vigilia innuit. nec de coloribus tantū id verum est, sed de innumeris propè rebus: nā cū interdiu aliquid accuratè agimus, serioq; tractamus, earum rerum species, ac spectra noctu animo obuersantur; vocesq; clamorosas, ac turbulentas extorquent. Quod si quis rogitet, quare hanc imaginariam colorum visionem non semper habeamus, sed solū quando diutius aliquid splendidum, & viride, aut rubeum, aut quid simile aspeximus, dicimus, Quoniam id temporis duntaxat à sensibili obiecto vehementissima impressio fit, ideo species quas imaginatio excepit, simul atque à sensibili obiecto nos subduximus; imaginatricem vim vehementer mouent, adeo vt omnin viridia, vel rubea, aut alio quouis colore affecta, & qualia visus spectauit, oclusis oculis videre videamur. qua ratione imaginatio sensui similis ab *Arist.* esse traditur; quippe que colorū apparentias illis similes faciat, quas sensus exhibet. Nec externo sensui aliam notitiam, q̄ intuitiuā adscribimus; si enim absente sensibili visus videre posset, abstractiuā profectò notitiā ei adscribi oporteret; quod ab omnium Peripateticorum sententia & experiētia ipsa abhorret. Minimeque de *Alexandro* possumus dicere, vt *Plinius* de noctiluca, fungis, & lignis putridis & pisce lucerna ait, qbus cœlestem naturam inesse *Sofigenes Alexandri Aphrodisæi* præceptor dicebat, vt *Themistiſtus* in lib. de anima refert. hæc nocte lucentia carere nomine, *Arist.* in lib. de anima fatetur, in qbus p putrefactionē & superficiē corrupti corporis, humidū extractum est: in quo qdē humido debilis ignis retētus seruatur, qui paruulū fulgorem emittit; veluti car-

Imaginatio cuiuslibet sensui similis.

Sensus externus intuitiuā tantū notitiā habet.

Sofigenis sententia de noctu lucētibus.

bones igniti ad eosdē admoti albicant. Ille igitur ignis ibi retentus collapsam vim habet, ut Cicindela, cui cum sanguis non sit, in locum digestionis igneae partes congregatur, & spirituum percussio ad succinctoriū indigestionis locū sit, ideo fulgent. Vnde sicut huiusmodi animalia diuersam lucendi rationē à putridis lignis habent, ita & homo à reliquis oculis habetibus, & non esse videtibus, ut feline, ac reliquis differt; nec ex proprietatibus brutis inditis, hominis proprietatē indagare debemus, cū ab eorū natura maximē distet, & maior differentia, quā cōuenientia in ipsis reperiatur. Verū quod de basilisco circumfertur, ridiculū esse censeo, ut virulentis radijs ex oculis emissis quoscūq; intueretur, interficiat; & primū tale animal nō reperiri, et iuxta vulgi opinionē Philosophos de eo locutos arbitror; deī de si reperiatur, nō per spiritus, sed per venenosos halitus nocere potest, per sibilum fortasse virulentā expirationē efflans. Quod autem aiunt, si se ipsum in aqua vel speculo intueatur, illico emori, nullo pacto verū esse potest; tū quia ex oculis spiritus exire nō possūt, tū etiā quia si id admitteremus, exitiō si basilisco nō foret, cū ei venenū cōgenitum cōtinere familiare esse dicatur. Nec quia sacra historia de basilisco mētionem faciūt, illū reperiri inferendū est. ex communi enim loquentiū modo sacrae litterae quod intēdū, confirmare consueuerunt. & quia iā ab oībus receptum est, animal quoddā basiliscum vocatū reperiri, ideo ipsum pro Dæmone sacri Doctores accipiunt. Dæmon autē, quia assidue nocēdi intentione, quae eius oculus est, multos aeternae mortis laqueo tradit, eademque intentione se ipsū, diuina gratia priuādo interemit, cū suis meritis, & nō

Basiliscus
an reperia-
tur.

Basiliscus
si seipsum
in speculo
intueatur,
nō morif.

Basiliscus
in sacris li-
teris pro
Diabolo
capiendus

diuino

diuino fauore illam sibi largiendam fore putauit: ob id basiliscus oculorum radijs quoscunque intuetur interficere dicitur: seque si in speculo intueatur ad necem perducere; quia naturalia sua dona cōtemplatus in quibus tanquā in speculo omnium rerū species relucet, superbia inflatus se ipsum interemit. Basilisci verò ortum nō nulli sic fingūt, quod vbi gallus decrepitus esse incipit, quod septimo, aut nouo, vel ad summū decimoquarto anno euenit, pro virium robore vel imbecillitate oñū edit æstiuis mēsis, ex putrefacto seminis excremento, aut humorū colluuiē conflatum, ex quo quidem ouo basiliscū oriri censent: Et hoc creditū admodū difficile videtur, cū eiusmodi animal à nemine vnquam visū legatur. Ad illud de gallis, qui per oculos leonibus dolorem incutiunt, vt Lucretius ait, dicimus q̄ inter bruta animalia cōsēsū, & dissēsū esse non ignoramus; vt de mustella, quæ mirō eiulatu in bufonis os se deuotandam inuehit, vt ego sæpe uidi; sed ex his hominis proprietatem longè diuersam arguere non possumus, cū maior dissimilitudo inter hæc, quā similitudo inueniatur. Id verò de lupis voce priuantibus, quem viderint, ni ipsi antea videantur, fabulosū esse duco, & quia in vulgi opinione ita receptum est, Virgiliū quoque vulgi opinionem sectantem locutum arbitror, cū dixit; - lupi Mærin uidere priores. Vel fieri potest, vt lupum ex improviso aspiciētibus, ob micantium & terribiliū illius oculorum aspectū maximus timor incutiat: & quia ex timore frigus oritur, et ex frigore artuum impedimentū, et totius serē corporis immutatio nascitur; hinc fieri potest, ut vocis quoq; emissio impediatur. Alijs dicere visū ē, lupos adeo sese iurgitare,

Basilisci or
tus gallis
attributus.

Lupi quo
pacto no-
ce à se con-
spectos pri-
uare dicā-
tur.

Testudo o-
culus oua
non fouet.

Lacertarū
oua quo
calore fo-
ueantur

ac putridis cibis uētre[m] implere, ut nunquam non ex illorum naribus, ac ore, perniciosus halitus egrediatur; qui quidē halitus aerē paulatim, gradatimque inficit, quousque homines lupum aspiciētes contingat: & hoc modo eis uocē eripit. quæ opinio multis de causis, quas breuitatis causa prætermitto, mihi nō arridet. Nec testudo oculis oua fouet, sed illa custodiendi studio spectat, ut ab eis nocua remoueat. et hac ratione ea fouere dicitur, non quod per oculos calorem eis communicet: ad fœtus namque excutiendos terræ calor sufficit, veluti de lacertis, ac cæteris ouiparis animalibus patet, & de piscibus præcipuē, quorum oua in aqua fouētur, & excluduntur. Id autē quod de menstruatīs mulieribus fertur, nos mouere nō debet; quod leuigata specula si aspiciant, ex oculis emissis sanguinea nube aspergant: uisio nē si quidē non spiritū emissionē fieri, sed specierum receptione diximus. Si uerō spiritus ex oculis exire cōcederemus, quo pacto tanta spiritū copia elabi posset? Insup si cū aliqd intētē aspiciamus, tot spiritus emitterētur, animalia parū uinerēt, cū sine spiritibus anima ī corpore permanere nequeat. Nō igitur specula ex spiritibus ab oculis emissis tingūtur, sed potius à uaporibus ab ore, et naribus exeūtibus maculæ ī speculis sūt, ut cuilibet periculū facere uolēti notum esse potest. si quis uerō spiritus ex oculis exire defendere uellet, hac via intelligi posset; quoniā in caluariæ cōcauitate duo foramina sunt, unum oculi cētro directē oppositum, per quod neruus opticus procedit: alterum ad alterius latus, & inde procedit neruus motiuus à secūdo cōiugio neruorū tractus, & p hoc foramen ex cerebro lacrymæ emanāt, ac fluunt: quæ p exteriores oculi partes, & cir-

cum-

cumferentiam inter tunicam candidam, & palpebras stillant. Ex quibus inferimus, non per spiritus ex oculorum substantia exeuntes specula infici, sed per humores ex eorundem oculorum circumferentia effluentes. Et hoc modo Aristote. locutum hac de re arbitror. Nec lippitudinem ex oculis lippis, in alterius oculum eiaculari posse negamus, ac consimilem infectionem inferre; sed eam uisionem non esse, sed uitium in oculo dicimus.

Lippitudo
an alienis
oculis in-
cutiatur.

Ad mutuum aut amantium aspectum respondemus, quod si quis amoris causam recte rimatus fuerit, eam non ad intuitum referendam esse facile indicabit. Non enim amoris animum rei amatæ aspectus inspicit, sed proprius amor, ne dicam insania; cum unusquisque suæ egritudinis & erroris causa sit. Amans namque non illius amorem quæ amat, sed formæ tantum imaginem, & simulacrum accipit, & in imaginatrice uiservat; & hanc imaginem sæpe reuoluens, omnibus alijs pulchriorem & uenustior rem iudicat. Et ideo non quia amans ab amata uidetur, afficitur; sed quia ipse uidet, & rem uisam pluris quam debet estimat. Quæ tabes postquam ab imaginatione, uniuersi corporis partes inuaserit, non ita facile uitatur, nisi prius animi uitium expellatur, ut Lucretius recte inquit,

Amoris
causa am-
tium intui-
tus non est.

Nam uitare, plagas in amoris ne iaciamur, Non ita difficile est, quam captum retibus ipsis Exire, & ualidos Veneris perrumpere nodos. Et paulò inferius, alijs uersibus animi uitium, & peruersam rei amatæ persuasionem amouendam suadet, ut huiusmodi remedium adhibeatur.

Lucret. ver-
sus de amo-
re & ani-
mi uitio
expellendo.

Et tamen implicitus quoque possis inque peditus Effugere infestum, nisi tute tibi obuius obstes,

Et prætermittas animi uitia omnia primum :
Tū quæ corporis sunt eius, quàm ppetis, ac uis.

Amor non
ad intuitū,
sed ad ani-
mæ turpitu-
dinem re-
ferendus.

Quod autem non amātis intuitus, sed animi libido, quæ
maximū vitium est, amātem in uarias insanias rapiat;
hinc clarius sit; quia quāplurimi sunt, qui seu videant,
seu uideantur, nunquā tali uesania afficiuntur. At si spi-
ritus ab amata oculis exeūtes quempiam afficiēdi vim
haberent, in cunctis hominibus eundē effectum pare-
rent. Verū quia permultos inhonestos amantes ean-
dē mulierem inspicere uidemus, à qua & ipsi uidetur,
& nihilominus in se amoris nihil ob eiusmodi aspectum
recipiunt; hinc est quod ad animi turpitudinem, & nō
ad intuitum, amorem referimus. Non igitur per oculo-
rum spiritus, amor communicatur; sed potius amans,
cū rem amatam intuetur, illius pulchritudinis imagi-
nem in imaginādā uirtute recipit; ex qua ob continuum
imaginandi actum, concupiscendi uis afficitur: unde to-
tius corporis alteratio, & commotio nascitur. Non
enim oculorum fascino, sed effrenata libidini adscriben-
dum puto id, quod Zorobabel ab Apame. Rapsacis The-
neasini filia concubina sua sibi fieri patiebatur: ab ipsa
namque alapis cadebatur, nec hoc tantū ferebat, sed
ut sibi detractum diadema, capiti illa suo imponeret: ri-
deret cum uidente, & illa irata fleret, & adulatoriē se
ad illius affectus humiliter satisfaciens accommodaret,
si quid eam offensam animaduertēret, ut Iosephus de
Antiquitatibus refert. Sic Dauid cū in domus Re-
giæ solario deambulare, & Bethsabea Vix uxoris
amore caperetur, ut Regum 2. capit. 11. legitur, non
fascino, sed praua libidine exarsit. Idem de Ammon
Dauid filio afferendum est, qui cū sororem suam spe-

Zorobabel
quid ab A-
pame sua
concubina
sit passus.

Dauid Be-
thsabea a-
more ca-
ptus.

Ammonis
amor in fo-
retem,

ciosissimam, Thamar nomine, adamaret, agrotare cepit, eamq; ut oppressit, ut eiusdem libr. cap. 13. habetur, quam postea adeo exosam habuit, ut maius odium esset, quo eam prosequeretur, amore quo antea aestuabat. Quid dicam de Salomone? qui tanto mulierum amore ardebat, ut illarum idola ac falsos deos veneraretur, ut eis obsequeretur, ueluti 3. Regū, c. 11. narrat historia. Eodem pacto de omnibus alijs sentiendum est, qui sese totos penitus mulieribus tradunt; non oculorum scilicet fascino, sed praua libidine infici atq; corrumpi. Id quoque quod de aue Ictero, seu Gulgulo nuncupata dicitur, fabulosum esse reor; non enim adeo credulus sum, ut quidquid de occulta rerum ui dicitur, ac scriptum reperitur, credendum existimem. Vt cunq; ex brutorum animalium proprietate hominum uires expendere non debemus: cum inter se distet maxime, ut sapissimè meminimus. Mulierculis uerò ac senibus imprimis hæc fasciandi per oculos uis adscribi non potest: illis etenim cornea tunica adeo rugosa fit, ut alij quidē prorsus nihil, alij uerò malè, aut uix uideāt. Multa enim incōmoda illos circūueniunt, rugæ nō paruæ, tunicæ duplicatæ, quæ crassitiem contrahunt. Spiritus præterea supernè ad pupillam parcior adfluēs, quibus atq; alijs ne uideāt impediuntur. Quod si senes parum uident, & exiles spiritus ab oculis emittāt, fieri non pōt, ut maxima fasciandi uis in senum oculis uigeat: nec in ijs qui tristes ac macilentī sunt. Siquidē esto spiritus huiusmodi, uirtutē habere tamē quia sicca naturæ sunt, ob spiritus è cerebro effluentis inopiā, fascinare nō possunt. Nec quia nōnulli oculos castios, aut glaucos, aut uirides, aut diuersi colores habent, aut duas pupillas, in ijsque modò equi-

Salomon
mulierum
amator.

Galguli fa-
bulosa est
proprietas.

Aniculis
& senibus
fascinum
falso ad-
scribitur.

Cassij &
pupillæ ge-
minan-tes
habent quā-
modo fa-
scinant.

Fascinato
segetū &
pecudū da
monibus
attribuen-
da.

Morbos p
damones
illatos ne
dici nō ex
pellunt.
Natura tē-
pore actio-
nē excrescit

Autorita-
tes de effi-
caciā oculis
oculis quo
pacto intel-
ligende.

modò alterius rei speciem gestent, fascinare dicuntur :
hec enim colorum in oculis varietas, ex humoris vin-
centis, uel caloris, siue amborum (ut ait Galenus) cōmi-
stione in cornea tunica oritur: quæ, ut Aristoteli inquit, in
hominibus tantum reperitur. Si quos autem interdum
solo intuitu mala inferre putamus, unde equi macre-
scant & emoriantur, segetes ei hauriuntur, arbores are-
scant, pecudes lacte destituuntur; ac denique alia malo-
rum genera insigantur, non oculorum nature, sed de-
monum uirtuti adscribendum est. Qui profecto demo-
nes uirulentam qualitatem, & contrariam illi rei quæ
pessundare uoluit, iaculantur; quæ qualitas odore solum,
aut rerum adhibitaram uapore humores corrumpit, &
in carne & nervis, ac toto denique corpore eos morbos
gignit, quos postea nulla Medicorum uis cognoscere, ne-
dum sanare potis est. Quod uerò id nature uia effici ne-
queat, hinc clarum esse potest; quia natura magno tem-
poris spatio, non puncto actione perficit: nec quod ho-
minibus nocet, segetibus, arboribus, ac brutis animali-
bus officere solet: & nihilominus, qui per uisum infice-
re putatur, eodē intuitu, & nulla interposita mora, quæ-
cunque uolunt, perimunt. Hic igitur fascinandi modus
ad primum & secundum, in secundo capite positum re-
ducendus uidetur; quia hec, ut Isidorus ait, & D. Tho-
mas multis in locis fatetur; ex demonum actione, & ma-
leficorum prauitate accidunt, atque omnes autoritates,
quibus per oculos fascinum exerceri demonstratur, hoc
pacto intelligendæ sunt. Verum quia non omnes, tali
uirtute demones præditos esse nouerunt, ideò eiusmodi
causam, oculorum nature adscripserunt. Interdum ac-
cidere consuevit, ut pueri & homines imbecillæ na-
ture,

tura, quos facild infectio penetrat, visu & exhalatione inficiantur: ex sordidis enim & putridis ac male affectis corporibus uapores tetri & insuaues, tanquam ex palude quadam limosa exhalare solent; qui ueneni naturam obtinent: quod accidit cum quis lepra, peste, aut alio contagioso morbo affectus, alios inficit, idq; non fascinum sed contagium dicendum est. Tales enim putridi & corrupti spiritus corporis virtuti non obediunt, nec certum, determinatumq; potius hominem, quam quemlibet obuium sine discrimine ladunt: si enim corporis virtuti halitus pateret, eosq; natura regere posset, in corruptionem abire nunquam pateretur. Nec rationi consentaneum uidetur, utilem & bonum humorem, quem natura liberare a putredine non potuit, corruptum iam, & exitialem gubernare, & quorsumlibet porrigere posse. Profecto, si halitus seipso ad praefinitum locum conferendi, & res imperatas faciendi uim haberent: nemo esset qui rationis participes eos non arbitraretur: & si animati forent, talia per spiritus fieri concedere possem; sed cum animae expertes sint, & sui itineris ducem nullum habeant, ad praefinitam rem ledendam deferri nequeunt: quod si fiat, demonibus, ut dictum est, adscribitur. Quandoque fieri solet, ut ex tetris ac fœdis irati hominis, aut amicula oculis, tenelli paruuli, & ad morbum parati, ex eiusmodi intuitu perterrefacti, in uarios morbos & aegritudines incidunt; in quas fortasse ob aliam causam paulo post incidissent: quæ quidem uia, etsi fascini nomen non meretur, tamen quia vulgus sic censet, sextum fascini modum hac de causa assignauimus.

Fascinum
à contagio
differt.

Pueri fœ-
disirati ho-
minis ocu-
lis quâdo-
que ladan-
tur.

Per tactum fieri fascinum non posse demonstra-
tur, ac singulorum contrarium asserentium
exemplis & rationibus satisfit. Cap. X.

Tactus dif-
finitio.

Tactus ui-
tae anima-
lis princi-
pium & fi-
nis.

Tactus p-
sentes res
percipit.

Tactus mu-
nus.

Alexander Aphrodisiensis Græcorum Aristote-
lis interpretum facile princeps, tactum diffiniens
ait, Quod est rerum tactilium susceptio atque deprehē-
sio, qui tunc fit, cum quod contrectandi potestatem ha-
bet, ad rei tactilis similitudinem immutatur. Hunc sen-
sum omnibus animalibus necessarium esse non semel
Arist. docuit. Illas siquidem res ex quibus omne ani-
mal componitur, animal ipsum cognoscere necesse est.
At quoniam debita primarum qualitatum calidi, frigi-
di, humidi & sicci proportio cuilibet animali inest, cū
ex illis cōstet: hinc fit ut cū sensus tactus ad huiusmo-
di differentias cognoscendas dirigatur, vniuersis ani-
malibus pernecessarius sit: & quia tactus uitæ animalis
principium est, finem quoq; uitæ in illo Arist. collocat:
namq; ipso superfluit, vitæ etiam salua est; eodem subla-
to, omnis uita tollitur. Reliquæ autē omnes tangibiles
contrarietates ac differentia, ut asperum, lenē, ac singu-
læ ad enumeratas redigi posse, tanquā ad principes vi-
dentur, ut in lib. de gen. & corrup. Philosophus ostēdit.
Ceterum quæcunq; res illi offeruntur, præsentes eas esse
necesse est: absentes etenim tactus nō percipit. Si itaq;
animalium tactus prænarratum officium, ac munus est,
& ad animalis salutem, & non perniciem à natura cō-
positus, non bene eos sentire existimo, quæ fascinandi po-
testate tactum præditum esse dixerunt. Quod si homo
per tactum fascinare posset, profectò eiusmodi fascinā-
di vis, aut ei per tangendi potestatem inesset, aut à par-
ticulari-

icularibus corporis instrumentis illam haberet, vel à
cibis quibus uestitur illi acquireretur. Horum modoru
nullo hominem ad effascinandum idoneum esse, luce cla
rius demonstrabimus: & ut à primo exordiamur, Ta
ctus siue unus sit, siue plures: si plures, an tot sint quot
tangibiles contrarietates habentur, nunquā per eiusmo
di sensum fascinū iaculari, persuaderi pōt. Eodem quoq;
pacto, siue caro tangibiles qualitates excipere nata sit,
& in se tangendi potestatem habeat, siue internū quid
piam aliud sit, quod illas excipiat: siue carnem esse senso
riū auribus, oculis & naribus simile concedamus, intus
uerò aliud corpus haberi, quod sentiendi facultate sun
gatur, sitq; in sensibilibus omnibus idē subiecto, siue ta
ctui duo sensoria adscribantur, vt cor & cerebrū, cor tā
quā principium, cerebrū aut complementum, sicuti
Algazel sentire uidetur, fieri minimē pōt, ut per eius
modi media fascinatio cōpleatur. Quoniā si tactus mul
tiplex est, dispositionū quoq; multiplicitatē, & in qui
busdā partibus singularitatē etiā habet, quibus tot cō
trarietates percipere natus est, ut in 2 lib. de Anima,
Philoponus ait. Multiplices dispositiones sunt, quę uni
uerso corpori insunt, seu calidi, frigidi, humidi, sicci, do
loris & lætitiæ. Particulares uerò non toti corpori, sed
partibus cohærent, ut dispositio linguę ad sapores, dispo
sitio ad alimenta percipienda, dispositio per quam in ge
nitalibus delectatio percipitur. At si tactus specie unus.
& rationis multiplicis sit, sicut anima, quę natura sim
plex, & iuxta uires multiplex est, ut uerè cum Aristote
le tenemus, aliud facere nihil potest, q̄ huiusmodi dis
ferentias percipere. De sensorio autem dicimus, q̄ cū
sagax & prouida natura animaduertisset, animalia om
nia

Corporis
dispositio
nes quę.

Varia de
tactus sen
sorio sen
tentia.

nia quàm citissimè ad tågendum parata esse oportere, & ad utilia ac contraria sentiendum; nam si lentū sensorium habuissent, non parua ei detrimēta contigissent, quæ per citissimum tactum fugiunt: idcirco tangendi etiam medium ipsi animali datū est, siue caro, siue quid aliud sit, uerū si cor tactus sensorium est, ab ipso nervi per totum corpus diffunduntur; quibus quidem animal nihil aliud facit nisi quòd tangibilia tangit: si uerò cerebrum eiusmodi sensus sensorium existit, spiritus animales impartit, per quos omnes corporis partes de tangibilibus iudicant. Quòd si tactus, siue unus, siue multiplex sit; & sensorij præterea quodcunque illud sit, tale munus atque actio est, sicuti ab eisdem emanare diximus, qui fieri potest, ut per tangendi potestatem, homo fascinare queat? Sed ut hoc melius intelligatur, non est ignorandum, q̃ res omnis quæ nobis tangenda offertur, ab anima, uel ut grata, uel ut molesta accipitur: si ut grata, dilatatio: si uerò ut molesta, contractio oritur. Grati. n. & iucūdi specie recepta, corpus & anima gaudent, ex quo dilatatio fit; at iniucundi & molesti specie admissa, corpus & anima mœrēt, ac dolore quodā afficiuntur, inde cōtractio oritur: Primum quia penitiores & magis internæ partes omnes illud bonum accipiūt, non enim uniuersum corpus se bene haberet, nisi singulæ eius partes eiusmodi bono fruerētur: Secundū uerò, quia tactus ī minima parte, & quāuis minimā molestiā fugere, seq̃; à nocēte retrahere studet: unde ut nocens, secundū minimū, quo pōt, tangatur, contractio fieri reperitur; & quoniā minimū illud quod tågīt, diu ferre non pōt, mox dilatatio nascitur: quæ quidē motū alternatis uicibus facit; siquidē si anima semper pferre vellet,

Tactus obiectū omne vel gratū, uel molestum.

Tactus cōstrictio & dilatatio vnde.

uellet, succumberet. Quæ constrictiōnis & laxationis
beneficia naturæ optimè nota existimantur: namque ad
priorem dilatationem noui aeris attractio sequitur, à
quo cor refrigeratur; ad cōstrictionem autem noui eius
dem aeris calefacti eiectio subsequitur. quæ quidem ca-
lefacti aeris eiectio fascinare nullo modo potest: si qui-
dem in proyicientis hominis corpore, putrefactionem
esse oporteret, unde enim infectio transit, putrefactum
esse necesse est. Putrefactio autē est dissolutio quædam
mistiōnis calido innato, atque humido euaporante. Sed
in illo, qui aerem per eiectionem emittit, nulla putrefa-
ctio, nullaque calidi innati, & humidi dissolutio reperi-
tur; ergo nullam infectionem iaculari idoneus est. Quæ
profectò solo contactu afficere uidentur, ea sunt, quæ
marcescere consueuerunt, ut fructus aliquis, si fructui
adhaereat. Sic namque aliena caliditas, atque humidi-
tas, quæ euaporationis principia sunt, commiscuntur.
quod de hominibus dici non potest, quippe qui ab hu-
iusmodi accidentibus alieni sunt. Huc accedit, quod
mala, quæ per infectionem communiuntur, multipli-
cia sunt: quoniam aliud & arboribus, & satis nocet, et
animalium nulli obest: contra, quoddam animalia infe-
stat, & satis, & arboribus parcit; & inter animalia, hoc
hominem, illud boues, aut equos, uel alia carpit; quin &
in eadem specie, quod senibus nocet, pueris & inueni-
bus non obest, & sic è contrà. nec quod mares, semper
mulieres tangit: alij certas pestes sensere, alij nō: alij in-
ter pestilentes illæ si uersantur. Inter membra etiā sua
infectio est: nam lippitudo nō nisi oculis nocet; at cūm
per fascinantis tactum omnia, quæ corruptioni obnoxia
sunt inficiantur; eiusmodi infectiōnis causam ad aliū
quā

Putrefa-
ctio quid.

Mala per
infectionē
quæ ledāt.

Homo om-
nium ani-
mantium
temperatis-
simus.

.bis p. vii.

Hominis
cutis velu-
ti regula.

.bis p. vii.

.bis p. vii.

quàm ad hominem, ad demonem videlicet referendam
censeo, ut fufius dicemus: per tãgendi itaq; potestatem
fascinum fieri non posse, clarum esse pato, quòd autem
per nulla corporis instrumenta id perfici queat; enodan-
dum est: & primò de cute, quæ omnibus alijs magis ad
tãgendum necessaria videtur. Omnium animantium
homo maxime tẽperatus, ex communi Philosophòrum
sententia iudicatur: atque in toto animantium genere
mediã temperiem tenere existimatur, reliquæ autẽ spe-
cies non item: nam lepus siccus dicitur, formica lepore
siccior, leo calidus, upus melancholicus, & sic de singulis
animalium speciebus. Ceterum si tãta temperie homo
præditus est, fieri minimè potest, ut spiritus ex eius cor-
poris membris, & præsertim cutẽ tã exitiãlẽ qualita-
tem eũcere possint. hominis perfectò cutis inter omnia
extrema media est; & ea præcipuè, quæ in manu est.

Hæc autem cunctarum rerum, quæ sensu percipiuntur,
veluti regula homini animantiũ prudentissimo futura
erat, quã de causa ab omnibus extremis, calido, frigido,
ac reliquis, æquali mensura distare oportuit. Si igitur
cutis, quæ hominis manibus superinducitur, præcellen-
tis qualitatis est expers; & omnium, tũ rerum, tũ ani-
mantium regulam, ac normam, tanquam medium ho-
mo temperatissimus tenet; adduci nullo possum modo,
ut per cutis instrumentum hominem fascinare posse
credam. Quinetiam cutis quæ non omnibus hominis
partibus duntaxat, sed vniuersa, quæ ortui, & interitui
subiecta est substantia, temperatior est, ut Galenus ait:
quo cutis genere, tactum maxime perfectum esse arbi-
tratur: cùm qualitatum excessum non contineat. quod
quidem si uerum est, ut credimus, unde per tactum fa-
scinum?

scinum? Non à pilis qui sicci sunt, non à nervis, qui
pe qui humiditatis, & siccitatis mediam naturam, ut
cutis, habent, non per os, & cartilagine, quæ frigi-
da, sicca sunt, & corruptioni contraria. idem est de
membranis, arteriis, & uenis, quæ exangues & frigida
comperiuntur. Non per carnem, & sanguinem: nam
temperatam caliditatem habent, non per cerebrum, à
quo animales spiritus per totum corpus diffunduntur:
& cuius causa caput procreatum creditur, cui omnes
sensus, ueluti serui quidam ac ministri, & Regis stipen-
tores dati sunt. Non per cor, quod sanguinis, ac uitæ
origo, & principium ab Arist. nuncupatur. At si cor
uitæ causa est, qui mortem, ac fascinum inycere potest?
Fieri enim non potest, ut eadem res sua natura eodem
modo se habens, contrariorum effectuum simul causa
existat. Profecto, si nature artem contemplemur, eam
mirabilem, ac diuinam indicare cogimur; quia tam
uaria instrumenta pro animalium salute, & non ad eo-
rum exitium fabricat. Alia namque idoneum cuique
particulæ nutrimentum alterando impartiuntur, alia
excrementa separant, alia transmittunt, alia susci-
piunt, alia expellunt; idem quoque de foraminibus,
quæ corpori insunt, dicendum est. Nam aliud quod cibo,
& potui, ac aeris nobis circumfuso esset ingressus, no-
bis datum fuit: aliud, quod humida, & sicca excrementa
exiret, ex superiori parte spiritui per nares est ingressus;
in inferiori uero semini pro exitu deseruit, excernendo-
rum excrementorum causa nonnulli meatus sursum ad ce-
rebri perueniunt: alibi uero corpus perforatum inuenias
uesicæ alioq; exonerandæ. Si igitur in horum omnium
dispositione, ac mēsurā, nature solertiam & laudamus,

Pili sicci
sunt.

Nervi &
cartilagi-
nes quam
qualitatē
habeant.

Animales
spiritus
unde.

Cor sāgui-
nis & uitæ
principiū.

Corporis
instrumen-
torū vsus
multiplex.

Corporis
foraminū
vsus.

& mi-

Halitus ho-
minis non
fascinat.

Varia Phi-
lofophorū
sententia,
de respira-
tionis fine.

Bruta que-
dam mala
incutiunt,
sed non ho-
mo.

Et miramur, quæ pro animantium, & præsertim pro ho-
minis omnium domini beneficio, tot, tantaque instru-
menta cōsueverit: fieri non potest ut fascinandi vim per
eiusmodi organa exerceri existimemus. Minimeq; ex
hominis halitu fascinū oriri fingere possumus: quoniā
respirationis, & pulsum vsus finisq; unus est; calor
videlicet in quacunq; parte custodia. Nam quamuis
Asclepiades respirationem ob animæ generationē esse
dixerit, Praxagoras ob corroborationem, Philistion, &
Diocles propter innati caloris ventilationem: Hippo-
crates ob nutritionem, & refrigerationē; Erasistratus
arteriarum expletionis gratia, Arist. ob cordis calorem
refrigerandum, & conseruandum; omnes tamen ad cor-
poris utilitatem respiciebant, nec unquam effascinādo-
rum hominum causa, halitum ex ore emitti quisquam
somniauit. Insuper ex brutis animantibus nonnulla sunt,
quæ torporē, quedam grauiorem soporem, alia exitia-
lem qualitatem, alia frigiditatem, alia putrefactionem,
alia aliud quoddam tetrum malum respirādo incutiūt:
at hominis naturæ nihil eiusmodi inesse uidemus, ne
mortuo quidem, & putrefacto. Quæ ergo insania est, ut
a uiuo talia fieri dicamus, quando in corpore humores
pacati, & tranquillī sūt? ne dum si ad rebellionem ten-
dere inceperint. At, si per tactum eiusmodi mala fieri
posset, in ijs maximè hæc facultas reperiretur, qui sub
æstiuo sole diu uersati sunt, totumque corpus siccum,
arefactum, squallidumq; habent, humoresque ad sum-
mam discordiam redactos: qui nihilominus ab eiusmodi
actione quàm maximè alieni sunt, & si homo, ob in-
temperatam qualitatem, ac naturam tactu intermedio
inspicere posset, id maximè efficeret simul atq; ex utero

in

in lucem editur. Nam cum eius prima cōpositio ex calidis et humidis rebus cōstet; quibus crescere incipientibus oīa pueri mēbra, omnesque partes perficiuntur, eisque perfectis quæ superfluant, foras emittuntur, tātaque in eo corpusculo excrementorū copia cōspicitur, ut nō secus ac cerā mucosam carnē nutrices forment, ac tractent; ea etas magis appositae esse uidetur fascino inferendo: et nihilominus ex mollium infantiū tactu adeo intēperato, nec nutrices, nec tangentes inficiuntur, aut minimam labē contrahunt. Quod si tunc non accidit, neque ēt accidere potest illorum etate florescere. At, si excrementorū naturā proprius perscrutari uelimus, nec in senio qdē hominem id facere posse uidebimus: nam etsi ea etate oculi lacrymis suffundantur, nares mucosa distillatione manēt; in ore salina, et excreatus copia abundet: oēs articuli quodā modo mucosi appareāt; internē deniq; & externē pituitoso humore, et mucoso totum corpus scateat; q̄ senum incōmoda sunt: tamen hanc excrementorū humiditatem nemini unquam fascinū intulisse cōperimus. Si ergo senes, frigidi, nigri, liuidi, & superfluitatibus perfluentes hæc nō iaculātur mala; cum concoctionem, digestionem, sensum, motum, ac denique oblasa et uitiata oīa habeāt, totum q; corpus ueluti rabes existat, nec pueri ex ciborū cruditate uomētes, deiectiones putridas, et asperas, ac nutritioni cōtrarias proijcientes: in nulla etate id fieri ab homine potest; eoque tēpore minus, cum ad florentem etatem peruenit. Tunc enim intellectum, sensum, omnes denique corporis partes, atque actiones ad summā perfectionem, bonitatemque natura perduxit. Non itaque ex corporis instrumentis fascinādi potestas homi-

Nec infans
nec senex
fascinat.

Senecturi:
acidētia.

Argumētū
de puella
ueneno nu-
trita resol-
uitur.

Dæmoni-
bus fasci-
natio ascri-
benda.

Morborū
origo ex
Gal.

Cicuta
sturno, ue-
ratrium co-
turnici ci-
bus est.

nibus inest. Nec ex cibis, quibus homines vescuntur: quia, si ex ipsis fasciandi vis oriretur, in omnibus corporibus ipsdem cibis utentibus eandem fasciandi proprietatem ingenerarent; quod fieri nō videmus. Quod si cibi virulenta præditi sunt virtute, ut illi fuerunt, quibus quædā puella nutrita fuit, cuius amplexu Regi cui dā mors parata fuit; id fieri non potest, nisi magno temporis spatio, nec postea per simplicem contactum nisi per sudoris admistionem obesse potest, at quia anicula, & muliercula quædam in hac diabolica prauitate edoctæ, & exercitæ, leuissimo contactu exitialem, ac lethalem effectum in illis, quæ attingunt, efficiunt: ideo non nisi dæmonibus, eiusmodi effectus, & non tangentibus ascribendi sunt. omne enim animal cibo sibi idoneo alitur is verò cuique cibus cōueniens, & idoneus est, quæ in suam quisque naturam vertit; contrarium namque respuit. At si natura debilis est, et segregatrix, et expultrix facultas suo munere fungi in expellendis nociuis nō potest, si calida excrementa sunt, vel frigida, aut cuiuscūque proprietatis, graues morbos in corpore generant, ut in lib. de atra bile Galen. inquit: quidam morbi, si tangentibus obesse debent, prius corpus eiusmodi ægritudine affectum reddent, quàm alijs noceant. Sturmo enim Cicuta cibus est, homini autem lethale venenum, Luc. poeta auctore. ita quoque veratrū coturnicē nutrit, hominem statim interficit; quia coturnicū temperies sibi simile veratrum reddere potest, quod hominū proprietates nō potest. Verūm si quis ex hominibus veratrū edere tentaret, tantum abest ut suo contactu quæpiam inficere posset, ut sibi ipsi mortē statim pararet. Sed fac in hominum corporibus, atque instrumentis

sum-

summum calorem, aut frigus, aut quamvis excessiuam
 aliam qualitatem reperiri: nunquam per ipsam quem-
 quam fascinare posse inueniemus; quin prius propriū
 corpus eiusmodi qualitate inficiat, quo casu non fasci-
 num, sed potius contagium appellandum erit; & in
 quinto modo à nobis in 2. Cap. assignato collocari de-
 bet. Ad similitudinem autem quæ de marina torpedi-
 ne, serpente, Hyæna, Vipera, ac reliquis adducitur, dici-
 mus eam roboris nihil prorsus habere: quia, cum ho-
 mines & bruta specie differant, proprietatibus quo-
 que omnino diuersis præditi sunt. In alimento quoque,
 ut diximus, differunt, & in generandi modo, neque in
 iisdem locis degunt: non enim in limo, in coluuiæ, in pa-
 ludibus, in plantis; fructibusque putribus, in visceribus
 terræ homo nascitur, ac victitat, ut animalia venenosa.
 Eiusdem farinae est exemplum de Echeneide. Remora
 dicta: quæ, ut eiusmodi proprietate nauem si sic præ-
 dita sit, quid tum commune cum homine habet? Quo
 pacto ex piscis natura, hominum virtutem ac proprie-
 tatem metiri possumus? hic profectò demonstratio-
 nis modus ab Aristotele in libris Posteriorum explo-
 ditur, ac scire per causam propter quam res est, nos o-
 portare docuit, & non per generalissima, & remotissi-
 ma ac disparata, et penitus diuersa principia: quæ cum
 rescita aut paruum, aut nullam cognationem habeant,
 sicuti in re nostra nunc accidit, cum ex Echeneide pisce
 hominum proprietatem inferre volumus, quem piscem,
 non causam, sed signum potius illius retentionis esse
 quidam arbitrantur, ut illic, ubi nauigia sistuntur, Ma-
 gnetis montes subesse ostendat; ex quibus montibus
 species ferri clauos, quibus nauigia adstricta sunt, pe-
 tunt,

Argumēta
 ab anima-
 libus ins-
 cientibus
 sumpta re-
 soluuntur.

Scire est p
 causam p
 priam, &
 non com-
 munem.

Echeneis
 nauim ni-
 timè re-
 moratur.

tunt, ferrumque adeo tenaciter ac vehemēter tenent, ut vix inde extrahi nauigia queant, idque inde roborari aiunt: nā quibusdā in partibus nautae perētes ne nauigia vel retardētur, vel ex illis ferrei clauī ob magnetis mōtiū copiam extrahantur, clauis ligneis in contabulādis nauigijs vtuntur. ex quibus concludūt, Ecbeneidē circa magnetis scopulos uel montes uicēitare, nauiumque retentionem ostendere, & non efficere. Non enim uerisimile est, tam paruulum pisciculum sua natura ea uirtute præditum esse, ut tā uasta nauigia remoretur, ac tantas uires, tantosque uentorum impetus compe-scat. aliam ergo causam esse oportet, quā paruulum illum pisciculum, quæ tātorum effectuum causa existat: sed, ut uerum fatear, nauis retentionem, neque tam minuto pisciculo; neque magnetis mōtibus adscriberem; sed potius id ad aliquod ignotum, & ex accidenti obiectum impedimentum referendum putarem: tum quia rarō illud euenisse legitur, & ut Arist. in 2.º de Phys. auditu docet, q̄ rarō fiunt, ad casum spectant; tum etiam quia eiusmodi magnetis montes nauigia impediētes nullibi, nec leguntur, nec timentur, nec uidentur, & nihilominus omnia ferē maria à nautis succantur. Quod autem dicitur, laminam ferream altera ex parte magnete attritam ac in æquilibrio suspensam, ad oras septentrionales conuerti, ui ipsius magnetis attractam, cuius maxima moles in ipsis locis reperiri fertur: mihi uerisimilius uidetur, non ex magnetis, & ferri montibus, usque ad illud ferramentum magnete temperatum species distendi, ac porrigi: tū quia alibi effoditur, & tamen ferrum eo illitum non ad fodinam, sed ad septemtrionis polū dirigitur, tū etiā quia omnem

Ferrū magnete attritū cur ad septentrionē spectet.

omnem actionem in debita, & non in difformi distantia fieri oportet, Aristotele teste: non. n. credibile est, species in tam immensa distantia, ab illis montibus eo usque pertingere posse: sed potius id fieri ob occultum consensum, ac propensionem, quam magnes, qua lamina illa attrita est, ad partes illas habet: idq; clarius & manifestius fiet, si modum quo magnes ferrum trahat, ostendamus. Alexander Aphrodisiensis cum causam redderet, quare Hercules lapis ferrū trahat, reprehendit Empedoclem, qui dicebat, quod ex defluxibus, qui ex utroq; fluunt, & ex meatibus lapidis, qui cum meatibus ferri cōmensurati sunt, ferrum ad lapidem trahitur: quia lapidis defluxus aerem, qui est in meatibus, ipsos operientem propellunt & mouent: hoc autem separato defluxu, toto simul fluente, ferrum sequitur. Cū autē feruntur ab ipso defluxus ad lapidis meatus, quia sunt ei cōmensurati, & cōueniunt, ferrum ipsum cum defluxibus sequitur, & fertur, & huius opinionis Poeta Lucretius fuisse uidetur, ut in calce 7. c. lib. 1. diximus. Democritus quoq; reprehenditur, asserens defluxus fieri, & similia ad similia ferri, ac ferrum ex similibus atomis cōstare, tenuioribus aut atomis lapidē esse conflatum, & esse rariorem, ac pluribus uacuitatibus patentem, & ob id mobiliore ad ferrum citius deferri. Diogenes ēt Apolloniatēs arguitur, ductilia omnia dicens nata esse aliquid emittē, à seipsis nata esse humiditatem quādam trahere ab extrinseco: & quia lapis est ferro rarior, ideo plus humidi à circumfuso aere trahit, q̄ emittat. Quod uerò sibi cognatū & simile est, recipit: quod autem non est sibi simile, respuit. Verū quoniam ferrum est sibi cognatum ob cōgregationem

Actio omnis in debita distantia fit.

Philosophorū varia sententia de magnetis vi.

humidi in ipso reperti, hinc est quod magnes ferrum trahit. Ferrum verò non è cōtra lapidem trahit, eò q̃a ferrum non adeò rarum est, vt congregatā ab ipso humiditatem recipiat, harum opinionum confutationes breuitatis causa prætermittimus. Sed plures attrahēdi modi ab Alexandro enumerantur, quò ille inueniatur, cuius causa lapis ferrum trahat. Vnde dicit, q̃ quædam vi & actu trahunt, & hæc cū mouētur mouent: quo quidem modo Hercules lapis, qui immobilis est, non mouet, quia nec ferrum tangit, nec medium aerem trahit, aut aquam, sed ipsum per ipsa trahit: nec vt cucurbitula caliditate intermedia aerem intermediū; in illa enim ignis motus & exiens proximum humidum trahit. Si hoc modo lapis traheret, omnia quæ in aere sunt leuiora ferro, ad lapidē prius quàm ferrū traherētur. Matrix præterea viri semen, & venæ nutrimentum trahere videtur: lapis aut̃ non sic ferrum trahit, cuius ratio est, quia horum quęcunq; trahunt, inde habēt, eo q̃ aerē & humidum prius medium trahunt; ad quorum motum alia trahuntur, & sic per accidens, & nō per se trahi vidētur. Sol insuper aquā trahit, quia cū a solis caliditate terra & aqua in vapores mutātur, ad locū sibi naturalē sursum feruntur, nec ita lapis ferrū trahere pōt, non. n. ferrum mutat. Nutrimentū ē animal trahit, & omne cōcupiscibile & appetibile, cōcupiscerem & appetentē trahit, nō faciēdo id quod inter appetentē est, sibi ipsi simile: nō. n. fit nutrimentum, ipsum intermedium, nec hoc trahitur: sed motum intermedium appetibile ei speciē præbet, quod mouetur, vt in visione fit. Sic & ferrum ad lapidē fertur, nō trahentē ipsum vi ad se, sed eius desiderio, quo ipse indiget. Nō. n. quæ

Varij attrahendi modi ex Ale.

Ferrum ad lapidē fertur eius desiderio.

sen-

sensum tantum habet, & animata sunt, tantum desiderat, quod eis naturale est, sed inanimatorum multa hoc pacto se habet. Quae Alex. opinio si recte ppendatur, ab alijs enumeratis, & praesertim à Democriti opinione non discedit: is. n. à similibus similia trahi asserit, quia omne simile sibi simile appetit, ut Arist. est in Peripatetica schola ventilata sententia. Et sic et Alex. ait, quod lapis ferrum trahit, sicut appetibile et concupiscibile appetentem et concupiscentem trahere conspiciuntur: modò appetitis & concupiscentis attractio non nisi à simili fit. Quod aut simile ad sibi simile moveatur, clarum est, idque in elementis, & in alijs manifestum est. In aqua quidem inter bullas illas quae fiunt, unam ad aliam accedere videmus, eoque velocius quo proximiores sunt. In igne quoque saepius uidere est, parvam flammam à maiori mira celeritate trahi. Quid tibus & potus ab esuriētibus & sitientibus quae uelocissime absumitur, ob similitudinem quae inter utrosque reperitur? Sicut igitur in elementis, simile ad simile trahitur, ita in omnibus est, eademque in omnibus ratio & finis trahendi est. Sed interdum illud quod trahendi principium est, validissimum reperitur, interdum debile, ueluti forma à qua emanat, existit. Hinc est, ut idem magnetis frustum attractionis diuersitate faciat, & ex una parte uelocius, ex altera tardius ferrum trahat: nec propterea ex hoc exemplo à magnete sumpto fascinum per tactum fieri inferendum est, cum, ut saepius diximus, similitudo nulla sit. Fac. n. à magnete ferrum trahi, aut narratis modis, aut ex astorum decursu, quo ad boreales partes dirigatur, aut ex diuina uirtute mouente, ut ait Plato, aut ex totius substantiae uis, formaque specifica, nunquam per eam fascinum arguemus. Illud uero de tauro ficui alligato uerisimile non est.

Simile à simili trahitur.

Vulnera in
interfecti an
sanguine
coram in-
terfectore
emittant.

Fides uni-
sona cur
unisonam
impellat.

Quod autem è cepe & alio lacrymæ nobis eliciantur, mirum non est, & sic è pipere sternutamentum, exhalat nimirum ex omnibus his, ac circumquaq; insensibilia corpora feruntur, quorum diuersæ sunt actiones & vires, nosq; alterare sua vi possunt. Id uerò quod dicitur, quorundam contactus tabem aliquibus inferre, venena tollere, lienosis mederi, ad rem non facit, cum per id probari fascinum nequeat: nihilominus longiori sermone de his & similibus inferius agemus. Nec ex confosso cadauere ad inimici conspectum, sanguinem emittente, hominis uiui proprietatem inferre debemus, quia æqui uocè & non uniuocè, ut in antepredicamentis Aristotelis dicitur, homo mortuus ad uinum se habet: & sic cadauer ad interfectoris presentiam sanguinem emittere, quid postea? num ex hoc fascinandi nim colligere possumus? non sanè. Siquidem cadauer longè diuersam à priori est sortitum naturam, & per occultum dissensum, cum interfectore ad sanguinem ebulliendum moueri potest, qui quidem latens dissensus, cum cognitu difficilis sit, eius completam rationem reddere, (si id modò uerum sit) non possumus. Ad id namque asserendum nonnulli moti esse possunt, ob sanguinem in interfectoris conspectu à cadauere casu fluentem, quod certè interfectori non bene adscribitur: quia quæ casu fiunt, non ab una, sed à multiplici causa dependent: & hæc cā incerta est, idè ab huiusmodi effectu penitus remoueri debet: & inter alia fieri pot, ut moto, agitatoq; corpore sanguis qui in uenis delitescit, erumpat, cum uenarum ora per motum referentur, nec id ad interfectoris conspectum magis, quàm coram quocunq; alio. Ab unisono autem alterum, aut plures unisonos moueri nihil refert: quia

chordæ

chordæ eodem tense sunt modo, consimiles aeris undationes & facere & recipere aptæ sunt: quæ uerò dissimiliter tense sunt, non eodem modo moueri queunt: minimeq; mirum est, chordas agninas lupinis esse contrarias, quia contrariæ species ex utrisque emittuntur.

Ruta uerò brassicæ contraria nō est: quod si altera iuxta alteram sata arefcit, inde accidit, quia utraq; calida est, & ob humiditatis inopiam ambas are fieri contingit. Non igitur ex tangendi uirtute, nō ex corporis instrumentis, non ex cibis quibus homines uescuntur, nec alio quouis modo fascinum eiaculari potest.

Vox sua natura fascinandī vi caret, atque nomina, uerba, characteres, & numeri nihil efficere amplius possunt, quā id præ se ferre, ad quod significandū instituta fuerunt. Cap. XI.

Res omnes quarum cognitio & cōtemplatio ad homines spectat, dum ab hominum intellectu percipiuntur; ab illis simulacra quedam & similitudines abstrahuntur atque formantur, quæ passim mentis affectus seu animi sensus, cogitationes uel appellantur. Verum quia huiusmodi cogitationes occultissimæ sunt, ac ueluti in penitiori loco latentes & penitus ignotæ, ideo uocibus tanquam signis quibusdam ad eas significandas & exprimendas, & cum alijs communicandas utimur. Cum autem hæ uoces, nec permanentes, nec omnes unitæ, nec omnibus præsentēs esse possint, nam simul atque ab ore emittuntur, exanescent: scripta inuenta sunt, ut D. Augustinus ait, quæ omnia hæc optimè præstare possunt. Et hinc Aristoteles inquit, Sunt igitur ea quæ sunt in uoce, earum quæ sunt in anima passionū

Ruta apud brassicā sata cur arefcit.

Res per simulacraco gnoscent.

Vox cur nobis data sit

Scripta cur inuenta fuerint.

nota, & ea quæ scribuntur, earum quæ dicuntur. Quia sicut scripta uoces perpetuas ac manifestas reddunt, ita uoces internos sensus perinde explicant, ac pictura

Vocis ac picturæ comparatio.

eius rei imaginem refert, à qua extracta est: huiusmodi autem uocum, ac nominum cunctorum significatus non naturæ, sed ex hominum consensu & libito est. Nā licet illorum materia spiritus sit, qui à natura est, nihilominus quia forma est determinata articulatio, quæ ab organis animali insitis non secus in spiritum à pulmone, & aspera arteria ascendentem imprimitur, atq; simulacrum animo, menteq; excogitatum, in externam materiam pingitur ac formatur; factum est, ut omnia nomina arte, & non natura esse dicantur: est enim forma rei, potior ac nobilior pars, à qua, & nomen, & agendi vim res quælibet sumit, ut Aristoteles sapissimè facietur. Domum etenim (ut hoc exemplo utar) quæ ex lapidibus qui naturæ sunt componitur, non à natura, sed ab arte denominamus. Eodem quoq; pacto de nominibus dicendum est. Et sicut illa operimentum ab æstu, frigore, pluuia, atq; alijs nos regens, artis opus uocatur, ita hæc instrumenta & signa arte conflata dicuntur, quibus animi affectus alijs notos facimus. Si enim aliquid certi sua natura nomina & uerba significarent, unus & communis significatus esset, sicut apud omnes communis, & eadē est natura, quæ ad edendū, bibendū, dormiendū, & ad reliquas actiones naturæ proprias impellimur, ad quas exercendas doctore non indigemus, quia nobis natura insunt, et si luxus adeo mortalium corda peruertit, ut exquirendis & cōdiendis dapibus excitatiores magistros præficiāt, nulliq; sumptui parcāt, ut suam uoluptatem expleāt. At uerba non eadē apud

Formæ cuiusque rei potior pars

Verba arte & non natura parata sunt.

omnes

omnes reperiuntur, uerum illorum uarietas maxima est :
 quo fit ut non modo diuersis nominibus & uerbis diuer-
 sae nationes utantur, sed eadem uerba apud diuersas gentes
 res maxime diuersas significant. Huc accedit, quod quina-
 tura surdi sunt, loqui scirent, quanuis neminem loquentem
 audiissent, si uerba et sermones natura nobis inessent.
 Et hinc falsum illud esse Psammetichi, teste Herod. lib.
 2. comprobatur, qui cum haud aliter deprehendere posse
 diceret, in qua mundi parte prima hominum origo fuerit :
 duos pueros recens natos inter pecora educandos pastori
 tradidit, iubens neminem coram eis uocem edere, ne aliter
 sermonem perdiceret, ut qualis esset prima uox, quae eru-
 peret, intelligeretur. Quos pueros biennio post, aperta ia-
 nua (intus enim a capris nutriebantur) ambos porrectis
 pastori manibus, Becas clamitasse ait, quo uerbo Phry-
 gae panem appellat. Nam si panem nunquam uiderant, qui
 appellare poterant? uerisimilius esset, si las eos clamitas-
 se dixisset, quo nutriti erant, quod etiam impossibile est, si-
 cut enim ego lapidem in terra uisceribus genitum, & nun-
 quam uisum nominare nescio; ita pueros illos, quo ad pa-
 nem attinet, loqui nesciuisse existimo, & eo magis, quia
 illi omnium notum notitiae expertes erant. Præterea si no-
 mina à natura essent, illis ea imponere non possemus, ut
 bene Alexander Aphrod. ait. Nam quemadmodum nos
 habentes uim percipiendi scientias natura, scientijs ta-
 men ipsis natura caremus, alioqui enim scientiarum ca-
 paces non essemus; sed illas haberemus & possiderem-
 us, quia potentia & actus simul esse non possunt: ita
 & uis nominum impositiua à natura est, non tamen no-
 mina ipsa, alioqui ipsorum impositionis domini non es-
 semus. Rursus si nomina à natura essent, elementa &

Psammeti-
 chi opinio
 de primo
 hominum
 idiomate
 refellitur.

Deus pro-
 pter hoc
 in statu
 non est
 in statu

Argumen-
 ta, nomina
 à natura non
 esse, proba-
 tia.

Potentia &
 actus simul
 esse non pos-
 sunt.

syllabas,

syllabas, quibus cōstantur, natura esse oporteret: at quoniam huiusmodi elementa & syllabæ ab hominum uoluntate sunt, & illorum inter omnes nationes differentia maxima est, ideo & nomina ipsa ab arte esse asserendum est, & non à natura. Quod si à natura essent, summus mundi opifex Deus uniuersis rebus perfectis, animalia ad Adam primū omnium parentem non adduxisset, ut eis nomina imponeret: qui, cū eius filiis omnibus rebus, quibus iam tū uti ceperat, nomina imposuit, ut Ioseph. testis est in 1. Ant. & Eus. de præp. Euang. quæ quidē sine noīe internosci minimè potuissent. Nec linguas turrim edificantiū diuississet, ut per multas, absonasq; uoces intelligētia inter se carerēt, quia propter peccatū gratiam, & non naturam tollit, ut in Angelis qui ab ipso descuerūt, clarum est. Vnde si nomina à natura essent, & ea sustulisset, naturā sustulisse uideretur. Si igitur nomina ab arte formantur, ut probauimus, & uostrarū intentionum signa tantum sunt, per ipsa nihil amplius efficere possumus, quàm ea quæ mente concepinus, alijs notificare: ergo fascinandi, interficiendi, & alia innumera mala inferendi uim eis adscribere nō debemus. Omnia siquidem quæ oratione exprimere possumus, uel Deus, uel perfectiones ad Deum spectantes, uel Angeli, uel cæli, uel tempus, uel elementa, uel mundi partes, uel animalia, uel plantæ, aut ea quæ in terræ uisceribus generātur, sunt, uel quid aliud quod hoīes cogitare et inuestigare possunt: sed nec Deus, nec eius perfectiones, aut Angeli ad huiusmodi scelera perpetranda concurrūt, ut clarum est: nec celi, quia cū uniuersales cause sunt, omnibus eandē efficiendi uim instillant, nec in rē artificialē aliquid immittere possunt: nec tēpus,

cūm

Deus propter peccata gratiam & non naturā tollit.

Argumenta
verba fascino
non posse
asserentia.

cum motus causa tantum sit, ut Arist. in lib. de Physico auditu inquit. Nec mundi partes, Asia enim ab Asia Orientali Regina, Africa ab Affer, uno de posteris Noe, Europa, ab Agenoris Regis filia nomina sumpsisse dicuntur: Non animalia, uel plantæ, uel in terræ uisceribus genita, quoniam, uel à manifesta illorum proprietate, uel ab inuentore, aut à loco, uel similitudine aliqua, aut ab alia causa nomen traxerunt: ideo fascinandi uirtute omnino carent: quinetiam si re ipsa commisceantur, efficere quidquam nequeant, ut credi, aut existimari possit, nominata, & pronuntiata tot tantaq; efficere posse: nec ex genitura eiusmodi potestas homini inesse potest, quia tunc omnibus inesset, quod falsum esse uidemus. Et quamuis aliqui ex familia Diui Pauli, uel Diuæ Catharinæ se esse simulent, serpentis, & Rotæ signa in aliqua corporis parte impressa ostendentes, eaque à natura sibi indita iactitent; tamen falsum esse, sibiq; ea impressisse signa comprobatur quia qui à Diuo Paulo genus iactitant, uenena, & serpentes attrectare non audent, nisi prius ualidissimis remedijs se muniant, aut serpentibus dentes euellant. Qui autem Diuæ Catharinæ agnationi sese inserunt, & uiuos carbones manu paruo temporis spatio tenent, in feruentem oleum, aut aquam manū immittūt, in ignitum furnum ingrediuntur, hoc ut populum in admirationē, & ad sibi credendum adducant faciunt, quia iam expertum est, quod sibi illa signa imprimūt, seque malue, mercurialis, aut aliarum herbarū succis ungunt, quibus ab igne aliquo temporis intervallo se defendunt. Vnde accidit, ut quodam homine salutare: (sic enim illi dicuntur) furnum ignitū ingreſſo, furnus clausus fuerit, & saluator perierit.

D. Pauli &
D. Cathari
ne gentilis
sunt im-
postores.

Salutatorū
impostura.

Nec ex singulari animæ potestate ea vis habetur, nam per imaginationem, vt diximus, ea fieri nequeunt: & nihilominus imaginatio tot, tantæque incredibilia efficere posse existimatur. Quodd si ipsi non inest, cui maxime inesse videtur, fieri non potest, vt alijs animæ potentij insit, quibus minus verisimile est eam inesse. Nec ex spe, vel persuasione, vel ex fide verba fascino di potestatem habere possunt; quia hæc omni transeunte actione carent, & nihil penitus in rem externā agere queunt; sed homines qui hac insania agitantur, in varia duntaxat deliramenta, & insanias rapiunt. namque talium rerum spes, persuasio, ac fides quæ est ingenita quædam credulitas, non nisi in superstitiosis quibusdam reperitur, extra quorum corpora nil agere possunt. Non igitur voces, aut verba vim aliam habere possunt, quàm illam quam primi Antecessores nostri eis imposuerunt & attribuerunt, vt scilicet notæ tantum, & signa essent, quibus alter alteri quidquid animo concepiſſet, manifestaret. Oratio enim quantitas quædam est, quæ agendi principium esse non potest. Insuper actio naturalis inter illa esse non potest, quorum materia non est communis, & eiusdē rationis, vel vniuocē, vel analogicē: calor enim igni inhærens, contrarius non est frigori, quod animo concipitur; illi tamen aduersatur, quod in aqua reperitur. sed verba, & characteres cum rebus externis nihil omnino cōmune habēt, propter quod illa agere, & hæc pati queant: ergo quæ de ipsis dicuntur mendacia sunt. Huc accedit, quod actio quæ à natura est, vt aliàs diximus, effici non potest, nisi agēs corpore, vel virtute, & qualitate aliqua rē quam afficere vult, tēgat, prout cēlū hæc inferiora, lumine, & motu,

Vera vocis
& verborū
vis.

Actio natu-
ralis est in-
ter ea quæ
habēt com-
munē ma-
teriā.

motu, per attritum aerē calefacit: at verba res, & præsertim absentes nullo pacto tangere possunt, cum ad res non deferantur, quemadmodū ab arcu sagitta cū excutitur: Ergo. Præterea, si quæ vis verbis inesset, aut ex forma, aut ex materia illā haberet; sed neq; ex forma, quia artificialis est, & illis tantum nota, qui eā formarūt, et nihilominus superstitiosi, quasdā barbaras voces assument, quas nō illi tantū, sed nec ulli hominū intelligere possunt. Vnde sequitur, vt Demonū illusiones eiusmodi characteres, & verba existāt, vt dicemus. Nec ex materia, quia cū spiritus sit, & ex pectore per asperā artē, in larynge effingatur, vim aliā habere nō pōt, quā reliqui nostri corporis halitus, qui simul atq; extra corpus emissi sūt, dispergūtur: nullā ergo vim habēt. Quod si expirationis materia peculiare vim haberet, eādē sub quacunq; artificiali materia possideret: ideo quibus verbis uteretur nō referret, quin ne verbis quidē opus foret, sola enim efflatio satis esset: q̄ tanto maiores vires haberet, quāto vberius effunderetur. Superstitiosi autē in selectis solū, & exquisitis uerbis vim esse cōtendūt. Et licet sua uirtute uerba res remotas attingere dicemus, quod falsum est; eis tamen miram efficiendī virtutem adscribere nō possumus. Nec per se quatenus uerba sunt, nec ut indeterminata materia reperiuntur. Non primum, quia cū per se præsupponat de omni, vt Arist. in lib posterior. ait, omnia uerba eandem potestatem habere oportet. Non secundum, quia singulis horæ momentis pro humoris, & sanguinis qualitate materia est longē diuersa, quia affectus, & spiritus circa cor nunquā iḍem sunt; sed pro ciborum, & diuersarum qualitatum uarietate, ac motu variantur.

Adde

Nec ex materia nec ex forma uerba vim habent.

Res nec ve-
ra nec fal-
sa propter
affirmatio-
nem vel ne-
gationem
nostram.

Rubedinis
serotinae e-
xemplum.

Ceremo-
niae Iudeo-
rum ob su-
spicionem
adulterij.

Adde etiam quòd si uerba aliā quàm sensus animi ex-
primendi uim haberent, Arist. non dixisset, Rem, nec
ueram, nec falsam esse propter affirmationem, uel nega-
tionem nostram: sed tunc oratio nostra est uera, cū re
bus est cōformis, unde non sermoni rem, sed sermonem
rei conformem reddere conamur. At cū uerba causę
nō sint, & plures ipsis platis effectus sequi uideamus,
ut pueros egrotare, alios macie confici, uiros ab uxorio
concubitu arceri, abortum fieri, equos, & tauros conci-
dere, ac propè innumera alia huiusmodi; fateri oportet,
aut signa illorum effectuum esse, aut accidēs quoddam;
ueluti cū aliquis ambulat, lapis è tecto cadit. Signa quę
à natura sunt, esse nequeunt; omne enim naturale rei si-
gnum, aut illiusmet rei causa, aut effectus, ab eadē causa
emanat, à qua, id quod significat, fit. Quòd causę esse
non possint, demonstratum est: quòd nec effectus, ex se
liquidò constat. Quòd uerò utrumque ab una causa non
fiat, clarum est, rubedo namque serotina, ut hoc exem-
plo, quod dico clarius fiat, serenitatis signum esse con-
suevit, & ab eadem causa oritur, à qua serenitas ipsa, ad
quam quidem serenitatem rubedo nihil confert. Quòd
si sunt signa ex mutuo consensu, artificialia non natura-
lia esse necesse est, ueluti tympana, & alia instrumenta
quibus utimur in pręlijs. Non enim legimus, Deū pro-
misisse certis et determinatis uerbis, aut characteribus
talía in admirationē ducentia se facturum. Si namque
Deus uellet, miracula unà cū uerbis efficere posset: quę
uerba ad miraculorum actionem nihil cōferrent: ueluti
Numerorum lib. 5. Cap. scriptum legimus de cęremo-
nis, quę ob adulterij suspicionem fiebāt, in quibus inter
alia, uerba quędam in libello descripta aqua in fictilē
uase

vasē delebant; qua aqua epota, mira quædam in muliere accidere conspiciebantur, nec inter homines simile pactum reperitur, quo alter alteri ad obtemperandum per hæc aut illa verba, & characteres astringatur. Sed pro clariori huius materiæ intelligentia, non est ignorandum, uerba, aut ad homines, aut ad Deum referri: quocunque modo sint, duobus modis considerari possunt: aut cum intentione significandi, & efficiendi simul: & tunc si verba ad homines inter homines referantur, efficere extra se possunt, ut res vnius in alterius potestatem transferatur, dicendo, uel per contractum, uel per simplicem rei assignationem, hoc est tuum, & illud meum, & similia: illico enim res transit in alienum dominium, quoniam dominus de re sua sic facere constituerat, & postea idem verbis expressit. Si autem ad Deum spectent, & à Sacerdote ritè, & debitè proferrantur, mutant panem, & vinum in corpus & sanguinem Christi, ac cætera sacramenta efficiunt; accedit namque verbum ad elementum, & fit sacramentum. Deus Opt. Max. mundum, & vniuersas in eo contentas species ex nihilo creauit: dixit, & omnia facta sunt, non uerba proferendo, sed uoluntate imperando. Sic Dominus Iesus Christus dum in terris uiueret, corporum morbos, quânis atroces, et inueteratos pellebat, et mortuos ad uitam excitabat. Nō enim erat sermo magicus, sed omnipotens sermo Patris omnipotentis. Idem sermo profligat animorum morbos cum ait, Fili remittuntur tibi peccata tua. quod quia solius Dei est, meritò in Græcorum adagijs dictum est, animi laborantis medicum esse sermonem. qui quidē diuinus sermo si per sinceram fidem charitate informatam semel ab homine proferatur, omnes.

Verba duobus modis considerantur.

Transubstantiatio.

Diuini uerbi uis.

Animo laboranti sermo medicus.

Euangelii
ci uerbi
uis.

Pharmacū
saluberri-
mum ser-
mo Dei.

Verbo Dei
omnia pa-
rent ex D.
Ambros.

animorum morbos aufert. Sicut in illis uerbis (ut teti-
gimus) uidere est, quæ in sacramentorum consecutione
dicuntur. Nam quemadmodum amici medici si quan-
do ægrotis semper adesse nō licet, pharmacum aliquod
relinquere solent, quō sibi qui laborant medici esse pos-
sint, si ita res postulet: ita Dominus Iesus in cælum re-
uersurus, nobis per Apostolos suos diuinum sermonē,
hoc est Euangelij pharmacum reliquit, facile quidē, &
cuius expositum, sed efficax: quod si quis opportunē
sumpserit, illico ab animi morbis liberatur. nec id gu-
stasse satis est, sed in uiscera quoque admittendum est;
ut corde receptum per omnes sensus illius uis diffunda-
tur. & tunc demum pristina uitæ odio totum hominē
concutere incipiat, quam quidem perturbationem ma-
gna animi tranquillitas sequitur. Vis audire diuinum
sermonem, id est, reubarbarum Euangelicū? pœnitentiā
agite: & mortificate membra uestra: ac mox, exspoliā-
tes uos ueterem hominē cū actibus suis: & rursus, In-
duite uos sicut Sancti Dei electi uiscera misericordiæ,
benignitatem, humilitatē, modestiam, patiētiam, super-
omnia autem charitatem habetē. q̄ uirtus non modo di-
uino sermoni inerat, sed Iesu Christi saluæ, & oībus re-
bus ad eum spectantibus, ut de uestimētis patet, quo-
rum simbriam mulier, quæ sanguinis profluuio duode-
cim annos laborauerat, tetigit, & statim conualuit: ut
Matth. 9. cap. legitur. Quid? quōd Petri quoq; umbra
omnes ægritudines auferebat, ut in 5. Actuum Apost.
uidere est. adeo diuinus sermo, ac uirtus potētissima, et
uolidissima omnem humanam intelligentiam superat.
Dei igitur uerbū actiuum, et operatoriuū est, ut Diuus
Ambros. ait, & ei oīa obtemperant, ita inquit, Sē
tanta

tanta uis in sermone Domini Iesu, ut inciperet esse qđ
non erat, quantò magis operatorius est, ut sint quæ e-
rant, & in aliud cōmutentur? nec propria uirtute, sed
instrumētali diuinitus recepta id uerba efficiunt. Si ue-
rò cum intētione significandi tātū uerba sumantur,
oībus uerbis, orationibus, & enunciationibus id cōmu-
ne esse dicimus, ut probauimus; nec aliud efficere pos-
sunt, quàm intētū nostrū exprimere. Quid q̄ uerba, &
characteres ad res uita carentes, quādoq; applicātur?
Anne ea percipiūt? annō luce meridiana clarius est, ea
demonū pacta, signa, et cōuēta esse? et ex hominū cre-
dulitate demonibus p̄docētibus, et suggerētibus inuēta
esse? idq; q̄ fatuū sit, etiā gentiles non ignorarunt. O-
uid. enim de Marsis serpētes incantantibus ita inquit,
Nec mediæ Marsis findūtur cantibus angues,
Nec redit in fontes vnda supina suos.

Verba &
characte-
res Dæmo-
num pacta
sunt.

Athenis quoq; lege cautū fuisse legimus, ne q̄s uerbis
mederetur. Vnde cū in Achaia quandam mulierem
esse Atheniens. cognouisset; q̄ uerbis medebatur, eā la-
pidibus obruendā dederunt: asserentes non uerbis, sed
lapidibus, herbis, et animalibus Deos immortales sanā
di uim dedisse. Verū qđ numeri efficere queāt, enodā-
dū est. Pythagoras Deum, animas nostras, & q̄ in re-
rum uniuersitate sunt, cūctā numeris constare asser-
uit, & ex illorum concentu, & harmonia, uniuersa pro-
gigni credidit. quos quidem numeros postea Plato ab
Italicis Philosophis, q̄ Pythagoreæ disciplinæ præce-
ptorū sectatores erāt, edoctus, et clariores, et apertio-
res reddidit. tametsi nō ita aperuit qnā maxima eorū
parte lectorē excludat. Vnde illud de re obscura apud
Ciceronē ad Atticū scribentē, Numeri Platonis itaq;

Athenien-
siū lex uer-
borū incē-
ptā prohi-
bens.

Numeri
an falsi-
nēnt.

Pythag. nu-
meris quā-
tum tri-
buerāt.

Numeri
Platonis.

numerorum mysteria tam mysteriose tradiderunt, ut etiam professores ipsos, ne dum profanum vulgus, atque idiotas voluisse celare videantur. Cicero de septenario numero ita dicit, Qui numerus rerum omnium ferè nodus est, & in eodem Scipionis somnio septenarium, et octonarium numerum plenum vocat. cuius rei

Numerus
ipar, mas;
par uero
fœmina ē.

Macrobius rationem reddit, & imparem numerum marem, & parem fœminam dicit; sicut Arithmetici imparem patris, & parē matris appellatione venerantur. Nonnulli verò Pythagoræ sectatores, numeris, characteribus, & figuris maximam vim tribuebant, qđ sibi inde persuadebant, quoniam numeri & lineæ omnes ad mathematicum spectant, mathematicus autem res ab-

Mathema-
ticus res
abstractio-
res quā na-
turalis phi-
losophus
contempla-
tur.

stractiores, ac formaliores, quàm naturalis Philosophus contemplatur; & cum virtus formam sequatur, per numeros, veluti per efficaciorē virtutē omnia fieri existimabant, eo quē magis, quia quæ minus ab alijs dependent, ut sunt intelligentiæ separatæ, quas Angelos vocamus, in suis quoque actionibus minus dependent, & virtute pollentiores sunt. hinc est, quod vim efficiendi maiorem habere dicebantur, quàm res, quæ natura sunt. Accedit etiam, quod elementa, quæ sunt mundi partes, ex quibus omnia fieri videmus, quaternario numero definita sunt; planetae septenario, & Zodiaci signa duodenario; & quia illis rerum vicissitudines adscribuntur, ideo numeris tantam vim tribuebant; à qua sententia medici, qui septimestrē partum vivere, & octimestrē mori dicunt, non omnino abhorret; asserentes insuper, annorum numeros semper aliquid mutationis asserre consueuisse: cuius instabilitas omnes quæ per septem & novem consurgunt, decretorij dicuntur:

Quæcumq;
in orbe cō-
iunctur, nu-
meris con-
stant.

Anni Cli-
maeterici
vis.

in

In quibus uel grauissimis morbis, uel domestica rei iactura, aut calumnijs magnam mutationem homines subeunt. Vnde Caesar Augustus, Liuius teste, sibi gratulatus fuit, sexagesimo tertio ætatis suę anno incolumi peracto, qui annorum numerus septimi & noni multiplicata summa continet. Horum etiam sententia Albertus Magnus fuit, qui figuris & sigillis incredibiles uirtutes inesse credidit: at Arist. in lib. diuinorum, prænaratis uim nullam inesse, demonstratiuis & efficacissimis rationibus probat. Nos uerò Pythagoricorum rationes contra ipsos uertere possumus. nam licet mathematicus res maxime abstractas contempletur, illa tamen abstractio & forma per intellectus actionem fit, ideo artificia lis appellatur: ars autem naturalem uim non habet, & uirtus naturalem & non artificialem formam sequitur. Nec uerum est, quod quæ mathematicus considerat, ita separata sint ut intelligentiæ: nam mathematici abstractio ab intellectu & non natura fit. Elementa uerò, planeta, & Zodiaci signa non ideo agunt, quia tali numero præfinita sunt, sed quia qualitate & efficiendi uis prædicta reperiuntur. Aliud uerò de septimestri partu sic diluunt, prætermissa Astrologorum de planetarum dominio responsione: nempe quod humani seminis genera duo sunt, quorum alterum septimo, alterum nono mense partum edit. Vnde ob imperfectum semē octimestris partus non uiuit, quia non datur semen quod ad illud tempus fœtū procreare ualeat, sicut in genere tritici quoddam est, quod tribus mensibus gignitur, quoddā quod mensibus nouem, ideo non ratione numeri ille uiuit, & hic moritur. Ad aliud vulgò responderi solet, quod humana corpora certis annorum terminis magnam hu-

Octimestris partus cur non uitalis.

morū congeriem congesserāt, quorum agitatione agri-
 tudines excitātur: natura .n. cūm ad nimīā redūdantiā
 peruenit, in morbum erumpat necesse est. Sed melius
 dicendum reor, q̄ cūm D^eus Opt. Max. agritudinis &
 valetudinis, mortis & vitæ, secundarum & aduersarū
 rerum auctōr sit, hasce rerum uicissitudines tūc morta-
 libus immittit cūm suæ diuinę prouidentię libet. Et si
 quis annorum cursum rectē cōtemplatus fuerit, hoīum
 lōgē plures in mortem, aut in aliud graue malum inci-
 disse inueniet, in alijs atatis vniuscuiusq; annis, q̄ clima
 Eterico qui ex nono & septimo cōsurgit. Ad illud Al-
 berti dicimus, eum aliorum opinionem recensere, q̄ id as-
 ferebāt, & nō assertiuē locutum. Numeri igitur & figu-
 ræ per se nullā penitus vim habent, at respectu rerū, quī
 bus numeri & figuræ adscribuntur, vires illis inesse af-
 firmare nō veremur: namq; sex mācipia, fortiora sunt
 quā duo. Imago regis Philippi, & Gregorij XIII. ma-
 gis efficax est, quā villici. Nemo .n. dubitat, nomen Re-
 gis & summi Pont. maiorem vim ac dignitatem apud
 oēs, q̄ nomen priuatæ alicuius personæ habere: nō quate-
 nus nomen, sed rōne rei quæ per nomē significatur. Scri-
 ptōres nostræ pietatis Græci & Latini, sacramenta in
 numeris esse permulta existimarunt. Hieronymus inter
 oēs plurimū numerorum religioni tribuit; qui ēt nōnul-
 los progenitores esse ex genesi Christi ab Enāgelista p̄-
 termisso ait, ut ad numerum oīa cōgruerent. Idem in
 Ezechielem senariū numerum sacramentum creaturæ
 continere scribit. Et D. Aug. de Ciuit. Dei, inquit,
 Per senariū numerū est operum significata p̄fectio, sub-
 dens, Nec frustra in laudibus Dei dictum est, oīa in nu-
 mero, pōdere, & mensura disposuisti. Vnde idē ait, Ra-
 tio

Quādo nu-
 meris vis
 insit.

Numeri p-
 multa ha-
 bent sacra-
 menta.

Numeris q̄
 multū tri-
 buerunt.

ratio numeri cōtēnenda nō est, quæ in multis sanctarum scripturarum locis, q̄ magni æstimāda est, & elucet diligenter intuentibus. Numerū septenarium magnæ religionis, mysterijq; fuisse ostendunt Iudæi, qui p̄p diē sabbati multum eum venerabatur, ut D. Hiero. in Esaia dicit. In Christiana et religione magna sunt mysteria, in septenario numero cōclusa, quem Macrobius A. Gellij æmulus, eadem rōne qua D. Aug. laudat & cōmendat. Septenarius. n. numerus septies repetitus, quinquagenarium unominorē efficit, qui numerus quinquagenarius gratiā, indulgentiā, libertatē & lætitiā præsēgnat. Quo exēplo Romana ecclesia quinquagesimo quoq; anno Iubilæi fores aperiebat, Clemēte VI. iubentē. Id quod Christus IIII. Pōt. Max. ob humanæ uitę breuitatē, ad vicissimum quintū annū redegit. Quadragenarius uerò numerus uitiorum animi & corporis purgationi attributus fuit: sicut anni quadraginta habitationis in deserto filiorū Israel post exitū ex Aegypto testatur, & pluuia quadraginta dierū & noctiū diluuij tpe. Eundē quadragenarium numerum in cibi & potus abstinentia Saluator noster sanctificauit, quē sancta Romana ecclesia imitatur, ut in orationibus corā Gregorio XIIII. habitis suffius diximus. Nullus tamē ex pijs scriptoribus p̄ huiusmodi numeros quidquā flagitiij & prauitatis unquā fieri posse asseruit, sicut superstitiosi quidā, q̄ tot tantaq; mirabilia p̄ ipsos fieri affirmāt. Numeri uerò ex quibus musica cōstat, nō mirū est si tot varios effectus in aīa generent: nō etenim quatenus numeri sunt, id efficiunt, sed quatenus p̄ ipsos modi sonorū, hoc est symphonie, adinueniuntur: nāq; omne ordinatum & distinctum, ut Arist. in Prob. ait, delectat: ideo sonus uniformis molestus.

Quinquagenariū Iubilæum.

Vicenum quinariū Iubilæum.

Numerus quadragenarius.

lestus est, quia anima per ipsum nihil addiscit. Si verò soni obstreperi, rauci, discordes ac incognui sint, ut molesti recipiuntur, eorumque perceptio animae incommoda est, & auditus membrana veluti icta offenditur, unde repente contrahitur, unaque cum ea nervuli quidam usque ad dentium radices, in quem locum subito novus aer incidens, horrorem quandam circa dentes facit, & sic sonus vehemens plus equo, plus aeris movet, quam sensoriū ferat. Constat igitur, animam non numeris gaudere, ut numeri sunt, nec quia ex eis anima composita sit. Plato enim non ideo per numerum eam diffinit, quasi ex eo conflatur, sed quia ex maximis rerum perfectionibus anima constat. Nec tantum humana anima sonoris numeris delectatur, verum clitellaria iumenta in labore, itinereque cantu simul ac sibilo levantur ac reficiuntur: nam affido usu compertum est, multos tintinabulorum sonitu valde delectari; quapropter muliones diversa tintinabula illorum collis suspendere solent, quod facilius sarcinarum onus perferant. Reliqua autem quae de musica effectibus leguntur, partim vera, partim fabulosa esse existimo. Fieri enim potuit, ut Aegisthus Clytemnestra non prius potitus fuerit, quam cithargæus, qui illi custos relictus erat, ut probarum mulierum laudes caneret, interfectus esset: & Damo musicus tibicinæ iusserit, quae adolescentibus quibusdam temulentis insana quaedam agentibus Phrygium canebat, ut mutaret modum in Doricum, eoque facto illi a temerario impetu destiterint, atque phalangium morsus sono curatus fuerit, ut indies in Apulia videre est, & Amatus Lusitanus testis est: prout infantes quoque ad cunarum agitationem, & nutricum cantum a vagitu desinunt, & dormiunt. Verum quod Ter-

pander

supra

al. un.

Bruta sonoris gaudet numeris.

al. un.

supra

supra

Musica vis.

supra

supra

pander seditionem inter Lacedemonios cantu sopiuerit, & Thales Cretensem pestem sustulerit, uerisimile non est. Ferunt Platonem cantum, cum Lydium, tum Phrygium adimendum adolescentibus consuluisse: quod alter luctu & maerore animum affligit, alter ad libidinem irritat; quod à ueritate minimè abhorret. Si uerò nonnulla uerbis intermedijs fieri uideamus, quæ à uerborum natura abhorreant, ut cum tauri furibundi illicò mites fiunt, canes feroces à latratu desistant, pollutio cum mulieribus in somnis procuratur, serpentes non modo sistere, sed rumpi coguntur, iuxta illud,

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis: ægritudines per characteres et barbara uerba tolluntur, hæc & alia huiusmodi per dæmones fieri dicimus: uisiquidem quàm maximè conantur, ut nobis imposturam faciant: & ideò uerba effingunt, quibus quasi pactiōis signo quædam hominibus euenire student. Qui autem huiusmodi uerbis ad ea consequenda utuntur, tacitū uel expressum cū dæmonibus pactum habet. Et aliqui licet tale pactum ignorent, & uerbis illis utatur, tamē nihil refert, quoniam is cui primo dæmon ea uerba dictauit, ea legē habuisse existimatur, ut quicumq; illis uteretur, tacitè dæmonem inuocare intelligeretur. Atq; in grauius crimen incidit, qui sacris, q̃ qui profanis uerbis utitur: quippe cū illa nobis à Deo data sint, ut ad eius nos cognitionem ducant, nostraq; saluti inferuiant, non ut ad diaboli cultum ipsis abuteremur. ut ille impostor innumeris propè modis nobis persuadere studet, tum quia diuina instituta imitari uult, diuini honoris cupidus, tum ut Deum iniuria afficiat, nosq; ad æternos cruciatus, nostræ saluti & felicitàti inuidens præcipitet.

Qui

Dæmones
uerbis in-
termedijs
mira effi-
ciunt.

Glauius
peccat qui
sacris q̃ qui
profanis uer-
bis abutun-
tur.

A Mauro-
rum & Tur-
carum ver-
bis p̄cipuē
cauendū.

Deus per
dæmones
mala quā-
doque in-
fligit.

Parentum
ī filios exe-
cratio quid
faciat.

Qui igitur hæc faciunt, ueluti sacramentis quibusdā dæ-
monibus se obstringunt, quauis imprudenter id agāt,
nec ea intētiōne exequātur. Et ab illis verbis præcipuē
cauendū puto, quæ à Mauris, Turcis, & à quibuscūbet
infidelibus tradūtur, qui quia à dæmonibus possidētur,
eiusmodi verba, ut dæmonum pacta iure cēseri debent,
quibus si utamur, dæmonib. assentire cogimur. Et quo-
niā nulla est corporis ægritudo, quæ à dæmonibus Deo
permittēte inferri nequeat, ēt cum usus rationis impe-
dimento, & internorū sensuum uexatione, & interitu,
ut per sacras historias patet. Hinc est, q̄ tūc dæmones
sanare dicuntur, cū à malo inferēdo desistunt: non q̄
ipsi salutē afferre queant, nisi naturalīū rerum qualita-
tes, quæ eos nō latent, adhibendo. Quandoq; mala quæ à
dæmonibus inferuntur, non modò permittente, sed iu-
bēte Deo ab illis fiunt, sicut gl. super illud Psal. Immis-
siones per angelos malos, ait, Deus punit per malos an-
gelos, ueluti populū Israheliticū sæpē puniuit varijs lan-
guoribus, & tunc nullū naturale remediū prodesse po-
test. Ad illud de parentū execratione in filios, ita respō-
deri potest, q̄ cū pueri ad eōs parentes excandescere,
& atroces execrationes in sese congeri uident, obstupe-
scunt, trepidāt, perturbātur, ac terrore, metuq; cōcussi,
aut in spasmū incidunt, aut furore ac rabie corripīuntur,
menteq; atq; animo alienātur, tantaq; fit in huiusmodi
corporibus spiritūū, humorūq; concursus, agitatio, et
intēperies, ut sensuum instrumēta conuelli contingat,
omnesq; animi facultates inuerti: unde non modò ætas
tenera, sed etiā adultior, quæ reuerentia ac pudore erga
parētes ducitur, repētino terrore, subitaq; animi cōster-
natione, tanquā fulmine cōcussa, magnā rationis men-
tisq;

tisq; iacturā patiatur, nec minorē in corpore cladē per
cipiat: & hæc quidē mala Deus improbis & ingratis fi
lijs infligere cōsuevit, ob eorundē filiorū irreuerētiā er
ga parētes, quibus quotiescunq; aliquis ex filijs maledi
xerit, mortē ei Dominus minatur: iuxta illud, Qui ma
ledixerit patri aut matri, morte moriatur. Et Eccl. 3. le
gitur, Benedictio patris firmat domos filiorū, maledi
ctio autē matris eradicat fundamētā. At qui cū uerbo
rū prolatione vaccas & oves lactē priuāt, demones per
eiusmodi uerba ad id peragendū innocāt; quod si ex ali
cuius herbæ pastu accidere solet, nō mirū si à demonib.
facile procuretur. Eodē quoq; pacto fulmina, gradines,
pluuia, & aliæ aeris perturbationes, uerbis, ueluti da
monū pactis, prolatis cōcitātur: ad hæc enim procurā
da sola demonū uirtus naturalis est satis, quia uaporū
ex aqua & terra resolutorū motu fieri possunt. Quod
autē faustis uerbis sternutātes salutabāt, nō ideò fiebat,
quasi sternutantibus per uerba aliquid asferre possent,
sed potius quia cū sternutamentū eadem agatur parte,
qua flatus eruptio est, augurale signū, et unū ex spirituum
generib. sanctū & sacrū existimatū fuit. Hinc mos ini
tiū sumpsit, ut sternutatio ueluti bonæ ualetudinis in
dex sacra habita sit, & sternutātes passim salutētur: p
termisso eo quod pestilētiæ tēpore accidisse fertur, q
simul atq; aliquis sternutabat, illicō mortuus concide
bat. Simili ēt pacto oscitātes ex religione quadā sibi ti
mere constat, q̄ oscitatio ex somno uel tadio sequi con
spiciatur: inde fit ut oscitātes illicō signo crucis os mu
niamus. Quādo autē, ut suprā tetigimus, numeri, chara
cteres & uerba ad animalia dirigūtur, ad demones di
rigi censendum est. Non. n. pecudes, uerba intelligere
possunt,

Fulmina &
pluuias dē
monū uis
excitat.

Sternutan
tes cur sa
luteptur.

Oscitantes
cur cruce
os munia
mus.

Verba quā
do ad dē
mones diri
guntur.

possunt, nec quidquam eis persuaderi potest, relati oratores hominibus persuadent: nam opinio est fides, ut in 3. de Anima, Arist. ait: fides autem persuasionem cōcipitur: in quibus ergo opinio & fides non est, nec persuasio reperitur. Et ratio est, quia hæc tria ad rationalem partem pertinent, quæ bruta animantia omnino carent, etsi per similitudinem quondam eis ratio adscribi potest: ut de apum & formicarum prudentia, vulpium astu, canum fidelitate, & alijs innumeris patet, quæ micantis rationis scintille videntur: easq; Albertus Magnus qualitatum temperamento, variæ dispositioni, aut spiritui utilium, vel sensuum perfectioni, celesti influxui, aut denique appetitui & naturæ impulsui adscripsit. Quo quidem sensu Arist. in lib. de hist. ani. apes & grues civilia animalia appellat; quia ducem habent, quem sequuntur.

Bruta non
nulla quid
rationis ha-
bent.

Bruta non
nulla quid
rationis ha-
bent.

Dæmones
cur verba
ad serpentes
dirigi ve-
liant.

pentes autem præcipue dæmones verba dirigi gaudet, quia in huiusmodi animalium specie primos parentes deceperunt, & modo eandem fallendi artem prosequuntur, cum hinc à mundi exordio regnandi principium sumpserint. Ad illud uero Psal. 57. in quo aspide aures obtinere dicit, ne incantantis verba audiat, dicimus cum Nicolao de Lyra, quod pro aspidem peccatores obdurati intelliguntur, qui nolunt audire unde renocentur à suo errore, ut erat Saul, & eius familiares. Sacra namque scriptura, ut sæpius diximus, non semper de re, quæ uerè est, loqui consuevit, sed loquendi modis in vulgi opinione receptis utitur: atq; inter alia, quæ vulgus opinatur, est, quod aspis serpens, quando incantatorem suis carminibus ipsam euocare de latebra uolentem, & sibi soporem immittere preuidet, ut carbunculum arripiat, quem in fronte gerere creditur: illa nolens exire, aurem unam fixam in terra ponit,

ponit, alterā cauda obturat, ne magicas incantationis voces audiat. Per quā quidē similitudinem, obduratā contra Christum Iudaeorum perfidiam Propheta ostēdere vult: quia ipsi ne eius & Apostolorum uerba audirēt, aspidis more suas obturabāt aures, unā terra, quia eos nil aliud contra Christum mouit, nisi terra, hoc est rerū caducarū, quae terrae sunt, cupiditas, ne eas amitterēt; alteram cauda, per quam falsa simulatio notatur. Sicut enim animatis cauda eius turpitudinem, & posteriora operit: ita Iudaei falsa uerborum simulatione malitiam contra Christum tegebant. Nomen uerō incantationis hic positum pro eo, qui uerbi artem exercet, accipitur: Incantator enim, quasi intus in corde cantator, sonat. Vnde quando uerborum arte quis alium ad bonum inducere conatur, bonus incantator appellatur: quando ad malum, malus. Et licet hic in bonam partem accipiat; quia per incantatorem Christus cum suis Apostolis intelligitur, qui diuino sermone audientes ad Deū conuertebant, semper tamen in malam partem accipi consuevit. Veneficus quoque sic accipitur. dicitur enim faciens, aut componens uenenum, quod sanguini contrarium est; & sic à uena tanquam contrarium uenę, quae sanguinem continet. Quid ergo uenenum nisi frigidam pœnitentiam notat? quę carni, & sanguini cōtraria est. Ergo Christus, & Apostoli uenefici erāt, qui tale uenenum concionando conficiebant, pœnitentię asperitatem docendo. Vt quę de Venefico in bonam partem sumptō intelligeretur, inquit, Venefici incantantis sapiēter. At si uerba sacra, & pię orationes ad fugandos uermes, locustas, & alia nocua animantia, cū deuoto animi affectu dicantur, non ad animantia, quę non intelligunt, sed ad

Sensus Psal
mi: sicut a-
spidis sur-
da, & cœte-
ra.

Incantator;
& eius cry-
mon.

Veneficius
vnde.

Christus &
Apostoli
venefici.

dēmo-

dæmones per modū cōpulsionis, & ad Deū per modum supplicationis referuntur, qui quidē Dæmones fortasse eiusmodi luis Deo permittente causa fuerunt, Deusque illis verbis rogatur, ut talia animalia dæmonum fraude in hominū perniciem congregata destruat. quod etiam in plerisque locis, pluuiarum, uentorum, tonitruorū, & fulminum tempore eadē de causa fieri consuevit: & tūc ad adiurandos dæmones eiusmodi uerba concipiuntur, per squillas quoq; tanquā per cōsecratas tubas arcen-
 tur, & ut populus tintinabulis excitatus, Deum cōtra tempestates inuocet. Cæterū animaduertendū est, in huiusmodi orationibus triplicē errorem contingere posse, in materia, in forma, & i modo. In materia error est, uel cū petitur quod iusū non est, ut sunt amatoria preces, uel quæ ad proximi perniciē dicuntur, uel cū in literarū characteribus, & figuris spes ponitur, & nō in orationis sensu. Qua de re D. Ioannes Chrysost. super Matth. sic ait. Quidā aliquā partem Euangelij circa collū portant, sed nonne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur, ut audiat ab omnibus? Cui ergo non profunt in auribus posita Euāgelia; quomodo possunt circa collum suspensa saluare? & subdit, Vbi est uirtus Euāgelij? in figuris litterarum, an in intellectu sensuum? si in figuris, bene circa collum suspendis; si in intellectu, ergo melius in corde. In forma, cū uerba uana, aut barbara, uel non intelligibilia ponuntur: uelut Quintus Serenus ait, uerbum Abracadabra subinde littera minus scriptū, do nec in a desinat, pyramidalem formā conficiens, collo suspensum Hemitritæū depellere. In modo deniq; error est, cū superstitione quadā ad res uita carētes diriguntur; ut faciūt illi, qui herbas colligunt, psalmos, et alias
 preces

Dæmones
 per squil-
 las arcen-
 tur.

In oratio-
 ne triplex
 error cōtin-
 git.

D. Chryso-
 sto. senten-
 tia de his
 qui uerba
 ad collum
 suspendūt.

preces dicentes, quæ si ad herbas dirigantur, cum non intelligant, frustra dicuntur: si uerò ad intelligentiam aliquam, quæ uel Deus est, uel Angelus, uel Demon. Si Deus est; ergo Deum rogant, ut naturalibus rebus maiores uires largiatur, quàm ab exordio dederit, & sic ut in hoc miracula absque necessitate faciat, quod equum non est, quia Deum tentare non licet, sicut Pharisei tē- tandi studio à saluatore miracula petebāt. Si Angelus, non exaudiet, quoniam Deus dūtaxat uim rebus maiorem donare potest. Si uerò demon, impium & illicitum est: ipse enim omnia agit, ut rudes decipiat, superstitiones illaqueet, & à recto cultu omnes diuertat. at si quis ob piū animi affectum, ut Deus honoretur, in colligendis herbis symbolum Apostolorum, aut orationem Dominicam dixerit, piū, & non supersticiosè illum agere puto. abusus uero ille uituperandus uidetur, qui in nonnullis partibus inoleuit; ubi si quando locustas, & alia pernicioſa animalia è campis expellere uolunt, aliquem adiuratorem in iudicem eligunt, coram quo duo procuratores constituuntur; ex populi parte unus, ex brutorum animalium alter. Populi procurator contra locustas, uel similia animantia iustitiam petit, ad ea exigenda; cui ex aduerso respondet alter, non esse abigenda: tandem seruatis seruandis, nisi infra certum tempus abeant, contra locustas excommunicationis sententia fertur. qui quidem modus superstitione refertus est: tum quia lis contra animalia ratione carentia agitari non potest, & cum ex terræ putredine genita sint, culpa carent, tum etiam in blasphemie peccatum inciditur, dum Ecclesie excommunicationi illuditur. perinde etenim est, bruta excommunicationi uelle subijcere,

An colligendis herbis an uerba proferre liceat.

Symbolū in herbis colligēdis dicere, piū est.

An excommunicationis sententia in bruta sit ferenda.

Berosus re-
felliur.

ac si quis canem, aut lapidem baptizaret. Quòd autem Berosus Anianus refert, falsum est: in Sacra namque historia non reperitur quòd Cham, quando Noe patris uirilia aperuit, magicum carmen, uel quid simile dixerit, cuius rei gratia castratus effectus sit.

Non in ueram, sed in apparentem, aut imaginatam brutorum, aut aliarum rerum formam, ac figuram demonum deceptione, & non uerborum uirtute (ut quidam putant) mutatos fuisse nonnullos quos legimus. Cap. XII.

Arist. opi-
nio de for-
marum ge-
neratione.

ARistoteles in lib. Diuinorum, naturalium formarum generationem perscrutans, eas à formis simplicibus procreari expresse negat. Sed cum illarum causam aperire uellet, à formis, quæ in materia sunt, ipsas gigni docet. Quo in loco Auer. etiam materiam ad formam ab intelligentijs, & simplicibus substantijs transmutari non posse ostendit.

Ordo est
bonū Vni-
uersi.

Cuius quidem rei in Diuinor. xi. idem Arist. rationem reddit, si quidem, bonum Vniuersi est bonum ordinis, nec quidquam reperitur, quod huic ordini non subiiciatur. Deus autem à quo omnia emanant, quiq; hunc ordinem suæ diuinæ sapientiæ instituit conformem, extra eiusmodi ordinem est, atque incredibili arte illi præest. Hic ordo ac rerum omnium in mundo dispositio, quamuis in cunctis rebus conspiciatur, in actioni-

Inferiora à
superis cau-
sis non mo-
uentur nisi
per interme-
dia.

bus tamen, & motibus præcipue lucet. Namque inter agens, & patiens adeo proportio seruatur, ut hæc inferiora à superis causis non moueantur, nisi per intermedia: atque res, quæ per generationem procreantur, non nisi per contractum, & particularem causam, ad super-

narum

narum causarum uirtutem accipiendum idonea sunt. Cum igitur demones, iuxta naturæ ordinem ipsis supremis causis, cælestibus scilicet corporibus superiores sint, quæ quidem cælestia corpora ad nutum rem ab una ad aliam formam mutare nequeunt, clarum relinquitur, quod sua uirtute demones inferiora corpora formaliter transmutare non possunt, alioquin mundi ordo destrueretur. Nonnulla tamen agunt, quæ transmutationi similia uidentur, nec sine actiuorum & passiuorum cōmistiōe: nam quædā semina, effectibus, quos moluntur, proportionata ex diuersis orbis partibus præparare, illisq; ad mouere possunt; sicque opera naturæ cōformia agere queunt: nō secus atque agricola, qui tritici grana cum subacta terra miscent: etsi agricolis multò celerius fructū emittere, & effectū uidere faciant. tanta. n. celeritate res efficiunt, ut quæ per ipsos fiunt, quæ humanum captum excedunt, miracula existimentur, idq; tribus modis fieri potest. Primo, quia naturaliū causarū uires magis demones, quàm homines cognoscunt. Secundo, quia uelocius quàm homines eas congregare possunt. Tercio, quia causæ naturales, quæ ut instrumenta à demonibus assumuntur, ad maiores, & plures effectus ab eis, quàm ab hominibus extēdi possunt. Præterea notatu dignum, duplicē potestatem, tū in materia, tum in cunctis rebus inueniri; naturalem unam, obedientiæ alterā. Naturalis potestas nihil aliud esse uidetur, quàm diuina actio, qua Deus à mundi exordio, ex materia certo modo mixta, et ab agēte determinato, per motum in tempore factum, certum, ac determinatum effectum procreari uoluit. Obedientiæ autem potestas illa nūcupatur, qua Dei uolūtati, abq; aliqua

Dæmones formaliter corpora nō trāsmutāt.

Potestas duplex: in cunctis rebus.

Obedientiæ potestas q.

determinatione, ac repugnantia, vniuersa, sicut vniuersum forum dominæ, obtemperant. quam quidem obedientiæ potestatem non modò Deus immediatè, & nulla penitus re adhibita exercet, verùm nunc per Sanctos viros, & per bonos Angelos, sæpe etiam per demones illam administrat, vt quando aliqua, quæ naturæ vires superant, facièda iubet; in quibus tanquam diuinæ virtutis instrumento Deus illis personis vtitur. Quocirca

Loth uxor
in salis sta-
tuam con-
uersa.

si Loth uxor per malos angelos in salis statuam cōuersa fuit, vt Genes. 10. legitur, & aliqui tenent, non sua vi conuersionem illam, sed veluti ministri diuinæ voluntatis executores demones fecerunt. Eodem quoque pacto D. August. in lib. de Trinit. illud Exodi cap. 7. intelligendum putat, vbi Magos suas virgas in serpentes trāsformasse legitur: diuina enim virtute magis assistente, veros serpentes procreatos esse censet; qua subtracta, nihil amplius potuerunt. Deus namque per falsos prophetas quandoque suos tentare consuevit, vt quàm stabiles, ac firmi sint, appareat. & ni fallor, puto citatam Exodi auctoritatem etiam iuxta communem vulgi opinionem, ac loquendi modum intelligi posse.

Virgarum
magicarū
in serpen-
tes conuer-
sio.

Pythonissæ
præstigiæ
in excitando Samue-
le.

Nam eadem scriptura Samuelem è morte ad vitam excitatum à Pythonissæ dicit: cū certum, indubitatumq; sit, præter vmbra Prophetæ effigiem mentientē nihil prodixisse. Nullus. n. magus, aut demon mortuū verè vnquam excitauit: quanuis aliquādo spectra mortuorum hominum vitam ementientia demones cum magis euocarint. Talis vmbra Sauli apparuit, quæ quidem à Scriptura Samuel vocatur, quia tam Saul quàm Pythonissæ Samuelem esse opinabātur. Ita serpētes, & rana à magis factæ dici possunt, cū harum rerum si-

mulacra

mulacra quædam demones fingerent, & astantium oculos, ut veras ranas, serpentesque putarent, perstringerent, iuxta illud August. 18. de Ciuit. Dei, Nec sanè Demones naturas creant, si aliquid tale faciunt, de quo hæc vertitur quæstio: sed specie tenus, quæ à Deo sunt creata commutant, ut videantur esse quod non sunt. Cuius rei signum esse potest, quia Moysis draconem magorum dracones deuorasse legimus, hoc est, veros serpentes non esse demonstrasse. Sic ranas à Deo effectas in aceruum collectas, in putredinē uersas scimus: quod de magorum ranis non legimus. Sic & aquam à Moysè in sanguinem uersam graueolentem, & potui ineptam redactam fuisse narratur: adeo ut pisces in ea interirent: de illa uerò, quam magi vertisse perhibentur, nihil simile scriptura refert. Demum sapientiæ C. 17. hæc uerba leguntur: Aderant autem magicæ artis ludibria, et contumeliosa exprobratio eius arrogantiae, qua ob prudentiam vsi fuerant. Si igitur uera fuissent, quæ illis uera uidebantur, magicæ artis ludibria, et contumeliosam exprobrationem auctor nō appellasset. & in hanc sententiam plures ex sacris Doctoribus eunt. Diuus autem Thomas cum quibusdam alijs, magorum ranas per aptam, & idoneam agentium, & patientiū applicationem factas esse censet. Sic etiam Aug. Diomedis socios in aues conuersos, per actiua enim cū passuius aues formatas affirmat. Nihil ergo Demones uerè efficere queunt, quod per naturæ ordinem ac uiam generari non possit, nisi, ut dictum est, per diuinam uirtutem, idque adscribendum illis non est, sed Deo tantum. Si uerò aliqua naturæ ordini repugnantia effecisse legitur: quale est illud quod de Vlyssis socijs à Circe

Dæmones
naturas nō
creant.

Aqua in sā
guinem à
Moysè cō-
ueria.

D. Thomas
de ranis
magicis.

Circes alio
tumq; ma-
gorū impo-
tura.

magica arte in bestias mutatos narrant; & illud quod de Arcadibus fertur, qui cum stagnum quoddam transnatarent, in lupos mutabantur, & de stabularijs illis mulieribus in iumenta homines uertentibus, hæc, & si quæ sunt his similia, fabulosa esse duco, uel secundum phantasticam apparentiam, & non re ipsa contigisse. Nec uno duntaxat modo, sed innumeris propè uis id effici potuisse ostendemus. Prima, sensuum uires obnubilando, ne ad rem, quæ sensuum obiectum est, pertingat, in quo sensu August. in lib. LXXXIII. quæst. ait, Dæmon quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ, per quos aperire lumen rationis radius mentis solet. hic fallendi modus demonibus adeo est familiaris, ac facilis, ut nobis sæpissimè, nec quid simile cogitantibus idem ultro contingat: quod fit cum in aliquo pariete, agro, lapide, ligno, uel panno, à longè seu languidè fixis oculis intuemur, in quibus eundem rebus lineamenta, figuras, & imagines uidere uidemur, quæ aliquos nobis notos ad uiuum exprimere uidentur: at si postea propius, & attentius idem respicias, nihil tale reperiēs. Quod si sensus, cum non uiuendi sunt, & multo interuallo distantes ab obiectis, falluntur, atque nobis multorum errorum causa sunt: quantò magis dæmones, qui callidissimi sunt, nos eodem ferè modo decipere, & rem unam, quæ aliam referat, ostendere possunt? Secunda, obiectum ipsum occultando, & eius loco rem aliam ostendendo, & sic pro homine nonnulla nobis obijciunt, quæ bruti formam referant. Tertia, oculorum uim impediendo, ut cuidam ægrè uidenti accidit, cui semper Idolum suum obambulas ante se præcedere uidere uidebatur. qđ inde fiebat,

Oculi sæpe
falluntur.

quia

quia uisus in ipsum refrangebatur, adeò. n. debilis ac tenuis erat, ut aerem impellere ac diuidere nequiret. Sic Alexandro Aphrodisiensi teste per aerem spissum factum radij emissi pertransire non possunt, sed refranguntur. Extant præstigiæ seu maleficia Helsingorum, ut Olaus Magnus testis est, quorum princeps Vitolfus fuit, qui quos uoluit, ita uidendi officio spoliauit, ut pro pinquas ades, nec prospectu capere, nec certis uestigijs indagare possent, adeò luminum usum nubila quadam caligine obtundere callebat. In eadem deceptionis arte Bothnici Septentrionis homines exercitatissimi erant, qui per summam ludificædorum oculorum peritiæ, suos, alienosq; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare callebant, fallacibusq; formis uarios obscurare conspectus. Quarta, aerem intermedium inter nos & rem, quam nobis occultare uolunt, condensando, illi q; rei similem reddendo. Quinta, nubem ad alicuius rei similitudinem redactam lineamenti fingendo, quæ res illa nobis uideatur, quam ostendere cupiunt, cum alteratione quoque quadam in nostris sensibus facta. Et hoc duobus modis fieri posse existimo; uel cum demones ex otio in negotium & actionem nos coniungunt; quod tunc fit, cum rei præsentia, quæ sensu percipi potest, adest: qua uia de non uidentibus, uidentes; & de non audientibus, audientes fimus. Sonos. n. humanis uocibus similes effingere possunt, in quibus quidvis exprimunt. Nam etsi dentibus, lingua, & pulmone carent, quibus uox formatur; hæc tamen arte facta ostendere possunt, quibus tanquam per quosdam sonos, uocum quandam similitudinem fingunt, & per aerem non respiratum, sed in corpore inclusum, quem percutientes ad aerem externum usque ad

Helsingo-
rum & Bo-
thnicorum
præstigia.

audientium aures articulatè omittunt. Vel cùm de vero iudicio nos dimouere, et in errorem inducere volūt, veluti in præsigtiosis aspectibus fieri consuevit, ut cùm à gallo festucam trabēte, & ab homine baculum manibus tenente, longā trabem oēs trahi arbitrantur. Vterque modus demonibus facilis est: primus quia ad sentiendi actum, rei sensu perceptibilis præsētia requiritur, quæ res vt sensib. offeratur, demones præstare possunt, cùm modus eos nō lateat. Secundus eadē facilitate ab ipsis perfici pōt: nam ad indebitam dispositionē sentiēdi organum alteratione aliqua afficere valent, & sic à vero iudicio in fallaciam, fraudem, ac deceptionem inducere, perinde ac cùm febricitantiū palatus malè affectus est, amaras dapes, vinum ac singula indicat. Nihil namq; demones fugit, quominus per indebitam dispositionem alicuius innaturalis humoris immisī, actione circa oculos, aut in alijs sensibus inconsueta & mira nobis nonnulla appareant. Sexta, rerum quarum simula-cra in hominum imaginatione recepta sunt, immutationes demones faciunt, non secus ac somniorum apparitiones sūt, quorum in lib. de Som. & Vig. Aristō. causam reddens inquit, Animal dormiente, & ad sentiendi principium plurimo sanguine descendente, impressiones ex sensibilibus motionibus factæ descendunt, & perinde ac si ab ipsis externis rebus phantasia immutaretur, apparitiones fiunt, humorumq; dictorum tanta cōmotio atq; agitatio cum spirituum eleuatione esse pōt, vt huiusmodi apparitiones et vigilantibus appareant, idq; quo pacto fieri queat, in phrenesi laborantibus animaduertere possumus. Et veluti per humorum agitationem hoc usu uenire cōtingit, ita per demonum vim cui

omnis

Arist. ver-
ba de som-
nijs.

omnis corporea materia obtemperat, effici posse non dubitamus: & siue hoc siue alio imperceptibili nobis modo, Nabuchodonozor diuino iussu accidisse, vt Dan. 4. legitur, clarum est: nā simul atq; uox de cælo audita est, sic dicens, Fœnum quasi bos comedes, demens, furens, ac rabi- dus effectus, iuxta sue imaginationis potestatem in brutum se mutatum existimauit, & per syluas & arua errans herbas vt bos comedebat. Quo quidem modo de monū arte parato, illud quod Solin. 20. cap. de Neuris populis asserit, intelligēdum puto: qui populi, deū Martem numen colunt, & simulacrorum loco ensens uenerantur. In æstatis tpe in lupos mutantur, deinde fatali hoc tpe exacto, in pristinā faciē ac formam reuerti sibi uidentur. Sic illud Plinij intelligi pōt lib. 8. c. 22. Refert n. quod Euanthes inter Græciæ auctores non spretus, tradit, Arcades scribere, ex gente Antæi unum hoīem sorte electum ad stagnum quoddā regionis eius duci, uelut in quercu suspenso tranare, & in deserta abire, atq; in lupum mutari, & per annos nouem cum ceteris eiusdem generis animantibus congregari: quo in tpe si ab hominum carne abstinuerit, ad idem stagnum reuer- ti, & cū tranauerit, pristinam formam, nouem anno- rū senio addito recipere. Quocirca Agriopas qui Olym- piacas scripsit, narrat, Demanetum Parrhasium in sa- crificio quod Arcades Ioui Lyceō humana ēt hostia tū faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum conuersum fuisse: eundem decimo anno restitutum in athleticę pugilatu certasse, uictoremq; euasisse. Quibus uerò superstitionib. malefici ad hoc efficiendum uteren- tur, siue unguentorum ui, siue uerborum prolatione, non clarē habetur, Quid, tamen de Circe, quæ Picum regem

Nabuchodonozor
quo pacto
in brutum
conuersus.

Plin. de cu-
iusdā meta-
morphosi.

Agriopæ
historia de
Demeneto
trāsforma-
to.

in aũ sui nominis mutauit, hæc affert, lib. 14. *Metamo.*

Ouid. de
Circe.

Tum bis ad Oceanũ, bis se conuertit ad Ortũ,
Ter iuuenẽ baculo tetigit, tria carmina dixit.

Præstigia-
ris cuius scilicet
miranda.

Ego quidem quoties hominum artem & agilitatẽ animaduerto, qui demonibus inferiores natura longè sunt, non miror prænarrata à simplicibus illis mentibus fieri. Hisce namq; oculis præstigiatores quendam me uidisse memini, qui mira manuum celeritate multa faciebant, quibus mortales in non mediocrem admirationem inducebat, & inter alia uini cyathum seruo bibendum præbebat, deinde terebella serui frontem se perforare simulabat, & tota quanta erat terebella in serui caput ingredi uidebatur: postea illã se extrahere simulabat, ac tantum uini ex illius serui fronte in cyathum profluere conspiciebatur, quantum seruus biberat. Quòd si manuũ & aliorum membrorum dexteritate, celeriq; actione rem unam pro alia nobis homines demonstrat; quid de demonibus censendum est? quibus ad nutum corporea materia omnis obedit? Septima, ex terra, aqua, uel aere quæuis corpora fingunt, & quibuslibet rebus similia reddunt. Atq; aliquo ex dictis modis id fieri potuit, quod illustrissimus dominus meus Cardinalis Granuellanus narrauit. Nã in Burgundiæ Comitatu in oppido Polinico accidisse fertur, quendã uenatorẽ dum uenandi studio per syluam, saltusq; peragraret, lupum uidisse, quẽ cum idem uenator sagitta transfixisset, sanguinis signa fugientis lupi quandam casam ingredientia obseruauit: in quã ingrediẽs uenator hominem uulneratum cũ quadã muliercula inuenit, quẽ uiri uulneri in eadẽ corporis parte illato, qualupus uulneratus fuerat, medebatur. At uenator oppidi Prætorẽ p̃tinus adiit: q̃ re intel-

Portentum
quoddã de
homine lu-
pi formam
induente.

eta,

Et, hominē illum vulneratū capi iussit, captumq; tormentorū ui uerū fateri cogit: hoc est, se unctiōe quadam demonum arte cōfecta lupi formā induisse. Cuius rei in eodem oppido iuxta fores templi fratrum S. Dominici, monumentum in charta pergamena descriptum hodie extat. Eadem fieri potuit uia, illud quod de Protheo Homerus scribit; quem introducit,

Omnia vertentem sese in miracula rerum, Prothei
mirabili-
tas.
Ignemq; horribilemq; ferā, fluuiūq; liquātē.

Et de Acheloo Ouid. lib 9. Metam.

*Inferior virtute meas diuertor ad artes,
Elaborq; viro longum formatus in anguem.*

Et de Periclymeno,

*Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras,
Neptunus dederat.*

Et de Protheo ac Metra Erisichthonis filia,

Nunc aqua, nunc ales, modò bos, modò ceruus abibat.

Nec quisquam demonum, quia maris aut scæminę figuram sumit, sua natura mas aut scæmina uerè est. Huiusmodi enim passionēs, non simplices sed compositas substantias consequuntur. Corpora quoque in quę mutantur, flexu facilia sunt, ad omnem configurationem idonea; & sic modò tanquam uir apparent, modò ut scæminā, nonnunquam leonis more fremunt, saltant ut caprea, ut canes latrant, ac denique quarumlibet rerum, & animalium imaginem suo arbitratu facillimè inducere omnes possunt. Et hinc est, Olao teste, ut Hagberta Vagusti gigantis filia, insolito suę proceritatis aspectu, nunc contractioris, nunc exilis, nunc defluentis substantię, modò corrugata, modò explicati corporis situm

De corporibus à demonib. assumptis.

Olai histor. de Hagberta.

*situm arbitraria mutatione trāsformare solita sit: atq;
nunc proceritate celis inuecta, nunc in hominem angu-
stioris habitus, composita celum deponere, terram sus-
pendere, fontes duos reddere, montes diluere, naues
sublimes tollere, sidera è celis deripere posse credere-
tur. Præterea si illusiones quas demones D. Antonio*

Athanasij
verba de il-
lusionibus
D. Antonij

*fecerunt, in memoriam adducemus, de illorū deceptio-
ne ac fraude mirari desinemus. Athanasius namq; Ale-
xandrinus Episcopus de S. Antonio refert, Quod dæ-
mones aliquando ut draco, teterrimus, ut puer horri-
dus & niger illi apparebant: sæpè serpentium formas
induentes, omnem protinus locum replere phanta-
sias leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium,
scorpionum, necnon & pardorū atq; vrsorum: quæ sin-
gula secundum suam naturam fremebant, multaq; con-
tra D. Antonium minantes suis dentibus fremebant,
quod nullus eorū tentationes sequeretur effectus, qui-
nimò ipsi frustrati ac ludificati essent. Illæ uerò quas
Poetæ in suis fabulis inserūt, ut de Saturno in equū, Te-
reo in vrpupam, Philomela in lusciniam, Io in iuuēcam,
Daphne in laurum, Cyparisso in cupressum, Clytia in he-
liotropium, Arethusa in fontem, Batto in lapidem in-
dicem, ac reliquæ, quarum narratio apud Ouid. præci-
puè fit, esse possunt, vt Laberius de Pythagorica meta-
morphosi scribit, sicut in Nonianis libris inuenimus:*

Metamor-
phoses fab-
ulosæ.

Et audio mala multa etiam ex bonis

Par illud, vt nos olim mutant Philosophi,

Et nūc de mulo hominē, de muliere Colubrū

Faciant, & ex diuersis, diuersa alia.

Plotini ver-
ba de ani-
mi meta-
morphosi

*Aut ut Plotinus de animi metamorphosi sentit, qui
sic ait: Quicunq; humanā proprietatem seruarunt, ite-*

rum

rum & ipsi homines renascuntur. Qui autem ad sensum defecerunt, bruta quidem ac stolidi animantia redeunt, sed ita tamen, ut qui & iram adiecerint, fera existant, et pro ipsa inter se differentia dissentiant: qui in libidine, & in uoluptatibus uitam egerint, salacia uoluptuaria animalia reuertantur. Quod si nec sensu ipso, nec sensus parte usi fuerint, hi utique omnes plantæ resurgunt, quoniam in his uel animus tantum uegetalis fuerit, neque aliud egerint, quàm ut in plantas verterentur. Qui autem musicis modulis affecti ac deliniti vixerunt, si in cæteris non degenerarunt, animalia musica renascuntur: qui sine ratione ciuitates & imperia rexerunt, aquile fiunt, nisi alia prauitate sint infecti. Qui absque sapientia sublimia improbius tractarunt, cælumque inspexerunt, in alites euaserunt. Qui uirtutem civilem assequutus est, homo reuersus dicitur; qui eam minimè adeptus est, in civile aliquod animal transformatus simulatur. Sed egerint, ac simulauerint Philosophi illi huiusmodi metamorphoses, qua intentione ipsis collibuit, clarum est quod nisi mera nugæ ac fabulæ sunt, uel ob animi sensus celandos, & aliqua mysteria tegenda inuenta fuerunt: ueluti in Aegyptijs eadē de causa literas Hieroglyphicas excogitasse perhibent. Clemens namque Alexandrinus refert, Aegyptios non quibuslibet mysteria commisisse, nec rerum diuinarum cognitionē ad prophanos deferre solitos. Extat Lysidis Pythagorei epistola, in qua Hipparchum reprehendit, quod publicè contra ac magister instituit, philosopharetur. Nec enim fas esse ea omnibus porrigere, quæ paucis & ijs quidem disertis communicanda sunt. Nec à Lyside duntaxat, Hipparchus reprehensus est, sed etiam accusatus à discipulis

Aegyptiorum mysteria.

Hipparchus reprehensus quod mysteria vulgarit.

Platonis re-
ligio in ce-
landis my-
sterijs.

scipulis alijs, & expulsus schola, & propter ipsum, tan-
quam propter mortuum facta columna est. Plato etiã
Dionysio de quibusdam sacris mysterijs scribens, mo-
net ut epistolam è uestigio decerpatur, ne in indigni vul-
gi manus perueniat. Tantæ olim priscis illis philoso-
phis curæ fuit, disciplinarum mysteria à contemptu &
prophano abusu defendere. Sicut Cæsar quoque de bello
Gallico, lib. 6. de Druidarum institutis dicit: & ex ple-
risque Hebræorum doctorum, ac ex nostris Hilario &
Origene idem colligitur. At si ob animi intentiones ce-
landas, huiusmodi transmutationes inuestigatæ non
sunt, sed dæmonum arte procuratæ, asserendum est, ut
D. Aug. 18. de Ciu. Dei inquit, q̃ transmutationes ho-
minum in animalia bruta, quæ dicuntur arte dæmonum
factæ, non fuerunt secundum ueritatem, sed solum secu-
dum apparentiam, ut enucleauimus: & in Anquirensi
concilio his uerbis sancitum est; Quisquis credit posse
fieri, aliquam creaturam aut in melius aut deterius im-
mutari, aut transformari in aliam speciem, uel in aliam
similitudinem, nisi ab ipso Creatore qui omnia fecit, &
per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est,
& pagano deterior. Quod autem per uerborum uires
fieri nequuerint, probatione non indigere existimo.
Satis enim superq̃; à nobis demonstratum est, uerba ni-
hil amplius efficere posse, quàm ea præ se ferre, ad quæ
exprimenda ac significanda instituta fuerunt. Minimeq̃;
ob aerem à corde respiratum, nec ex spe & persuasione
aut ex uerborum commistione, ex siderum uirtute, ex
hominum genituris, uel ex animi potestate aliam uim
quàm animum exprimendi, uerba habere possunt, ut
suo loco latissimè diximus.

Anquirensi
concilio
sanctio co-
tra creden-
tes creatu-
râ transfor-
mari posse.

Corpora de loco ad locum mira celeritate demonum, & non uerborum ui, transferri possunt. Cap. XIII.

PRecipua huius mundi pulchritudo in ordine ac sua dispositione cernitur, in qua mira Dei sapiētia manifestatur, quæ à mundi exordio, ut D. August. in 2. de Trinit. ait, Corpora omnia simplicibus substantijs obedire iussit, quò per huiusmodi abstractas mentes, motibus intermedijs uniuersa corpora gubernarentur. Et quamuis per alios motus, aliquid quod rei intimum sit, uarietur: ut quantitas, qualitas, forma substantialis, puta per motum qui est admixti formam, & per eum qui generationem efficit, & alios; nihilominus per localem motum corpora secundum aliquid externum duntaxat mutantur, qui quidem localis motus, immediatius, ut ita dicam, alijs motibus mouet: alij namque motus non nisi hoc locali intermedio à simplici substantia oriuntur. At inter hos motus maxima differentia est; si quidem mutatio per motum localem à substantia simplici immediatè fieri potest, quasi ab externo, & remoto agente; quod de alijs motibus dici non potest. Cuius rei eiusmodi ratio reddi potest. Nam uariatio per motum localem, etsi ratione mobilis perfectissima sit, ut Arist. 8. de Physico auditu probat, respectu tamen sui debilis actio censetur, quæ à remoto quoque agente fieri potest. Cuius quidem imperfectæ ac debilis mutationis ex imperfectiorū & è putri materia nascentiū animalium ortu exemplum asserre possumus, quæ animalia imperfecta, per solam cœlestiū corporū virtutē, ut à sua causa externa, & remota absque semine

Ordo huius mundi pars precipua.

Motum differentia & variatio.

Animaliū imperfectorum ortus.

semine oriuntur, & procreatur. verum præstantiores
 & nobiliores effectus causam proximam postulant, ut
 sunt cæterorum motuum actiones, & præcipue per-
 fectorum animantium ortus. Cum ergo substantiæ
 simplices, quæ corpora cælestia mouent, sua natura
 ipsis cælestibus corporibus præstantiores, ac digniores
 sint, necnon Demones communem, & eandem natu-
 ram cum illis simplicibus mentibus, quos Angelos ap-
 pellamus, habeant; apertum, & manifestum relinqui-
 tur, demonibus, quantum ad motum localem vniuer-
 sa corpora obedire; idque ea ratione fieri censeo; nam
 demonum actio per virtutis contactum fit: qui conta-
 ctus per applicationem cognitionis rei agenda, & ipsius
 actionis, atque per efficacem agendi voluntatem perfici-
 citur, ut quando demon de loco ad locum corpus ali-
 quod transferre vult; vehemēti desiderio considerat lo-
 cum à quo, & ad quē, & etiā corpus transferendum, et
 actionem, quā efficaci voluntate comprehendēs perfici-
 cere cupit: & illico actio absoluitur, corpusq; demonis
 voluntati, nisi Deus secus iubeat, obtemperat. Quam sen-
 tentiam per rationem à D. Aug. 3. de Trinit. sumptam
 corroborare possumus, quia idē est motus totius & par-
 tis, ut Arist. 3. de Physico auditu fatetur; sed demones
 ex diuersis mundi partibus quædam semina colligunt,
 & transferunt, quæ ad certos, & determinatos effectus
 perficiendos adhibent: igitur huiusmodi effectus, qui
 vel corpora, vel corporis partes sunt, ab uno ad alium
 locum portare possunt. Et quoniam hac de re, maxima
 inter Doctores controuersia est: nonnulli enim ex le-
 gum peritis id à demonibus præstari posse negant: in-
 ter quos Ioannes Franciscus Ponzinibius, & plures
 alij,

Demoni-
 bus quoad
 motum lo-
 calem om-
 nia corpo-
 ra obediūt.

Motus to-
 tius partis
 idem est.

alij, qui maleficarum imaginationem à demonibus moueri & agitari putant, non quidem nouam formam in organa imprimendo, sed formas in sensuum organis receptas localiter, ad vim apprehensiuam transmutando, vt inde tales apparitiones ac visa in somnis fiât, quales ab illis desiderantur, & à demonibus inferuntur. Theologiæ professores in contrariam abeunt sententiam, non modò hominum, sed quarumlibet rerum corpora, ad quam remotissima loca, breui temporis spatium à demonibus ferri posse defendentes: hac de causa; vt huius perplexæ dubitationis ueritas habeatur, & nulla prorsus dubitandi ansa posthac relinquatur, duorum temporum discrimine demones cum maleficis considero: Primò respectu potestatis, qua ante Iesus Christi Saluatoris nostri aduentum fungebantur, & tunc clarum est, quòd non tantùm corpora transferre, uerùm multò maiora efficere poterant, & quo sibi diuinum cultum usurparent, hominesque ita deceptos tenerent, humanum sanguinem sibi immolari faciebāt. Dionysius enim Halicarnasæus in primo Antiquitatū refert, Iouem, & Apollinem, quoniam decima hominum pars non fuisset sibi immolata, magnas Italiam calamitates induxisse, usque adeo ut nulli fructus ad maturitatem usque permanerent, sed immaturi defluerent: fontium alij bibi non possent, alij deficerent: mulieres abortum facerent: homines & pecora varijs morbis passim interirēt, donec decima reddita esset. Diodorus quoque testis est, Carthagenenses Saturno humanas hostias immolari solitos. Quos quidē demones, lemures, faunos, satyros, laruas, manes, penates, nymphas, semideos, musas, & multis alijs nominibus antiquitas appellabat.

Ponzinibij
de Demonum
potestate
sententia.

Demonum
potestas
duplicitè
consideratur.

Halicarnasæus
de sacris Ioui &
Apollini
præstitis.

Demonum
nomina
varia.

Bonus &
malus ge-
nius.

Plurarchi
historia de
Bruti visio
ne.

Dionis vi-
sio ex Plut.

pellabat. Tantaq; hominū cū demonibus erat familia-
ritas, ut binos unicuiq; deputatos arbitrarētur; quos ge-
nios appellabāt, à quibus bona & mala contingere ipsi
putabant, & quandoq; nec consultatibus, nec cogitan-
tibus hominibus, sed ex improviso multa secunda &
aduersa ab ipsis genijs, ijs nuntiata fuisse creditum est.

Quod quidem Marco Bruto Platonis asseclarū studio-
so, ipsiusque sectatori Plutarchus euenisse narrat, asse-
rens, quòd Brutus cū ex Asia traiekturus esset exer-
citū, noctis conticinio, luna nō admodum lucente, totus
exercitus silentio tenebatur, ipse uerò animo quiddam
renoluens, uisus est quempiam ingredientem audire;
respiciensq; ad ianuam spectrū cernit immane, & pro-
digiosum, uasti & horrendi corporis ad se accedere, si-
biq; tacitum assistere. Quod protinus rogare cepit,
Quisnam (inquiens) aut hominum, aut Deorū es? aut
qua de causa ad nos uenisti? Ad hæc spectrum, Tuus
sum, inquit, Brute malus Genius, in Philippis me uide-
bis. quæ uerba rei euentus comprobauit; nam cū Bru-
tus in Philippis esset, antequā eius exercitus à C. Octa-
uio uinceretur; & ipse sibi, ne uiuus in hostium manus
ueniret, mortem cōscisceret; rursus ei Genius apparuit.

Idē de Dione Platonis discipulo, ac familiarissimo Plu-
tarchus refert: si quidem dum Syracusis cōiuratio con-
tra Dionem pararetur, & ipse uesperis cogitabundus in
porticu domi sederet, ibi strepitu repentē factō, respi-
ciens clara adhuc luce, in alteram porticus partē, quan-
dam mulierem, cultu & facie nihil à tragica abhorren-
tem furia cōspexit, quæ scopis domum uerrebat; & ea-
dem nocte, eius filius ferē adultus ob nescio quem ani-
mi dolorem, & iram leui de causa susceptam, è fastigio
domus

domus se præcipitem dedit, et interijt. Paucis poſt diebus Diõ ipſe à cõiuratis interfectus eſt. Simile ſpectrũ per quietem ſpecie toruæ mulieris à Caramando Regulo uifum eſt, cùm Maſſiliam urbem obſideret, à quo exterritus, ut Iuſtinus Hiſtoricus lib. 33. ait, utrõ pacẽ cum Maſſilienſ. fecit. qui Caramandus urbem ingreſſus cùm in arcem Mineruæ veniſſet, conſpecto in porticibus ſimulacro Deæ, quam per quietem uiderat, repẽtẽ exclamauit, illam eſſe, quæ ſe nocte exterruiſſet, illam quæ recedere ab obſidione iuſſiſſet. Quid dicam de Socrate, circa quem, ut Lactantius affirmat, aſſiduẽ dæmõ loquebatur? Idem Apuleius confirmat, q̃ hac de cauſa librum cõpoſuit, quem de Deo Socratis, inſcripſit. Idẽ in lib. de morte Socratis Xenophon refert, qui eum ſic loquẽtem, ab Athenienſ. condemnatum inducit: Enim uero iam bis mihi deſenſionem paranti dæmõ aduerſatur. Quocirca per Genium iurare maximum apud ueteres iuramentũ extitit. Et à Caligula multi ſupplicio aſſecti leguntur, qui per ſuum Genium peierauerant. Illo inquam tempore, quia demones totum mundum deceptum habebant, laxaſq; poteſtatis habenas cis Deus reliquerat, nõ ſecus atq; equi alati, homines ad longiſſima loca per aerẽ portaffe legũtur, ut de Paſete; Exagono Oblo genum legato, Circe, Medea, Canidia, Tyridate, Apuſcoro, Tarato, Marmaridio, Hippoco, Arnuphi A Egyptio, et innumeris alijs ſcriptũ inuenimus, q̃ ueluti uolucres dæmonũ ope aduolaſſe perhibentur. Scũdò poſt Saluatoris noſtri aduentũ demonũ poteſtas conſiderãda eſt, quæ hoc tẽpore multò minor fuit, quia poſt eius aduentum, uetuſtatis tenebrę ceciderũt. Nã dũ in A Egypto cum Ioseph, & matre fuit, eo tẽporis

Caramãdi
Reguli uiſio.

Socratis
Genius.

Iuramẽtũ
per Geniũ
apud ueteres ſolenne.

A Dæmonibus
pacta uetũ.

Chriſto ad
uẽtu uetũ
ſtatis tenebrę
cecidẽrunt.

20. cap. D. Ioannes ait, *Vidi Angelum, id est Christū, descēdētem de Cælo, habentem clauē abyssi, & cathenam magnā in manu sua; & apprehēdit draconem serpentem antiquū, qui est diabolus, & ligauit eū. Et Saluator noster apud Ioannē c. 12. inquit, Nūc Princeps huius mundi eijcietur foras. Manum uerò impellētcm ita strenuā habebat, ut ei quisquā nix resistere posset & hæc à Domino nostro non penitus sublata est, cū sic expedierit, uerū enervata, ac debilitata fuit et propter ea demonū potestas, post Christi cruciatū, quantū ad homines per aerem ferendos, duobus modis considerari potest: Primo cū improborū confusio, Dei gloria, Ecclesiæ utilitas augetur, ac fides in fideiū animis largiores radices mittit, & sic homines, tum à bonis, tum à malis Angelis p aerem sublato esse legimus; & nūc si Christi fidelium hominū utilitati conduceret, ferrentur. Quātū uerò ad malos Angelos spectat, ex D. Maximo Episcopo Taurinense, ex Hieronymo, Arnobio, Damaso & ex sancto Lino Simonē Magnum, per aerē sublato habemus, his uerbis: Cū Simon Magus se Christū diceret, & tanquā filium ad patrem assereret uolando posse conscendere: atq; elatus subito magicis artibus uolare cœpisset; tum sanctus Petrus fixis genibus precatus est Dominum; & precatōne sancta iūcit magicā leuitatē. Tunc igitur Petrus uelut nūctū illū de sublimi aere deposuit: et quodam præcipitio in saxo elidens, eius crura confregit: & hoc in opprobrio facti illius, ut qui paulo antè, uolare tentauerat, subito ambulare non posset, & qui pennas assumpserat, plantas amitteret: sed ne fortè hoc mirum uideatur, quòd Magus ille presente Apostolo per aerē aliquādo uolitaue*

Ad impro-
borum cō-
fusione
corpora p
aerem sub-
lata sunt.

Simonis
Magi per
aerem su-
blatio.

audientium aures articulatè omittunt. Vel cùm de vero iudicio nos dimouere, et in errorem inducere volūt, veluti in præsigtiosis aspectibus fieri consuevit, ut cùm à gallo festucam trabēte, & ab homine baculum manibus tenente, longā trabem oēs trahi arbitrantur. Vterque modus demonibus facilis est: primus quia ad sentiendi actum, rei sensu perceptibilis præsētia requiritur, quæ res vt sensib. offeratur, dæmones præstare possunt, cùm modus eos nō lateat. Secundus eadē facilitate ab ipsis perfici pōt: nam ad indebitam dispositionē sentiēdi organum alteratione aliqua afficere valent, & sic à uero iudicio in fallaciam, fraudem, ac deceptionem inducere, perinde ac cùm febricitantiū palatus malè affectus est, amaras dapes, vinum ac singula iudicat. Nihil namq; dæmones fugit, quominus per indebitam dispositionem alicuius innaturalis humoris immissi, actione circa oculos, aut in alijs sensibus inconsueta & mira nobis nonnulla appareant. Sexta, rerum quarum simulacra in hominum imaginatione recepta sunt, immutationes dæmones faciunt, non secus ac somniorum apparitiones sūt, quorum in lib. de Som. & Vig. Aristō. causam reddens inquit, Animal dormiente, & ad sentiendi principium plurimo sanguine descendente, impressiones ex sensibilibus motionibus factæ descendunt, & pērinde ac si ab ipsis externis rebus phantasia immutaretur, apparitiones fiunt, humorumq; dictorum tanta cōmotio atq; agitatio cum spirituum eleuatione esse pōt, vt huiusmodi apparitiones ēt uigilantibus appareant, idq; quo pacto fieri queat, in phrenesi laborantibus animaduertere possumus. Et ueluti per humorum agitationem hoc usu uenire cōtingit, ita per dæmonum uim cui

Arist. verba de somnijs.

omnis

omnis corporea materia obtemperat, effici posse non dubitamus: & siue hoc siue alio imperceptibili nobis modo, Nabuchodonozor diuino iussu accidisse, vt Dan. 4. legitur, clarum est: nā simul atq; uox de cælo audita est, sic dicens, Fænum quasi bos comedes, demens, furens, ac rabi-
 dus effectus, iuxta sue imaginationis potestatem in brutum se mutatum existimauit, & per syluas & arua errans herbas vt bos comedebat. Quo quidem modo de monū arte parato, illud quod Solin. 20. cap. de Neuris populis asserit, intelligendum puto: qui populi, deū Martem numen colunt, & simulacrorum loco ensens uenerantur. In ætatis tpe in lupos mutantur, deinde fatali hoc tpe exacto, in pristinā faciē ac formam reuerti sibi uidentur. Sic illud Plinij intelligi pōt lib. 8. c. 22. Resert
 n. quod Euanthes inter Græciæ auctores non spretus, tradit, Arcades scribere, ex gente Antæi unum hominem sorte electum ad stagnum quoddā regionis eius duci, uelut in quercu suspensio tranare, & in deserta abire, atq; in lupum mutari, & per annos nouem cum ceteris eiusdem generis animantibus congregari: quo in tpe si ab hominum carne abstinuerit, ad idem stagnum reuer-
 ti, & cum tranauerit, pristinam formam, nouem annoru senio addito recipere. Quocirca Agriopas qui Olym-
 piacas scripsit, narrat, Demænetum Parrhasium in sacrificio quod Arcades Ioui Lycæo humana ēt hostia tū faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupum conuersum fuisse: cundem decimo anno restitutum in
 athleticę pugilatu certasse, uictoremq; euasisse. Quibus uerò superstitionib. malefici ad hoc efficiendum uteren-
 tur, siue unguentorum ui, siue uerborum prolatione, non clarē habetur, Ouid. tamen de Circe, quæ Picum regem

Nabuchodonozor
 quo pacto
 in brutum
 conuersus.

Plin. de cuiusdā metamorphosi.

Agriopæ historia de Demæneto transformato.

in auē sui nominis mutauit, hæc affert, lib. 14. Metamo.

Ouid. de
Circe.

Tum bis ad Oceanū, bis se conuertit ad Ortū,
Ter iuuenē baculo tetigit, tria carmina dixit.

Præstigia-
ris cuiusdā
miranda.

Ego quidem quoties hominum artem & agilitatē ani-
maduerto, qui dēmonibus inferiores natura longē sunt,
non miror prænarrata à simplicibus illis mentibus fie-
ri. Hisce namq; oculis præstigiatores quendam me ui-
disse memini, qui mira manuum celeritate multa facie
bat, quibus mortales in non mediocrem admirationem
inducebat, & inter alia uini cyathum seruo bibendum
præbebat, deinde terebella serui frontem se perforare si-
mulabat, & tota quanta erat terebella in serui caput in-
gredi uidebatur: postea illā se extrahere simulabat, ac
tantum uini ex illius serui fronte in cyathum profluere
conspiciebatur, quantum seruus biberat. Quod si manū
& aliorum membrorum dexteritate, celeriq; actione
rem unam pro alia nobis homines demonstrāt; quid de
demonibus censendum est? quibus ad nutum corporea
materia omnis obedit? Septima, ex terra, aqua, uel aere
queuis corpora fingūt, & quibuslibet rebus similia red-
dunt. Atq; aliquo ex dictis modis id fieri potuit, quod
illustrissimus dominus meus Cardinalis Granuellanus
narravit. Nā in Burgundiæ Comitatu in oppido Polini-
co accidiſſe fertur, quendā uenatorē dum uenandi stu-
dio per syluam, saltusq; peragraret, lupum uidisse, quē
cū idem uenator sagitta transfixisset, sanguinis signa
fugientis lupi quandam casam ingredientia obseruauit:
in quā ingrediēs uenator hominem uulneratum cū qua-
dā muliercula inuenit, quē uiri uulneri in eadē corporis
parte illato, qua lupus uulneratus fuerat, medebatur.

Portentum
quoddā de
homine lu-
pi formam
induente.

At uenator oppidi Pratorē p̄tinus adiūt: q̄ re intelle-

sta,

Et, hominē illum vulneratū capi iussit, captumq; tormentorū uī uerū fateri cogit: hoc est, se unctiōe quadam dēmonum arte cōfecta lupi formā induisse. Cuius rei in eodem oppido iuxta fores templi fratrum S. Dominici, monumentum in charta pergamena descriptum hodie extat. Eadem fieri potuit uia, illud quod de Protheo Homerus scribit; quem introducit,

Omnia vertentem sese in miracula rerum,

Ignemq; horribilemq; ferā, fluuiūq; liquātē.

Prothei mutabiles.

Et de Acheloo Ouid. lib. 9. Metam.

Inferior virtute meas diuertor ad artes,

Elaborq; viro longum formatus in anguem.

Et de Periclymeno,

Mira Periclymeni mors est, cui posse figuras,

Neptunus dederat.

Et de Protheo ac Metra Erisichthonis filia,

Nunc aqua, nunc ales, modò bos, modò ceruus abibat.

Nec quisquam dēmonum, quia maris aut scēminē figuram sumit, sua natura mas aut scēmina uerē est. Huiusmodi enim passiōes, non simplices sed compositas substantias consequuntur. Corpora quoque in quē mutantur, flexu facilia sunt, ad omnem configurationem idonea; & sic modò tanquam uir apparent, modò ut scēminā, nonnunquam leonis more fremunt, saltant ut caprea, ut canes latrant, ac denique quarumlibet rerum, & animalium imaginem suo arbitratu facillimē induere omnes possunt. Et hinc est, Olao teste, ut Hagberta Vagusti gigantis filia, insolito suę proceritatis aspectu, nunc contractioris, nunc exilis, nunc defluentis substantię, modò corrugata, modò explicati corporis situm

De corporibus à dēmonib. assumptis.

Olai histor. de Hagberta.

*fitum arbitraria mutatione trāsformare solita sit: atq;
nunc proceritate cēlis inuecta, nunc in hominem angu-
stioris habitus, composita cēlum deponere, terram su-
spendere, fontes duos reddere, montes diluere, naues
sublimes tollere, sidera è cēlis deripere posse credere-
tur. Præterea si illusiones quās demones D. Antonio
fecerunt, in memoriam adducemus, de illorū deceptio-*

Athanasij
verba de il-
lusionibus
D. Antonij

*ne ac fraude mirari desinemus. Athanasius namq; Ale-
xandrinus Episcopus de S. Antonio refert, Quod dæ-
mones aliquando ut draco teterrimus, ut puer horri-
dus & niger illi apparebant: sæpè serpentium formas
induentes, omnem protinus locum replere phanta-
sias leonum, taurorum, luporum, aspidum, serpentium,
scorpionum, necnon & pardorū atq; vrsorum: quæ sin-
gula secundum suam naturam fremebant, multaq; con-
tra D. Antonium minantes suis dentibus fremebant,
quod nullus eorū tentationes sequeretur effectus, qui-
nimò ipsi frustrati ac ludificati essent. Illæ uerò quas*

Metamor-
phoses fa-
bulosæ.

*Poetæ in suis fabulis inserūt, ut de Saturno in equū, Te-
reo in vrpupam, Philomela in lusciniā, Io in iuuēcam,
Daphne in laurum, Cyparisso in cupressum, Clytia in he-
liotropium, Arethusa in fontem, Batto in lapidem in-
dicem, ac reliquæ, quarum narratio apud Ouid. præci-
puè fit, esse possunt, vt Laberius de Pythagorica meta-
morphosi scribit, sicut in Nonianis libris inuenimus:*

Et audio mala multa etiam ex bonis

Par illud, vt nos olim mutant Philosophi,

Et nūc de mulo hominē, de muliere Colubrū

Faciant, & ex diuersis, diuersa alia.

Plotini ver-
ba de ani-
mi meta-
morphosi

*Aut ut Plotinus de animi metamorphosi sentit, qui
sic ait: Quicunq; humanā proprietatem seruarunt, ite-*

rum & ipsi homines renascuntur. Qui autem ad sensum defecerunt, bruta quidem ac stolidia animantia redeunt, sed ita tamen, ut qui & iram adiecerint, fera existat, et pro ipsa inter se differentia dissentiant: qui in libidine, & in uoluptatibus uitam egerint, salacia uoluptuaria animalia reuertantur. Quod si nec sensu ipso, nec sensus parte usi fuerint, hi utiq; omnes plantæ resurgunt, quoniam in his uel animus tantum uegetalis fuerit, neque aliud egerint, quàm ut in plantas verterentur. Qui autem musicis modulis affecti ac deliniti vixerunt, si in ceteris non degenerarunt, animalia musica renascuntur: qui sine ratione ciuitates & imperia rexerunt, aquile fiunt, nisi alia prauitate sint infecti. Qui absq; sapientia sublimia improbius tractarunt, celumq; inspexerunt, in alites euaserunt. Qui uirtutem civilem assequutus est, homo reuersus dicitur; qui eam minimè adeptus est, in civile aliquod animal transformatus simulatur. Sed egerint, ac simulauerint Philosophi illi huiusmodi metamorphoses, qua intentione ipsis collibuit, clarum est qd nisi meræ nugæ ac fabulæ sunt, uel ob animi sensus celandos, & aliqua mysteria tegenda inuenta fuerunt: ueluti in Aegyptijs eadē de causa literas Hieroglyphicas excogitasse perhibent. Clemens namque Alexandrinus refert, Aegyptios non quibuslibet mysteria commississe, nec rerum diuinarum cognitionē ad prophanos deferre solitos. Extat Lysidis Pythagorei epistola, in qua Hipparchum reprehendit, qd publicè contrà ac magister instituit, philosopharetur. Nec enī fas esse ea omnibus porrigere, quæ paucis & ijs quidē disertis communicanda sunt. Nec à Lyside duntaxat, Hipparchus reprehensus est, sed etiam accusatus à discipulis

Aegyptiorum mysteria.

Hipparchi reprehensus quod mysteria vulgarit.

Platonis re-
ligio in ce-
landis my-
sterijs.

scipulis alijs, & expulsus schola, & propter ipsum, tan-
quam propter mortuum facta columna est. Plato etiā
Dionysio de quibusdam sacris mysterijs scribens, mo-
net ut epistolam è uestigio decerpat, ne in indigni vul-
gi manus perueniat. Tanta olim priscis illis philoso-
phis cura fuit, disciplinarum mysteria à contemptu &
prophano abusu defendere. Sicut Cæsar quoque de bello
Gallico, lib. 6. de Druidarum institutis dicit: & ex ple-
risque Hebræorum doctorum, ac ex nostris Hilario &
Origene idem colligitur. At si ob animi intentiones ce-
landas, huiuscemodi transmutationes inuestigatæ non
sunt, sed dæmonum arte procuratæ, asserendum est, ut
D. Aug. 18. de Ciu. Dei inquit, q̃ transmutationes ho-
minum in animalia bruta, quæ dicuntur arte dæmonum
factæ, non fuerunt secundum ueritatem, sed solum secū-
dum apparentiam, ut enucleauimus: & in Anquirensi
concilio his uerbis sancitum est; Quisquis credit posse
fieri, aliquam creaturam aut in melius aut deterius im-
mutari, aut transformari in aliam speciem, uel in aliam
similitudinem, nisi ab ipso Creatore qui omnia fecit, &
per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est,
& pagano deterior. Quòd autem per uerborum uires
fieri nequiuert, probatione non indigere existimo.
Satis enim superq̃; à nobis demonstratum est, uerba ni-
hil amplius efficere posse, quàm ea præ se ferre, ad quæ
exprimenda ac significanda instituta fuerunt. Minimeq̃;
ob aerem à corde respiratum, nec ex spe & persuasione
aut ex uerborum commistione, ex siderum uirtute, ex
hominum genituris, uel ex animi potestate aliam uim
quàm animum exprimendi, uerba habere possunt, ut
suo loco latissimè diximus.

Anquiren-
sis concilij
sanctio cō-
tra creden-
tes creatu-
rā transfor-
mari posse.

Corpora de loco ad locum mira celeritate demonum, & non uerborum ui, transferri possunt. Cap. XIII.

PRæcipua huius mundi pulchritudo in ordine ac sua dispositione cernitur, in qua mira Dei sapiëntia manifestatur, quæ à mundi exordio, ut D. August. in 2. de Trinit. ait, Corpora omnia simplicibus substantijs obedire iussit, quò per huiusmodi abstractas mentes, motibus intermedijs uniuersa corpora gubernarentur. Et quamuis per alios motus, aliquid quod rei intimum sit, uarietur: ut quantitas, qualitas, forma substantialis, puta per motum qui est admixti formam, & per eum qui generationem efficit, & alios; nihilominus per localem motum corpora secundum aliquid externum duntaxat mutantur, qui quidem localis motus, immediatius, ut ita dicam, alijs motibus mouet: alij namque motus non nisi hoc locali intermedio à simplici substantia oriuntur. At inter hos motus maxima differentia est; si quidem mutatio per motum localem à substantia simplici immediatè fieri potest, quasi ab externo, & remoto agente; quod de alijs motibus dici non potest. Cuius rei eiusmodi ratio reddi potest. Nam uariatio per motum localem, etsi ratione mobilis perfectissima sit, ut Arist. 8. de Physico auditu probat, respectu tamen sui debilis actio censetur, quæ à remoto quoque agente fieri potest. Cuius quidem imperfectæ ac debilis mutationis ex imperfectiorum & è putri materia nascentium animalium ortu exemplum afferre possumus, quæ animalia imperfecta, per solam cælestium corporum virtutem, ut à sua causa externa, & remota absque semine

Ordo huius mundi pars præcipua.

Motum differentia & variatio.

Animalium imperfectorum ortus.

semine oriuntur, & procreatur. verum præstantiores
 & nobiliores effectus causam proximam postulant, ut
 sunt cæterorum motuum actiones, & præcipue per-
 fectorum animantium ortus. Cum ergo substantiæ
 simplices, quæ corpora cælestia mouent, sua natura
 ipsis cælestibus corporibus præstantiores, ac digniores
 sint, necnon Dæmones communem, & eandem natu-
 ram cum illis simplicibus mentibus, quos Angelos ap-
 pellamus, habeant; apertum, & manifestum relinqui-
 tur, demonibus, quantum ad motum localem vniuer-
 sa corpora obedire; idque ea ratione fieri censeo; nam
 demonum actio per virtutis contactum fit: qui conta-
 ctus per applicationem cognitionis rei agenda, & ipsius
 actionis, atque per efficacem agendi voluntatem perfi-
 citur, ut quando demon de loco ad locum corpus ali-
 quod transferre vult; vehemēti desiderio considerat lo-
 cum à quo, & ad quē, & etiā corpus transferendum, et
 actionem, quā efficaci voluntate comprehendēs perfi-
 cere cupit: & illico actio absoluitur, corpusq; demonis
 volūtatī, nisi Deus secus iubeat, obtemperat. Quam sen-
 tentiam per rationem à D. Aug. 3. de Trinit. sumptam
 corroborare possumus, quia idē est motus totius & par-
 tis, ut Arist. 3. de Physico auditu fatetur; sed dæmones
 ex diuersis mundi partibus quædam semina colligunt,
 & transferunt, quæ ad certos, & determinatos effectus
 perficiendos adhibent: igitur huiuscemodi effectus, qui
 vel corpora, vel corporis partes sunt, ab uno ad alium
 locum portare possunt. Et quoniam hac de re, maxima
 inter Doctores controuersia est: nonnulli enim ex le-
 gum peritis id à demonibus præstari posse negant: in-
 ter quos Ioannes Franciscus Ponzinibius, & plures
 alij,

Demoni-
 bus quoad
 motum lo-
 calem om-
 nia corpo-
 ra obediūt.

Motus to-
 tius partis
 idem est.

alij, qui maleficarum imaginationem à demonibus moueri & agitari putant, non quidem nouam formam in organa imprimendo, sed formas in sensuum organa receptas localiter, ad vim apprehensiuam transmutando, ut inde tales apparitiones ac visa in somnis fiat, quales ab illis desiderantur, & à demonibus inferuntur. Theologiæ professores in contrariam abeunt sententiam, non modò hominum, sed quarumlibet rerum corpora, ad quam remotissima loca, breui temporis spatium à demonibus ferri posse defendentes: hac de causa; ut huius perplexæ dubitationis ueritas habeatur, & nulla prorsus dubitandi ansa posthac relinquatur, duorum temporum discrimine demones cum maleficis considero: Primò respectu potestatis, qua ante Iesum Christi Saluatoris nostri aduentum fungebantur, & tunc clarum est, quòd non tantum corpora transferre, uerum multò maiora efficere poterant, & quo sibi diuinum cultum usurparent, hominesque ita deceptos tenerent, humanum sanguinem sibi immolari faciebant. Dionysius enim Halicarnasæus in primo Antiquitatū refert, Iouem, & Apollinem, quoniam decima hominum pars non fuisset sibi immolata, magnas Italiam calamitates induxisse, usque adeo ut nulli fructus ad maturitatem usque permanerent, sed immaturi defluerent: fontium alij bibi non possent, alij deficerent: mulieres abortum facerent: homines & pecora varijs morbis passim interiret, donec decima reddita esset. Diodorus quoque testis est, Carthaginenses Saturno humanas hostias immolari solitos. Quos quidē demones, lemures, faunos, satyros, laruas, manes, penates, nymphas, semideos, misas, & multis alijs nominibus antiquitas appellabat.

Ponzinibij
de Demonum
potestate
sententia.

Demonum
potestas
duplicitè
consideratur.

Halicarnasæus
de sacris Ioui &
Apollini
præstitis.

Demonum
nomina
varia.

Bonus &
malus ge-
nius.

Plutarchi
historia de
Bruti visio-
ne.

Dionis vi-
sio ex Plut.

pellabat. Tantaq; hominū cū demonibus erat familia-
ritas, ut binos unicuiq; deputatos arbitrarētur; quos ge-
nios appellabāt, à quibus bona & mala contingere ipsis
putabant, & quandoq; nec consultatibus, nec cogitan-
tibus hominibus, sed ex improviso multa secunda &
aduersa ab ipsis genijs, ijs nuntiata fuisse creditum est.
Quod quidem Marco Bruto Platonis asseclarū studio-
so, ipsiusque sectatori Plutarchus euenisse narrat, asse-
rens, quòd Brutus cū ex Asia traiecturus esset exer-
citū, noctis conticinio, luna nō admodum lucente, totus
exercitus silentio tenebatur, ipse uerò animo quiddam
renoluens, uisus est quempiam ingredientem audire;
respiciensq; ad ianuam spectrū cernit immane, & pro-
digiosum, uasti & horrendi corporis ad se accedere, si-
biq; tacitum assistere. Quod protinus rogare cepit,
Quisnam (inquiens) aut hominum, aut Deorū es? aut
qua de causa ad nos uenisti? Ad hæc spectrum, Tuus
sum, inquit, Brute malus Genius, in Philippis me uide-
bis. quæ uerba rei euentus comprobauit; nam cū Bru-
tus in Philippis esset, antequā eius exercitus à C. Octa-
uio uinceretur; & ipse sibi, ne uiuus in hostium manus
ueniret, mortem cōscisceret; rursus ei Genius apparuit.
Idē de Dione Platonis discipulo, ac familiarissimo Plu-
tarchus refert: si quidem dum Syracusis cōiuratio con-
tra Dionem pararetur, & ipse uesperī cogitabundus in
porticu domi sederet, ibi strepitu repentē factō, respi-
ciens clara adhuc luce, in alteram porticus partē, quan-
dam mulierem, cultu & facie nihil à tragica abhorren-
tem furia cōspexit, quæ scopis domum uerrebat; & ea-
dem nocte, eius filius ferē adultus ob nescio quem ani-
mi dolorem, & iram leui de causa susceptam, è fastigio
domus

domus se præcipitem dedit, et interijt. Paucis pòst die
bus Diò ipse à cõiuratis interfectus est. Simile spectrũ
per quietem specie toruæ mulieris à Caramando Regu
lo uisum est, cùm Massiliam urbem obsideret, à quo ex
territus, ut Iustinus Historicus lib. 33. ait, intrò pacẽ
cum Massiliens. fecit. qui Caramandus urbem ingressus
cùm in arcem Mineruæ venisset, conspecto in portici-
bus simulacro Deæ, quam per quietem uiderat, repẽtẽ
exclamauit, illam esse, quæ se nocte exterruisset, illam
quæ recedere ab obsidione iussisset. Quid dicam de So-
crate, circa quem, ut Lactantius affirmat, assiduè demõ
loquebatur? Idem Apuleius confirmat, q̃ hac de causa
librum cõposuit, quem de Deo Socratis, inscripsit. Idẽ
in lib. de morte Socratis Xenophon refert, qui eum sic
loquẽtem, ab Atheniens. condemnatum inducit: Enim
uero iam bis mihi defensionem paranti demõ aduersa-
tur. Quocirca per Genium iurare maximum apud uete-
res iuramentũ extitit. Et à Caligula multi supplicio af-
fecti leguntur, qui per suum Genium peierauerant. Illo
inquam tempore, quia demones totum mundum de-
ceptum habebant, laxasq̃; potestatis habenas cis Deus
reliquerat, nõ secus atq; equi alati, homines ad longis-
sima loca per aerẽ portasse legũtur, ut de Pasete; Exa-
gono Oblogenum legato, Circe, Medea, Canidia, Tyri-
date, Apuscoro, Tarato, Marmaridio, Hippoco, Arnuphi
A Egyptio, et innumeris alijs scriptũ inuenimus, q̃
veluti uolucres demonũ ope aduolasse perhibentur. Se-
cũdò post Saluatoris nostrĩ aduentũ demonũ potestas
considerãda est, quæ hoc tẽpore multò minor fuit, quia
post eius aduentum, uetustatis tenebrę ceciderũt. Nã
dũ in A Egypto cum Ioseph, & matre fuit, eo tẽporis

Caramãdi
Reguli ui-
sio.

Socratis
Genius.

Iuramentũ
per Geniũ
apud uete-
res solen-
ne.

A Demo-
nibus pacẽ
ra uecti.

Christo ad-
uentu uetu-
statis tene-
brę cecide-
runt.

Porphyrj
testimo-
niū de Ido-
lorū casu.

Ante Chri-
stum passū
Dæmones
duplicem
manū ha-
bebant.

spatio simulacra Deorū, quos gens stulta, et omniū erro-
rum mater coluit, sua sponte cecidisse dicuntur. Quod
Porphyrus (uti Eusebius dicit) Christiani nominis ho-
stis, in libro, quem aduersus religionem nostram scri-
psit, hoc modo testatur. Nunc uerò mirantur, inquit, se
tā multa peste Ciuitas uexatur, cū et AEsculapius, &
alii dij lōgē absint ab ea. Postea enim quā Iesus coli-
tur, nihil utilitatis à dijs consequi possumus. Dæmones
namque ante Christi cruciatum, duplicem manum ha-
bere dicebantur, attrahentem unam, impellentem alte-
ram. Manus attrahēs, uiros Deo charos ad limbum tra-
hendi potestas erat: Impellens autem erat facultas, q̄
homines per innumeros fallendi modos præcipites da-
bat, & inter alios ille præcipuē uigebat, quo dæmones
diuinum cultum sibi usurpabant: quod ut assequeren-
tur, hominibus sibi iuramento, aut alio fœdere, ac lege
deuinctis, ad nutum omnia concedebant. Quæ uerò aut
suas uires excedebant, aut Deus agere non sinebat, in
ijs homines illusionibus fallebant, ut illi id se asecutos
esse putarent, quod dæmones sponponderant, aut morta-
les concupiuerant. Et ideo de Medæa apud Ouid. in
Epistolis sic legitur.

Illa reluctantem, cursu deducere lunam

Nititur, & tenebris addere solis equos.

Illa refrenat aquas: obliquaque flumina sistit.

Illa loco syluas, uinaque saxa mouet.

Ad pecca-
tū per Chri-
sti patibu-
lū deletū
est.

Primæ manui ob fortitudinē qua prædita erat, nemo
resistere poterat. & hac à Domino nostro penitus am-
putata fuit, quia per eius cruciatum Adæ peccatū dele-
tū est, cælorumque portæ patefactæ sunt, et ille locus
qui limb° dicebatur, destructus est. Et ideo Apocalyp-

20. cap. D. Ioannes ait, *Vidi Angelum, id est Christū, descēdētem de Cælo, habentem clauē abyssi, & cathenam magnā in manu sua; & apprehēdit draconem serpentem antiquū, qui est diabolus, & ligauit eū. Et Saluator noster apud Ioannē c. 12. inquit, Nūc Princeps huius mundi eijcietur foras. Manum uerò impellētem ita strenuā habebat, ut ei quisquā uix resistere posset & hæc à Domino nostro non penitus sublata est, cū sic expedierit, uerū enervata, ac debilitatā fuit. et propter ea demonū potestas, post Christi cruciatū, quantū ad homines per aerem ferendos, duobus modis considerari potest: Primo cū improborū confusio, Dei gloria, Ecclesiæ utilitas augetur, ac fides in fidelium animis largiores radices mittit, & sic homines, tum à bonis, tum à malis Angelis per aerem sublato esse legimus; & nūc si Christi fidelium hominū utilitati conduceret, ferrentur. Quātū uerò ad malos Angelos spectat, ex D. Maximo Episcopo Taurinense, ex Hieronymo, Arnobio, Damaso & ex sancto Lino Simonē Magnum, per aerē sublatum habemus, his uerbis: Cū Simon Magus se Christū diceret, & tanquā filium ad patrem assereret uolando posse conscendere: atq; elatus subitò magicis artibus uolare cœpisset; tum sanctus Petrus fixis genibus precatus est Dominum; & precatione sancta uicit magicā leuitatē. Tunc igitur Petrus uelut uinctū illū de sublimi aere deposuit: et quodam præcipitio in saxo elidens, eius crura confregit; & hoc in opprobrio facti illius, ut qui paulo antè, uolare tentauerat, subitò ambulare non posset, & qui pennas assumpserat, plantas amitteret. sed ne fortè hoc mirum uideatur, quòd Magus ille presente Apostolo per aerē aliquādo uoluit*

Ad impro-
borum cō-
fusionem
corpora p
aerem sub-
lata sunt.

Simonis
Magi per
aerem su-
blatio.

rit, hoc patientia Petri fecit. Permisit enim illū in sublime ascendere, ut ex altiori loco euerteretur. Voluit eū in excelsū leuari ad conspectū omnium, ut ruentem illum de excelsō, oculi omnium perviderent. Ecce quomodo ex uolatu huius perfidi malefici à dæmone euecti illius confusio, opprobrium, & pœna secuta est, Dei verò gloria in Sanctis viris manifestata est. ex quo fides in animis credentium corroborata est, in cæteris verò adhuc infidelibus altæ radices egit, cū magna fidelium hominum lætitiā, uidentium q̄ ab ipsis credere tur, miraculis confirmari. Huic exemplo non admodū dissimile est illud, qđ Vinc. in speculo histor. lib. 25. C. 26. asserit, Anglicanam scilicet fœminam arte magica illusam à demonibus post dira tormenta ad aera cum clamoribus horrendis fuisse raptam. Prætermitto recentiora multorum maleficorum lemurum & strigum exempla, quæ tum à Paulo Grillando, tum ab alijs asferuntur. qui omnes à demonibus per aerem uiros ac fœminas in longissimas partes translatas sibi constare fatentur. Illud autem, quod Olaus Magnus refert, non prætermittam. Oddo Danicus, inquit, pirata maximus, adeo magica arte doctus extitit, ut absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia, cōcitatæ carmine procellis euerteret. Idē de Othino maiore atq; seniore inter magos refert, qui Hadirigū quendā Daniæ Regē magicis præstigijs turpiter illusum, atque lōgius à suis familiaribus auulsum, cum equo per vastā maris spatia ad propria reduxit. Sic de Hollero mago affirmat: qui adeo in magica arte clarus euasit, ut ad traiciendā mariā osse, qđ diris carminibus obsignasset, nauigij loco uteretur, nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum

Vincentij
histo. de
Anglica
fœmina à
Dæmon.
translata.

Oddo Da-
nicus in-
signis pira-
ta & ma-
gus,

Othini illu-
sio.

Hollero
magica
ars.

uum uentorumq; usu proiecta aquarum obstacula supe-
 raret. Quinimò & Christus ipse à demone à quo tenta-
 tus fuit, se supra templi fastigium, ac sublimem mon-
 tem portadum permisit, ut D. Gregor. in Matth. 4. cap.
 inquit. De sanctis quoq; quibusdam uiris legitur, quod
 ipsi per demones, ueluti per alatos equos, diuini oracu-
 li lumine afflati, à longissimis orbis partibus sese feren-
 dos curarunt, sicut de S. Antidio Archiepiscopo Bisun-
 tino scriptum inuenimus, qui non multarum horarum
 spatio à demone, quasi per mulum alatum ac uolucrem,
 Spiritus sancti iussu se Romam deferendum mandauit.
 Quod uerò cum sic expediat, etiam per bonos Angelos
 corpora per aerem sublata legantur, de beata uirginis
 Domini nostri Iesu Christi æde exemplum manifestum
 habemus, quam à Nazareth usque ad Illyricū, & illinc
 usque ad cuiusdam mulieris nemus quæ Loreta appella-
 batur, transtulerunt. Quid? quod postquam Eunuchus
 Reginæ Aethiopum à Philippo Apostolo salutarē ba-
 ptismum accepit, Angelus Domini rapuit Philippum,
 atq; in Azotum transtulit? Validissimo quoq; suo im-
 petu, Angelus diuinum Prophetarū Ezechielē assump-
 sit, ut Ezechiel ipse fatetur: Et aspexi, inquit, & ecce
 similitudo uiri à labijs suis, & inferius ignis, & à labijs
 eius & superius tanquā uisio electri: & accepit me à
 uertice in spiritu suo in medio cali & terræ, & dedu-
 xit me in Ierusalē. Idē de Abacuc Propheta legimus,
 quē Angelus sui spiritus impetu à Iudæa in Babylonē
 cū alimento portauit, ipsumq; in lacum leonū, non solu-
 tis illinc signaculis, intulit, & Domini seruus Daniel co-
 medit: rursus quē idē Angelus nulla interposita mora,
 in locum suum Abacuch restituit, nihil ei impedimēti.

Christi in
 montē eue-
 ctio.

Mariæ uir-
 ginis ædis
 translatio.

Philippū
 Apostoli &
 Azotum
 translatio.
 Ezechielis
 mira tran-
 slatio.

Abacuch
 translatio.

Corporum
caelestium
celerrimus
cursus.

afferens quominus eadem hora rediret, eodemque cibo
messores suos copiose aleret. Prætermitto caelestia illa,
lucidaq; ac perspicua corpora, quæ cum vastissima mo-
lis sint, agitatione tamē adeò rapida feruntur, ut uigin-
ti quatuor horarum spatio virtute Angelorū quotidie
orbem suum cōficiant, quos quidem angelos Arist. per
naturæ lumen simplices mentes orbibus assistentes ap-
pellauit. Quòd nī huiusmodi vtilitas cum improborum
hominum infamia ac pœna, ex maleficorum per aerem
volatu subsequatur, nullo pacto demones id attentatu-

Dæmonū
illusio qua
corpora
trāsferri p-
suadent.

ros affirmare auderem: cum Deus Opt. Max. nunc dæ-
mones suo arbitratu quidquid velint, agere non patia-
tur: sed potius crederem, vnguentorum vi, demonum
arte factorum, maleficos oblitos, aut per alia signa &
verba ludificatos vehementi somnō consopiri, in quo
per demones simulacris, imaginibus, ac phantasmati-
bus subministratis, & accommodatis ea re ipsa agere
putant, quæ vigilantibus in animo erant. Et hanc no-

Ancyranū
cōcilij san-
ctio cōtra
credentes
corporum
translatio-
nem.

stram sententiam Ancyranum concilium confirmauit,
in quo hæc verba per decem & octo Episcopos sancita
reperiuntur; quòd sceleratæ quædam mulieres demo-
num illusionibus seductæ nocturnis horis cum Diana
Paganorum dea, & innumera multitudine mulierum
credūt se equitare super quasdam bestias, & multa ter-
rarum spatia pertransire: quæ falsa opinione deceptæ,
hæc uera esse credunt, & credendo à recta fide deniāt:
ideò sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo
predicare debent, hæc omnino esse falsa, & à maligno
spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari.
Siquidem Satanas trāsfigurat se in Angelum lucis, &
cum mentem cuiusque mulierculæ cæperit, & hanc

sibi

sibi per infidelitatem subiugauerit, illicò transformat se in diuersarum personarum species, atque similitudines, & mentem quam captiuam tenet, in somnis deludens, modò læta, modò tristia, modò cognitæ, modò incognitæ personas ostendens, per denia quæque deducit. Valde itaque familiare, & consuetum demonibus est, vt ea quæ in vigilia mortales cupiunt, in somnis ipsis obijciant, & ita clarè atque apertè, vt sese non dormire, sed vigilare opinentur. Quod quidem malum per totum orbem terrarum repsit, & vsque ad Occidentales Indias peruenit. Idquæ ex Monardo medico Hispalensi scriptum inuenimus, qui in tractatu secundæ partis, in qua de rebus agit, quæ ex Occidentalibus Indijs ad nos transportantur, cuiusdam herbe uini recensens, quam Thabacum vocant, nos uerò herbam sanctæ Crucis appellamus, sic ait, Cum inter Indos de re aliqua graui, & maximi momenti ageretur, de qua Magnatibus & Principibus consulto opus erat, ad sacerdotem ibant, cui rem exponebant: sacerdos autem in eorum conspectu statim frondem, aut surculum illius herbe capiebat, qua prunis imposita, per os & nares cannulo quodam fumum attrahebat: quo factò extemplo vt mortuus in terram sacerdos cadebat: deinde fumi operatione consumpta (cuius gratia in somnijs uarias illusiones & simulacra viderat) pro vt demones illi suggererant, ambiguas responsiones dabat, vt quidquid ex re accideret, illud fuisse dicerent, quod à sacerdote prædictum erat, & sic populos demones deceptos tenebant: idquæ etiam animi causa alij Indi factitabant, quia magnopere phantasmatibus, figuris & imaginibus in somnis delectabantur, quod de herba Solanæ

Monardi
historia de
Indorū su-
perstitio-
ne.

S. Crucis
herbæ vis.

Aglaopho-
tis herbæ
vis.

Archeme-
nidis vis.

Idemque

Idemque

Idemque

Idemque

Idemque

furioso dicta scriptores etiam tradunt. Plin. quoque lib.
24. c. 17. Aglaophotin herbam memorat, quæ homi-
num admiratione propter eximium colorem nomē ac-
cepit: quam in marmoribus nasci Arabiæ Persicolate-
re, & ea de causa Mamaritin quoque vocari, Magosque
ea uti, cum deos euocari velint. Ibidem Archemeniden
colore electri, sine folio nasci in Tardattilis Indiæ in-
quit: cuius radix in pastillos digesta, deinde uino propi-
nata noxijs, ab ipsis confessionem criminum perpetra-
torum in somnis, magis quam quilibet alius cruciatus
extorquet. Clarum igitur est, quod nonnullis medicame-
nibus, demones maleficis ac strigibus somno cōsopitis,
apparere faciunt, quidquid uigilantes desiderāt, nihilque
uerba ad illos per aerē ferēdos facere possūt, sed tantū-
modò signa esse quibus demones ad id præstandū inuo-
cantur: cum ad significandū tantūm, & non ad aliquid
efficiendum uerba inuenta sint, ut sæpius diximus.

Cæli obseruatione, fascinare nemo potest.

Cap. XIII.

Cælū cor-
porum om-
nium prin-
cipium.

Cælū om-
nium cor-
porum præ-
stantissimū.

Cælum ac sidera corporum omnium natura con-
stantium commune esse principium, nemo est
qui ambigat: & quoniam corpori, quod à naturæ
principijs originem trahit, duo inesse videmus; mo-
tum scilicet, & qualitatem quandam sensu percepti-
bilem, quam lucem appellamus: hinc fit, ut cælo om-
nium corporum primo, ac præstantissimo, omnium
motuum perfectissimus, omniumque qualitatum no-
bilissima lux adscribatur. Siquidem id quod pri-
mum in unoquoque genere reperitur, reliquorum
que

que sub eodem genere collocantur, causam esse Aristoteles asserit. Quo fit ut quod primo motu mouetur, cetera moueat, atque eo quiescente, cuncta quiescant: ueluti in homine, qui paruus mundus dicitur, accidere uidemus, in quo si cordis motus desistat, ceteras hominis partes quiescere & interire oportet. Quare ratione Philosophus adductus, primi celi motum in lib. de Physico auditu, uitam omnibus esse affirmare ausus est. Plato etiam in Timæo uitam nobis corpoream à stellis infundi asseruit: lux enim celestis uitali quadam ui prædita est, non quod aut ipsa uiuat, aut uitam conferat, sed corpora uitæ capacia ad uitam disponat. Namque lucem calor concomitatur, qui mira quadam efficacitate omnia penetrat, omnia fouet ac moderatur. Quod autem in hæc inferiora, luce & motu celi agat, Auerroes in 2. de Ortus, hisce uerbis declarat. Propter diuersitatē causæ agentis in ultimo, fit diuersitas rerum hic: & diuersitas operationis Solis, propter congregationē & segregationem planetarum cum eo. Et Arist. in 2. Celi, causam reddente, quare corpus celeste pluribus motibus moueatur, inquit Auerroes: Vult hic loqui de causa finali, quæ cælum habet plures motus, & vult dare causam ex eis quæ hic apparent. Apparet enim quod proportio eorum quæ sunt hic ad corpora celestia, est sicut proportio facti ad faciens. Id uerò quod factum est, respectu actionum facientis finis rationem habet, ut sunt ea quæ in hoc inferiori mundo fiunt. Idem Aristoteles in 12. Diuinorum corroborat. Vbi Auerroes com. 44. ita inquit, Dispositio in iuuamento corporum celestium adinuicem in creādo etiam quæ sunt hic, & conservando ea, est sicut dispositio bonorum Regentium,

Primi celi
motus om
nibus uita
est.

Cælum lu
ce & mo
tu in hæc
inferiora
agit.

qui

qui iuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem, idem Arist. in lib. de Propriet. elem. & de Mundo, reperit. Demum lib. 1. Meteo. sic ait, Oportet hunc mundum inferiore superioribus nationibus esse contiguum, ut omnis uirtus eius inde gubernetur. Quae de re loquitur Aug. in 3. de Trin. ita sentit, Deus regit inferiora cor-

Deus regit
inferiora
corpora p
superiora.

pora per superiora Ex praetactis igitur clarum ac manifestum esse constat, caelum ac sidera in hac inferiora corpora motu ac lumine comomato calore agere, quae quidem actio, regimen & gubernatio appellatur, Dei uoluntate sic imperante atque ordinante, ut scilicet suae diuinae uirtutis

Caelum di-
uinæ uirtu-
tis uniuersa-
le instru-
mentum.

caelum esset uniuersale instrumentum. Ex quibus falsum esse conuincitur, quod in 6. cap. lib. 1. ad superstitionis mentem dicebamus, hominis affectus unicuique planetæ adscribendo, ut libidinem Veneri, tristitiam Saturno, &

Zodiaci si-
gnaparticu-
laribus cor-
poris mem-
bris domi-
nantur.

sic de reliquis. Nec Zodiaci signa particularibus humanorum corporum partibus dominari queunt, ut Aries capiti, Taurus collo, & ita de singulis, ac successiue per caelum ac planetas fascinum iaculari non posse asserendum est. Quoniam multis in locis Arist. fatetur, tum mentes

Caeli confi-
gurationes
ad aliqua,
non tamen
ad turpitudi-
nes propen-
sas homines red-
dunt.

mouentes, tum caelestia corpora mota, ac influxus ab eis descendentes eorum effectum qui hic fiunt, non particulares, sed communes causas esse; illamque uirtutem, quam Aries & Sol capiti insillare dicitur, non potest non singulis corporis membris, & omnibus denique rebus communicare: id enim communis causae munus est; ut aqua ratione ad omnia se diffundat. Et licet caelestium corporum motus & configurationes hominem ad aliqua propensionem & inclinationem reddere possint, non tamen ad turpitudinem, ac prauas & diabolicas actiones, sed ad uirtutes, sanctissimos mores, ac sanctissima tantum desideria

deria

deria nos propensos, inclinatosq; celestes uirtutes, & celestium luminum in nos descendentes influxus faciunt, tantum abest, ut ab eisdem ad malum, & ad uitium aliquod, ad noxias, uanasq; & perniciosas cupiditates, homines sollicitentur & adigantur, ac tandem per eosdem fascino procuretur. Quid enim mali ab illis præclarissimis naturæ, & Dei Opt. Max. corporibus? quid in quâ, damni ab ipso uniuersa naturæ auctore, per hæc angustissima corpora? siue per suos, tanto tamq; admirabili ordine, digestissimos, regulatissimosq; motus, siue per sua fulgentissima, saluberrimaq; ac uitæ mortaliū omnium accommodatissima lumina? quid, in quâ, damni, quid exitij, quid cõtumeliæ nobis per Solē & Lunā, per errantia, aut fixa, fulgentissimaq; sidera contingere unquā potest? Firmamentū, dicebat Arist. in 8. de Phys. aud. est cor uniuersi orbis. In 12. diuinor. Omnium q̄ hæcernuntur firmamentum est maximè diuinum. In li. 1. de Cælo, Cælum est locus & habitatio deorum. Si igitur firmamentum est orbis uniuersi præstantissima pars, si cor est, si quid diuinū, si deorū habitatio; nonne quemadmodum cor in animali fons illius uirtutis est, quæ animalis integritas, ordo, & mixturæ nexus seruetur, morborumq; inuadentiū iniuria propulsatur, ita existimandū erit, firmamentū hoc & celestia corpora, ac stellas, quæ in ipsis celestibus corporibus sunt, eorū quæ intra ipsius cæli amplitudinē continentur, integritatem conseruare: propulsare autē ea, quæ orbis totius integratati, & eius partiū, hoc est rerū in ipso cõtentarū inco-lumitati aduersantur? Quod si secus fieret, nec quid diuinū, nec deorū habitationē, nec cor celestibus corporib. Philosophi adscripsisset. At si celestia corpora hæc inferiora,

Cælum cor
uniuersi or-
bis, ex Ari-
stot.

Cælū Dei
habitatio.

Origenes ar-
guit, stellas
maleficas
appellâtes.

Plotinus
morū pra-
uitatem à
calo nobis
dari negat.

D. Bas. cū
alijs Theo-
logis astro-
logos ar-
guit.

feriora, ut Arist. loquentē citauimus, gubernāt; atque
gubernare idem est, ac dirigere, statuere & ordinare;
qui fieri potest, ut inspicere, uitiare, euertere, ac fascina-
re queāt? Hinc Origenes 4. tract. super Matth. eos acri-
ter damnat, qui stellas maleficas affirmant: quia nulla
stella est à Deo facta quæ malefaciat. Iablichus lib. de
mysterijs, uires oēs ab illis bonas descendere ait. Plotin.
lib. de Fato, ita inquit, Iam uerò prauitas morum, quo-
modo à cælestibus, qui dij sunt, hominibus dari potest?
Pierius lib. 3. Hieroglyph. ubi de tauro sermonē habet,
Platonem commendat, q̄ à cælesti corpore, nihil nobis
posse demitti mali crediderit. Et à Io. Pico Mirandu-
lano longo processu, lib. 4. aduersus Astrologos osten-
sum, probatumq; fuit, à cælestibus corporibus non bel-
la, non uitia, nō morbos, non mortem, non deniq; quid-
quam mali contingere posse. Quæ igitur insania est, ut
nonnulli per ea fascinū iaculari posse garriant? Præter-
mitto quæ D. Cyprian. Io. Chrysost. D. Aug. Hieron. Gre-
gorius, Ambrosius, Lactantius, Seuerianus, Cassiodo-
rus, D. Thomas de cælestibus corporibus affirmant. Cū
D. Basil. Magnus in Hexameron lib. scribat, ridiculum
esse Astrologis contradicere, cū omnia eorum dicta
sint ignorantie & impietatis plena. D. quoque Bona-
uentura in Cætiloquij prima parte, ea quæ per astra pro-
curantur, demonū illusionem & deceptionē appellat,
quam obseruationē à Deo maledictā, & ab Ecclesia in-
terdictā affirmat: velut illam inter alias existimo, qua
lunam ingentibus sonitibus inuari arbitrabatur, quomi-
nus ab ea incantantium uoces exaudiri possent, unde
uaria instrumentorum genera pulsabant, quò lunę labo-
ranti opem ferrent, sicut Propertius meminit,

Cantus

Cantus & è curru lunam deducere tentant,

Et facerent, si non æra repulsa sonent.

Iure ergo, obhuiusmodi errores, ac deceptiones uitandas in Toletana Synodo, ac demum in regulis ex Tridentini Concilij decretis promulgatis, astrologicae observationes prohibita ac damnata sunt. Quod uero superstitiosi quidam tenent, cælum sentiendi ui predictum esse, atque incantantium uota & preces audire, falsum esse affirmamus: lucidissimus namque Themistius in hoc sensu sic ait: Constat animantem naturam, utraque sui parte extrema, sine sensu exigere. per extremam autem partem cæli naturam, & plantas intellexit. Sed alia ratione cælo, alia plantis sensum naturam non tribuit: Plantis, quia uiles & crassæ sunt, ideo digne non fuerunt, nec eum capere potuerunt, nec etiam eis necessarius erat. Cælo, quia eminentioris censetur ordinis, quam ut ad sensum usum descendere debeat, & neutrum passione foras accersita ad inquirendum indigebat. Plantæ, quia obuiam, & proximum alimentum sortirentur. Cælum, quia pasci & cibari non necesse haberet. In huiusmodi autem ardeliones secus asserentes, Damascenus lib. 2. ita clamat, Nullus animatos cælos uel luminaria existimet: inanimati enim sunt, & insensibiles, & D. Aug. de Ciuit. Dei ait, Non est credendum, quod plato dicit, globos istos luminum, siue orbiculos, luce corporea super terram, seu die, seu nocte fulgentes, suis quidem proprijs animabus uiuere. Ad ambas uero rationes cælo sensum inesse probantes uno uerbo respondetur: quia licet cæli motus secundum partes sit nouus, non tamen secundum totum: sic enim æternus est: nec particularem, aut uniuersalem motum efficere inten-

Toletana
Synodus a-
strologicas
obseruatio-
nes dānat.

Cælum sen-
su caret.

Plantis cur-
sensus non
attributi.

Cælum nec
vniuersale
nec parti-
culare mo-
tū intēdit.

Metallica
laminæ dā-
nantur.

Actio &
passio inter
quæ est.

Corpora
naturalia
quo pacto
in artificia
lia agant.

intendit, sed motum absolutè. Nec illis hæc fuga suffra-
gari potest, si dicant, quòd cælo tantum cognoscendi
gratia sensus attributi sunt, & non propter salutem, vt
caducis animalibus, quia tunc dictorū sensuum organa
cælo natura dedisset, vt bene Arist. cōtra antiquos idē
tenētes probat. Illud verò de metallicis laminis cū cha-
racteribus insculptis, dicimus impiū, & execratione di-
gnum esse censendum, quia lamina illæ nullam penitus
præcipuam virtutē à cælo habere possunt. Si quidē cæ-
lū, vt probauimus, cōmunis causa est, communem quæ
vim omnibus largitur, & nō particularem, ac proinde
particulares vires, quibus res inter se differū, nō à cæ-
lo, rebus inseruntur, sed omnibus pro sua cuiusq; natura
insunt. Cū enim vnā, & eandem omnibus qualitatem
cælū imprimat, & hac res singulas cōfirmet, & tāquā
ex somno excitet, ut pro naturæ suæ quæque viribus a-
ctiones exerceat: quas quidē singularū rerum naturas
cælum non det, sed tantum communi quadam qualitate
gubernet; unusquisque index esse potest, cælū imagini-
bus nihil proprium dare posse, sed illud duntaxat in ma-
teriam imprimere, quod in res omnes quouis tempore
imprimit. Quis namque Philosophiæ principijs velle-
rūter imbutus est, qui actionē & passionē in illis tantum
reperiri nesciat, quæ ad idem genus pertinet? At natu-
ralia, & artificialia, non proximis modo, sed totis gene-
ribus distinguuntur. Si quidē naturalia motus, et quietis
in se principiū habēt; quo quidē interno principio, quæ
ab arte sunt, carēt. hæc de causa naturalia corpora in ar-
tificialia (quatenus artificialia sunt) agere nequeunt. non
enim cælum in uestem aliquā agere quidquam potest,
quatenus hanc vel illam formam ab artifice accepit: sed
ideo

ideo à cœlestibus uiribus uestem corrodi, tineis consumi experimur, quia ex lana, aut lino, uel pellibus, uel alia materia confecta est, & nō quia hac, uel illa forma conflata sit. Cū itaque lamina, & imagines, nihil prorsus à cœlo uirium accipere possint, quā si earum materia eo modo nunquam formata fuisset, clarum est, diabolicum esse illud, quod de huiusmodi fascino obstre-
punt. Quod inde clarius fiet; nam si in succino Arietis, aut Scorpionis, aut cuiuscunque signi uel planetæ figuram insculpas, non magis succinum erit, quā prius, nec uehementius paleam trahet, quā antea, quia quæ naturam eandem habent, quā prius habebant, eodem modo à cœlo mouentur. Præterea ab arte imaginibus tribui nihil aliud potest, quā ordo, compositio ac figura: quæ agendi principia esse non possunt, ut bene in Philosophia exercitati norunt. Rursus ars naturæ imitatrix appellatur, quia in externis tantum partibus naturæ similia facit, interna autē nō contingit. Quod si partes in profundo sitas attingeret, non ars imitatrix, sed inuētrix natura diceretur. Superficies uerò actiōis omnis est expers. Ideo cū in imaginibus, et figuris, & characteribus tantum superficies mutetur, per eos agi nihil prorsus potest. Verū fac, plumbū, aut alias æris species, per fusionem liquefieri, & laminam cū his, aut illis imaginibus formari, quid tum? Annon liquidō constat, ea quæ ab arte sunt, naturæ motibus nullo pacto esse subiecta, & ita à Cœli actiōe nihil recipere? sed fac, laminis cœlestem fluxum instillari, quod nullo pacto admittitur; num eiusmodi influxus perniciosus, exitialis, & fascino diu præditus erit? minime. nam tum ad Platonis, tum ad Aristotelis, & omnium philo-

Ars naturæ
imitatrix.

Superficies
actiōis
expers.

philosophorum mentem probauimus, cælum diuinum esse, diuinarum mentium sedem ac locum appellari, & ueluti cor uirtutes in animalis partes diffundit, ita salu-
tares influxus, ac uires in hæc inferiora cælum immit-
tit. Quando uerò per eiusmodi laminas & imagines
tot scelera committi, & tot mira fieri contingit, non la-

Lamina uero
actio Dæ-
mon. ascri-
bitur.

minis, & imaginibus, sed dæmonibus, q̄ talia perpetra-
runt, adscribenda sunt. Nec laminae & imagines quid-
quam efficere potuerunt, quàm signa maleficorum, ac
dæmonum pacta, & fœdera ostendentia præstare. Mi-
nimeque uerum est, hominum uota uolatilia reddi pos-
se, ut supra monuimus: neque ex hominum uoluntate co-
matorum siderum generatio pendet, ut aduersarij de-

Siderum co-
matorum vis
& ortus.

fendunt. Si quidem eiusmodi comatorum siderum or-
tus nihil aliud est, quàm calida & sicca impressio in ter-
tia aeris regione genita prope sphaeram ignis, ex calido
& sicco uapore solis uirtute eleuata, globus uerò illius
uaporis sic unitus, stellæ corpus uidetur. partes autem
illius uaporis discontinuatæ circa globum illum, & in
longum protensa in suis extremitatibus illi globo con-
iunctæ, quasi eius comæ sunt. At si solis uirtute coma-
tum sidus procreatur, fatuum est dicere, ab hominum
uoluntate eiusmodi pendere. Et si Regum obitum si-
gnificare aliquando reperitur, non illius sideris natura,
sed diuino iussu fieri potest. Si autem natura fiat, casu
& ex accidenti, ita Regum sicut rusticorum interitum

Deus ven-
turas cala-
mitates si-
gnis præ-
monstrat.

portendet. Deus namque immortalis, cum aliquid diri,
uel aduersi, ob mortalium scelera punienda, in mun-
dum est immisurus, id portētis, & prodigijs futurum
ostendere, uenturasque calamitates signis, minisq̄; cœ-
lestibus præmonstrare consuevit, ut qui legendis histo-

rijs, uel mediocriter exercitatus sit, iudicare potest. Hinc David, Dediſti metuentibus te ſignificationē, ut fugiāt à facie arcus. & D. Cyprianus, Hortamur planē quantum poſſumus, ut quoniam prouidentia Domini monentis inſtruimur, appropinquare iam certaminis & agonis noſtri diem, ieiunijs, uigilijs, orationibus, inſiſtere cum omni plebe non deſinamus, incumbamus gemitibus aſſiduis, & deprecationibus crebris. hæc ſunt enim nobis arma cœleſtia, quæ flare, & perſcuerare fortiter faciunt. In Regnis Hiſpaniæ, in Oppido Vililla nuncupato Cęſarauguſtaniæ diœceſis campana quædam eſt, quàm miraculorum appellant; hæc per aliquot meſes antequam aliquid aduerſi in Chriſtiana Republica contingat, ex ſe ipſa, nemine impellente, pulſatur. Cuius rei teſtimonium per publicos tabelliones, teſtibus plurimis adhibitis hiſce oculis egomet legi, præter fidem, quàm de eadem re illius Regni Proreges ſuis litteris faciebant. Quid dicam de cœnobio ſancti Mauritiij, quod in conſinibus Burgundiæ prope fluuiũ Rhodannũ ſitum eſt? in eo enim uiuariũ eſt, in quo iuxta numerum monachorum piſces ponuntur. ex quibus monachis cùm aliquis ægrotauerit, piſciculus quoque ſemiuuius ſupernatare in uiuario cernitur: quod ſi monachus è uita migraturus ſit, paucis antè diebus piſcis moritur. & hoc tum à Cardinale meo, tum ab alijs teſtibus fide dignis accepi. Vnde non immeritò Diuus Cyprianus ait, Nos quod fidei et charitati, & ſollicitudini congruebat, quæ erant in conſcientia noſtra protulimus, diem certaminis appropinquaſſe, hoſtem uolentum contra nos exurgere, pugnam non talis qualis fuit, ſed grauiorem multò, & acriorem uenire, hoc no-

Cypriani
uerba de
calamita-
tibus præ-
uiſis aue-
tendis.

D. Mauri-
tij cœno-
lium.

bis diuinitus frequenter ostenditur, de hoc nos prouidentia & misericordia Domini sapius admonere dignatur, hac ille. Et quoniam ex Regum interitu regnorum perturbationes oriri solent, & ex eo plurimum utilitates uel detrimenta accidere possunt, atque Deus præcipuam Regum curam gerit: hinc fit ut de illis Angeli magis quàm de reliquis solliciti sint, eorumque ministerio, comata sidera Dei iussu aliquando gigni p̄e credere possumus; quò de uenturis calamitatibus, ac perturbationibus præmoneantur. Nonnulli uerò aiunt, quòd uehemens & inordinata siccitas & caliditas comati sideris ortum comitari consuevit; & quia ut plurimum Reges, Principes, diuites ac magnates calidis & siccis cibis aluntur, nihil nisi cū pipere, zingibere, croco, cinnamomo, & alijs aromatu speciebus uescendo, hinc usu venire solet, ut plurimi ex illis eo tempore intereant, Arist. autem in lib. meteor.

Comata sidera quo pacto mortis signa sint,

uentos ualidissimos, ac terræ motus futuros ex comati sideris ortu præmonstrari asserit. Cuius rei ratio reddi potest, nam cū eiusmodi comatum sidus generatur, accidit ut aliqua illius exhalationis pars, in interiori terræ parte commota obductis poris terræ ob internū frigus concludatur, & intercipiatur, & ex ea inclusa materia, & ex ui sua in multitudinem redacta, per antiperistasin terræ motus fiat. Eadem ratione maris inundationem prænuntiat; at si interdum fructuum egestatem, legum mutationes, Regnorum translationes, lites, rixas, iurgia, & contentiones comata sidera prænuntiare solent, uel fieri potest, quia ob siccarum & calidarum exhalationum elcuationem, homines furiosi, & non sane mentis à cholero humore prædo-

minantur, uel quia demones, Deo sic permittente, ad maleficorum preces, ac uota, ob hominum peccata punienda, eiusmodi agere ac procurare consueuerunt. Arist. autem praesagitionem per Cometas praetermisit, quia admodum incerta est, nec illi fortasse persuasa. Cuius sententia libentissimè adhæreo, cum nil sine causa, & efficaci ratione, neque dixerit, neque tacuerit. Illud quod de fulminum ortu blatterant, execratione potius, quàm consutatione dignum uidetur: si quidem ut ex Arist. didicimus, natura, & non arte fulmina fiunt, ex exhalatione scilicet sicca, seu in humida, seu in his quæ ex humida constant, intercepta, & inclusa, ac uel quadam ab eis erumpente: spiritusque ex quo fulmen conflatur, magna uel nubibus exilire nititur: cumque nubis densitate prohibeatur, vis eius perpetuò augetur, itaque tandem maximo impetu, ex illa exprimitur, quemadmodum globi qui è tormentis aeneis maxima celeritate excutiuntur, in qua uiolenta expressione fulmen accenditur, aut certè plurimum incalescit, & seruidus redditur: quanquam & antequam extrudatur, hinc atque illinc ad latera nubis commeans, nec exire ualens, mobilitate sua, & attritu incalescere potest, & ardorem quandam concipere, qui postea extrusione augeatur. Quin & dum longo spatio per aerem spiritus ille celerrimè defertur, & illa motione agitur, atque ad aerem caliginosum, & densum alliditur, magis magisque accenditur, & calet; non secus ac sagittarum plumbum aeris attritu, & motus uelocitate incalescit, ut sepè liquefieri contingat. Quocirca duo fulminum genera Arist. commemorat, spiritus tenuitate, & crassitie in-

Fulminum
ortus.

Fulminum
duo gene-
ra, secundū
Arist.

Seneca

Fulminum
tria genera
ex Sen.

Fulmina
ab Ioue
mitti con-
futatur.

ter se differentia. Vnum spiritus admodum tenuis, al-
terum crassioris: ob quam tenuitatis & crassitiei dif-
ferentiam efficitur, ut quod tenui spiritu constat, præ
nimia illa tenuitate non incendat, & eò magis si ma-
teria in quam incidit non reluctatur, sed cedit: & hinc
fit ut æs interdum liquefiat, crumena uerò illæsa rema-
neat; dolij ligna dissoluantur, uinum exiccatum ob ex-
halationis illius siccæ admistionem, densum & veluti
concretum reddatur. Vnde dolium reluctando exu-
stum relinquitur, vinum autem cedendo seruatur. Et si
Seneca tria fulminum genera distinxit: quod terebrat
vnum, aliud quod discutit, ultimum quodurit. Quod
terebrat ait subtile esse, & flammeum, cui ob puram
flammæ tenuitatem, per angustissima sit fuga. Quod
dissipat, conglobatum esse, & spiritus procellosi com-
mistam uim habere, & per foramen, per quod ingres-
sus est, redire, & euadere, ictuque rumpere, & non
perforare. Quodurit, multum terrei habere, & igneum
magis, quam flammeum, & ideo magnas ignium no-
tas relinquere, quæ percussis adherent. Ad illud uerò
de Ioue, dicimus, quod Lucretius ridet ueteres, quasi
Iouem fulmina uerè mittere crediderint. Quid, ut Se-
neca testis est, tam imperitum est, quam credere ful-
mina ab Ioue è nubibus mitti? Sed non tam hebetes
illos fuisse existimo, ut ea quæ de his ab eis tradita
sunt, crediderint. Quin potius, ob imperitorum ho-
minum animos coercendos sapientissimos uiros hac
de re locutos censeo, ut aliquid supra nos esse osten-
derent, quod timeremus. In tanta namque scele-
rum audacia non parum fuit utile, aliquid esse do-
cere, ad quod euitandum nemo sibi idoneus uideretur.

M. Herennium sereno die fulmine ictu refellitur.

Fulguris & fulminis differentia.

Fulminis omnia feruntur.

Iactus fulmine percussus.

Id uero quod de M. Herennio Decurione fertur, & in Catilinianis prodigijs legitur, fabulosum esse credo, nō enim fieri potuit, ut sereno die fulmine ictus fuerit: in maxima namque tempestate, & tetra nimborum caligine mitti fulmina, & experimur, & ex Aristot. didicimus. hinc Lucretius:

*Fulmina gignier à craslis, alteq; putandum est
- Nubibus extrusis: nam celo nulla sereno,
- Nec leuiter densis mittuntur nubibus unquā.
Si enim sereno die fulmina mitti contingeret, non bene eorum constitutio tradita esset, quando dictum est, fulmen multum & tenuem spiritum esse à nube expressū. Unde à fulgure differre aiunt, spiritus expressi multitudine, quoniam fulgur non è multo spiritu, & illo quidē sparso, & per interualla exeunte excitatur. In fulmine autem multus est, & simul extrusus, quod à ceteris spiritibus à nubibus extrusis tenuitate, & subtilitate differt, quia si materiam inueit, quæ illi transitum præbeat, illam non ferit; si resistantem aut reluctantem, percutit aut adurit, quod quidem de alijs non legitur, nec creditur. Hinc etiam experientia comprobatum est, Autumno & Vere fulmina maxime mitti, quia exhalatio è qua oriuntur, hyeme, frigore rigente extinguitur, nec sursum ascendit. Aestate uero præ nimio calore dissipatur, nubesque tam densæ non fiunt. Et ego cum Peripateticis quedam quæ a fulmine non feriantur, non admitterem, ut de Aquila, uitulo marino, & Lauro ferunt: non enim uoluntario sed uiolento motu mouetur, & absque cognitione. Et ego Laurum à fide dignis de celo tactam audiui. Caterum, si quæ uenenoosa fulmine icta, uenenum amittunt,*

& quæ non sint, venenosa fiant, inde contingere potest, quod fulmen, spiritus & sicca exhalatio est, ex cuius admistione quæ sulphurea & amara est, quæ veneno carebant, venenosa fiunt, reliqua autem venenosa, venenum amittunt, eiusmodi exhalatione illorū venenū extinguente & expellente, Ratio autem, cur arborum rami fulminē tacti sese sursum tollunt, & homo quoque faciem erigat, hæc esse potest: quia fulminis exhalatione rami sicciores fiant, quocirca in alteram partem inclinari, postea vi ac suæ naturæ relictī sese erigunt, ut contra fulmē stare existimentur. At homo faciē erigit, nā veluti attonitus à fulmine redactus ita supinus iacet, quasi aduersus fulmen pugnare uideatur, illiq; resistere velle iudicetur. Lapis verò, qui interdum ex fulmine cadit, siue metalli quodvis genus sit, ex eadē materia intra nubē, & qua in terræ visceribus generatur, nēpe ex humidā & sicca exhalationis admistione, quæ quidem exhalatio, quemadmodū fuerit, maioremque huius aut illius partem in se habuerit, ita lapidem aut metallum efficit. Nec à ratione & natura alienum est, posse illas exhalationes, in nube, ut in terra misceri, atque concrelescere, atque insolubili quodam nexu adeo duras fieri, ut in lapidem, aut metallum crescant. De ingēti tamen metalli magnitudine in tam paruo temporis spatio, an ea in nubibus genita sit, ut Auicenna memorat, affirmare non audeam; Corpora, inquit, & area, & similia sagittis hamatis in Persia, cūm coruscat, decidunt; quæ in fornacibus non liquefunt, sed eorum aqua in fumum resolvitur, terra autem fit cinis. Decidit quoque ferri massa quinquaginta librarum, quæ præ duritie frangi non potuit. Cuius pars ad regem Torati est missa,

Homo fulmine ictus
supinus iacet.

Lapidis ex fulmine cadentis materia quæ.

Monstruosa ferri massa quæ ex fulmine, secū dum Auicennam cecidit, negatur.

missis, verò ut enses inde cuderentur; iussit; sed illa,
nec frangi, nec cudi potuit. Arabes aut dicunt enses Ala
manicos, qui optimi sunt, ex eiusmodi ferro fieri. Hæc
ille. Quæ ego creditu difficilia, & mercatorum commen
ta esse existimo, ut suos enses carius vèdant. Nec mi
nus à ratione alienū cèseo hoc, quàm quod alibi Auicen
na affirmat, se scilicet vitulum è fulmine cadentem ui
disse. Nam quamvis animalia minus perfectæ, ut ranæ
in aere, ex materia præparata procreari possint, perfe
ctum tamen non nisi ex semine in femellæ utero gigni
põr; quo fit ut Auicenna, aut vitulū illū cadentē somnia
uerit, aut alijs narratibus nimis leuiter crediderit. Aut
si ipse aut alius fide dignus uiderit; turbine aliquo vitu
lus alio in loco sublatus fuit, deinde in terrā ubi Aui
cenna aut alius erat, demissus, ut è nubibus cadere uide
retur: nā lapides & animalia in sublime subduci per tur
binē possunt. Cuius turbinis ortus nō ab hominum uolūta
te, sed natura fiunt, ut Arist. docet. Ventus namq; in
circuli speciem excitatur, cū spiritus qui è nube ex
ternitur, alterā in nubē incurrit, atq; ab ea ob illius den
sitate percussus, ac ne rectā feratur, prohibetur;
perinde atq; in terrā euenire solet in locis angustis, in
quæ ex amplo & patulo loco uentus coactus est; in qui
bus locis turbo & uertigo fieri contingit: idq; hac de
causa, nā ipsius spiritus fluentis prima pars repellitur;
quia corpora in quæ incurrit, nō cedunt, sed reniuntur;
aut ob locorum angustiam, aut quod alius flatu contrā
spiret. Illa igitur flatus prima pars repulsa, & ab eo qd
obstat, ne progrediatur impedita, cū etiam retrocede
re ob flatum qui sequitur, & à tergo impellit, non ua
leat; in obliquum necessariò fertur, qua nimirum

Ensis Ala
manici ma
teria quæ.

Animalia
perfecta in
aere mini
mè generā
tur.

Turbinis
ortus.

parte non prohibetur, ita uerò ut quod deinceps sequitur, in obliquum unà cum eo semper deferatur, donec eiusmodi pars prima reflexa, cum eo quod à tergo impellit, cōiungatur, & orbis unus efficiatur: cumq; unus motus sit, alia quàm orbis figura fieri nequit, & ueluti narrato modo in terra, ob dictum flatum ne rectà feratur impeditum, uentorum uertigines efficiuntur: ita in nubibus fit, si is qui excernitur spiritus in nubē incurrat, quæ rectum illius exitum impediat, ut diximus. Qui profectò turbines è nubibus ex aere in mare incidentes, ea quæ in primo libro dicta sunt, & multò plura efficere possunt. Minimeq; pluuiæ ex lacte, sanguine, carne, ferro, & alijs huiusmodi hominum uoluntati adscribenda sunt, cū naturæ ordine ex uaporibus caloris uirtute ex multis terræ differentijs in aerē delatis eis similes fiāt. Terræ. n. alię macrę sunt, alię pingues, alię mediocres, alię rarę, alię densę: sunt item molles, durę, leues, asperę ac teruleę, cineres, fuscę: præterea dulces, pingues, acres, suauēs, astringentes. Vnde fit, ut pro uaporum exhalationumq; diuersitate naturam, colorem, saporem & odorem pluuiæ induant. Quibus terræ differentijs id accidere arbitror, quod Eustathius Homeri interpret ait, in Armenia scilicet rubentes nives cōspici, illa etenim loca minio scatēt, cuius colore exhalationes, ex quibus nives fiunt, tinguntur. Et licet Aristoteles nullibi lapides in nubibus gigni dicat, & qui in flumē Aegos decidit, ni uentorū sublatum asserat, tamen non ex hoc infertur, quòd in nubibus non gignantur, ut suprà tetigimus: cū illuc halitus siccus humido admistus, quæ lapidum materia est, euehatur. Verum si interdū fulmina, grādines, pluuias, uentos, turbines,

Iuuēt
latis & san-
guinis an-
fiant.

Terrarum
differentia
uarię.

Nives ru-
bentes in
Armenia
quare.

Et alias aeris perturbationes, pro hominum voluntate fieri conspiciamus, huiusmodi non hominibus, sed demonibus adscribenda censeo; quorum innata virtus ad huiusmodi efficienda sola sufficit, cum materia ex qua fiunt, demonibus obtemperet. Quae omnia inde manifestiora esse possunt; nam ut Olaus Magnus refert, Haquinus Nouergiae Princeps contra Danos pugnaturus, orti imbris maleficio ita hostium vertices inusitatis gradinis ictibus conuerberauit; ut eorum oculi veluti quibusdam nimborum spiculis laessere, prospiciendiq; penitus fatultate priuati; graniores ab elementis pugnam, quam ab hostibus sustinerent. Biarmenses quoque, eodem Olao referente, polo Arctico viciniore, in Septentrione contra potentissimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggressi caelum, sollicitas nubes ad summam usque nimborum violentiam impulerunt. De uentis autem idem asserit, quod Henricus Suetiae Rex, in magica arte nulli suo tempore secundus, tam familiaris malis demonibus erat, ut quocunque suum pileum uerteret, confestim inde opatus uentus spiraret, quo euentu inditum illi nomen fuit, ut uentosus pileus diceretur. Finni praeterea, ut idem testatur, negotiatoribus in eorum littoribus contraria uentorum tempestate impeditis, uentum uenalem exhibere solebant; mercedeque oblata, tres nodos magicos non cassioticos loro consiri. Etos eisdem reddebant; eo seruato moderamine, ut ubi primum dissoluissent, uentos haberent placidos; ubi secundum, uehementiores; at ubi tertium laxauissent, ita seuas tempestates pateretur, ut nec oculo extra protra in euitadis scopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus poti-

Aeris perturbationes demonibus quandoque adscribuntur.

Olai historia de quodam qui gradinis ictibus contra hostes pugnauit.

Henricus rex Suetiae quo pacto uenti obediunt.

Henrico regi Suetiae quo pacto uenti obediunt.

Finni uenalem uentum exhibent.

Xerxis praefecti quod pacto secundo uentos habuerint.

Sacerdotes fulguratores.

Veri cognitio, cibis animo suauissimus.

potirentur. Quod asseritur vendi ventos, Herodotus lib. 7. de Praefectis Xerxis testatur, quod in triduana tempestate quadringentas naues amifere: donec quarto die Magi incisiones faciendo, & ueneficijs incantando uentum; Thetyi & Nereidibus sacrificando tempestatem compescuerunt. Et quoniam demones humani generis capitales hostes, & honoris cupidi hominum mentes obcaecatas tenebant, atque illius temporis mortales ueri Dei cognitionem ignorabant, hinc est, ut cum demones suo arbitratu ad hominum preces talia efficerent, pro dijs haberentur; sibiq; sacerdotes inter cetera pro fulminibus procurandis expiandisq; constitui uoluerint, ut in decemuiralibus legibus habetur. Qui quidem sacerdotes à Marco Catone, ut diximus, fulguratores appellantur. At nobis qui longè herclè feliciore aetate geniti sumus, propterea qd verum Deum quotidie intuemur, contemplamur, atque veneramur, nullisq; amplius demonum praestigijs & imposturis illudimur, ecquid turpius magisue pudendum est, quam nugas terere? & fonte veritatis amisso, fabularum ac deceptionum riuulos sectari? cum praesertim ita natura comparatum sit, ut nullus animo suauior cibis sit, quam veri cognitio. Qua veritate motus ad vanam calì observationem refellendam, & ad ceteras nugas confutandas, quorum causa fascinum iaculari creditur, consultò ueni.

Propria fascini diffinitio traditur. Cap. XV.

Examinatis & discussis partibus, quibus fascinum, Ex Philosophorum sententia diffinitum fuit, reliquum est, ut ad Theologorum aures, uera eiusdem diffinitio

finitio assignetur. Quam hanc esse statuo : Fascinum est
 pernicioſa qualitas , dæmonum arte illata , ob tacitum
 vel expreſſum hominum pactum cum eiſdem dæmoni-
 bus firmatum . In qua quidem diffinitione , res diffinita
 eſt Fascinum , reliquæ verò partes diffinientes ſunt ; ex
 quibus pernicioſa qualitas generis vicem gerit , reli-
 quæ autem , differentiæ locum tenent . Et meritò taci-
 tum vel expreſſum cum dæmonibus pactum ponitur :
 maxima namque differentia eſt inter eos qui tacite , &
 eos qui expreſſè dæmones inuocant , vt i. cap. ſequentis
 lib. fuſius dicemus , & cap. i i. præſentis lib. tetigimus :
 vterque tamen modus cõſpectare videtur , vt dæmoni-
 bus honor & cultus quidã exhibeatur , dum rebus aut
 verbis ab illis inſtitutis tanquam ſacramentis , ad tur-
 pes affectus ſuperſtitioſi vtuntur . O infælicis deceptio-
 nis errorem , tale numen colere , quod hominibus quoti-
 die imponit , eorumq; ſempiterno interitu gaudet . Cu-
 ius vaniſſimæ credulitatis laqueis , vniuerſum ſerè ter-
 rarum orbem reſperſum videmus . Cæterum præſtat ,
 vt ad reliquã ventilanda deſcendamus , quod in ſequen-
 ti tractatu exequemur .

Fascini pro-
 pria diffini-
 tio.

Qui diabo-
 lū colunt ,
 miſerrimi
 ſunt.

D E

F A S C I N O

LIBER TERTIVS

LEONARDI VAIRI

BENEVENTANI

Ordinis S. BENEDICTI Canonici Regularis
ac sacre THEOLOGIAE Doctoris

Auctoritatum fascinum esse loquentium vera
expositio ac sensus. C A P. I.

EMINI mirum visurum arbitror,
si in præcedenti libro, non à primo
huius materiæ capite examinando,
verùm à secundo orsi sumus. Si qui-
dem maiorem lucem atq; intelligē-
tiam ex definitionis examine, dicē-

Diffinitio-
nis cogni-
tio omnes
difficulta-
tes eluci-
dat.

dis afferri posse existimauimus, q̃ si ab ipso SI EST,
initium sumptū fuisset. Quod quidem pertractandi præ-
ceptum ab Auerroe in lib. de Physico auditu mutuati
sumus; vbi non rei naturam tantum, sed omnes difficul-
tates de re incidentes ex diffinitionis cognitione, dilucē-
dari docet. Accedit etiā, quod in lectorū odium, ac ma-

Ars & na-
tura repēti
nos motus
abhorrent.

leuolentiam incidißem, si in ipso operis limine fascinū
in hominum, ac vulgi opinione receptum in dubium
vocare uoluissē: ars enim, sicut natura, repētinus mo-

tus

tus abhorret: ideo paulatim veritatis viam fascini causas rimando, & discutiendo examinari oportuit, quod falsitatis, ac deceptionis origo, & fundamentum cognosceretur, & cognitum radicibus auferretur. Confutandi præterea modus similis est resolutioni, quæ compositioni est admodum contraria: componentes enim à principijs, resoluentes à medijs, ac postremis exordimur. Cum itaque primo lib. tradita confutaturi essemus, dissimili ordine à compositione incipiendum fuit, ut Boetius non semel monet. Verum ut à nobis dicenda clarius intelligantur, notatu dignum existimo, duobus precipuis modis apud Veteres fascini nomen usurpari solitum; primo pro Priapi pene, ut Aug. lib. 6. de Ciuit. Dei Cap. 9. refert, quo quidem modo Ouid. usus est,

Soles sacrum reuinctum pampino caput,

Ruber sedere cum rubente fascino.

Super ipsum namque noua nupta more honestissimo, et religiosissimo matronarum sedere iuebatur. Horatius quoque rem eandem fascinum nominat in Epo. ita in-
 quiens: Minusve languet fascinū. Causam Porphyrius adducit, quod fascinādis rebus hæc membri deformitas adderetur. Alij potius ab auertendo fascino, dictum esse censent: quod in sacris Dionysij rite propitiato Priapo, & imposta illi corona à matrona honestissima, fascinum à frugibus auerteretur, ut Aug. lib. 7. de Ciuit. Dei, ex Varrone meminit; & ad fascinū amolendum super id sedere iuebatur: nam Pompeius Festus uersus Fescenninos, qui in nuptijs dicebantur, etiam inde uideri dictos posse scribit, quod fascinum arcere existimarentur. atq; illi etiam qui fascinum pellerere credebantur, Fesno e, uel Fescennini dicebantur. Et sicut in

Fascini nomen duobus modis sumptum apud veteres.

Fescennini uersus uide dicti.

agris, ita et in nuptiis Priapus seminum Deus, ne fecunditas fascinatione impediretur, colebatur. nisi potius sit, quod Lactantius lib. pri. ait, Mutinū esse Deū, in cuius sinu pudendo nubentes primum sederent, ut illam pudicitiam prior Deus delibasse videretur: qui fascini modus, cum nullā penitus rationē prae se ferat, omniq; turpitudinis genere refertus sit, confutatione non indiget. nam ut i. Ethic. ab Arist. dicitur, non quævis opi-

Quæ opi-
niones re-
fellenda,

niones refellendæ sunt, sed quæ probabilitatem aliquam habent & rationes aliquas, quibus nitantur. Secundò fascinum sumptum reperio sicut pri. lib. à nobis definitum est, quod satis superq; præcedenti tractatu examinantes confutauimus: & illius erroris, ac deceptionis origo, præter ea quæ diximus, inde ortum habere potuit, qd demones omnium artium ac fraudum quas hominibus tendere potuerunt, nihil intentatū reliquerunt, quò illorū mentē à ueritatis uia ac scopo abstraherent, atq; diuerterent: scientes quòd ubi deceptio uel leuiter

Dæmones
quo pacto
fascini cau-
sa sint.

semel humanū intellectū inuaserit, adeo cæcos homines reddit, ut ad omnium scelerum perpetrationē eos flectat, ac penè præcipitet. Illos namq; cōmunes omnium hostes non latet, quòd ueluti nemo est tā fatuus, ut sponte sese precipitē det, sic postquā semel ipsis adhaerit, et si maxima præditus sit sapientia, visua ab eius retibus ac la-

Fæderis
expressi cū
Dæmon.
usus.

queis fugere nullo pacto potest. Quocirca per nonnullas imposturas, ueluti per quedā oblectamenta humanum genus fallere cœperūt. Mortuisq; ijs quibuscum expressum fœdus inierūt, per usum ueneficiorum, collyriorū, vnguentorum, potionum, alligationū, suspensionum, annulorum, imaginum, characterū, laminarum, certorum numerorum, sonorum, sacrificiorum, solitudinum, imagi-

natio.

nationū, incantationū, adiurationum, consecrationum, ieiuniorum, somniorum, orationum, ceremoniarum, cælestium coniunctionum, & aliorum huiusmodi: posterius succedebant, ad quos demonum familiaritas & amicitia, uelut hereditario iure per innumeras superstitiones, & inter alias per matris & filij concubitum, iuxta Persarum superstitionem proueniebat, ut Catullus ait;

Fascinandi
virtutis hæ
redes.

Nascatur magus ex Gelli matrisq; nefando

Concubitu, & discat Persicum haruspiciū.

Magi nati-
uitas exCa-
tullo.

Nā magus ex matre & gnato nascatur oportet,

Si vera est Persarum impia religio:

Natus ut accepto veneretur carmine diuos,

mentum in flammia pingue liquefaciens.

Quorum posterorum alij expressum, nonnulli tacitū pactum superstitionis quibusdam signis adhibuit cum demonibus seruabant: sibi persuadentes eiusmodi signa causas illorum effectuum esse, quos perficere intendebāt. Dæmones autē, qui per notiones sibi inditas, maximam rerum omnium scientiā habent (virtutes namq; cælorum, stellarū, uolucrum, piscium, arborū, herbarū, metallorum, lapidum, elementorum optimè callent, & quid homini prodesse aut obesse possit, non ignorant: quid morbos, mortem, cruciatus, aut alia quæuis nocua afferre queat, bene norunt) secretò uenena adhibebant, aut in uestem, aut in potum, aut in cibum, aut in stomachū immittendo: eis etenim corpora omnia obediūt, ut sepius diximus: Vnde per naturæ uenena dæmones ea faciebant, quæ fascinatores per oculos, aut alia instrumenta se efficere putabant. nā uenena fascinantes ignorabāt, nec illis rebus quas perdere uolebāt, ea adhiberi cernebant: eaq; flagitia nō omniū, sed illorū tantum

Dæmonum
scientia.

gratia

aliorum mente respondet, ut fecit quando lumen esse corpus dixit, quia sic Anaxagoras & Democritus sentiebant, atque Arist. satis est, nunc ad huius nunc ad illius placitum problemata soluere. Cumque magis magisque innumera propè mala à scelestis hominibus passim perpetrarentur, opus fuit apud veteres (ut in Decè viralibus tabulis notatū citauimus) omnes capitis obnoxios indicari, qui eiusmodi scelera perpetrassent, segetes excantassent, aut vllis veneficijs & carminibus pellicere ausi essent. Ad illud verò de Agricola, q in iudiciū vocatus fuit, quòd omnes segetes, ac vineas suo prèdio vicinas fascino arefecerit, et suas sata opima reddiderit; dicimus, terrā cū animalibus, et plātis proportionē ac similitudine quadā, quadā principia habere; nam & stirpibus & animalibus, eorumq; partibus status ille ualidus & vigen, ac senectus cernitur, et huiusmodi à frigore & calore ortum habent. quos equidem. Status in terra inueniri, & ab eisdem causis proficisci, cū Arist. in pri. Meteororū asserimus. Sed hoc iterest, q̄a animalia nō p partes inuenescunt, aut senescunt, sed tota simul corpora, terra verò nō tota simul, sed p partes, ut quibusdā in locis inuenescat, vigeatq; in alijs senescat. & sicut animalia, et stirpes, tū cū vigore prèdita sunt, humore abundant, quo cū senescūt, destituntur; ita et partes terræ vigētes ac firma atate prèditæ, humidae sunt, & ad aliquod vsque tempus in eo statu perseuerare possunt; senescētes autem aresecunt, et effœtæ fiunt: q̄ permutatio in aliquibus partibus terræ reperitur. In siccitate namque & frigiditate, senectus est posita. In senectute stirpium et animalium, humor ille natiuus, quo viridior etas pollebat, quiq; caloris natu-

Agrorum
& stirpium
iuuentus
& senectus
est.

Senectus
in siccitate
& frigiditate
posita est.

Ager natu-
raliter steri-
lescere po-
test.

Dæmones
naturæ or-
dinem de-
struere ne-
queunt.

ralis sedes est & alimentum, imminuitur quousque ad
extremam siccitatē redacta sua spē intereant. Cū
itaque p naturā principia terra pinguis ad sterilitatē
deflectere queat, quæ principia dæmonibus nota ad nu-
tum eis obtemperāt, clarum est ac manifestum, dæmo-
num ope, ab agricola id effici potuisse. quemadmodum
illud accidisse reor, quod Plinius de Olineto viam pu-
blicam transgresso, et de prædijs in cōtrarias sedes pro-
fectis narrat, ac Virgilius de satis messibus aliō tradu-
ctis in Bucolicis affirmat. quæ omnia ex Diui Aug. sē-
tentia lib. 8. de Ciuit. Dei cap. 19. dæmonum ministerio
fieri potuerunt: & nunc si Deus sineret, ab illis similia
fieri possent. Sicut enim humanus animus, ad corpus
sibi unitum mouendum se habet: ita spiritus illi tan-
quam eleuationes ad omnia inferiora corpora mouen-
da se habent, ut Aug. ac cæteri Ecclesię Doctores sen-
tiunt: nisi quod totam terram mouere, aut à suis locis
elementa extrahere non possunt, cū naturę ordinem
destruere nequeant: at domum, montem, turrim, Syl-
uam facillimè mouere possunt. mira namque celerita-
te, & tempore incomprehensibili ab Oriente in Occi-
dentem, à terra ad cælum, & è conuerso, etiam conti-
nuo motu, non transeundo per media, mouere queunt:
ueluti nostra imaginatio iuxta sanctum Thomam mo-
uetur. Quod si terræ pars, de uno ad alium locum per
naturæ causas trāsferri potest, pariterq; à dæmonibus
sedibus suis dimoueri, mirū uideri non debet, si eisdem
de causis mare ī terras irrūpere, aut eas deferere ī ter-
rā accidat, marisq; et terrę mutatio fiat. Cuius rei non
vna, sed plures causę esse solent: vt terrę motus, vis vē-
torum, stellarum virtus, aggerū qbus continetur effra-

ctio,

Etio, & incendia quæ postrema ratio in causâ superio-
ribus annis fuit, vt Puteolis aliquot miliarium inter-
uallo mare à terra recesserit. Memoria præterea pro-
ditum est, in Ambraciæ Portu decem millium pas-
suum interuallo mare recessisse. Item Athenis quin-
quemillium, & supra Memphim vsque ad Aethio-
pam montes: & Ephesi, ac circa Ilium. Pindarus quo-
que maris recessu Rhodum apparuisse inquit, de Am-
monis regione, & de eius circa templum exsiccatione
Strabo ex Eratoſthenē meminit lib. pri. vbi ad tria
millia stadiorum, quod est spatium viæ, qua ad illud
itur, permultam ostreorum effusionem esse tradit; per
multa quoq; salis semina, ac prope etiam ipsum, mari-
timarum quàm plura narium fragmenta ostentari, quæ
hiantibus terris apparuerunt. Hinc Xanthum Lydiū,
& Stratonem Phisicum existimasse, loca illa mare ali-
quando fuisse. Vnde illud Plinij ita intelligitur, quan-
do ait, terras multas nasci non solum fluminum inue-
ctu, sed etiam maris recessu. Mare insuper in terras
irrupisse, multaque loca sicca & habitata, inundasse le-
gimus. qua ratione multæ insula factæ sunt, quæ
prius iunctæ erant. Sicut Sicilia à Calabria auulsa fer-
tur, Cyprus à Syria, Eubœa à Bœotia. Anaxagoras ma-
ris inundationem in multa loca sensisse fertur: qui in-
terrogatus, an aliquando futurum esset vt Lampascos
aqua tegeretur, respondisse dicitur, nisi tempus finem
recipiat. In multis denique locis hæc terræ & maris
vicissitudo, ob vestigia quædā relicta spectatur: vt etiā
sint qui putent, totū Mediterraneum mare per colum-
nas & Gaditanum fretum intra terras irrupisse, totā-
que eam, quæ nunc tegitur, aquis partem inundasse.

Mare à ter-
ra multis
in locis re-
cessit.

Rhodus
apparuit
ex maris re-
cessu.

Mediterra-
neū mare
excursu O-
ceani fa-
ctum est.

Particula-
re diluuiū
naturā fie-
ri potest.

Berosi opi-
nio de fu-
turo dilu-
uio.

Elementū
totū à suo
loco dimo-
ueri nō po-
test.

Ethnici
scriptores
scripturam
sacram pro
fanarunt.

et ita particulare diluuium natura fieri potest; nō autē
vniuersale, quale à Poetis Deucalionis tēpore fingitur,
vt aliās innuimus, quo totum genus humanum præter
ipsum Deucalionem & Pyrrham interijſſe perhibent:
Vnde Seneca ait, Berosū ea ſententia fuiſſe, vt putarit
totius terræ inundationem fore, cū ſidera omnia ex-
rantiā in Capricornū conuenerint, ſic ſub eodē poſita
veſtigio, vt recta linea per eorū orbes poſſit exire. At
quoniā illius ſigni virtus in omnes terræ partes diffun-
di nō poteſt, ſiue ſpecialem influxum illi adſcribamus,
ſiue luminis & caloris priuationem, ob tales effectus,
ideo cū in Septentrionalibus partibus duntaxat eiuf-
modi dominium habēt, ob eam cauſam ibi ſolū tale di-
luuium accidere poſſet. Natura etenim ita rerū oīum
cauſas ordinauit, vt ad vniuerſi conſeruationem, & nō
ad deſtructionem pertinerēt: quò fit vt maris ac terrę
mutationis viciffitudo, non vbiq; terrarum, ſed qui-
buſdam tantū in partibus per demones ſicut per na-
turę cauſas fieri queat, quemadmodum de eiufdē terrę
partis translatione de vno loco ad aliū diximus. Deus
enim totum elementum à ſuo loco dimoueri non pati-
tū, ne mundi ordo deſtruatur. Illud verò quod ſub
hiſtoriæ nomine à Philoſtrato de Apollonio Thyaneo
ſcriptum legitur, à ſcripturis ſanctis, quę à populis ido-
latriſ corruptę fuerunt, veluti nonnullas poetarum
fabulas, & gentiliū ſcripta originem duxiſſe, cum
Paulo Oroſo arbitrari quis poſſet. Sicut Deucalionis
& Pyrrhæ diluuium, à vero diluuiō Noe: Phaetontis
à Cælorasus, à miraculoſo die, qui tot horis tempore
Ioſue auctus fuit; bellum Gigantum qui montes cu-
mulabant, vt cum Ioue pugnarent, à Babelis turri:
deorum

deorum ambrosia à manna, quam in deserto Israelitis
pluit: pestis Romana; ab illa quæ in deserto fuit: Aescu-
lapij serpens ab Epidauro ueniens, ab illo æneo Moysis:
sic Apollonij Thyanei prestigiæ, à ueris Saluatoris no-
stri Iesu Christi miraculis occasionem sumpserunt: quæ
Apollonium, cum Philostratus tot mira de Saluatore
nostro audierit, illo argumento utens extollere uoluit,
ut scribendi materiam haberet, uti nonnulli censent. D.
uerò August. de Ciuit. Dei, cap. 19. lib. 8. illum Ma-
gnum fuisse affirmat, Romanisq; legibus apud Domitia-
num Cæsarem de magia postulatam fuisse, sicut Apu-
leium apud Claudium Maximum Africæ præfectum.
Ad auctoritates uerò D. Thomæ, Hieron. Isidori, &
omnium priorum scriptorum fascinum asserentium re-
spondemus, quòd si bene inspiciantur, omnes de malo
per demones illato loquuntur, quod uerius ueneficium
quàm fascinum diceretur. Sed quoniam uulgaris homi-
num sermo fascinum appellat, nos quoque ita nuncupa-
uimus. At in illis uerbis Psal. Qui timent te, uidebunt
me: interpretes de aue Ictero atque de reliquis non as-
sertiuè, sed aliorum opiniones recensendo loquuntur.
Verbum autem ad Galat. D. Pauli, interprete Hierony-
mo, fascinauit, pro inuidere sumitur: quia cum Galatæ
in Christo quasi modò geniti infantes sæliciter cresce-
rent, à falsis Apostolis inuidentibus quasi à fascinati-
bus lesi sunt, & ad legis inopiam ac miseriam tabescen-
tes, ueluti fascinati reducti fuerunt: nã quemadmodum
fascinator diros in infante oculos figit, donec horribili
intuitu, aut demonum ope illi noceat; ita peruersus ac
pestilens doctor oculum suum improbum, hoc est, im-
piam doctrinam in simplices animas, instillando figit,

Christi mi-
racula
Thyaneo
Philostra-
tus attri-
buit.

Apol-
Thyaneus
à diuo Au-
Magus ha-
bitus.

D. Pauli lo-
cus inter-
pretatus.

ita p. 124

ccc. 124

d. 124

Multa ex

Gentilium

scriptis in

diuinis li

teri vsur-

pantur.

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

p. 124

quousque meram & germanam intelligentiam diaboli
co suasu corrumpat: & quis vos fascinauit? id est, more
magorum ludificauit, atque decepit, vel more oculos in
ficientium veneno falsitatis immutauit? Quocirca bea-
tus Hieronymus, ex vulgari sermone & vulgi opinio-
ne Apostolum locutum censet. Sicut nonnulla ex Genti-
lium scriptis in diuinis litteris assumi videntur, quae à
Poetarum fabulis causam & originem habent, ut Val-
lis Titanorum 2. Reg. 23. Sirena & Onocentauri, Esa.
34. Arcturus, Orion, Pleiades, Iob 9. cap. Eodem quo-
que modo illud Sapientiae, pro inuidia interpretes expo-
nunt. Nam sicut sacris scriptoribus consuetum ac fami-
liare est, fascinare pro inuidere vti; ita e contra profa-
ni inuidere pro fascinare assumunt, cum fascinandi libi-
do ab inuidia oriri soleat. Vnde Catullus,

Catul. de

Inuidia.

Conturbabimus illa, ne sciamus,
Aut ne quis malus inuidere possit.

Quod autem inuidere pro fascinare Poeta intellexerit,
ex alterius epigrammatis uersibus in eodem sensu com-
positis colligimus, ubi sic ait:

Poscit, nec mala fascinare lingua.

Quin nec pernumerare curiosi

Eis enim rebus fascinatio nocere non posse credebatur,
quarum numerus ignoraretur: sicut nostrae tēpestatis
muliercula, in superstitiosis rebus exercitata non igno-
rant. Dionysius Carthusianus citata Sapientiae uerba.
4. cap. Fascinatio malignitatis obscurat bona, exponēs
ait; Inuidus non solum sibi ipsi, sed etiam his nocet, in
quib. aliqua bona esse incipiunt. Et quia, ut Cic. in 3.

Inuidencia

qd ex Cic.

Tusc. inquit, Inuidētia est animi aegritudo, quae pp alte-
rius res secundas suscipitur, nomen uero inuidiae ambi-

gnum

guum est, quæ in utrumq; cadit, & in eum qui inuidet, & in eum cui inuidetur: ideo Carthusianus fascinationem suprâ citatam, ut nominis ambiguitatem sugeret, non pro inuidia, sed pro inuidientia exposuit: quæ est uera ratio & causa, qua quis ad inuidendum, fascinandum, & malum machinandum mouetur. At Nicolaus de Lyra, in eorundem Sapiëntiæ uerborum expositione, inquit. Fascinatio est propriè sensuum illusio, sed tractû est hoc nomen ad significandum omnem deceptionem: & loco malignitatis, legit ipse nugacitatis, id est, uerbo sitatis ornat, ut exponit, obscurat bona, quia frequenter facit ea apparere mala. Qui exponendi modus, etsi parum diuersus, contrariius tamen sensui, quem D. Pauli uerbis dedimus, non est; ubi loco, fascinauit, textus Græcus habet ἐπαύναε, quod uerbum pro inuidere sumptum reperiō, ut diximus. Inde Bascania apud ueteres quædam ridicularia dicebantur, quæ Fabri ferrarij ante fornaculam appendere soliti erant, inuidiæ auertendæ gratia, ut Ludouicus Cælius Lectionum antiq. lib. 20. c. 30. ait: ex cuius relatu ille qui oculorum acie ob inuidiam conceptam pernecare & corrumpere uisa putabatur, Bascanius appellabatur.

Inuidiæ nomen ambiguum.

Sap. locus explicatus.

Bascania apud ueteres quæ.

Quale fascinum sit, ex Theologorum sententia.

Cap. II.

VNiuerſam & communē affectionē quæ fascino inest, nemo est qui nesciat: quippe quæ tantā calamitatem, adeoq; pestilentem perniciem rebus afferre solet, ut uirulenta atque lethalis existimanda sit. Particularem uerò, ac specificam fascini proprietatem

Fascini uis lethalis.

Medici fa-
scinatis
mederi ne-
queunt.

Dæmonū
vis cuncta
inficit.

noſſe, admodum difficile eſt, cūm dæmones aperire ne-
mini conſueuerint, quibus rebus faſcinantium gratia,
mala inferant. Quapropter re expertū eſt, ne medicos
quidem ſpecificam faſcini affectionem unquam potuiſ-
ſe coniectura conſequi; tantum abeſt ut eius cognitio
omnibus nota ſit. Si enim particularem faſcinantis uir-
tutis qualitatem medici ſcire poſſent; remedia quoque
eiſmodi peſtilentem uim deſtruentia non ignorarent:
quod equidem fieri non uidemus, cūm nullum auxilium
niſi diuinum, eiſmodi morbo laborantibus prodeſſe,
quotidie experiamur. Adeo namq; dæmones tum inſi-
ta ui, tum occulta externarum rerum adhibitione na-
turas inuertunt, elementa conturbant, qualitates com-
miſcent, humores alterant, ac denique omnes corporis
partes inficiunt, ut nulla interpoſita mora exitium inte-
ritusq; appareat, qualitas autem qua id paratum eſt,
penitus ignoretur: ſicut multa quæ in ſacris litteris le-
guntur, & indies accidunt, teſtantur. Quæ uerò in 7.
primi libri capite, de hac affectione adduximus, perinde
intelligenda ſunt, ac ſi faſcinandi uis, natura hominibus
ineſſet. Quod quàm à ratione abhorreat, inferius diſſe-
remus.

Propter quid faſcinum ſit, iuxta ueram Theolo-
gorum ſententiam. Cap. III.

Cauſarum
duo gene-
ra.

Faſcini cā
effectiua
duplex.

CAuſarū duo eſſe genera Ariſtoteles in libris de
Phyſ. audit. nō ſemel protulit: efficiēs unū, inſtru-
mentale alterū. Vtriuſq; cāæ natura ī faſcino reperitur.
Rurſus effectiua cā duplex eſt: una remota, & ē homo
ipſe, qui uulgò p̄xima cā falſo creditur; altera uerò p̄-
pinqua,

pinqua, & est demon. Causa autē quæ instrumenti uicem gerit, sunt res, quas uel demon perdēdis rebus adhibet, uel homo fascinandi actum exercens, collocat. Quando propter quid fascinum sit, queritur, nō instrumenti, sed agentis gratia eiusmodi inuestigatio fit: non enim sua, sed efficientis uirtute instrumentū agit, quod quidem agens, cū remotum unum, ut innuimus, proximum alterum de fascino dicatur; de utroq; propter quid sit statuendum est, iuxta doctrinam Philosophi in lib. Poster. hominem non propinquam, sed remotam fascino causam esse; in 6. cap. clarius fiet; cū fascinandi uim natura homini nullam inesse ostēdemus. At ipsum ut tacitē uel expressē demones inuocantē, communem esse causam faciliē intelligemus; si aduerterimus quāta sit, post peccati lapsum humanę naturę imbecillitas, quā lubricę carnis conditio, quā facilis ad decipiendum, quā fragilis ad resistendum, quā ad malū prona, quā ad bonum inepta, quā ad caduca bona procliuis, quā ad cęlestia tarda atque difficilis, quā sui amans, quā Dei rerumq; diuinarum negligens, ac demū quā multis ac uarijs cupiditatibus & affectibus obnoxia, & demonum deceptionibus exposita. Cumq; demonum conatus ad hoc tendant, ut homines à Deo auocent, atque à uirtutis, pietatis & charitatis studio deterreant, primū omnium homines hominibus infensos & inimicos reddere studēt; quo fit ut nūc ob odium & maleuolentiam, sepē ob inuidiam & superbiam, aliquando ob auaritiam, interdum ob luxuriam ad fascinum iaculandum homines impellātur. Quo fascino intermedio, uel mortem fascinatis afferant, uel eosdem diuersis morborum generibus, aut calamitatibus

Natura humana post peccati lapsum quibus malis exposita ē.

Demoni conatus.

Homines quare ad fascino impelluntur.

Astutia da-
monum.

bus & grauibus iacturis afficiant : & veluti Rhetores affirmant, summā artis in dicendo esse, ne ars esse uideatur: ita summus dæmonum astus est, ne eorum astus cognoscatur, ne ve fascinandi & insiciēdi uis ab ipsis oriri ac proficisci intelligatur; sed homines sibiipsi eandem perdendi uim inesse putent & credant. Propter quid uerò dæmones fascinum & iaculentur & machinētur, haud multis uerbis ad explicandum est opus : quoniam cū dæmones à celesti domicilio, in quo fuerant creati, in horrendum chaos, propter eorum superbiæ scelus præcipitati fuerint, eorumq; sedes dilectis hominibus qui in terra geniti sunt, dominus instaurare constituerit; partim odio aduersus Deum incensi, partim inuidia humanæ dignitatis affecti, cū Deo obesse nequeāt, totam furoris rabiem contra homines conuertunt; iuxta id quod in Apoc. 12. ca. legitur, Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad uos, habens iram magnam. Quocirca ut improbam nocendi uoluntatem & cupiditatē celent, sub recti specie nos decipere semper nituntur: Cū enim hominum uoluntas naturæ quādam propensione in bonum feratur (nam Arist. teste ingenijs nostris sunt semina innata uirtutum) neq; quidquam nisi sub ratione boni amplecti possit, uirtutis autem & honestatis bonum, principem inter omnia bona locum teneat; hac ipsa honestatis specie laqueos tegūt, ut his artibus uel technis parū prospiciētes homines decipiāt. Et quia unicuique bonum uidetur, ut suam expleat uoluntatem, hinc est, ut D. Bernardus in Sermonibus ait, qd dæmones omnium discutiunt consuetudines, uentilant curas; scrutantur affectus, & ibi causas quærunť nocēdi, ubi nos studiosius uiderint occupari. Vt q; quod homi-

Voluntas
nostra ad
bonum na-
tura propē-
sa.

Dæmones
qua in re
fallere nos
quærunť.

hominum libidini arridet, facile perfici posset, fascinū dæmones inuenerunt; quo quibuscunque homines vel-
lent, quodlibet mali genus inferre possent. Ob inuidiam
igitur qua dæmones hominum genus prosequuntur, &
ob rabiem & furorem quo in Deum frustrā incitatur,
fascinum perficiunt ac iaciunt.

De ueris fascini speciebus. Cap. IIII.

SI speciei nomine naturam quandam communem
Philosophi intelligunt, sicut certè est, quæ pro suæ
naturæ ratione de multis sub se singularibus potestate
quadam verè & re ipsa cum sui supremi generis parti-
cipatione dicitur; profectò non duæ aut tres, sed plures
fascini species erunt. Et eò magis si à rebus nostræ
uoluntati oblati species interdum nomen mutuari con-
tingat; ut nunc in re nostra accidit, cum non pauca no-
bis offerantur, quæ fascini naturam habēt, ac de multis
infra se contentis dicuntur. Et quanuis amor in unione
& coniunctione quadam, odium uerò in repugnantia
reperiatur, atque omnia quæ nostræ uoluntati offerun-
tur amplecti uideantur, tamen plura sunt quæ amoris
& odij non nihil sapiunt, naturam uerò ab eis longè di-
uersam habere uidentur; & ideo non amor & odium
fascini species solū dicuntur, ut in 1. lib. dictum est. Et
ne sermonem de hac re longius protraham, sed paucis
difficultatem hanc absoluam, notatu dignum existimo,
fascinum esse speciem subalternam, quæ sub magia tan-
quam sub suo supremo genere continetur. Et quia spe-
cies subalterna, genus quoque dicitur, quod per aliquā
differentiam internam diuiditur, hinc est, ut per quali-
tatem perniciosam ueluti per suam differentiam fasci-

Amor &
odium om-
nia nostræ
voluntatis
obiecta nō
complexū
tur.

Fascinum num diuidatur; ex qua quidem diuisione cætera fasci-
per quam ni species, per accessionem rei oblatae constituentur
differentiâ & componantur. Siquidem fascini species non per-
diuidatur. inde se habent, ac species quæ à natura ortum habent,

Fascini spe-
cies multe

quarum differentiæ specierum singularibus de quibus
 species ipsæ dicuntur, innascuntur, uerum nunc à fine,
 nunc à re oblata differentiam sumunt. A fine quidem
 fascinum speciem adipiscitur, dum à fascinatore conci-
 pitur, antequam in actum exeat: ab oblatiis uerò rebus,
 quando fascinum in aliquam rem ei acutatum est, quo
 fit ut alia fascini species sit illa, quæ ob inuidiam iaci-
 tur, alia quæ luxuriæ gratia exercetur: alia quæ ob adul-
 terium; alia quæ ob stuprum, aut auaritiam infligitur:
 sic diuersa fascini species contrahitur, si furti causa sit, q̃
 si ob odium & maleuolentiam iaciatur. Præterea affir-
 mare non uereor, si ob multiplices fines fascinum fieri
 usu ueniat, multarum quoque specierum rationem &
 naturam unum atque idem fascinum habere posse. Ut
 exempli causa, si quis fascinum iaculetur, ut mulieris
 matrimonio copulatae amorem sibi alliciat, eamq; de-
 inde neci tradat, non unius, sed duarum specierum na-
 turam fascinum habebit. Insuper non à fine, aut à re
 oblata duntaxat, sed à loco & à fascinatore, fascinum
 speciem assumere assero. Non enim ad eandem speciem
 fascinum pertinet, si à uiro sacris initiato, aut à pro-
 phano, in templo aut in foro iaculetur. Et inde fit ut fa-
 scinum simplex, duplex, triplex, & multiplex interdum
 appelletur, pro finium multiplicitate, aut rei oblatæ,
 aut personæ, aut loci qualitate & natura. Qua de causa
 ignorandum non est, q̃ à deformiori effectu, siue po-
 tius defectu, fascinum nomen & specie mutatur: atq;

huc

Fascinum
idem mul-
tarum spe-
cierum na-
turam ha-
bet.

huc illud Arist. 5. Eth. respicit quando ait, Qui furto operam dat, ut adulterium committat, magis est adulter quam fur, etsi utrumque amplectatur, & in se claudat; adulterium tamen grauius, & turpius crimen quam furtum censetur.

Quo pacto nonnulli sese fascinare quæant.

Capit. V.

Quotiescunque aliquid præter naturæ ordinem fieri contingit, cum nihil absque causa euenire certum sit; illico eius rei causam rimari, & vndique perscrutari placet: idque sine alicuius scientiæ principijs nos assecuturos fore non speramus. Hinc est, ut cum nonnulli sese fascinasse legantur, non mediocrem omnibus admirationem afferat: cuius rei rationē cum à naturæ principijs habere nequeamus, (tum quia naturæ ipsi repugnat, tum etiam quia Deū naturæ auctorem fascinantem potestatem alicui indidisse dedecuisse, ut in sequenti cap. patebit) ipse in hac sicut in cæteris dubitationibus ad Theologiæ auxilium confugiendum duxi, in qua tanquam in uberrimo, perennissimo, & clarissimo fonte omnium difficultatum sitis extinguitur. Ex hac igitur omnium scientiarum Regina habemus; quod quemadmodum ubi olim, ob inobedientiæ crimen, spiritus Domini Saulem reliquit, confestim spiritus malus eum inuasit: ita cum quis in lethale crimen lapsus est, ex templo à spiritu Dei relinquitur, & à Dæmonibus inuaditur: Qui dæmones non alio funguntur officio, non alij curæ alijsve negotijs intenti sunt, nulli operi dies noctesq; peruigiles incumbunt;

Causas sine scientiæ principijs non assequimur.

Theologia scientiarum Regina.

Primorum
parentum
lapsu ratio
hebetata
fuit.

Originale
peccatum
ab actuali
nutritur.

Peccatū vo-
luntatis li-
bertatem
minuit.

Pietate co-
tempta ma-
la omnia
regnant.

bunt; nisi ut diuersa cupiditatum malarum irritamenta hominibus parēt, quibus ipsos laqueis, retibusque suis implicent. Non enim capitales humani generis hostes latet, quod sicut concupiscendi appetitus, propter primorum parentum peccatum, prauū desiderij vulnere sauciatus fuit; sic rationalis voluntas cecitatis tenebras contraxit. Quae seruitutis lex lethaliū criminum accessione grauior fit, ac duxior. Quam enim seruitutem originis peccatum peperit: actuale laetatur, nutrit, & roboratur. Huiusmodi enim peccatis non modo celestia, atque gratuita bona amittuntur; sed naturalia etiā, nempe ratio, & arbitrij libertas grauitur, ut diximus, sauciantur. Vt enim peccatum mentem & rationem obscurat, quamuis non extinguit: ita voluntatis libertatem minuit, licet non penitus adimat, quibus peccati uinculis, si praua peccandi consuetudo accedat, seruitutem auget, & ueram libertatē minuit; hominesq; a uero Dei cultu, ad demones colendos trahit, & ad corruptibilia, & infructuosa bona concupiscenda cogit. At uera religione, & pietate ita extincta, nō fascinum duntaxat in homine reperitur; sed omnium flagitiorum genera in eo abundare existimo. Vt enim Sapiens ait, Infandorum idolorum cultura, totius mali causa est, & initium, & finis. Extincta namque ueri numinis cognitione, mens humana caecis quibusdam tenebris obscuratur, paulatimq; dignitatis suae obliuiscitur: ita ut nihil aliud cernat, nihil amet, nihil expetat, nisi quod ad corporis usum, & uoluptatem referatur. Corporis itaque cupiditati addicta, illi tantum ministrat, illi seruit: & omnia uiae consilia ad illius obsequium conferenda putat. Verū cum religio scelere suscepta scelus augeat

& am.

Et amplificet, neceſſe eſt tandem pudorem exterminari, leges, atque iura perfringi, humanitatem ſepeliri, raticnem obſcurari, omnia tenebris circumfundi, ſolamq; in terris terram & impuram libidinem, cum omnium rerum humanarum vaſtitate dominari. Quo factò, animus hominis, tot tantisq; monſtris obſeſſus, quid mirum eſt, ſi totum hominem ipſum facinat, curis triſtiſſimis intabescere, & miſeram vitam in cruciatibus conſumere facit, & tandem in ſempiternum exitium præcipitat? hinc alij ululant, canumq; more latrant; alij ſibilant, ac dentibus ſtrident; nonnulli clamores edunt horrendos, atque intentius uociferantur: non deſunt qui prorsus obmutescant, cerebro oppleto denſis humoribus, occluſisq; reſpirandi fiſtulis. Hac igitur via, quicunque ſeſe facinaſſe leguntur, fieri potuit ut facini labem contraxerint, non ex reciproca in ſe ipſos facinatione; aut ex opinione, aut ex mala corporis qualitate: nec aliam huiusce facini cauſam inuenire; aut excogitare potui. Quicunque igitur ſeſe facinaſſe leguntur, hoc pacto id facere potuiſſe reor.

Nemo ad facinandum idoneus natura naſcitur, ſed Dæmonum ope huiusmodi vis hominibus ineſt. Cap. VI.

Quamquam in uniuerſis animantibus, miram ac propè incredibilem naturæ ſolertiã & uidemus, & contemplamur: tamen in hominis compagine mirabiliorem, atq; incredibiliorem eã perſpicimus. Namq; nulli animantium præterquam homini ad ſui corporis deſenſionem aliqua pro armis inſtrumẽta largita natura non eſt; taurum enim cornibus muniuit, aprum dentibus,

Homini fo-
li ratio da-
ta.

damam, & ceruum cursus uelocitate, ueneno serpētem
armauit: at homini, qui diuinus est, nihil horum, sed ra-
tionem ad omnia sibi necessaria parāda dedit: cum qua
internos & externos sensus. uniuersa cognoscentes co-
pulauit. Quo fit ut sicut is non cornibus, ut taurus, non
dentibus, ut aper, non cursu, ut dama, & ceruus insigni-
tus est: ita non uenenum, ut serpens à natura habeat. Et
quemadmodum si in manibus cornua, aut quid simile ei
natura concreasset, ipsis ad sibi necessaria paranda uti
non posset; sic si uenenum uel fascinandi uim ei natura
tribuisset, consuetudinem, familiaritatem, comitatem,
ac lenitatem cum ceteris hominibus habere nequiret;
& perinde homini eueniret, atque uiperis, quæ quia
innatum uenenum reliquis animantibus cōtrarium, &
lethale habent, cum illis conuenire, ac uiuere non pos-
sunt. Præterea, sicuti natura superfluum duxit, hominem
armis munire, ut pote cui ingenium rationemq; inse-
ruit ea excogitandi, parandi, ac tractandi; ita pariter fru-
stratorium censuit homini uenenum indere, ut cui alie-
nis omnibus uenenis utēdi potestas sit. Natura autem
nihil frustra, otiosum uel vnquam agere uisa est, quippe
quæ non minus sollicita est, ne qua in re deficiat, quàm
ne superfluum aliquid efficiat: quòd si uirulentam pro-
prietatem homini indidisset, cum ipse omnibus uene-
norum generibus uti possit, ociosè natura id egisse uide-
retur. Accedit etiam, quòd omnia pro uniuscuiusque
speciei natura affectionem quandam habēt, quæ in sin-
gulis eius indiuiduis reperitur, uerùm in singulis qui-
busque humanæ speciei indiuiduis fascinandi affectio
non est, ut clarè experimur: non ergo natura hominē
eiusmodi inficiendi potestas inest. Vsu etenim uenire
solet,

Homo. ve-
neno caret.

Natura nil
frustra a-
git.

solet, ut alicuius naturæ affectio efficacior in uno, quā in alio eiusdem naturæ indiuiduo inueniatur: Veluti di-
sciplina habilitas ad humanā naturam se habet, cuius naturæ suppositum nullum extat, in quo eiusmodi affe-
ctionis aliqua scintilla non reluceant: quod quidem de fascino-
andi vi asserere non possumus: cum maior hominum pars, tantum abest ut per fascinum qua-
piam efficere queat, ut ne fascinationi quidem haben-
dam esse fidem arbitretur; id vulgarium hominum, aut
impostorum meras nugas censendo. Nam quanuis
pro regionis temperie, genere ac educatione homines
solertiores, agresiores, et mitiores esse soleant, proprie-
tatem tamen naturam consequentem omnes eandem
habēt, alius alio ex accidente promptiorem & vinacio-
rem: quod quidem de omnibus hominibus ratione fa-
scini dicere non possumus. Minimeq; in illorū Philoso-
phorū sententiam discedendum vnquā putauī, qui na-
turā brutorum animalium matrem, hominis verò nouer-
cā esse dixerunt; quoniā cetera animalia vestita, et co-
operta hęc pilis & pellibus, illa plumis nascatur: homi-
nem verò, quasi rē vilem, nudum, flentem, omniumq;
rerū egentē simul pepererit, & exposuerit. Illa, natura
duce herbas ac reliqua salutī necessaria cognoscunt: hic
ignarus, ac simplex, tanquā tabula rasa, in qua nihil sit
depictū, ut Arist. ait, per tot annos omnis actionis est
expers. Illa, nūquā aut rarò egrotant: hic uerò salutem
integram nūquam habet, & à minima quauis re offen-
ditur, ac interimitur: ut Poeta Anacreon, q̄ vne passæ
grano, & Fabius Senator ac Prætor, q̄ pilo in lacte ab-
sorpto vitā cum morte commutauit, ut Plin. lib. 7. c.
7. refert. Si quidē Deus hominē immortalem ad suam

Hominis
ingenium
ex patria
& educa-
tione cen-
seri.

Natura ho-
mini non
est nouer-
cā.

Fabii & A-
nacreontis
prodigio-
sus interi-
tus.

Homo ad
Dei imagi-
nem crea-
tus est.

imaginem, & similitudinem finxit, eumque omnis ma-
li, ac miseriarum expertē incredibili sapientia ornavit,
in loco omnium deliciarum pleno collocavit, omnium
animantium dominū constituit, ad Deum contemplā-
dum habilem, & idoneum fecit. quapropter ad ipsius
Dei clementiam, sapientiam, & iustitiam pertinebat,
ut is q ad sui ipsius archetypū effingeretur, ceteris ani-
mantibus multò præstaret. à summa namq; clemētia,
sapiētia & iustitia, sūma pulchritudo oriri debet. Quo
circa D. Aug. lib. 14. de Civit. Dei cap. 26. inquit, Viue-
bat itaque homo in paradiso sicut volebat, quandiu hoc
volebat, qđ Deus iusserat, bonus vivebat fruens Deo,
ex quo bono, bonus erat, vivebat sine ulla egestate, ita
semper vivere in potestate habens, cibis aderat ne esu-
raret, potus ne sitiret, lignum vitæ, ne illum senectā dis-
solueret, nihil corruptionis in corpore, nihil ex corpore

Hominis
fœlicitas
ante lapsū.

Homo sui
ipsius inte-
ritus cau-
sa.

ullas molestias ullis eius sensibus ingererat, nullus in-
ternus morbus, nullus ictus metuebatur externus. Nō
itaque Deus, sed homo ipse sui interitus & calamitatū
causa fuit; ut Sapientiæ primo legitur: Deus mortem
non fecit, sed impij manibus & verbis accersierunt il-
lam. non enim eo modo Deus homines, sicut Angelos
condidit, ut etiam si peccassent, mori omnino non pos-
sent. Vnde natura humana actu tantum immortalis e-
rat, nam potestate quadam in mortem cadere poterat,
sicut cecidit, qđ ex ipsius Dei verbis in Genesi expres-
sis colligimus: Quacunque die comederis ex eo, morte
moriēris; id est morti adstrictus eris, vel, moriendi ne-
cessitatē incurres: quasi Deus diceret, et si nunc te im-
mortalitatis actu donavi, tamen si à me per inobedien-
tiam desciveris, potestas quam ad mortē in manu tua
habes,

Geneseos
locus ex-
planatus.

habes, necessitas fiet. Cui sententiæ illud Aug. de Ciuit. Dei lib. 12. cap. 21. non aduersatur, ita dicentis, Homo cuius naturam quodammodo mediam inter Angelos, bestiasque condebat, si creatori suo, tamquam vero domino subditus, præceptum eius pia obedientia custodiret, in consortium transfiret Angelicum sine morte media, beatam immortalitatem sine vlllo termino consecuturus. Si autem dominum Deum suum libera voluntate superbè atque inobedienter vsus offenderet, morti addictus bestialiter vineret, libidinis seruus, aeterno post mortem supplicio destinatus. Quapropter inter Christicolæ, verè Catholicam fidem tenentes, constat, miseras in quibus nunc homo est, atque ipsam nobis corporis mortem non naturæ lege, qua nullam mortem Deus homini fecit: sed merito inflictam esse peccati; nam Deus peccatum puniens, homini, in quo tunc omnes tanquam in radice eramus, dixit, Terra es, & in terram ibis. Ex quo quidem peccato tantus rerum futilium & exitium amor emanauit, tot mordaces curæ, tot perturbationes, mærores, formidines, insana gaudia, discordiæ, lites, bella, insidiæ, iræ, inimicitie, fallaciæ, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbia, inuidentiæ, homicidia, crudelitas, scuitia, luxuria, petulantia, impudentia, hæreses, periuria, falsa testimonia, iniqua iudicia; denique quidquid eiuſmodi malorū humanam naturam aggreditur, ab illa erroris, & insani amoris radice egreditur. At si non peccasset, sed Deo paruisset, vnicuique ab omni malorū genere immuni, videri tēpus super terrā statutū fuisset, quo absoluto, vitæque ligno gustato, natura cōfirmata fuisset, ac post longū tādē quū oēs in Cælo immortalitate donati essem.

D. August.
de homine
recēs crea-
to.

Mors pœ-
na peccati.

Mala oia
ex originis
peccato illu-
cerant.

Quales li-
beri, si ho-
mo nō pec-
casset, nati
fuissent.

*Quales uerò liberi, si primi parentes mali nihil commi-
sissent, in lucem ederentur, D. Aug. de ciu. Dei, lib. 13.
cap. 3. & de baptismo paruulorum, dubium mouet, sed
non absoluit: nonnulli uerò paruulos in lucem editos
iri censent, non hac totius corporis imbecillitate, sed ro-
bustos statim futuros, & (sicut agnos, & pullos galli-
naceos uidemus cōfestim ingressuros, secutos quē ma-
trē, nec confestim, sed temporis successu) ad perfectam
ætatem peruenturos. Quamobrem ab animis Christia-
na religione imbutis opinio illa penitus remouenda est
qua bruta, ob nonnullas corporis dotes, homine melio-
ra esse existimantur. Nam post Mercurium Trismegē-
stū, D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 12. hominem na-
turæ miraculum appellat. et Pli. Hominis, inquit, causa
cuncta uidetur genuisse natura. et Arist. eum omnium
finem uocat. Et in Psal. Gloria & honore coronasti eū,
& cōstituiisti eū super opera manuum tuarum, omnia
subiecisti sub pedibus eius: ac demum idem qui suprà
Philosophus nobilissimū, & altissimū animal hominē
esse ait. quippe cui eam Deus animam dedit, qua per ra-
tionem, atque intelligentiam omnibus animantibus es-
set præstantior. Et sicut his omnibus ratiocinando
& intelligendo nobiliores sumus, ita bene atque hone-
stè uiuendo meliores esse debemus. Ob id enim diui-
na providentia eis, quibus nos constat esse potiores,
quædam munera data sunt potiora: ut nos doceret, il-
lud quo eis antecellimus, longè maiore cura nobis ex-
colendum esse, quàm corpus: ipsamque corporeā excel-
lentiā, quā bruta habere nosceremus, p vitæ bonitate,
qua illis anteponimur, cōtemnere disceremus; habituri
& nos corporum immortalitatē, non quā suppliciorū*

Homo na-
turæ mira-
culum.

Premia be-
ne honeste
quæ uiuen-
tium.

æter-

eternitas torqueat, sed quam animorū puritas per Dei gratiam possideat. In ipso etiam corpore, quod nobis per peccatum cum belluis mortalitate commune est, multisq; earum debilius reperitur, quāta Dei bonitas, quanta providentia apparet? Nonne ita sunt in eo sensus ac cetera membra disposita, speciesq; ipsa ac figura ita ordinata, ut ad animę rationalis ministeriū omnia esse facta existimes? Non .n. ut animalia rationis expertia in terram prona uidemus, ita factus est homo; sed erecta in cælū corporis forma admonet, eū non huic mundo corruptioni obnoxio, sed cælesti patrię ac glorię esse destinatum. Et dum in hac uita cum brutis homo degit, qua subtilitate sapientiam haurit? uirtutibus imbuitur quibus aduersus errores armatus, omnia uitia superat, omnes deformitates ac turpitudines, cælestis & summi boni desiderio uincit. Solus .n. ipse, inter reliqua omnia animalia post oblatam sibi imaginationem de re aliqua, tanquam agenda, potest quærere de ipsa, assentirine rei debeat, annon. Cetera uerò animalia, oblati sibi rebus, necessitate quadam impulsā assentiuntur, ut bene Alexander in 2. de Anima, c. 46. disertissimè ostēdit. Et sicut aerę uolucres nobis qui terrestres sumus, non modò non præferuntur; verum etiam ob animę rationalis dignitatem, quę nobis inest, subiiciuntur: ita bruta quauis corporum perfectiōibus præcellant, longè nobis deteriora sunt; quia ueluti natura sentiendi uipredita, etiam si dolore crucietur, melior, ac præstātiorest, quā lapis, qui nullo modo dolere potest: ita homo etiam in miserijs & calamitatibus ac in Dei odio constitutus, præclariorest, quā illa natura quę rationis est expers. Nec quia equales esse non possumus aquilis

Discrimina iter homines & belluas.

Hominis præstantia.

Serpentes
quò repu-
bescant.

Homo ho-
mini lupus

Fascinum
natura nō
est.

videndo, canibus odorando, cervis currendo, elephantis
portando, leonibus certando, serpentibus diu viuendo,
qui deposita tunica, senectutem deponere & reuiuene-
scere perhibentur; idcirco ab illis naturæ nobilitate ac
dignitate nos superari asserendum est; quoniam licet
homo homini (ut in prouerbio est) lupus sit, & plures
ex hominibus hominū impetu, quàm omni reliqua ca-
lamitate deleantur; cetera verò animantia vnaquæque
suo generi non sint infesta, cæteris inimica leonum fe-
ritas inter se non dimicet, serpentum morsus serpentes
non petat, ne maris quidem bellug, ac pisces nisi in di-
uersa genera seuiant; nihilominus ob vnicam tantum
rationalis animæ scintillam, nullum animalium cū ipso
homine quantumuis imperito & improbo comparan-
dum est. Sed ne susceptam provinciam excedere, & lu-
men lumini addere videamur, eò vnde nostra discessit
oratio, redeamus. Nam postquam per corporis sensus,
ut suprà ostendimus, fascinum iaculari nemo potest, ri-
diculum est asserere, fascinādi vim hominibus innasci.
Siquidem id nobis innascitur, sine quo aliquid eorum
quæ nobis insunt, esse non potest, ut videre sine oculis,
& idèd cū visus sit natura, ipsi quoque oculi natura
erunt, & demū n omnia sensoria natura insunt, quia eo-
rum actiones nobis innascuntur; sed fascinum destruit
naturam, igitur natura non est, quoniam natura in ea re
intenta semper videtur esse, ut vnumquodque sibi simi-
le conseruet ac procreet; quò saltem in ipsis singulari-
bus atque indiuiduis specierum perpetuitas propage-
tur. At si homini fascinādi vis à natura tributa esset,
non eius conseruationi sed destructioni prospexisset;
quod de homine omnium animalū præstātissimo cre-
den-

dendum non est. Non igitur ex natura ortę, sed ab homine, auctore diabo'o, fascinoes superstitiosę sunt: quas quia verus Philosophus irridet, & Catholicus Theologus damnat, ę medio funditus tollendas assero. Et quauis homines reperiantur, qui neminem amment; quod in gustu etiam accidit, in quo temperamenta quędam inueniuntur, quibus edulia ferę omnia stomachum mouent, & sicut in his praua quędam constitutio est lingę, & stomachi longę diuersa ab ea, quę ut plurimum fieri ę natura solet, ita inter homines censendum est: in quibusdam alienissimam ab eo, quod ut plurimum est, constitutionem esse humorum, per quos aliquos odio habent; tamen ab omni naturę lege abhorret, ut per eiusdem odię uires nulla re alia adhibita, quenquam interficere queant. Et cum Hugone de sancto Victore, in libr. de Sacramentis, tres humanę naturę status designare possumus. Primus est naturę ę Deo in illa prima bonitate ac tranquillitate procreatę: Secundus est naturę in ultima fęlicitate collocatę, ę quibus certę etsi diuersa ratione, omnis tamen mali suspicio remouenda est: Tertius status humanę naturę in peccatum lapsę adscribitur; in quo licet nulli hominum, ut ostensum est, fascinois uis innascatur: tamen ob propensionem, quam ad peccatum habet, & ob diaboli deceptionem, ut sępę diximus, ea demonum ope perficere homo potest, quę omnes, quia eorum causas ignorant, per fascinum perpetrata esse existimant. Quando autem contra hoc obijcitur, de Psyllis (Plinio teste) & de multis alijs, quorum corporibus uirus serpentibus exitiale ingentum fuit, & sic de

Diabolus
auctor fa-
scini.

Naturę hu-
manę sta-
tus triplex.

Regis Gal
lie ut
in firmis
vale.

multis alijs proprietatibus homines cōcomitari solitis;
dicimus huiusmodi affectiones, nullo pacto à natura ho-
minibus innasci, sed aut diuina uirtute cōmunicari, aut
humana industria acquiri, uel demonū auxilio exerce-
ri. Quod uerò afferitur, Regi Gallie hereditariā inesse
uirtutē, ut quoscunq; strumis laborantes tetigerit, sa-
nos reddat, non eo intelligendū est modo, ut uulgò exi-
stimus, quasi natura proprietate, & non singulari Dei
munere salubrē illa gratiā Rex habeat, & hoc inde con-
spicitur, quia antequā ad egrotos tangēdos accedat, ie-
iunjs, uigilijs, elemosynis, & pijs precibus se munit.

De ueris fascinantium qualitatibus & cautioni-
bus. Cap. VII.

Qui claris
rebus fide
non habet
sensu ca-
ret.

IN eueniunt Philosophorum ore sententia illa est,
Iquod qui claris & manifestis rebus fidem non ha-
bet, sensu caret; qui de dubijs repentē iudicat, teme-
ritatis labem incurrit; qui dubitandi gratia de ijs que
noti sunt, dubijs monet, illorum in numero collocandus
est, qui non scientis sed dubitationibus & sophisticis
delectatur, qui ob dubiorum obscuritatem, & ingenij
hebetudinē, non modò de apertis & perspicuis dubi-
tat, sed ea confutare & reijcere audet, rationis est
expers. Ne igitur in huiusmodi uitiorum notam in-
ciderem; diuinceps animus meus fuit, an fascinan-
tium cautiones huc afferre deberem: tandem ardens
meum benefaciendi desiderium, omnem carpentium
ac maledicentium suspicionem superauit, atque ad
huius rei narrationem me impulit. Verū quia da-
mones & homines, ut diximus, ad fascinandum con-
ueniunt,

ueniunt, vtrorumque cautiones recensendas duxi: & primum de demonibus, deinde verò de hominibus paucis expediam.

De cõibus dæmonum fascinantium cautionibus.

Contra puritati ac sanctitati inseruientes, uniuersam dæmonum aciem in plures ordines ad aggregandum distribuunt.

Dæmonū
vafrities in
fascinādo,
eorumque
cautiones.

Contra homines baptismo initiatos, & mundanis rebus proclives unicuique unum vel plures dæmones ad seducendum destinant.

Contra medio modo se gerentes, uisa opportunitate illorum affectum scrutantur, & pro vniuscuiusque animi propensione, eos ad scelera alliciunt.

Contra impios & scelestos dæmonibus ab ortu subiectos nihil laboris assumunt, sed eos quasi uinculis ligatos tenent, ac pro mercede, eorum uoluntati fascinandī & malè agendi potestatem subministrant.

Contra Dei rebelles, qui spretis sacramentis à fide discedentes dæmonibus sese dediderūt, nihil moliuntur, sed ueluti fascinos in erroribus, & cæcitatē tenebris illos habere uidentur, eisq; ad malefaciendum & nocendum ad nutum obtemperant.

Contra uulgares ac rudes homines fidem ex eorum cordibus extirpare nituntur, singulis dæmonem aut dæmones deputantes.

Contra charitate incensos & inflammatos, proximi odium & contemptum suadent.

Contra Dei honorem & amorem, illius dedecus & infamiam proponunt.

Contra Ecclesiam communem omnium matrem Christum

stum eius sponsum penitus tollere, vel contumelijs
afficere docent.

Cōtra uiros probos pro improbis deprecātes, illos floc-
cifaciendos, nullamq; fidē eis adhibendā inculcant.

Contra Dei verbū exponētes immane odiū cōcitant, &
probris, contumelijsq; afficiendos illos stimulant.

Contra concionem ipsam, diuersis curis & conscientie
stimulis homines distrahendo, illam vt nihili faciāt
satazunt.

Contra paupertatem profitentes aut patiētes, ad impa-
tientiam & desperationem inducunt, vel ingentes
diuitias, modò sibi obsequantur, promittunt.

Contra diuina sacra facientes, non Deo sed sibi ea esse-
renda esse suadent.

Contra sacramenta suscipientes, vel ministrantes, va-
ria superstitione, aut praposterè, aut aliarum rerum
permisione ministrare ostendunt, nec à Deo sed ab
illis virtutem habere tenendum esse iubent.

Contra Ecclesie ceremonias, contemptum proponunt.

Contra verum Deum vniuersarum rerum Dominum,
capitale odium habendum & iurandum curant, si-
biq; præcipua munera ac dona tanquam legitimis
dominis offerenda esse suggerunt.

Et tandem contra castitatem virginalem, maritalem,
& vidualem omnes luxurie turpes & nefandos
modos, licitè exerceri posse asseuerant.

Quibus cautionibus dæmonum suasu ab homi-
nibus cōpletis, alias dæmones addūt, scilicet:

Pro homine fascinando atque ad interitum vel ad
morbum pertrahēdo, innatam vim dæmones exer-
cent,

est, aut res perniciosas eiusmodi exitio idoneas adhibent, ubi eorū insita vis ad id se extendere nequit.

Pro pueris fascinandis, virulentam quandam auram duntaxat ex loco in quo cubant, excitant, eamq; in pueros immittunt, & ita eos macrescere, languere, cibum euomere & perire faciunt.

Pro pecoribus lacte priuadis noxias herbas seu frutices comedere faciūt, aut innatas vires depromunt, quibus non lac solum, sed vitam quoq; eis adimunt.

Pro uini & messium penuria, humorem vtilem remouent, cuius indigentia ad debitam maturitatem sata & vix peruenire non possunt.

Pro fascinandis hominibus, ut verū non intelligant, sed in errore, vt heretici, persislāt, voluntatē nō per se, sed ex accidenti & indirectē mouendo, & persuasionebus incitando, & passiones concitando, immutāt.

Pro concitādo homine ad iram & vindictam per spirituum motum, in quibus sunt phantasmata, in imaginatricē vim aliqua uisa reducere possunt, eaq; irascibile potestātē vehemētissimē internē mouēdo, irarū, odij atq; uindictæ stimulis excādescētib; lineata, ad quoduis scelus hoīes disponunt, ac ferē precipitant, quo fit ut intellectū ad iudicandū, & nolentem ad volendum per hasce alterationes adigant.

Pro concitatione ad libidinem, res externas Venerem excitantes vniciūque mira vāfritie latēter adhibere norunt, ueluti etiam cōcupiscendi potestatem inflammare solent, aut humores commouendo, aut illius simulacrum ad imaginandi actum semper reuocantes, & quasi ob oculos obuersari facientes, cuius amore homines teneri daemones non ignorant.

Pro

Pro vxoris & mariti odio commouendo, imaginandi vim turbant, vt mulier exosa reddatur, vel ipsa maritum exosum & molestum habeat.

Pro generandi vi impedienda, membri rigorem tollunt, sicut motum localem vniuscuiusque organi impediunt, aut spirituum emissiones ad membra prohibent, in quibus est vis motrix; & ideo quasi seminis vias intercludunt, ne ad generationis uasa descendat, neve emittatur.

Pro serpentibus, tauris, equis, aut quibuscunque animalibus sistendis, vel in terram deijciendis, parum aut nihil laborant, quia eis omnia corpora obediunt; quocirca demones in eiusmodi animalia ingressi pro voluntate de eis determinant, nisi diuina virtus contra eos se opponat.

Pro muribus, locustis, & alijs nociuis animalibus ab agris pellendis, aut iisdem in eos immittendis sola demonum vis sufficit; primum, quia huiusmodi animalia demonibus non repugnant: secundò, quia actiua cum passiuis commiscendo, ea procreare possunt.

Pro pluuiis, grandine, niue, fulgure efficiendo, eadem indita demonum vis satis est: vapores enim ad id necessarios admiscere & sciunt & possunt.

Pro aspectabili presentia vniuscuiusque; aut absentis aut vita functi, ex vaporibus aqueis, terreis, aut ex aere corpora fingunt, & quibusuis similia reddunt in quæ demones ingressi, vinentiũ actiones fingunt.

Qualitates hominũ fascino patrãdo aptæ.

Hominum verò qualitates, quibus habiles ad fascinandum redduntur, duobus modis considerari possunt. Si quidẽ fascinandi vim, aut ipsimet à demonibus haberũt, aut veluti hæreditario iure à suis maiorib. traditã

acce-

acceperunt. Si primum solennes ceremoniæ adhibita
 fuerunt, ut fidei Christianæ abdicatio, nostri quoq; Sal-
 uatoris Iesu Christi, eiusq; beatæ Virginis matris, atq;
 Ecclesiæ Catholicæ, omniumq; sanctorum odiū, & præci-
 pius contemptus, cum conditione ac lege ipsis litādī, sa-
 crum faciendi, munera offerēdi, & uerorū dominorum
 loco ipsos habendi, aliasq; superstitiones commiscēt,
 quas dæmonum asseclæ non ignorant. At si filij & ne-
 potes, & quicumque ab illis progeniti eandem uim ha-
 bere comperiūtur, tacitè uel expressè iuramento, ac fœ-
 deri per maiores dæmonibus præstito consenserunt, uel
 matrēs, nascētes infantes ea intentione dæmonibus con-
 secrarunt. Quod si per nefandum matris cum filio con-
 cubitum infantes nati sunt, parum aut nihil dæmones
 sollicitantur, an aliæ ceremoniæ interponantur. Et hinc
 est, ut per dæmonum ministerium pro initi fœderis si-
 gno, nonnulli fascinatores binas pupillas in oculis inna-
 tas, quidam in uno oculo geminam pupillam, in altero
 equi effigiem habebant, ut Dydimus inquit, Plinio refe-
 rente. Dæmones enim tenelli embryonis carnem his &
 similibus lineamētis, & signis fingere et effigiare. ut di-
 ximus, possunt. Vt autem dæmonum pactis ac promif-
 sis sese stare demonstrarent, quotiescunque fascinare, aut
 quid simile patrare uolunt, opus est ut dæmones tacitè
 uel expressè inuocent, uerba proferendo, quæ dæmonū
 suasu dictata sunt: uel eadem scripta superstitione por-
 tando, aut nodos plicando, combinando, soluendo, in
 cælum excreando, aut quid simile faciendo, pro pro-
 missorum dæmonibus præstitorum fide, ac pacto. His
 cautelis, & conditionibus, atque alijs, quas breuitatis
 causa prætermittimus, maiorem aut minorem uim, pro
 maiori

Præcipua
 fascinan-
 tium cere-
 monia, est
 Christum
 abnegare.

Fascinatiū
 signa in o-
 culis ynde.

Solemnia
 dæmon. a-
 strictorum.

maiori & minori earundem conditionum confidentia, exerceri credimus. Philosophi verò, qui hanc demonum calliditatem, & hunc philosophandi modum non intellexerunt, varias de Fascini causis sententias protulerunt, & qualitates ab his longè diuersas fascinatoribus adscripserunt, ut primo libro uidere est.

Veræ qualitates ac dispositiones, ex quibus iuxta piorum hominum sententiam in fascini pestem inciditur.

Cap. VIII.

Bona quæ
ex malis p
Dæmones
illatis oriū
tur.

Quamuis ob mala per dæmones & illorum ministros, illata non mediocria bona oriantur; nam fides seruatur & roboratur; dæmonum fraudes deteguntur; & inspiciuntur; Dei misericordia & potestas aperitur, & manifestatur: homines ad cautiorem sui custodiam erudiuntur, & inflammantur: & denique ad Christi cruciatū, & ecclesię ceremonias uenerādum fleētuntur atq; incitantur: nihilominus de fascinādorū rerū qualitatibus locuturi, eas dūtaxat extremis, ut dicitur, digitis attingere decreuimus, per quas sua sponte causas homines præbēt, ut fascino inficiātur: & nō eas, quibus Deus per malos angelos, mala in mortaliū pernitiē inferenda iubet, ob prauorum hominum pœnam, ob suam gloriam, ob Christianorum meritorum cumulū, & ob uirtutis robur, si patiēter, & summiſse ea perferāt: id enim alterius, & nō præsentis cōtemplationis munus est. Præcipuam causam, qua fascinamur, nullam aliam esse arbitror, quàm legis cōtemptū, & cœlestium inobediētiā mandatorū, ut cap. 10. patebit. Nā simul

atque

Legis cultu contem
p'to, Dei gratia amittitur.

atque à legis cultu & obseruatiã defislimus; à Dei gratia & Angeli custodia destituimur, & in demonũ potestate ac iura incidimus qui quidem demones circa nos, ueluti circa re sue potestati subiectam, tũ in corpore, tũ in rebus externis, quæ uolũt, efficiũt. Et hinc est, ut nõnunquam homines ac cetera animalia grauibz doloribus affici uideamus, mares gignẽdi, femina cõcipiendi, quidã coeundi ui ac potestate priuentur. Hinc etiam mulierũ partus, animalium fœtus, terræ fruges, oues, boues, ac reliqua animalia pessum ire uideantur. Si enim demones tot donis & gratijs ornati tanquã fascinati in tot, tantaq; sempiterna mala ob crimẽ in Deũ commissum præcipitati fuerunt; quid nobis miseris fiet? qui atrocissimis, & grauissimis peccatis subiicimur; grauissimis inquã, uniuersitate, ut Adæ peccato: deformitate, ut proditionis Iudæ & similiũ: cõdonãdi difficultate, ut peccato in Spiritũ sanctũ: periculo, ut ignoratiæ: cõiunctione, ut cupiditatis: pronitate, ut carnis; diuini numinis lesione, ut idolatriæ; expugnandi difficultate, ut superbix: mentis cecitate, ut iræ; alijsq; de causis, quas recẽsere nimis longum ac prolixũ esset. Equidem uehementer miror, cũ uniuersum hominum genus in tot sceleribus immersum reperiatur, cur tam pauci fascino infecti reperiuntur: sed hoc diuinæ clementiæ ac bonitati adscribendum est; quæ demones non pro uoluntate in nos seuire patitur. Qui enim alienæ uxoris, aut cuiusuis fœdæ libidinis cupiditate tenetur, mirũ nõ est, si à sui per fascinum auertitur; aut gignẽdi uirtute, aut prolis solatio priuatur. Quæ quidem mala hodie pijs, ac probis uiris demones inferre nõ magnopere satagũt, sed nimis rarò ea de re eos infestãt: cũ ipsi optimè calleãt,

Peccatorũ
grauiũ dif-
ferentiã.

Ab vxore
propria cur
nonnulli
auertantur.
Mala per
Dem. illata
iustorũ præ-
mia augẽt.

mala

Homo ad
Dei imagi-
nem crea-
tus est.

Hominis
fœlicitas
ante lapsu.

Homo sui
ipsius inte-
ritus cau-
sa.

Geneseos
locus ex-
planatus.

imaginem, & similitudinem finxit, eumque omnis ma-
li, ac miseriarum expertē incredibili sapientia ornauit,
in loco omnium deliciarum pleno collocauit, omnium
animantium dominū constituit, ad Deum contemplā-
dum habilem, & idoneum fecit. quapropter ad ipsius
Dei clementiam, sapientiam, & iustitiam pertinebat,
vt is q̄ ad sui ipsius archetypū effingeretur, ceteris ani-
mantibus multo præstaret. à summa namq; clemētia,
sapiētia & iustitia, sūma pulchritudo oriri debet. Quo
circa D. Aug. lib. 14. de Ciuit. Dei cap. 26. inquit, Viue-
bat itaque homo in paradiso sicut volebat, quandiu hoc
volebat, qđ Deus iusserat, bonus. vivebat fruens Deo,
ex quo bono, bonus erat, vivebat sine vlla egestate, ita
semper viuere in potestate habens, cibus aderat ne esu-
raret, potus ne sitiret, lignum vitæ, ne illum senectū dis-
solueret, nihil corruptionis in corpore, nihil ex corpore
vllas molestias vllis eius sensibus ingerebat, nullus in-
ternus morbus, nullus ictus metuebatur externus. Nō
itaque Deus, sed homo ipse sui interitus & calamitatū
causa fuit; vt Sapientiæ primo legitur: Deus mortem
non fecit, sed impij manibus & verbis accersierunt il-
lam. non enim eo modo Deus homines, sicut Angelos
condidit, vt etiamsi peccassent, mori omnino non pos-
sent. Vnde natura humana actu tantū immortalis e-
rat, nam potestate quadam in mortem cadere poterat,
sicut cecidit, qđ ex ipsius Dei verbis in Genesi expres-
sis colligimus: Quacūque die comederis ex eo, morte
moriēris; id est morti adstrictus eris, vel, moriendi ne-
cessitatē incurres: quasi Deus diceret, etsi nunc te im-
mortalitatis actu donauī, tamen si à me per inobedien-
tiam descīueris, potestas quam ad mortē in manu tua
habet,

habes, necessitas fiet. Cui sententiæ illud Aug. de Ciuit. Dei lib. 12. cap. 21. non aduersatur, ita dicentis, Homo cuius naturam quodammodo mediam inter Angelos, bestiasque condebat, si creatori suo, tamquam vero domino subditus, præceptum eius pia obedientia custodiret, in consortium transiret Angelicum sine morte media, beatam immortalitatem sine ullo termino consecuturus. Si autem dominum Deum suum libera voluntate superbe atque inobedienter usus offenderet, morti additus bestialiter viveret, libidinis seruus, aeterno post mortem supplicio destinatus. Quapropter inter Christicolæ, verè Catholicam fidem tenentes, constat, miseras in quibus nunc homo est, atque ipsam nobis corporis mortem non naturæ lege, qua nullam mortem Deus homini fecit: sed merito inflictam esse peccati; nam Deus peccatum puniens, homini, in quo tunc omnes tanquam in radice eramus, dixit, Terra es, & in terram ibis. Ex quo quidem peccato tantus rerum futilium & exitium amor emanauit, tot mordaces curæ, tot perturbationes, mærores, formidines, insana gaudia, discordiæ, lites, bella, insidiæ, iræ, inimicitie, fallaciæ, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbia, inuidia, homicidia, crudelitas, scuitia, luxuria, petulantia, impudentia, hæreses, periuria, falsa testimonia, iniqua iudicia; denique quidquid eiu/modi malorū humanam naturam aggreditur, ab illa erroris, & insani amoris radice egreditur. At si non peccasset, sed Deo paruisset, unicuique ab omni malorū genere immuni, uēdi tēpus super terrā statutū fuisset, quo absoluto, uitæq; ligno gustato, natura cōfirmata fuisset, ac post longū tādē gūū oēs in Cælo immortalitate donati essem⁹.

D. August.
de homine
recēs crea-
to.

Mors pœ-
na peccati.

Mala oia
ex originis
peccato illu-
xerant.

Quales li-
beri, si ho-
mo nō pec-
casset, nati
fuissent.

Homo na-
turæ mira-
culum.

Premia be-
ne honeste
que uiuen-
tum.

*Quales uerò liberi, si primi parentes mali nihil commi-
sissent, in lucem ederentur, D. Aug. de ciu. Dei, lib. 13.
cap. 3. & de baptismo paruulorum, dubium mouet, sed
non absoluit: nonnulli uerò paruulos in lucem editos
iri censent, non hac totius corporis imbecillitates, sed ro-
bustos statim futuros, & (sicut agnos, & pullos galli-
naceos uidemus cōfestim ingreßuros, secutos que ma-
trē, nec cōfestim, sed temporis successu) ad perfectam
ætatem peruenturos. Quamobrem ab animis Christia-
na religione imbutis opinio illa penitus remouenda est
qua bruta, ob nonnullas corporis dotes, homine melio-
ra esse existimantur. Nam post Mercurium Trismegē-
stū, D. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 12. hominem na-
turæ miraculum appellat. et Pli. Hominis, inquit, causa
cuncta uidetur genuisse natura. et Arist. eum omnium
finem uocat. Et in Psal. Gloria & honore coronasti eū,
& cōstituiisti eū super opera manuum tuarum, omnia
subiecisti sub pedibus eius: ac demum idem qui supra
Philosophus nobilissimū, & altissimū animal hominē
esse ait. quippe cui eam Deus animam dedit, qua per ra-
tionem, atque intelligentiam omnibus animantibus es-
set præstantior. Et sicut his omnibus ratiocinando
& intelligendo nobiliores sumus, ita bene atque hone-
stè uiuendo meliores esse debemus. Ob id enim diui-
na providentia eis, quibus nos constat esse potiores,
quædam munera data sunt potiora: ut nos doceret, il-
lud quo eis antecellimus, longè maiore cura nobis ex-
colendum esse, quàm corpus: ipsamque corporeā excel-
lentiā, quā bruta habere nosceremus, p vitæ bonitate,
qua illis anteponimur, cōtemnere disceremus; habituri
& nos corporum immortalitatē, non quā suppliciorū
æter-*

aternitas torqueat, sed quam animorū puritas per Dei gratiam possideat. In ipso etiam corpore, quod nobis per peccatum cum belluis mortalitate commune est, multisq; earum debilius reperitur, quāta Dei bonitas, quanta providentia apparet? Nonne ita sunt in eo sensus ac cætera membra disposita, speciesq; ipsa ac figura ita ordinata, ut ad animę rationalis ministeriū omnia esse facta existimes? Non .n. ut animalia rationis expertia in terram prona uideamus, ita factus est homo; sed erecta in calū corporis forma admonet, eū non huic mundo corruptioni obnoxio, sed cælesti patrię ac glorię esse destinatum. Et dum in hac uita cum brutis homo degit, qua subtilitate sapientiam haurit? uirtutibus imbuitur quibus aduersus errores armatus, omnia uitia superat, omnes deformitates ac turpitudines, cælestis & summi boni desiderio uincit. Solus .n. ipse, inter reliqua omnia animalia post oblatam sibi imaginationem de re aliqua, tanquam agenda, potest quærere de ipsa, assentirine rei debeat, annon. Cætera uerò animalia, oblati sibi rebus, necessitate quadam impulsā assentiuntur, ut bene Alexander in 2. de Anima, c. 46. disertissimè ostēdit. Et sicut aereę uolucres nobis qui terrestres sumus, non modò non præferuntur; verumetiam ob animę rationalis dignitatem, quę nobis inest, subiūciuntur: ita bruta quanuis corporum perfectiōibus præcellant, longè nobis deteriora sunt; quia ueluti natura sentiendi uiprædita, etiamsi dolore crucietur, melior, ac præstātor est, quā lapis, qui nullo modo dolere potest: ita homo etiam in miserijs & calamitatibus ac in Dei odio constitutus, præclarior est, quā illa natura quę rationis est expers. Nec quia æquales esse non possumus aquilis

Discrimina iter homines & belluas.

Hominia præstantia.

Serpentes
quò repu-
bescant.

Homo ho-
mini lupus

Fascinum
natura nò
est.

videndo, canibus odorando, ceruis currendo, elephantis
portando, leonibus certando, serpentibus diu viuendo,
qui deposita tunica, senectutem deponere & reuiuene-
scere perhibentur; idcirco ab illis naturæ nobilitate ac
dignitate nos superari asserendum est; quoniam licet
homo homini (ut in proverbio est) lupus sit, & plures
ex hominibus hominū impetu, quàm omni reliqua ca-
lamitate deleantur; cetera verò animantia vnaquæque
suo generi non sint infesta, cæteris inimica leonum fe-
ritas inter se non dimicet, serpentum morsus serpentes
non petat, ne maris quidem belluæ, ac pisces nisi in di-
uersa genera seuiant; nihilominus ob vnicam tantum
rationalis animæ scintillam, nullum animalium cū ipso
homine quantumuis imperito & improbo comparan-
dum est. Sed ne susceptam prouinciam excedere, & lu-
men lumini addere videamur, eò vnde nostra discessit
oratio, redeamus. Nam postquam per corporis sensus,
vt suprà ostendimus, fascinum iaculari nemo potest, ri-
diculum est asserere, fascinādi vim hominibus innasci.
Siquidem id nobis innascitur, sine quo aliquid eorum
quæ nobis insunt, esse non potest, vt videre sine oculis,
& idèd cū visus sit natura, ipsi quoque oculi natura
erunt, & demū n omnia sensoria natura insunt, quia eo-
rum actiones nobis innascuntur; sed fascinum destruit
naturam, igitur natura non est, quoniam natura in ea re
intenta semper videtur esse, vt vnumquodque sibi simi-
le conseruet ac procreet; quò saltem in ipsis singulari-
bus atque indiuiduis specierum perpetuitas propage-
tur. At si homini fascinādi uis à natura tributa esset,
non eius conseruationi sed destructioni prospexisset;
quod de homine omnium animalium præstātissimo cre-
den-

dendum non est. Non igitur ex natura ortę, sed ab homine, auctore diabolo, fascinationes superstitione sunt: quas quia verus Philosophus irridet, & Catholicus Theologus damnat, è medio funditus tollendas assero. Et quanuis homines reperiantur, qui neminem ament; quod in gustu etiam accidit, in quo temperamenta quędam inveniuntur, quibus edulia ferè omnia stomachum mouent, & sicut in his praua quędam constitutio est lingue, & stomachi longè diuersa ab ea, quę ut plurimum fieri à natura solet, ita inter homines censendum est: in quibusdam alienissimam ab eo, quod ut plurimum est, constitutionem esse humorum, per quos aliquos odio habent; tamen ab omni naturę lege abhorret, ut per eiusdem odij vires nulla re alia adhibita, quenquam interficere queant. Et cum Hugone de sancto Victore, in libr. de Sacramentis, tres humanę naturę status designare possumus. Primus est naturę à Deo in illa prima bonitate ac tranquillitate procreatę: Secundus est naturę in ultima fœlicitate collocatę, à quibus certè etsi diuersa ratione, omnis tamen mali suspicio remouenda est: Tertius status humanę naturę in peccatum lapsę adscribitur; in quo licet nulli hominum, ut ostensum est, fascinandı uis innascatur: tamen ob propensionem, quam ad peccatum habet, & ob diaboli deceptionem, ut sæpè diximus, ea demonum ope perficere homo potest, quę omnes, quia eorum causas ignorant, per fascinum perpetrata esse existimant. Quando autem contra hoc obijcitur, de Psyllis (Plinio teste) & de multis alijs, quorum corporibus uirus serpentibus exitiale ingentum fuit, & sic de

Diabolus
auctor fa-
scini.

Naturę hu-
manę sta-
tus triplex.

Regis, Gal
lix uir us
in strumas
vnde.

multis alijs proprietatibus homines cōcomitari solitis; dicimus huiusmodi affectiones, nullo pacto à natura hominibus innasce, sed aut diuina uirtute cōmunicari, aut humana industria acquiri, uel demonū auxilio exerce-
ri. Quòd uerò asseritur, Regi Gallie hæreditariū inesse uirtutē, ut quoscunq; strumis laborantes tetigerit, sanos reddat, non eo intelligendū est modo, ut uulgò existimant; quasi naturæ proprietate, & non singulari Dei munere salubre illā gratiā Rex habeat, & hoc inde conspicitur, quia antequàm ad egrotos tangēdos accedat, ieiunijs, uigilijs, eleemosynis, & pijs precibus se munit.

De ueris fascinantium qualitatibus & cautionibus. Cap. VII.

Qui claris
rebus fide
non habet
sensu ca-
ret.

IN omnium Philosophorum ore sententia illa est, quòd qui claris & manifestis rebus fidem non habet, sensu caret; qui de dubijs repenti iudicat, temeritatis labem incurrit; qui dubitandi gratia de ijs quæ nota sunt, dubia mouet, illorum in numero collocandus est, qui non scientis sed dubitationibus & sophisticis delectatur, qui ob dubiorum obscuritatem, & ingenij hebetudinem, non modò de apertis & perspicuis dubitat, sed ea confutare & reuocare audet, rationis est expers. Ne igitur in huiusmodi uitiorum notam inciderem; diu anceps animus meus fuit, an fascinantium cautiones huc asferre deberem: tandem ardens meum benefaciendi desiderium, omnem carpentium ac maledicentium suspicionem superauit, atque ad huius rei narrationem me impulit. Verum quia demones & homines, ut diximus, ad fascinandum conueniunt,

ueniunt, vtrorumque cautiones recensendas duxi: & primum de demonibus, deinde verò de hominibus paucis expediam.

De cõibus dæmonum fascinantium cautionibus.

Contra puritati ac sanctitati inferuientes, uniuersam dæmonum aciem in plures ordines ad aggrediendum distribuunt.

Dæmonū
vafrities in
fascinādo,
eorumque
cautiones.

Contra homines baptisate initiatos, & mundanis rebus proclines vnique unum uel plures dæmones ad seducendum destinant.

Contra medio modo se gerentes, uisa opportunitate illorum affectum scrutantur, & pro vniuscuiusque animi propensione, eos ad scelera alliciunt.

Contra impios & scelestos dæmonibus ab ortu subiectos nihil laboris assumunt, sed eos quasi uinculis ligatos tenent, ac pro mercede, eorum uoluntati fascinandī & malè agendī potestatem subministrant.

Contra Dei rebelles, qui spretis sacramentis à fide discedentes dæmonibus sese dediderūt, nihil moliuntur, sed ueluti fascinos in erroribus, & cæcitatē tenebris illos habere uidentur, eisq; ad malefaciendum & nocendum ad nutum obtemperant.

Contra uulgares ac rudes homines fidem ex eorum cordibus extirpare nituntur, singulis dæmonem aut dæmones deputantes.

Contra charitate incensos & inflammatos, proximū odium & contemptum suadent.

Contra Dei honorem & amorem, illius dedecus & infamiam proponunt.

Contra Ecclesiam communem omnium matrem Christum

stum eius sponsum penitus tollere, vel contumelijs afficere docent.

Cōtra uiros probos pro improbis deprecātes, illos floccifaciendos, nullamq; fidē eis adhibendā inculcant.

Contra Dei verbū exponētes immane odiū cōcitant, & probris, contumelijsq; afficiendos illos stimulant.

Contra concionem ipsam, diuersis curis & conscientie stimulis homines distrahendo, illam vt nihili faciāt satagunt.

Contra paupertatem profitentes aut patiētes, ad impatientiam & desperationem inducunt, vel ingentes diuitias, modò sibi obsequantur, promittunt.

Contra diuina sacra facientes, non Deo sed sibi ea offerenda esse suadent.

Contra sacramenta suscipientes, vel ministrantes, varia superstitione, aut præposterè, aut aliarum rerum permissione ministrare ostendunt, nec à Deo sed ab illis virtutem habere tenendum esse iubent.

Contra Ecclesiæ ceremonias, contemptum proponunt.

Contra verum Deum vniuersarum rerum Dominum, capitale odium habendum & iurandum curant, sibiq; præcipua munera ac dona tanquam legitimis dominis offerenda esse suggerunt.

Et tandem contra castitatem virginalem, maritalem, & vidualem omnes luxuriæ turpes & nefandos modos, licitè exerceri posse assenerant.

Quibus cautionibus dæmonum suasu ab hominibus cōpletis, alias dæmones addūt, scilicet:

P*Ro homine fascinando atque ad interitum vel ad morbum pertrahēdo, innatam vim dæmones exercent,*

est, aut res perniciosas eiusmodi exitio idoneas adhibent, ubi eorū insita vis ad id se extendere nequit.

Pro pueris fascinandis, virulentam quandam auram duntaxat ex loco in quo cubant, excitant, eamq; in pueros immittunt, & ita eos macrescere, languere, cibum euomere & perire faciunt.

Pro pecoribus lacte priuadis noxias herbas seu frutices comedere faciūt, aut innatas vires depromunt, quibus non lac solum, sed vitam quoq; eis adimunt.

Pro uini & messium penuria, humorem vtilem remouent, cuius indigentia ad debitam maturitatem sata & vna peruenire non possunt.

Pro fascinandis hominibus, ut uerū non intelligant, sed in errore, vt hæretici, persistāt, voluntatē nō per se, sed ex accidenti & indirectē mouendo, & persuasionebus incitando, & passiones concitando, immutāt.

Pro concitādo homine ad iram & vindictam per spirituum motum, in quibus sunt phantasmata, in imaginatricē vim aliqua uisa reducere possunt, eaq; irascibile potestate vehemētissimē internē mouēdo, irarū, odij atq; uindictæ stimulis excādescētib; lineata, ad quoduis scelus hoīes disponunt, ac ferē precipitant, quo fit ut intellectū ad iudicandū, & nolentem ad volendum per hasce alterationes adigant.

Pro concitatione ad libidinem, res externas Venerem excitantes unicuique mira uasfrutie latēter adhibere norunt, ueluti etiam cōcupiscendi potestatem inflammare solent, aut humores commouendo, aut illius simulacrum ad imaginandi actum semper reuocantes, & quasi ob oculos obuersari facientes, cuius amore homines teneri damones non ignorant.

Pro

Pro vxoris & mariti odio commouendo, imaginandū vim turbant, vt mulier exosa reddatur, vel ipsa maritum exosum & molestum habeat.

Pro generandi vi impedienda, membri rigorem tollunt, sicut motum localem vniuscuiusque organi impediunt, aut spirituum emissiones ad membra prohibent, in quibus est vis motrix; & ideò quasi seminis vias intercludunt, ne ad generationis uasa descendat, neve emittatur.

Pro serpentibus, tauris, equis, aut quibuscunque animalibus sistendis, vel in terram deijciendis, parum aut nihil laborant, quia eis omnia corpora obediunt; quocirca demones in eiusmodi animalia ingressi pro voluntate de eis determinant, nisi diuina virtus contra eos se opponat.

Pro muribus, locustis, & alijs nociuis animalibus ab agris pellendis, aut iisdem in eos immittendis sola demonum vis sufficit; primum, quia huiuscemodi animalia demonibus non repugnant: secundò, quia actiua cum passiuis commiscendo, ea procreare possunt.

Pro pluuiis, grandine, niue, fulgure efficiendo, eadem indita demonum vis satis est: vapores enim ad id necessarios admiscere & sciunt & possunt.

Pro aspectabili presentia vniuscuiusque aut absentis aut vita functi, ex vaporibus aqueis, terreis, aut ex aere corpora fingunt, & quibusuis similia reddunt in quæ demones ingressi, viuentium actiones fingunt.

*Qualitates
hominū fa-
scino patrā
do aptæ.*

Hominum verò qualitates, quibus habiles ad fascinandum redduntur, duobus modis considerari possunt. Si quidē fascinandi vim, aut ipsimet à demonibus habuerūt, aut veluti hereditario iure à suis maiorib. traditā
acce-

acceperunt. Si primum solennes ceremoniæ adhibitæ fuerunt, ut fidei Christianæ abdicatio, nostri quoq; Saluatoris Iesu Christi, eiusq; beatæ Virginis matris, atq; Ecclesiæ Catholicæ, omniumq; sanctorum odiū, & præcipuus contemptus, cum conditione ac lege ipsis litædi, sacrum faciendi, munera offerendi, & uerorū dominorum loco ipsos habendi, aliasq; superstitiones commiscunt, quas dæmonum assecræ non ignorant. At si filij & nepotes, & quicunque ab illis progeniti eandem uim habere comperiuntur, tacite uel expresse iuramento, ac fæderi per maiores dæmonibus præstito consenserunt, uel matres, nascētes infantes ea intentione dæmonibus consecrānt. Quod si per nefandū matris cum filio concubitus infantes nati sunt, parum aut nihil dæmones sollicitantur, an aliæ ceremoniæ interponantur. Et hinc est, ut per dæmonum ministerium pro initi fæderis signo, nonnulli fascinatores binas pupillas in oculis innatas, quidam in uno oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem habebant, ut Dydimus inquit, Plinio referente. Dæmones enim tenelli embryonis carnem his & similibus lineamētis, & signis fingere et effigiare, ut diximus, possunt. Ut autem dæmonum pactis ac promissis sese stare demonstrent, quotiescunque fascinare, aut quid simile patrare uolunt, opus est ut dæmones tacite uel expresse inuocent, uerba proferendo, quæ dæmonū suasu dictata sunt: uel eadem scripta superstitiosè portando, aut nodos plicando, combinando, soluendo, in cælum excreando, aut quid simile faciendo, pro promissorum dæmonibus præstitorum fide, ac pacto. His cautelis, & conditionibus, atque alijs, quas breuitatis causa prætermittimus, maiorem aut minorem uim, pro maiori

Præcipua
fascinantiū
ceremonia, est
Christum
abnegare.

Fascinantiū
signa in o-
culis unde.

Solemnia
Dæmon. a-
strictorum.

maiori & minori earundem conditionum confidentia, exerceri credimus. Philosophi verò, qui hanc demonum calliditatem, & hunc philosophandi modum non intellexerunt, varias de Fascini causis sententias protulerunt, & qualitates ab his longè diuersas fascinatoribus adscripserunt, ut primo libro uidere est.

Veræ qualitates ac dispositiones, ex quibus iuxta piorum hominum sententiam in fascini pestem inciditur.

Cap. VIII.

Bona quæ
ex malis p
Dæmones
illatis oriū
tur.

QUamuis ob mala per dæmones & illorum ministros, illata non mediocria bona oriantur; nam fides seruatur & roboratur; dæmonum fraudes deteguntur; & inspicuntur; Dei misericordia & potestas aperitur, & manifestatur: homines ad cautiorem sui custodiam erudiuntur, & inflammantur: & denique ad Christi cruciatū, & ecclesię ceremonias uenerādum flectuntur atq; incitantur: nihilominus de fascinādorū rerū qualitatibus locuturi, eas dūtaxat extremis, ut dicitur, digitis attingere decreuimus, per quas sua sponte causas homines præbēt, ut fascino inficiātur: & nō eas, quibus Deus per malos angelos, mala in mortaliū perniciē inferenda iubet, ob prauorum hominum pœnam, ob suam gloriam, ob Christianorum meritorum cumulū, & ob uirtutis robur, si patiēter, & summiſſe ea perferāt: id enim alterius, & nō præsentis cōtemplationis munus est. Præcipuam causam, qua fascinamur, nullam aliam esse arbitror, quàm legis cōtemptū, & cœlestium inobediētiā mandatorū; ut cap. 10. patebit. Nā simul

Legis cultu contem
pro, Dei gratia amittitur.

atque

atque à legis cultu & obseruatiã desistimus; à Dei gratia & Angeli custodia destituimur, & in dæmonū potestate ac iura incidimus qui quidem dæmones circa nos, ueluti circa re sue potestati subiectam, tū in corpore, tū in rebus externis, quæ uolūt, efficiūt. Et hinc est, ut nō nunquam homines ac cetera animalia grauibus doloribus affici uideamus, mares gignēdi, femina cōcipiendi, quidā coeundi ui ac potestate priuentur. Hinc etiam mulierū partus, animalium fœtus, terræ fruges, oues, boves, ac reliqua animalia pessum ire uideantur. Si enim dæmones tot donis & gratijs ornati tanquā fascinati in tot, tantaq; sempiterna mala ob crimē in Deū commissum præcipitati fuerunt; quid nobis miseris fiet? qui atrocissimis, & grauissimis peccatis subijcimur; grauissimis inquā, uniuersitate, ut Adæ peccato: deformitate, ut proditiōis Iudæ & similiū: cōdonādi difficultate, ut peccato in Spiritū sanctū: periculo, ut ignoratiā: cōiunctione, ut cupiditatis: pronitate, ut carnis; diuini numinis læsione, ut idolatriā; expugnandi difficultate, ut superbiā: mentis cecitate, ut iræ; alijsq; de causis, quas recēdere nimis longum ac prolixū esset. Equidem uehementer miror, cū uniuersum hominum genus in tot sceleribus immersum reperiatur, cur tam pauci fascino infecti reperiuntur: sed hoc diuinæ clementiæ ac bonitati adscribendum est; quæ dæmones non pro uoluntate in nos seuire patitur. Qui enim alienæ uxoris, aut cuiusuis fœdæ libidinis cupiditate tenetur, mirū nō est, si à sua per fascinum auertitur; aut gignēdi uirtute, aut prolis solatio priuatur. Quæ quidem mala hodie pijs, ac probis uiris dæmones inferre nō magnopere satagūt, sed nimis rarò ea de re eos infestāt: cū ipsi optimè calleāt,

Peccatorū
grauū dif-
ferentiā.

Ab vxore
propria cur
nonnulli
auertantur.
Mala per
Dem. illata
iustorū præ-
mia augēt.

mala

Mōstruorū
in Germa-
nia nasce-
rē causa.

*mala ac damna iustis uiris illata, illorum merita atque
præmia augere. Porro si quis in fide titubet, et de Eccle-
siæ Catholicæ ritibus non bene sentiat, quo pacto à fa-
scinationis ueneno securus erit? idque in causa esse ar-
bitror, ut in multis partibus, et in Alemânia præsertim
mulieres tot monstra pariant. In quibus odia, dissidia, li-
uor, ambitio, superbia, auaritia, dominatur: qui fieri po-
test, ut ij à fascini peste cū filiis & bonis liberi sint? Et
qui prauum iurandi, detrahendi, male dicendi, male præ-
candi, obloquendi, concupiscendi consuetudinem ha-
bent, à fascino sibi cauere non possunt. Quos autem
belluarum more uictitare uidemus, nulla religione im-
buitos, nullo Dei timore attactos, nullis legibus astri-
ctos, in omni intemperantia generæ profusos, sed ira,
odio, temeritate, cupiditate, omni que praua libidine, &
scelere cōtaminatos, ij idoneas appositasque partes ha-
bent, quibus fascinentur: quò uiuentes inferorum pœ-
nas prægustare incipiant, ipsorum demonum cruciati-
bus, illusionibus, ac imposturis patentes. Fascino quo-
que amatorio iisdem de causis inficiuntur: quibus si ad-
datur uisus, lingua, habitus, gestus, tactus, ceterarumq;
turpium cogitationum & actuum fomes, ij fascinari qui-
dem non possunt, quia iam fascinati sunt. Huic quoque
fascino obnoxia sunt ea, quæ se lasciuias, garrulas, pro-
caces, nugaces esse gestiunt, quod eò perniciosius est, si
matrē familias (quam tota familia in omni scelere imi-
tari consuevit) ea uitia comitentur. Has ego qualitates
illis ueriores esse puto, quas Primo lib. cap. 13. iuxta
Philosophorū sententiā retuli. Quòd si quis melancholi-
co humore redundantes, in fascini casum procliuiiores
futuros esse arbitretur, eum non omnino malè sensisse
dicam;*

Melancho-
licus hu-
mor Demo-
nib. aptus.

dicam; cum huiusmodi enim humore demones facile commiscantur: quum amarus, tristis, ac turbulens sit, locus demonum naturæ congruere iudicatur. Et perinde in humano corpore cor strangulari uidetur ex densis nebulis & humorum caligine, atque in cubiculo fumo oppleto conuina suffocari uidentur, & oculorum iacturam perpeti, in quod corpus sic affectum si demon ingreditur, luctuosissimam tragediam excitabit. Et hinc est, ut per herbarum & aliarum rerum corporearum applicationem ab humanis corporibus interdum expelli dicantur, quia humorem illum tetrum, ac tristem adhibita ea consumunt, quo consumpto demones corpus relinquere solent: quamuis uerisimilius putem, res illas si pie, ac deuote adhibeantur, tanquam diuinæ iustitiæ instrumentum in demones agere, illosque ab humanis corporibus detrudere; ut de felle, & iecore piscis Tobie, de herbe radice Eleazari, ac de alijs legimus. Alias uero corporis dispositiones, quas citato libro adduximus, nullas, uanas, ridiculas, & superstitionis referatas arbitramur.

Herbarum
uis contra
Dæmones.

Piscis To-
bie uis.

Per narratam fascinandiam, demonum astu inuentam, homines ad amorem allici, & ad odium excitari possunt.

Cap. I X.

Experientia ipsa, quæ rerum magistra nuncupatur, comprobari cernimus, hominum alios natura tristes esse, alios lætos: nonnullos magis, aut minus his affectibus pro corporis temperie affici: ij enim tristiores creduntur esse, qui contrarijs resistere minus possunt, lætaque obire non sunt idonei: læti autem

Læti & tristes qui.

Phantasia
& cordis
consensus.

Sensus in-
tellectui
seruiūt, in-
tellectus
cordi.

Melanco-
lici humo-
ris, effect⁹.

existimātur, qui trīstibus et mœstis maximè resistere possunt, quiq; ad læta aptissimi sunt, qua de causa unus ad amorē ac beneuolētiā, alius ad odium procliuus est. Hinc fit ut q̄ pauci caloris sunt, & exangues ac debiles et senes, ægri, conualescentes, parum resistere cōtrarijs possint, ideoq; plurimū trīstes sint. Illi quoq; qui melancholici natura sunt, & sanguinis amariōris, ac siccioris, ad res lætas parum idonei, atque habiles iudicātur, easq̄ue res si q̄s eis offerat, non ut lætas, & iocūdas, sed tāquā ingratas, trīstes, et inimicas respuunt. Aliud p̄terea, ut suprà monuimus, animaduertēdum est, phantasiā cum toto corpore, & præsertim cum corde precipuum consensum habere. Nulla enim interposita mora, sed mira quadam celeritate, quibus boni aut mali speciebus phantasia mouetur, iisdem cor inficitur; nam magis quā credi potest, cor uocatis imaginationis spiritibus cōsentit, atque ijs uti famulis, sibiq; deuinctis, & addictis ministris utitur. Quoniam sicut phantasia cum uniuersis sensibus intellectui seruit, ita intellectus cum alijs tum corporis tum animæ uiribus cordi ueluti regi obsequitur. Rursus prænotari oportet, ex humore melancholico fumos gigni, eosq; ad phantasiā & ad cerebrum usque ascendere, unde accidit, ut ob intellectus perturbationem melancholici, & dormientes & uigilantes, res timoris & horroris plenas animo uoluant, & ijs nō secus timeant, ac si graues calamitates, & excidia sibi imminere, uel euenisse certò sciant. Illud quoque notatu dignum censeo, quòd cum quouis humore in corpore concitato demones commisceri possunt, eosq̄ue pro arbitrio incēdere, & augere, sicq; humores à demonibus cōmoueri et excitari cōsueuerūt.

Nec

Nec est ignorandum, quòd gaudium totius animalis affectus ex alterato propter bonum in phantasia receptū existimatur, qua de re boni specie in phantasia recepta gaudium fit. Si uerò bonum et adest, et possidetur, simplex gaudiū, & boni fructus appellatur: sin autē abest, nec possidetur, appetitus, id est, animi motus ad bonum non habitum prosequendū dicitur. in gaudio duo considerantur, boni receptio, & eiusdem boni causa, siue res, quæ bonum illud efficit. Si enim anima, ut bonū illud recipit & apprehēdit, inspiciatur, absolutè, et simplici modo gaudere censetur: at si consideretur, ut causam respicit, quæ gaudium facit, cum gaudio amor coniunctus est. Ex quo amore desiderium quoddā nascitur, quo rei bene esse cupimus; quam rem dum in nostrum commodum uertimus, libidinosus & prauus amor est. Et quemadmodum de gaudio & amore diximus, ita de tristitia & odio dicendum est. Tunc enim simplex tristitia uocatur, cū animus sub recepta mali specie malè se habet, ac timet; omnes .n. ex aliquo malo timemus. Si malū est præsens & lædit, tristitia uocatur; si futurū immineat, timor ac pavor dicitur. Vnde nihil aliud est timor, nisi tristitia ex imminente malo. Odiū uerò nuncupatur cū causam respicit, cui malè optamus: sic namque odium describi solet, desiderium quoddam esse, quo malè imprecamur cause, à qua tristitia oritur. His prætactis, et ueluti huiusce materiæ principijs notatis, ad rem ipsam deueniendo asserimus, quòd licet demones libero hominum arbitrio uim inferre nequeant, minimeque nostram mentem contingere possint, ut hunc odio, & illum amore prosequamur (libertati enim in qua Deus hominē creauit, repugnat, iuxta illud

Gaudium
quid.

Gaudij cō-
sideratio
duplex.

Tristitia
duplex.

Timor qd.

Odiū quid.

Libera
hominis

arbitrium.
Phantasia
potissimū
Dæmonū
impressio-
nes recipit.

Eccles. 7. Deus ab initio constituit hominē, & reliquit illum in manu consilij sui &c. Itamen inferiores animę vires, & inter alias phantasiam præcipuē, variē afficere possunt, & in ea quidquid voluerint, menti inspiciendum proponere. quamobrem ad affectus, ne dicam defectus & cupiditates nostras, ad amorem et odium excitandum, peritissimorum pictorum arte & officio funguntur; qui res omnes quas pingunt, nunc hac specie et figura, nunc illa, nō pro eorum natura, sed pro arbitrio suo effingunt: qua profectō arte si nos ad amorem incitare & inflammare cupiunt, rem quam nobis cogitandam & intellectu contemplandam offerunt, omnium formosissimam & maximē delectabilem, atque amabilem depingunt, licet turpissima et fœdissima illa sit, & pro sua libidine eandem rem nunc pulcherriam, nunc maximē deformem in nostram perniciem, nulla interposita mora effingunt: nosque ad amorem, aut ad odium instigant, atque inflammant, quia, ut *Arist. ait*, si quis in animi affectibus reperitur, à prava similitudine, amore aut odio afficitur, sicut calida cinis per sulfuris contactum accendi solet, iuxta illud *Ovidij*:

Ovidius,
de amoris
natura.

Vt penē extinctum cinerem si sulfure tangas,

Viuet, & ex minimo, maximus ignis erit.

Quibus accedit, quòd ut *D. Hier. in illis uerbis ait*: *Vir- tus eius in lumbis eius &c.* Dæmones naturali iuuenū calore & cupiditate ad eorū lasciuiam abutuntur: quē quidem calorem flatu, & suggestionibus adeo incendunt, ut eos hoc incendio deuorent, atque consumant: in cuius rei testimonium illud *Pygmalionis Cilicis filij* qui in eburneam statuam exarsit, facere videtur,

D. Hiero-
nymus de
iuuenum
amore.

de quo apud Aelianum sic legitur, *Adolescens summo loco natus, statutam bonæ Fortune deperibat, & sæpè in complexus eius se insinuans, oscula dabat; atq; inde raptus in furorem propter cupiditatem in senatum veniebat, & enixè rogabat, ut sibi eam liceret emere: at cum nihil proficeret, multis regijs sertis imagine coronata, oblato sacrificio, ipsa que uestitu pretioso exornata, sibi mortem cum lacrymis consciuit, adeò fascianis demonum vis in eum potuit: flatu enim atq; suggestione satis per se incensum animum ad mala proclivem inflammant, inflammatumq; in peccata & in excidium præcipitatur. Et huc verba illa spectant, De ore eius lampades procedunt, quasi tædæ ignis accense: hoc pacto carnis appetitus, ubi accensus fuerit, ita voluntatem ipsam sollicitabit, ut eam in suam sententiam trahat: eoq; magis, si vitiosis affectibus & cupiditatibus, quæ à carne ortum habent, luxus, crapula, & cibi Venerem excitantes accedant. Libido .n. quæ ex humorum redundantia vires colligit, delicijs & nimia indulgètia roboratur: quia cum natura omne superfluum tanquam noxium & redundans in corpore pellere studeat, protinus naturali quadam titillatione atque illecebra obscenas corporis partes excitat, per quas egerere & protrudere foras possit, quidquid sibi nociturum sentit. Ex qua valida tentatione & titillatione homines ignari, se se ad amorem cogi existimant: quia tantum ignem, furorem, insaniam, pestem, atq; ut ita dicam, demutationem in seipsis sentiunt, ut eorum menses perstringatur, & ad quævis flagitia impellatur. Eoq; turpitudinis & furoris huius tentationis magnitudo processit, ut non desuerint, nec nunc desint hæretici, qui dicant, cupiditatis huius*

Pygmalionis infandus amoris statuam.

Libido unde roboratur.

Omne superfluum natura è corpore pellit.

Hæretici al
ferētes car
nis tenta
tione libe
rum arbi
triū deleri,
refellūtur.

Dæmonū
fascinans
vis quid
possit.

*immanitate, liberum hominis arbitrium penitus obruē
& deleri. Quod falsum esse ex D. Paulo monemur his
verbis, Fidelis Deus, qui nō patietur vos tentari, supra
id quod potestis. Quando igitur dæmones ad odium ali
quem excitare satagunt, in illius phātasia, ut diximus,
omnes opportunas odij causas pingunt, ac veluti ob o
culos ponunt, & ad memoriam reducūt, miris amaritu
dinis modis eiusmodi causas augendo, corporis ēt hu
more s turbāt, omnes q; ad melancholicum & choleri
cum tendere cogunt, quibus humoribus cōturbatis, &
tristitia cum odij causis accensa, ob dissensionis quoque
fomenta disseminata, adeo cor cum toto corpore, cōtra
hominem illum odio & furore afficitur, ut ignem euo
mere, & cōtra illum furere uideatur. Quod quidē eo fa
cilius dæmones exequentur, si res eiusmodi odio exci
tādo idoneas (ut herbas & alia) adhibeant, ut sæpius
solent: & ita sicut fera repagulis soluta, aduersus ratio
nis imperiū effrenato impetu homines odio incensi fe
runtur. Tanta est dæmonū potestas atq; calliditas, ho
minumq; cæcitas & dementia. Et postquā hac de re
loquimur, me cōtinere non possum, quin capitalis odij
dæmonum arte in cuiusdam mulieris uoluntate incensi
aduersus maritum exemplum referam. In oppido Sepi
no, quod ab urbe Neapoli circiter quadraginta millia
passuum distat, est quidam ciuis non obscurus, Iacobus
Verardus nomine, amicus meus: illuc cum ego mei be
neficii S. Marię nuncupati uidendi studio me contulif
sem, & Ioanne Baptista Mutio eius consanguineo, ac
meo procuratore hospitio receptus essem, ab utroque
mihi narratum fuit, uxorem ipsius Iacobi tantū odiū
cū eo exercere, ut à primo die quo inter ipsos matrimo
nium*

Iacobi Ve-
rardi vxor
veneficio
oppressa.

nium contractum fuit, simul habitare nequiverint, tantum abest, ut sese inuicem copulauerint. Et si quando Iacobus ad uxorem accedere uoluisset, tanto furore ac rabie percita uxor erat, ut se per fenestrā potius præcipientem daret, quàm illum pati posset: quod cùm mihi difficile creditu uideri dicerē, illicò mulierem accersi iubēt; eiusq; maritus in interiorem adium partem sese abdidit, ne eius præsentia uxor ingredi renueret; uenit mulier, quæ de odij causa contra coniugem à me interrogata, suam uicem prius, miserumq; satum deplorata, inquit, se nullam eius rei rationem reddere posse: quin absentis mariti tanto desiderio & amore se flagrare dicebat, ut id uerbis exprimere nequirit: cùm autem ad illum alloquendum & uidendum accedere uellet, illicò imaginationi suæ tot deformitatibus & turpitudinibus, totq; horribilibus monstris maritum depictum apparere, ut mortē prius subire uellet, quàm illū ferre, asserens quòd eius anima tota, omnesq; uires, & spirituum partes in maritum, tanquam in oblatum malum, & sui perniciem ferebantur; rursus eo absente, eiusdem desiderio astuare se aiebat. De cuius mulieris uerbis, cùm ego periculum facere uellem; dixi mulieribus eam comitantibus, ut illam circum pedes & brachia super lectum ualido fune in crucis modum uincirent; quò maritus omni repugnantia remota expeditum accessum ad eam haberet. Verebar enim ne ob deformitatem aliquam celandam, mulier se ita affectam esse simularret. Vxor denique ob mariti desiderium se ligandam tradidit, rogans ut ad se maritum admitterent, quo ingrediente, nullæ unquam furie tam immanes uisæ sunt, nulla fera tam efferrata, nulla bellua tanta rabie & furo-

re concitata ei similis inuenta fuit, spumã ex ore emittebat, dentibus fremebat, oculos contorquebat, totumque corpus ueluti furij agitatum, ac demonibus plenum uidebatur, mulieresque ibi asidentes retulerunt eius uentrem ac stomachum funibus contortis ipsis tangentibus refertum uisum esse, totamque cutim ut flagris cesam redactam. Nec furendi finis factus est, donec maritus concertationis labore defessus, & illius misericordia motus illinc exijt, & tandem post tres annos mulier quædam in ueneficijs uersata, quæ Iacobi matrimonium cum illa uxore grauiter molesteque tulerat, fascinum quod patrauerat, soluit: & ita Iacobus

Demoni
uis in ma-
trimonio
coniunctos.

uxore potitus est, hodieque ambo in summa pace atque otio tranquillissime uiuunt. Ecce quomodo demones odij causa esse possunt, humanum corpus cænofo turbidoque sanguine, & quadam sordida melancholia afficiendo, in nonnullos frigus inducendo, in alijs humores exurendo. Vnde insolentes, inuidos, tumidos ac misanthropos homines efficiunt. Adde quod ipsam quoque hominis imaginationem uarijs spectris phantasmatisque ad eam rem depingunt: sepe etiam corpori ilabuntur, animæque potentijs corpori affixis adheret. Ex qua actione intellectus turbatur; & quia uoluntas rem oblatam ab intellectu sub boni specie accipit: hinc

Dæmones
in uolun-
tatem ex
accidenti
agunt.

fit ut dæmones in uoluntatem ex accidenti agere dicantur, quæ ea uia grauissimo odio incendere aduersus aliquem possunt, qui quidem odij & inimicitie modus inter matrimonij sacramento coniunctos à demonibus exerceri consuevit, ut in adulterij crimen eos cadere suadeant, & ad alios luxuriæ turpes actus habiles reddant: ut tam uiro quam mulieri peccan-

di occasionem suggerant, & sic excitationem libidinis ab una tollere, & in aliam incendere. ut sua aut externa virtute possunt. Nam etsi in omnibus peccatorum generibus homines sollicitat, in carnis tamen peccatis maiorē tentandi solertiā adhibent: cum per hanc viā originis culpam contrabamus, qua præcipuē dæmonibus subditi facti fuimus. Atqui matrimonij copulam præter narratas vias alijs modis impedire possunt; primo generandi vim herbis, aut alijs rebus adhibitis tollēdo: secundo, coniugū corpora ne mutuò adhæreant distrahendo & amouendo: tertio, coeundi uoluntatem diuertendo: quarto, eandē uoluntatem à coniuge reuocando, & in aliam vel alium inflāmando: quinto, genitalis membri rigorē reprimēdo: sexto, spirituum missionem (in quibus est mouendi uirtus) ac membra impediēdo: septimo, seminis vias intercludēdo, ne ad generationis vas perfluat: octauo, amborum corpora inuadendo, uarijsq; affectibus eorum animorum motus contaminando: nono, ipsa generationis membra inutilia reddendo: decimo, unum alteri deformem, infestum & inimicum esse suadendo. Ex quibus liquidò constat, eos qui non dæmonibus, sed uel naturali causæ nobis occulta, aut hominum artibus coitus impotētiam adscribendā esse dixerunt, malè sensisse, cum tali ac tanta uirtute dæmones præditos esse non crediderint. Et nihilominus septē Saræ uiros non coeundi duntaxat uirtute, sed uita quoque simul priuarunt. Si enim à naturæ causis impedimentum illud oriretur, cū omnibus mulieribus eandē difficultatem homines haberent. Verū quia multos nouimus, qui cum una rem habent, & cum alia commisceri nequeūt, vicissimq; multas fæminas à proprijs maritis

Peccatum quo hoīes à dæmonibus magis sollicitantur.

Matrimonium quibus uijs à dæmonibus impediatur.

Coeundi impedimentū unde.

Saræ septē viri uita priuati.

ritis auersas, cæteris verò addictas vidimus: propterea demonū astu & solertia id fieri iudicamus. Amor quoq; in nostris animis multis modis à demonibus infigi consuevit; propter pulchritudinem, propter gratiā, propter probitatem, propter doctrinam, propter vitæ simplicitatem, & hæc quandam internam voluptatem afferunt. Et hoc quidem bene à nobis fieri existimatur, tum vt Deo nos gratos reddamus, tum etiam vt animi virtutes naturaq; dotes digno amore prosequamur; quibus initus, quia obicem nō ponimus, latenter amor nostris animis irrepit, & paruo pōst tempore affectū in nos admissum, incensum inflammatumq; sentimus: eaq; amoris signa edimus, quibus cor illicitis amoris ictibus sauciaturum esse ostenditur. Quocirca cū virulentiora vulnera indies cordi infligātur, delectatio quæ pia, sancta & honesta uidebatur, in prauā & detestandam transit delectationē. Nec modò demones id sua vi student, sed hominibus ad idem efficiendum utūtur: quo pacto Bethsabæ nihil eiusmodi opinanti suggesterunt, ut se in suæ domus solario lauaret; ac Dauidi suaserunt, vt eo temporis momento in eo loco deambulet, unde illam intueri posset; quo demones effecerunt, ut rex ille omni sanctitatis genere cumulatus, libidinis impetu stimulatus, scēdissimum homicidij crimen cum adulterio coniungeret. Sichei etiam cū Dinam ad mulieres uidendas exeuntem conspiceret, adamauit & rapuit. Amon quoque eodem modo suam sororē Thamar adeo amauit, ut ob eius amorem in morbum incideret. Prætermitto alias artes quibus demones ad idē efficiendum utuntur: eas enim nonnihil tetigimus, ut, quod uim appetendi inflamment, in imaginatione rem-

adaman-

Delectatio
sancta i pra
uā cur trā
seat.

Amor Da
uidis in Be
thsabæam
vnde.

Dina rap
tus.

Calliditas
demonum
ad amorem
inflamman
dum.

adamandam delectabilem depingant, semperq; ob oculos illam obtrudant, humores ad amorem disponant, res amorem excitantes latenter adhibeant, & comedendas suadeant, sordidorum librorum lectionem proponant, improborum hominum consuetudinem sectandam inculcent, voluntatemq; occultis insidijs & stratagematibus ad amandum impellant. Quando autem demones alicui impio homini suadent, ut pro alicuius mulieris amore alliciendo herbas, aut quiduis aliud illi comedendum tribuant, credendum eis non est; quia tunc herbae illae ad amorem nihil conferunt, sed alia uia idem agere curant, & huc illud spectare uidetur,

Sic potius nos urget amor, q̃ fortibus herbis,

Herbae ad
amorem nil
conferunt.

Quas maga terribili subsecat arte manus.

Nec uos graminibus, nec misto credite succo:

Nec tentate nocens uirus amantis equae.

Et rursus :

Hei mihi q̃ nullis amor ē medicabilis herbis.
Qui uerò insita fascinantium uirtute homines ad illicitum amorem allici putant, ut 3. & 8. cap. primi libri retulimus, eos hunc philosophandi modum, quem sacram litterarum interpretes Spiritus sancti lumine illustrati excogitarunt, non animaduertisse iudicamus.

De ueris, pijs ac sanctis amuletis, fascinum atq; omnia ueneficia destruentibus. Cap. X.

Longè diuersus medendi modus illi adhibetur, qui corporis ægritudine laborant, ab eo qui fascino demonum arte illato, infectis adhibetur. Ex illis enim alius cibus reficitur, alius abstinentiae beneficio extenuatur :

Corporis
medelemonus
varius.

tur: quidam balneum, nonnulli ferrum exposcunt: hic laxandi, ille adstringendi medicinam postulat: & pro vario ægritudinum genere, uaria medicamenta perquirunt. At fascini labe contaminatis, sicut una duntaxat causa, diuinæ scilicet legis contemptus extitit, ut fascinarentur; ita unica solùm res fascini calamitates & misérias penitus aufert, nempe eiusdem legis obseruantia. Sicut ex dæmonū assecclis, & ipsis dæmonibus, atq; à sanctis Angelis testatū legimus. Philo namq; Iudæus Magnum quendam celeberrimum refert, (quem Rex Balaces ex Mesopotamia acciuerat, ut eius execrationibus Hebræos cōtra quos bellū gerebat, destrueret) retulisse, fascinationes & dæmonū artes, aduersus illū populum nihil ualere; quippe qui ob legis sibi datæ obseruantiam, Deo charissimus erat; Regiq; consuluit, ut Hebræos ad legis contemptū impelleret, sic tantum expugnabiles fore: idq; à Iosepho etiam de Antiquitatibus relatū legimus. Quod autem dæmones idem cōfessi sint, ex Gregorio Nazianzeno, & ex Aurelio Prudentio uiro Consulari, qui S. Cypriani martyris uitam carmine scripsit, habemus. Vterq; enim scribit, q̃ cum Cyprianus magus esset, & in dæmonū deceptionibus admodum uersatus, Iustinam Christianā uirginem ardentè amabat; quam cū ueneficijs ad suæ libidinis assensum allicere conaretur, dæmonē consuluit, quā id resequi posset; cui dæmon, nullā ei artem profuturam contra eos, qui uerè Christū colerent, respondit: qua responsione cōmotus Cyprianus, de uitæ superioris instituto uehementer dolere cæpit, ac magicis artibus relictis, se totū Christo tradidit. Quod uerò sancti Angeli ostenderint, cōtra quos dæmones prauallere possint, in

Tobia

Philonis
historia de
imago quo
dam docē-
te fascina-
tiones qui
bus nocē-
rent.

Cyprianus
magus Iu-
stinā chri-
stianam ve-
neficijs al-
licere co-
nans, à dæ-
mone ue-
ritate sibi
manifesta-
ta, Christia-
nus fit.

Tobia legitur his uerbis: Qui coniugiū ita suscipiunt, ut Deū à se & à sua mēte excludant & suæ libidini uacēt, sicut equus & mulus, quibus nō est intellectus, sup eos dæmones potestatem habent. Et quoniam diuina lex, Deiq̃ue præcepta (quorum cultus dæmonum fascinationes & fallacias dirimit) plures circūstantias cōiunctas & annexas habent; hac de causa ex illis nonnullas enumerare statui: quò per earum obseruantiam, tela nequissimi hostis uitare possimus. Ante omnia Dominū Iesum Christum Deum & hominē confiteri, & ex animo diligere oportet: deinde peccatorum occasiones fugere, malarum cogitationum principijs ob stare, otium, prauorum hominum consuetudinem, sordidorumq̃ue librorum lectionem uitare, pijs libris semper incūbere, diuinorum beneficiorum reminisci, confessionis, Eucharistiæ sacramenta, & orationem frequentare, carnem per cibi & potus abstinentiam domare, eleemosynas libenter impartiri, animi puritatem, solitudinē & silentium amare, uoluptates spernere, & opibus animū non adhibere: quibus conditionibus completis, omnes fascinationes, dæmonum imposturæ, atque etiam dæmones ipsi non secus euanescent, ac puluis ante faciem uentī. Primum inuē omnibus persuasum esse debet. Si quidem dæmones uincere nemo potest, qui illis ualidior non sit: sed nihil eis fortius reperitur, nisi Dei filius, qui ea de re in hūc mundū uenit, ut dæmonum opera destrueret. Nam etsi homo libera sit præditus uoluntate, ad hoc tamē opus peragendum, nisi diuina uirtute adiutus inhabilis est. quia quemadmodum quisque sibi mortem consciscere potest, è morte tamen ad uitam suam redire nequit: sic in dæmonum potestatem ex se ruere potest,

à se-

Angeli ostendūt cōtra quos Dæmones præualeāt.

Arma ad propellendas Dæmonum fascinationes.

Homo potest ex se Dæmoni subijci, sed non liberari.

Iesu nomi-
nis virtus.

à semetipso uerò inde emergendi uires non habet: quibus id accedit, quod Iesus Christus, talem ac tãtam uirtutem habet, ut solo eius nomine omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum, sicut sacra litteræ perhibent, & fide tenemus: Secundum ex vulgarium hominum dictis colligimus, qui nihil referre aiunt, si in hoc aut in illud oculos coniciant, per vicos & plateas deambulent, cùm Dominus non aspectũ, sed affectum prohibuerit. multaq; alia faciunt, quæ licet crimina non sint, illorum tamen occasiones sunt, quibus gradibus in dæmonum retia cadunt, & ad peccati præcipitium perueniunt; quibus id meritò dicitur quod in Eccles. legitur, Qui amat periculum, peribit in illo. Dæmonibus admodum familiare est, à paruis occasionibus ad maxima nos mala præcipientes dare. Ideo qui luxuriæ causa dæmonum fascinationes uitare cupit, non modò studet, ne quid turpe (puta concubitum, osculumve, aut amplexum) petat, sed omnia quoque suspiciosa, vel colloquia, vel spectacula, vel contubernia, & tandem quidquid viam ad huiusmodi facinora aperire videtur, mira vigilantia vitat. Tertium etiam prophani Philosophi intellexerunt, malarum videlicet cogitationum principiis obstandum, ac renitendum esse. Quocirca Seneca in Epistolis inquit; Imbecillis primò omnis affectus est, deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat. hinc Ouid.

Periculi a-
mator pe-
rit in illo.

Principiis
obstādum.

Principiis obsta: Serò medicina paratur,

Cùm mala per longas conualuere moras.

Sed propera. nec te uenturas differ in horas:

Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Quo enim impure cogitatio diutius in nobis moratur,

eo altius radices agit, & quadā uoluptatis illecebra, ut glutino quodam menti infixa, difficulter expellitur. Mira ergo celeritate omnis praua cogitatio retundenda est, cum primum animi fores pulsatur, antequam affectus aliquis prauis amoris scintillas in concupiscendi vi excitet: quæ semel accensa, mentem incendio suo urit, & non paruolabore postea extinguitur. Quartum non mediocris momenti est, ex otio namque demones tentandi occasionem sumunt, maiorque uitiorum pars ex eo oritur: quod Ecclesiast. uerbis roboratur, ita dicentis; Multa malitiam docuit otiositas. ad quod illud Ouid. respicit.

Otijs & inertijs damna.

Quæritur Aegylthus quare sit factus adulter?

In promptu causa est, desidiosus erat.

Quintum admodum necessarium est; improborum enim hominum consuetudinem adeo perniciosam ac pestilentem nonnulli esse crediderunt, ut non defuerint aliqui, ut Valerius Max. refert, qui cum alicui maximum aliquod malum imprecari uellent, dicerent; I, ut uti possis mala consuetudine; ex qua omnium malorum genera oritura Creteneses putabant. Probi namque uiri ad improbos accedentes multo facilius eorum uitia contrahunt, quam suas illis uirtutes affricent. qui enim cum scorpionibus & uiperis degit, eum ab illis non morderi difficile est. iuxta illud: Quis tangit picem, & non inquinatur ab ea? quis communicat superbo, & non induit superbiam? ideo mala consuetudo non minus quam perniciose corruptela fugienda & uitanda est. Sextum equè necessarium est ac præcedens; cum ex sordidorum librorum lectione animus inficiatur, ac sæpenumero lenocinio uerborum, mellitaque oratione allectus, pestifera dogmata, quasi uenenum saccaro conditum hauriat.

Ex praua consuetudine mala omnia fluunt.

Lectio sordidorum librorum uitanda.

& ob

VI.

Sic assidua de eo cogitatio ad utrumque plurimum confert. Quibus si accedat memoria earum miserationū, quæ indies ob nostra crimina nos inuadunt, omnia nobis nocentia, ut cupiditates & alios affectus à nobis expellimus. Hinc illud,

Miseria propria cōsideratio utilis.

Ad mala quæq; animū referat sua, ponet amorē: Omnibus illa Deus, plusve minusve dedit.

Nonum à demonibus vehementer timetur; nam idem in Confessionis sacramento hodie agitur, quod à Salvatore nostro factum fuit, cum hominem mutum et surdum à demone obsessum liberavit. Christus namq; demonem ab humano corpore eiecit, Sacerdos absolūdo demonē ab anima pellit. Verba enim illa Sacerdotis adeo efficacia sunt, cū ait: Ego te absoluo, ut nō secus peccatorū tenebræ, demones quæ ipsi tenebrarū principes, vocis illius potestate aufugiant; ac tenebræ ex mūdo euannerūt, cū in mūdi exordio Deus dixit, Fiat lux. Decimum cum nono debet esse coniunctū; qđ. n. peccatorū detestatio & cōfessio aggreditur, hoc Euc. sacramentū perficit & auget. Christi namq; corpus à deuota anima sumptū cōscientiā exhilarat, animæ uires reparat, hominē meritorum Christi participē facit, deuotionē excitat, fidē illuminat, spem roborat, charitatem inflāmat, affectus regit, præterita peccata delet, cōtra futura armat, demonum fraudes ac fascinationes penitus auertit. Quocirca cū quidam Neapoli luxurie sili mulis ardēter sollicitaretur, eaquæ de re ad sanctū Eucharistiæ sacramentū accedere non presumeret; illi cōsiliū dedi, ut cōscientiæ examine præmisso, et peccatorū confessione peracta, quāta posset humilitate ac deuoto

Confessionis sacramentalis uis.

Eucharistia sacramenti mirus effectus.

mentis affectu hoc sacramentum sumeret : Quod simul atque is executus fuit, ardens illud luxuriæ incēdiū ita sublatum sensit, vt nulla amplius reliquæ relictæ fuerint, & deinde nullo penitus libidinis ardore stimulat-
 tus est, sed castitatis gratia donatus, cum summa conscientie tranquillitate vitam egit. Sicut enim praua cum lasciuia familiaritas intemperatum & incontinentem illum reddiderat, ita continuus huius sacramen-
 ti vsus, temperatum, continentem, & castum eundem effecit, iuxta illud,

Amor vsu
 paratur, &
 vsu amir-
 titur.

Intrat amor mentēs vsu: de discitur vsu:

Orationis
 vis.

Vndecimum iaculum dæmones validissimè confodiens esse existimo orationem, qua mens in Deum eleuatur, votorum nostrorum compotes finis, per quam omnes demonum fraudes, fascinationes & maleficia destruuntur, & ipsimet dæmones subacti in tormentorū locum, velut vulnerati graui vulnere abire coguntur; homines-
 que ab omni illorū molestia atq; impetu, liberi & immunes seruantur. Ad quod respiciens Saluator noster admonens suos discipulos dixit, Vigilate & orate, ne intretis in tentationē. Et Propheta, Oculi mei sēper ad dominū; quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Cumq; orationis contra dæmones robur, Dominus noster demonstrare vellet, asseruit: Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in ieiunio & oratione. Ex quo intelligimus, precipuā dæmones effugādi vim Orationi tributam esse: quia per orationem cum Deo vnimur, vnusque spiritus Cum Deo euadimus; quam excellentem humanæ mentis cum diuino intellectu coniunctionē, dæmones peius inferorum igne formidant. Quapropter cum Dominus orationem cum ieiunio ad

mones expellendos coniunxerit, nos quoque ea non se-
parabimus, atq; duodecimum præsidium contra demo-
num arma statuemus. Dæmones enim ad nostrarum
animarum interitum, carne, tanquam familiari et do-
mestico hoste vtuntur, in qua cupiditatum nostrarum
radix existit: quæ si ciborum multitudine & varietate
pinguis reddita fuerit, sui amorem, luxuria, reliquo-
rumque vitiorum impetus germinabit. Et hoc in cau-
sa esse consuevit, vt mariti absque Dei timore cum
vxoribus misceantur, quod est contra Dei præceptum,
quod Tobia filio per Angelum dedit, ita dicens: Cum
acceperis vxorem, ingressus cubiculum, per
tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi
orationibus vacabis cum ea. Quod quia per in-
continentiam, crapulam, & ebrietatem prætermi-
titur, plerique coniugati fascinati, & veneficijs affe-
cti reperiuntur: alij eadem de causa thorum gentilem
polluunt, illicitoque pellicis concubitu gaudent: et quod
peius est, intra domesticos parietes hanc vetusti fla-
gitij consortem retinent, eamque adeo ad quotidiani
ministerij vsum necessariam existimant, ut se uiuere sine
illa non posse dicant, familiarem pudicitia hostem in
conspectu semper habentes. Ideo per ciborum absti-
nentiam caro attenuanda est, vt ipsius impetus & affe-
ctus exiles ac debiles reddantur; animusque robustior ad
certamina cum daemonibus obeunda efficiatur. Corpo-
ris namque prælium ab animi cum daemonibus consli-
ctu plurimum differt: In vno corporis robur requiritur,
in altero debilitata corporis vires victoriam præbent.
Qua de re Dominus nos admonens, inquit: Attendite
ne grauentur corda uestra crapula et ebrietate. At si à

Caro do-
mesticus
noster ho-
stis.

Abstinen-
tia virtus.

Corporis
& animi
dispar con-
ditio.

A cibis Ve-
nerem ex-
citantibus
abstinēdū.

consuetis cibis abstinēdum est, quò demonum victores euadamus; quantò magis illorum ciborum usum vitare debemus, qui ad libidinem homines stimulant? quod etiam Ethnici docuere. Vnde Ouid.

Nec minus erucas aptum est vitare salaces,

Et quidquid Veneri corpora nostra parat.

Qui enim salacibus cibis se implent, demonumque victores esse cupiunt, ijs sunt similes, qui inermibus hostibus, ad se confodiendū arma tradunt. Utque nostri corporis abstinentia Deo grata fiat, quod corpori subtrahimus, pauperibus erogemus; & ita decimumtertium statuimus: Nam sicut per bonorum largitionem, egenis.

Eleemosy-
naz uirtus.

subueniēdo à peccatis et ab animæ interitu liberamur, ut Tobias ait: ita demonum deceptiones, fallaciæ et fascinoles per eandem franguntur; uiresque nobis subministrantur, quibus per eiusmodi bonorum operū uia incedentes, per quæ animi puritatē, charos nos Deo redamus. Et est decimumquartum; quo animi simplicitatē sectari & turpitudinem fugere iubemur: præcipua namque demonum cura est, omnia spiritualia arma destruerē, quibus homines internam lucem percipere, & diuinæ gratiæ auxilium cōtra ipsorum fallacias habere mereantur. Et sicut ob animi simplicitatem, humilitatem & puritatem Deo placemus; ita per easdem uirtutes demones frangimus, et quæ in maximas angustias redigimus. Et præsertim si ab hominum consuetudine remotam uitam agimus, diuinæ tantum contemplationi uacantes: & ita ad decimumquintum accedimus; quo ad solitariam uitam agendam hortamur: In ijs enim, qui hunc uiuēdi modū eligūt, Deus præcipua quædā uigilantia, tãquā in sacro tēplo habitare existimatur,

Solitudo
amplecten-
da.

tur,

tur, cum spretis contemptisq; inanibus huius mundi rebus, Deo sese penitus addixerint. Ideo demonum astus (ut D. Antonius fecisse legitur) floccifaciunt: eoq; magis si silentij beneficio uti sciant, ad quos decimum sextum nos hortatur. Qui enim loquaciores sunt, a demonum insidijs immunes esse non possunt. Loquacitas namque suam quoque voluptatem habet, cumque omnem voluptatem respicere per decimum septimum moneamur, ab utraque abstinendum esse instruimur. Voluptas enim omnes corporis vires enervat; & sicut falsam dulcedinem, ita veram amaritudinem coniunctam habet. Et quia letitia voluptas proxima est, letis moribus luxuriam demones proponunt. Quo quidem modo homines religione, Dei timore, & omni denique virtutis genere spoliantur, ac demonibus subiiciuntur: a quo periculo si liberi esse cupimus, voluptates spernere, & humanarum rerum cupiditatem abjicere debemus, ut decimum octauum consulit. A qua sententia prisci etiam Philosophi non abhorruerunt, ut hisce versibus patet,

Loquacitas euitanda.

Voluptas spernenda.

Voluptas letitia gerit ana.

Gnosida fecisses inopem, sapienter amasset.
Diuitijs alitur luxuriosus amor.

Diuitiarum cupiditas fugienda.

Qui. n. diuitiarum cupiditate tenentur, in demonum viribus, tanquam fascinati esse creduntur: tum quia auaritia est idolorum seruitus; tum etiam quia cupientes diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, ut ex sacris litteris habemus: quocirca recte Valerianus ait, diuitijs a vitijs nomen esse impositum. Hec sunt amuleta, demones ipsos, fascinationes, & omnia mala demonum arte illata expellentia; & non illa quae

Auaritia idolorum seruitus.

Diuitiarum a vitijs distincta.

Agnus Dei
amulerum
optimum.

Cruce frōs
terenda.

primo libro de Philosophorum sententia retulimus, le-
uitatis, turpitudinis, & superstitionis plena. Atque si
his, Agnus Dei addatur, qui sine labe peccati & Dei of-
fensione circa collum suspensus gestetur; & si ad om-
nem progressum, aditum, exitum, vestitum, calceatum,
ad lauacrum, ad mensam, ad lumen, ad cubile, ad sedile,
& denique ad omnem actionem sanctæ Crucis signo
frons teratur (vt Tertullianus ait, in lib. de Militis co-
rona:) Iesu Christi Salvatoris nostri quoque nomen in
corde & ore habeatur, nihil esse puto, quod in his no-
stris amuletis desiderari possit.

F I N I S.

LEONARDO VAIRO
SACRAE THEOL. DOCT.
PRAESTANTISSIMO,

Horatius Albinus, Beneuentanus,
S. P. D.

SINGVLARI quadma humanitate sa-
penumerò à me efflagitasti, mi Leonar-
de, vt scriptis meis indicem, quid cau-
se fuerit, cur in ipso cœnæ initio te ex
improviso maximis doloribus opprimi
senseris, cum apud monachos sanctæ Sophiae Beneuenta-
næ, anno M. D. LXXII. die tertia Augusti, hora ue-
rò XXIII. cœnares: vnde te repente emori exclama-
ueris, quoniam omnia in te venenum concomitantia in-
dicia uisa fuerint, ac demùm adhibitis contra venenum
remedijs, illicò melius habere cœperis, & multorum die-
rum spatio post purgantis medicamenti exhibitionem,
cerebri lesione sedata, & cordis palpitatione expulsa,
penitus conualueris. Ego verò in omni obsequio præ-
stando duo imprimis consideranda censeo, tum vt cui
plurimum debeamus, tum ut ei qui aliquo uirtutum ge-
nere fulgeat (is enim non potest non iusta petere) mo-
rem geramus. Cum autem nemo sit à quo non ego dun-
taxat, verum etiam tota Albinorum familia maiora be-
neficia acceperit, quàm à te, qui consilijs & auxilijs
adeò domui nostræ profuisti, vt perpetuò nos tibi de-
uinctos esse oporteat: cumq; ea uirtute polleas, quæ
paucis, ijsque optimis ac præstantissimis uiris tecum

communis sit; non potuit tibi in hac re *studium meum* deesse. Quid enim *fœlicis recordationis* pater meus dū viueret egit, in quo tuum consilium fidelissimum non adhibuerit: tuum iudicium non exquisierit? tuam sententiam secutus non fuerit? Te siquidem non in amici, sed in germani fratris loco semper habebat: meas uerò ærumnas & calamitates tibi communes semper existimasti, nihil deniq; prætermisisti, quod ad honorē commodumq; augendum pertineret. Quid de tuis maximis clarissimisq; uirtutibus dicam? quid de integritate & humanitate commemorem? quæ quales & quantæ sint, uniuersa hæc ciuitas Beneuentana fidem facere potest: dum enim hic multos annos te publicè legentem docentemq; omnes audiuiamus, ita studiosorum animos Logice, Philosophiæ ac Theologiæ disciplina illustrasti & auxisti, ut tui nominis memoriam sint perpetuò habituri. Illud quoq; silentio non inuoluam, quod Theologiæ magistri Neapolitani, cū te ad Doctoratus gradum promoturi essent, ingenium doctrinamq; tuam ita admirati sunt, ut te te modò Doctoratus laurea nemine discrepante, uiaq; & una uoce ornauerint, uerum etiā in eorum collegium cooptauerint, qui doctorandorum examini intersunt, non sine aliquo honorario. Vnde postea M. Antonius Columna tuarum singularium uirtutum fama accensus, te minimè ambientem, Romam ad Ascanium eius filium docendum, atq; optimis artibus instituendum uocauit; dignum hercule discipulum, qui tali præceptori committeretur: qui cū tuis institutis præceptisq; maximum in Philosophia ac reliquis speculatiuis disciplinis progressum fecerit, ad Iurisprudentiam adipiscendam Salamaticam properauit. Te uerò illu-

Illustrissimus & reuerendissimus dominus Cardinalis Granuellanus in suorum familiarium & commensalium numerum accepit. Taceo laudem & gloriam quam concionibus sacris indies maiorem tibi comparas, quas ad Gregorium XIII. Pont. Max. magno totius Cardinalium collegij applausu assidue habes: prætermitto alias tui animi detes innumerabiles. Nam cum omni virtutis genere ornatissimus sis, encyclopædiam q; bonarum artium absolueris, nequeo satis pro dignitate tuas laudes deprædicare. Ad tuam uerò egritudinem ueniam, in quam incidisti, cum M. Antonius Columna ad reformatos monachos sanctę Sophię te destinaßet: ubi Abbas Ascanius eius filius te generalem in spiritualibus & temporalibus Vicarium esse uoluit. Nec miror cur cum tuę curationi non ego solus, sed præstantissimi in re medica uiri adsuerint, mihi potius hanc prouinciã dederis: ratio enim succurrit: nam etsi iudicio ac doctrina me illis inferiorem duco, amore tamen & beneuolentia erga te facile omnes antecello, & quodlibet onus libentissimè tua causa suscipio, præcipuè hoc quod mihi æquè ac tua salus incundissimum est. Ad rem igitur ueniam, quam iuxta ueritatem & medicę facultatis canonas me explicaturum polliceor.

DE VENENO

D. LEONARDO VAIRO

SACRAE THEOL. DOCT.

exhibito,

HORATII ALBINI
ENARRATIO.

OMINVS Leonardus Vairus Prior sanctae Sophiae Beneuentanae, iuuenis, aetatis annorum triginta, integra sanitate semper fruens, salubri victu utens, parato conuiuio

Vairo, in
conuiuio à
monachis
venenum
exhibetur.

à monachis eiusdem Abbatiae, inter coenandum repente à prauis ac sauis symptomatibus correptus fuit. Intumuit ei lingua, ut vix balbutire posset; totius faciei ac vniuersi corporis habitus maximo incendio flagrabat: de dolore ac morsu ventriculi conquerebatur: inextinguibilis sitis eum afflictabat: huc atq; illuc iactabatur, nec quidquā quietis inuenire poterat, corpus totū deniq; rubescebat, & iā rubor ad lucedinē tendebat: flammeis oculis astantes, ut ei opem ferrent, aspiciebat. Ex his igitur de ueneni assumptione in suspicionē incidit, tum quia illius loci recenter, cum esset exterus, erat factus Prior, tum et quoniā reformatio, quā in eodē Monasterio tunc faciebat, ad abusus & malos mores tollendos, erat dyscolis quibusdā admodū odiosa. Quapp ad cubiculum suum, quod propè erat, properauit, in quo lecythū cum parum olei reperiens, totum absorpsit: facto ab illo uomitu, ab omnibus serè symptomatibus vindictus fuit. Accersitis medicis, & oībus praeintellectis, de

Oleum ab-
sorptum iu-
uat uene-
no infectos,

nuò

nuò amygdalarū oleū recēter expressum propinarūt, factūq; iterum vomitū, fermē ad pristinā sanitatē restitutus fuit; cū dolore capitis licet leni afficeretur, ac quandā ueluti aurā à uentriculo ad cor, à corde ad cerebrū eleuatā, post uomitū relictā persentiret. Voti fuerunt Medici ei medicamentū purgās exhibere, quo, septimo die illius morbi exhibito, cū cōdecenter aluū exonerasset, ab ipsis ēt symptomatibus liber euasit, & uiginti dierū spatio pristinā sanitatē recuperauit, de nulla alia re penitus cōquerens. Talis fuit morbus & curatio prædicti Domini, cui septē medici interfuerunt, ut potē Antonius Bilocta Protoiatrus, Donatus Antonius Pater meus, Frācisus Renna, Saluator Mauronus, Angelus & Iulius mei fratres, & ego. Et quoniā aliqui ex nō accersitis medicis opinabātur ea symptomata ab exteriori ueneno nō prouenisse, sed ab alijs, ob inquisitos de hoc delicto purgādos asserebant; ideo ut huius rei ueritas pateat, nonnullas rōnes à natura ueneni assumptas in mediū afferā, quibus uenenū exterius assumptū esse demonstratur. Venenū omne intra corpus nostrū assumptum, oībus suis facultatibus opponitur cibo quo nutrimur. Nā quemadmodū cibus in nostri corporis sanguinē uertitur, fitq; in omni sui parte mēbris, quæ præcipuē nutrit, similis, locum illius quod cōtinuò in nobis exoluitur subintrās; ita uenenū contrario mō se habēs corpus, ac mēbra quibus primò adheret, in sibi particulare & uenenatā naturā transfert. Vnde quemadmodū animalia oīa omnesq; fructus, quos terra parēs gignit, & uniuersa quæ in nutrimentū uerti possunt, si à nobis edātur, in nostrū transeunt nutrimentū: sic per oppositū modum, uenena intra corpus sumpta, singula nostri

Vairi curationi septē medici interfuerē.

Venenum assumptū cibo nutienti opponitur.

corpo-

Agens suo
passo est
fortius.

corporis mēbra venenata reddunt; & rō est, quia cū
omne agens suo passo sit fortius, venenatē sua vi agendi
valida nostram vincit substantiam, vertit q; in sui vene
natam naturam, ea sanē rōne qua ignis sua vi agendi po
tentissima paleas in seipsum conuertit, ut ex Galeno 3.
de simplic. medic. facult. habetur, & in libello de Vene
nis doctissimus Cōciliator idē asserit. Hinc rō reddi pōt

Cur mor
sus aut par
ua veneni
quantitas
totum cor
pus ificiat.

cur si aliquis à Phalangio, vel Scorpione, vel alio anima
li virus iaculante, mordeatur, totum corpus venenatū
reddatur, ac tam parua ueneni quantitas, tam praua pa
riat symptomata, quod idē euenire credimus, quia li
cet venenum sit parua molis, cū venenum sit poten
tius illa parte cui fuerit iniectum, ipsam in sui uenena
tam substantiam conuertit, & illa rursus aliā sibi partē
continuum in uenenatam naturam uertit, & sic successi
uē suas ualidas uires multiplicando totum animal uene

A cane ra
bido morfi
aquam ex
pauescunt.

natum redditur. Hinc ēt cā assignari pōt, cur morfi à ra
bido cane aquam expauescant, à qua sola forsan sanari
posset: ob eandem cām illud euenire arbitramur. Nam
cū humorum oīum & totius corporis principalium
facultatum functionumq; imperium venenum ipsum
susceperit, atq; oēs corporis dispositiones, sibi similes
reddiderit, mouētur uniuersa corporis uires, irruunt q;
contra id quod contrarium sibi existimant, id est, cōtra
ipsam aquam, si ea in medium efferatur. Et sic cū to
ta substantia illius morfi à cane rabido sit uersa in rabi
dam naturam, cū uenenum illud sit calidum & siccū,
expauescit aquam, tanquam contrariam, & suam natu
ram destruentem. Vel dicendum hoc ex corrupta ima
ginatione cōtingere: imaginatur namq; ager canes esse
in aqua, & imaginatio continua, quam de cane obtinet,

figillat in se canis figurā, & phantasiatur canis in aqua, & in alijs liquidis & ter sis corporibus: & ob id à cane rabido mor si aquam abhorrent, licet propter sitim illa indigeant, ut in differentia sua CLXXIX. Petrus Ap ponensis Conciliator disertè scribit. Ad rem ergo redeū tes dicimus, illud fuisse uenenum exterius absumptum. Sit prima rō à natura ueneni, quæ est, substantiā in sui uenenatam naturam uertere. Cū predictus D. Leonar dus bene ac rectè ualēs pauca quædam ingessisset, ab il lis prauis symptomatibus correptus fuerit, signū euidē tissimum est, nō assumpsisse alimenta, quæ in nostram uertuntur substantiam; illamq; nutriunt, augent & cō seruant, sed uenenata alimenta, quæ eius substantiā ad uenenatā naturā conuertebant, ut ex repentinis sym ptomatibus manifestū est, & illis per uomitū ciectis, se data ac remissa sunt oīa, cū præcipuū auxiliū in uene ni assumpti curatione sit uomitus, ut in sexto lib. à Dio scoride habetur: quæ sic statim sedari non potuissent, si ab alia cā orta fuissent intrinseca, quæ nec adesse pote rat stante eius per omne tēpus sobrietate & integra sa nitate. Secunda rō. Magnitudo symptomatum à magna cā originem trahit, sed symptomata præ narrata fuerūt magna; ergo cā ex qua dependebant erat magna: uerū hęc nō poterat esse alia, quā uenenuū assumptū. Quod autem talia symptomata fuerint magna; probatione nō indigemus, cū in ipsius ægroti corpore euidentissima fuerint. Quod uerò aliud quā uenenum assumptum esse nequiuert, probatur. Nam si ab alia causa ea sym ptomata prouenire possent, illa utiq; humorum prauitas ac malignitas esse pōset, quæ similis ueneno in cor pore humano progigni potest: at talis causa esse nō po tuit,

VENENI
SYMPTOMATA
MAGNA

Veneni p-
prium est,
substantiā
in sui vene
natam na-
turam con
uertere.

Veneni as-
sumptio
vomitu
curatur.

Sympro-
mata ma-
gna, à ma-
gna causa
oriuntur.

Mutatio
omnis fit à
contrario.

Vbi maior
resistentia,
ibi longior
actio, & cō
trā.

tuit, cum corpore esset salubris, & quotidiani victus re-
ctā rōnem semper adhibuit: ex quo ergo humoris mali-
gnitas generari potuit? Et si ex huiusmodi cā genita es-
sent, nec sic cito symptomata sedari potuissent. Tertia:
Ois mutatio fit à cōtrario; qā à simili, nec actio nec pas-
sio provenit, ergo intensior mutatio, ab intēsiore oppo-
sitō, & sic maxima mutatio à maximē opposito: quia ut
se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis,
& maximē ad maximē; sed quod maximē oppositū est
nostræ substantiæ ac naturę est uenenū, igitur uenenum
est illud quod maximē nostrā substantiā alterat, ac trās-
mutat. Cum itaq; à priori statu sic repētē maximē eius
substantia transmutata fuerit, ergo à maxima cā trāsmu-
tātē q̄ est uenenū. Quarta: Ad hoc quod aliquod agens
in maiori uel minori tēporis spatio suā actionē pficiat,
hoc fit ob maiore uel minore resistantiā passi; nam ubi
maior resistentia, ibi longior actio, ubi minor resistentia,
ibi breuior actio; sed minima est resistentia inter uenenū
& nostrā substantiā, cum ueneni natura sit potentissi-
ma, ac maximas obtineat uires respectu nostrę substan-
tię; ergo in minori, & breuiori tēporis spatio, ab ipso
uenenō nostra substantia transmutatur. Cum itaq; illa
praua symptomata in tā breui tēporis spatio aduenis-
sent, nō nisi à cā potentissimas, quę est uenenū, cui eius
substantia resistere nō poterat, manarunt. Nā cum tem-
poris momēto bene se habuisset, hilaris fuisset, ac buc-
cellas panis in iure pulli intinctas p̄gustasset, & semel
uinū bene limphatū bibisset, p̄narrata aduenerūt sym-
ptomata. Quinta: Cum talia grauiā symptomata assump-
ptū cibū subsecuta sint, & in hōie qui rectā quotidiani
uictus rōnem adhibuit, cū paulō antē rectē se haberet,

& in

& in ipso cōiūij ingressu ab illis symptomatibus corre-
 ptus fuit, euidentissimū veneni asūpti indicij esse de-
 bet, q̄a ipso p̄ vomitū eiecto pristinā sanitatē recupe-
 rauit. Sexta: Ad particularia magis descēdētes, tū ve-
 nena triū sint generū, vt ab antiq̄s memoriæ proditum
 ē: aut. n. à plātis, aut ab animalibus, aut à metallis exi-
 tiosam vim induerunt; q̄ licet exitiosam vim habeant,
 nō tamen ab una eademq̄; causa suos pariunt effectus:
 Si quidē q̄dā agunt excessu qualitātū elementorū, qua-
 rū mixtione constant: q̄dam uerò propria forma, quā
 occultā proprietatē aliqui medicorū appellant: alia au-
 tem sunt, q̄ utroq̄; modo agunt, qualitate elemētari, ac
 specifica forma. Venena quæ suarum qualitātū excessu
 agunt, suas uariant actiōes p̄ uarietate ipsarum qua-
 litatum, cūm unum sit calidum, aliud frigidum, aliud sic-
 cum, aliud humidum: uenena q̄ caliditate excedunt, ani-
 mal perimunt, ipsum excalesciendo, urendo, & corro-
 dendo. hac ratione uenena, q̄ calefaciēdo hominem in-
 terimunt, oīa membra interna celeriter inflāmant, si-
 tim ingentissimā excitant, oculos inflammant, cōtinuā
 molestiam & inquietudinem inducunt: q̄ oīa uenenū
 calidum & erodens portendentia, cūm primas offas
 subsecuta sint, uenenum calidum assumpsisse arbitra-
 mur. Septima: Fuerunt propinata auxilia conuenien-
 tia uenenis calidis & erodentibus, & ab illis illico ad-
 iutus, ut fuit oleum commune, et amygdalarum dulciū,
 & alia: post quorum assumptionem subsecuto uomitu
 à symptomatibus illis fuit uindicatus; ergo uenenum
 calidum & erodens assumpsisse indicatur. Octaua: Ad
 magis particularia descendentes, illud sublimatū fuisse
 arbitramur, tum propter symptomata, quæ sublimatū

Veneno-
 rum tria
 genera.

Veneni ca-
 lidi effe-
 ctus.

Venenum
sublimatū
vulgariū
et ceteris

assumptū cōcomitatur, tū q̄a vulgaris est notitia & fa-
cilius inuenitur: & illud cū uino exhibitū potius q̄ cū
alijs dapibus coniectamur, q̄a dapes illę earū pinguedi-
ne ueneno erodenti sunt cōtrarię, nec sic repētē tā sa-
ua symptomata efficere potuisset. Nona. Huius rei fidē
faciunt, ac cōprobant suprā citati acersiti medici fide
digni, q̄ uno ore ac consensu oēs illud fuisse uenenū ex-
terius assumptū asseruerunt, q̄ ipsū tanquam uenena-
tū exteriori ueneno per os assumpto curauerunt, et ad
pristinam sanitatem Domino annuente, reduxerunt.

His rationibus prænarratis, & eas, & rē ipsā rectē
perpendenti luce clarius patet, D. Leonardum ueneno
affectum fuisse: quod quidem multis alijs rationibus
comprobari posset, uerū potius breuitati quā cla-
rē iam rei cōprobationi studētes, satius erit silere, quā
solem lumine præditum esse demonstrare: presertim cū
ueneni reliquias absconditas in quadam arca cuiusdam
monachi, Curię ministri inuenissent; qui monachus ob
nonnulla euidentissima indicia, cum duobus alijs mona-
chis eius consanguineis captus, in uincula coniectus e-
rat: & postmodum precibus D. Leonardi sub cautione,
sicut modō reperiuntur, liberati fuerunt à D. Scipio-
ne Santino utriusque Iuris Doct. Neapolitano, q̄ à M.
Antonio Columna ad hanc causam decidendam Bene-
uentum missus fuerat. Qui Scipio licet omnes tres mo-
nachos morte dignos cognouerit, tamen ob sedandas
inimicitias uisum fuit tum Illustrissimo D. Ascanio
Abbati, tum alijs, ut in hac re D. Leonardo Priori ob-
sequeretur, qui Christi & martyrum uestigia secutus,
pro suis inimicis intercessit, credens hac uia Deo et ho-
minibus se rem gratam facturum,

Venenire.
liquiz in
arca mona-
chi reper-
ta.

Et ego finem huius narrationis faciam, cum præseruationem ac communem venenorum curationem tetigero, quorum ob varia eorum genera, varia existit: & si vniuscuiusq; veneni auxilia sigillatim enarrarentur, breuitatis propositus scopus præuenteretur, & genera quaecunq; venenorum tum simplicia, tum composita recensere cogeremur: & venena conscribere prauis hominis ac improbi esse, scriptum reliquit Galenus in 2. lib. de Antid. c. 7. licet multi ea conscribere aggressi sint, inter quos est Orpheus ille Theologus cognominatus, Heliodorus Atheniensis, Horus Mendesium iunior, Aratus & alij quamplurimi, quorum scripta omnium oculis propalata iudico; ideo venena Galeni præcepto potius reticenda quam docenda erunt, cuius sententiæ libenter subscribo. Nam cum venenorum species docere, ac parare studemus, improbi magis instruuntur, & prauis ad malum ducuntur. Sed ne adeo noster de ueneno sermo protrahatur, silentio non inuoluam optimū, præstantissimum, ac generale ad unumquodq; uenenum, auxilium, quod tum ante, tum post ueneni exhibitionem, tum præseruando, tum se curando aliquis à ueneni potentia tutò præcaueri poterit, exemplo Aurelij Antonini Imperatoris, Theriaca ac Mithridatica antidoto utendo: Omnia .n. ad uenena ualentia medicamenta in unum omnia miscuit Mithridates, ut pri. de Antid. asserit Galenus, qui in lib. de Theriaca ad Pisonem, atq; in lib. de Anti. adeò Theriacalem ac Mithridaticam facultatem extollit, ut summatim eius laudes complectendo ait: corpus ita disponit, ut ab ulla re noxia non corrumpatur. ad uenena ergo omnia Galeni præcepto ualeat Mithridatica Antidotus. Et si quamplurima alia

Venenorū
communis
curatio &
pseruatio.

De uenenis
scribere
prauis ho-
minis est.

Theriaca,
optimū ad
venena an-
tidotum.

possemus narrare presidia, duo tantum remedia referam, quę sunt inter omnia precipua, & quorum ego sepiſſimè periculum feci.

R. Radicis Angelicę silueſtris

vnc. iij.

Angelicę ſatiuę & Altea ana

vnc. ij.

Enula campana

vnc. ij.

Aſclepiadis uel uincitoxici, urtica polypodij ana vnc. i.

Corticũ de radicibus Thimeleę ſiue Mezereonis vnc. ij.

Remediũ
pręſantiſ-
ſimum ad-
uerſus ve-
nenum.

Colligantur hæ radices à medio Auguſto uſque ad octauum diem menſis Septemb. & ſiccentur in umbra in calido loco, deinde in olla parua terrea uitreata noua cum aceto albo ferueant per quartam partem horę, coperculo imprimis circumquaq; cum paſta farine conglutinata; deinde tollatur ab igne, & ita quieſcant quouſq; refrigerentur, eximantur deinde & extendantur inter duos linteclos craſſiculos, & ita ſiccentur in loco calido. Demum addantur hiſ omnibus duodecim bacca herba Paris, quę mēſe Maij colligũtur, & triginta folia eiufdem herba, & omnia in mortario tundantur, & fiat puluis, & ſeruetur in ampulla uitrea, cera et membrana conclufa: datur cum uino pondere drag. x. ſecundum rem.

Altera An-
tidotus cõ-
tra uene-
num.

R. Dictami Cretenſis, Dictami albi, Gentianę, Cardĩ benedicti, termentilla, ſuperiorũ corticum cancrorum flumialium in umbroſo loco ſiccatarum ana unciã unã; boli armeni oriẽtalĩs, terrę Lemnię, oſſis unicornij puluerizati ana unciã mediã, almiſchij boni dragmã unã. Hęc omnia ſubtiliſſimè terantur, & aqua ardenti perfectiſſima miſceãtur: & poſtquã ſeptẽ uices imbibita & deſiccata ad ſolẽ fuerint, iterũ puluerizẽtur & per ſetaciũ emittãtur, & in ampulla uitrea bene clauſa ſer-

uen-

uentur, & dragma una cū duobus digitis uini albi optimi detur indigenti. Atq; inter alia remedia, lapis quē Bezaar nominant, reperitur, qui ex Orientalibus Indijs ad nos transportatur, qui si cum aqua herbe scorsuneræ agroto detur, confestim à ueneno liberabitur. Adest etiam terra Lemnia uel sigillata nuncupata: tanta enim est eius uis, ut bibita uel comesa uenenum expellat. Scribitur namque quòd Reges ac Principes Orientales & Meridionales quotidie in suis cœnis & prandijs hac sigillata terra utebantur. Vnde Regum sigillo terra hæc signabatur, hinc terræ sigillatæ nomen inditum est: uerū nunc sigillorum fides euauit, quoniam tam bona quàm adulterata ad nos transportatur. Verū omnia, & quæcunque uenenorum genera atque innumera illorum præsidia recensere, præsentis non est instituti, sed duntaxat huius optimi & celeberrimi uiri uenenationis casum enarrare. Cui ne susceptā prouinciā excedamus, finem imponimus, Deo Opt. Max. gratias agētes.

Terra Lemnia seu sigillata.

Hæc habui, mi doctissime & amicissime Leonarde, quibus festināti calamo subsecuius, ut dicitur, horis tue uoluntati morem gererem, mandatisq; obtemperare, ac posteritati de ueritate fidem facerem. Reliquum est nunc, ut postquàm non ego solū, uerū oēs huius ciuitatis homines tibi plurimū debemus, & quidquid in nobis est, tibi acceptum referimus, ut si occasio feret, nobis uti uelis. Nulla enim res tam ardua ac difficilis erit, in qua peragenda nos paratos non inuenias. Fac ualeas, meq; ut soles, ames. Datum Beneuenti, Calen. April. 1579.

FINIS.

I N D E X
R E R V M M E M O R A B I L I V M
In Tractatu,
D E F A S C I N O.

- A
- A**, & π , duę literę Grę
cę in charta scriptę
pro amuleto cōtra
lippitudinem. 26
- Abacuch prophete translatio.
181
- Abortus procuratio per Fasci
natores. 31
- Abstinentiæ quanta virtus.
259. 260
- Accidens in homine duplex:
vnum ex forma, alterum ex
materia. 96
- Accidētia facilē cognoscūtur,
ea cognita substantia, à qua
fluunt. 32
- Actio omnis terminata. 99
- Actio perfectiua, & corrupti-
ua. 101
- Actio & passio inter quę repe-
riatur. 190
- Actio naturalis inter illa esse
non potest, quorum materia
non est communis. 142
- Actio omnis in debita distan-
tia esse debet. 133
- Actio & passio sunt per contra-
ctum. 100. 111
- Actio naturalis effici non po-
test, nisi agens corpore, vel
virtute, rem quam efficere
vult, tangat. 142
- Actio animę immanens dæ-
monibus sciri nequit. 88
- Actuum triplex modus. 100
- Actus & potentia simul esse nō
possunt. 139
- Actus vnus ex vno agēte & pa-
tiente fit. 72
- Actus, qui in bonum dirigi-
tur, amor: qui in malū, odium
appellatur. 42
- de potentia ad Actum nihil
reduci potest, nisi per rem,
quę actu esse habeat. 80
- Actuū humanorū species à re-
bus, quę concipiuntur disse-
rentiam sortiuntur. 43
- Actus humani secundum finē
boni malive iudicantur. 42
- Adā omnibus rebus imposuit
nomina. 140
- Adę peccatum per Christi cru-
cia-

ciatum, deletum fuit. 178	nobis inhererint, perniciosos efficiunt habitus. 45
Adæ peccato subijcitur omnes. 239	Affectus primò est imbecillis, deinde ipse se concitat, & vires dum procedit, parat. 254
in Adam eramur omnes, tanquam in radice. 227	Affectus homini veluti nervos & funiculos quosdã à natura iditos esse, à quib. trahat. 67
Adã si non peccasset, non pauca futura cognosceremus. 77	Affectus humanos à planetis gubernari. 27
Adiuratores dæmonum. 158	Affectus egrotorũ medicinosi se possunt. 85
Adolescẽtia tribuitur Veneri planetæ. 32	Affectus hominis singulos singulis planetis adscribi. 186
de Adulterij suspitione ceremoniæ apud Iudæos. 144	Afflictio hominis multa, quia ignorat p̃terita, & futura. 77
Ægiorum gens stulta, & omnium errorum mater. 178	Africa ab Affer dicta. 141
Ægri tudines corporis ex semine propagari. 95	Agẽdi principium duplex, ars & natura. 43
Ægri tudines hominibus, Deo volẽte, dæmones inferre possunt. 83. 154	Agẽs agit in propinquius. 99
Ægorũ visa quibz ex causis oriantur. 68	Agens & patiens oportet esse simul. 109
Ægrotantes sepe de medico sanatur opinio. 11. 22	Inter agens & patiẽs a deo proportio seruatur, vt inferiora à superioribus non moueantur, nisi per intermedia. 160
Aer inficitur Fascino. 6	Agens cum passo in materia communicat. 100
Aeris p̃turbationes aliquando demonibus adscribuntur. 201	Agentibus triplex virtutis species inest. 101
Æsculapij serpẽs ab Epidaurio veniens, ab illo gẽneo Moysis effectus fuit. 213	Aglaophotis herba, qua dæmones euocantur. 184
Ætas viridior in humore nativo posita. 209	Agnorũ chordæ cum chordis lupinis iunctæ, ab ipsis franguntur. 20
Ætates hominum septem à totidem planetis regi. 31	Agri, qui in contrarias sedes profecti sunt. 210
Ætas hominum singulorum à Fascinatorib. obseruatur. 32	Agricola in iudicium vocatus, quod segẽtes, ac vineas suo p̃edio vicinas arefecis-
Æthiopes nõ aliudẽ, quàm ex seminis proprietate. 95	
Æthiops à muliere per imaginationẽ cõceptus & editus. 10	
Affectiones animi nostri, si diu	

set Fascino, & suas reddi-		Fascinum amatorium.	39
flet optimas.	209	Amatorium fascinatorum amu-	
Aizoon herba miscendis ama-		leta.	57
torijs efficax.	41	Amatores à pudicissimis cor-	
Alacritas ascribitur Ioui pla-		poribus etiam moribundi,	
netæ.	27	se réperare nequeunt.	45
Alchymistæ ridentur ibi.	74	Amoxobij in fascinando in-	
Alexander p tenebras equè,		structissimi.	6
ac per lucem cernebat.	15	Ambrosia deorum à manna	
Alimonia ad colorum varie		Israelitarum desumpta.	213
tatem conducit.	93	Amor, insanix specie.	43
Allium quomodo eliciat la-		Amoris ægritudo est ardens	
chrymas.	136	affectus animi, atræ bilis.	
Almanforis opinio de ali-		affinis, &c.	39
quid impetrando.	29	Amor, fascinationis spēs.	42
Alterandi vis præcipua, ima-		Amoris causa & origo.	38
ginatio	7	Amoris causam, amantiū in-	
Alyssum in domo suspensum,		tuitum non esse. 117. ad ani-	
amuletum salutare Fascina-		mi enim turpitudinem est re-	
tis.	55	ferendus.	118
Amatiū mira vis & natura.	14	Amorem mulierum solo ue-	
Amantes sæpè ad interitū per-		stium contactu pellici.	20
ducuntur. 39. exempla	40	Amor luxuriosus diuitijs ali-	
Amâtes vnū fieri cuperēt, nisi		tur.	261
corruptio sequeretur alte-		Amor non omnia nostræ volū-	
rius.	39	tatis obiecta cōplectitur.	219
Amatoria verba vim habent		Amor boni rationem hēt.	37
Fascinandi.	25	Amor ad fascinādū aptus.	49
Amatorium fascinum quibus		Amor fascino iferri potest.	8
ex rebus potissimum compo-		Amor hominū animis à de-	
natur.	40. 41	monibus multis infigitur mo-	
Amatorijs poculis mortē in-		dis.	250
ferri, exēplis probatur.	41. 42	Ad amorem inflammandum	
Amatorio fascino neq; corri-		demonum calliditas.	250
piatur, amuletum saluberri-		Amor intrat mentes visu, ac	
imum.	57	dediscitur vsu.	258
Amatorio fascino q, & quales		Amor, infandus Pygmalionis	
cirius inficiuntur.	54	in statuam.	245
Amatoriū fascinum. 39. eiusq;		Amoris consideratio duplex.	
causa duplex.	ibid.	38	

- Amoris effectus. 39
 Amoris ardor ut mitigari possit. 57
 Amor fame, vel tempore sedatur: sin minus, ad laqueum est accedendum. 58
 de Amore vitando Lucretij uersus. ibid.
 Amor nullis est medicabilis herbis. 251
 Amnes, quorum alij nigros, alij flauos, alij albos, &c. efficiunt agnos. 93.94.
 Amon ob amorem in fororem in morbum incidit. 250
 Amuleta venatorum. 56
 Amuleta fascinum, & oia ueneficia destruunt. 251
 de Amuletis hebetantibus, & auferentibus fascinum. 55
 Amuletum optimum, Agnus Dei, circa collum suspensus. 262
 Anacreon poeta uix pisse grano uitam cum morte commutauit. 225
 Angeli a Deo ita creati, ut etiam si peccassent, omnino mori non possent. 226
 Angelos Aristoteles, naturae lumine ductus, metes simplices appellat. 182
 Angelos superiores uniuersalioribus speciebus, quam inferiores praeditos esse. 86
 Angeli inferiores, superiorum angelorum species non comprehendunt. 86
 Angelis omnium rerum, quae natura constant, species & similitudines Deus indidit. 80
 Angeli corpora coelestia mouent. 174
 Angeli ostendunt, super quos demones praeualeant. 253
 Angelus de caelo descendens, habens clauem abyssi, &c. quisnam dicatur, in apocalypsi. 170
 Anguis frigidus cantando rupitur in pratis. 153
 Aniculae ad fascinandum potissimum aptae. 13
 Aniculae pueros, pecudes, & fetes effascinant. 16
 Aialia nulla expertia tactus. 17
 Animalia non per partes iuuenescunt aut senescunt, sed simul tota. 209
 Animalia perfecta in aere generari. 199
 Animalium imperfectorum ortus. 173
 Animalium quorundam instinctus. 65
 Animalia perniciose ut ab agris expellenda. 159
 Aialia nociua uerbis abigi. 23
 Animalia bruta inficiuntur fascino. 13
 Animalibus cunctis natura arma ad sui defensionem est largita, praeterquam homini soli. 223
 Animae actio duplex. 87
 Animae motum esse secundum Platonem. 64
 in Anima tria sunt, passio, habitus, potentia. 7
 Animam humanam intelligentiarum, & abstractarum mentium ultimam esse. 86
 de Animae metamorphosi Platonis.

- tini verba. 170. 171
 Animę spiritus appetitui de-
 seruiunt. 97
 Anima quo pacto speciebus
 vtatur. 102
 Animam humanam vim habe-
 re diuinandi. 76
 Animi vis rationis expers, du-
 plex. 49. 50
 Ai humani mira celeritas. 10
 Animus quo pacto res absen-
 tes percipit. 63
 Animi nostri sensus volatiles
 fieri, & ad planetas referri. 29
 Animus viuificat corpus. 63
 Animus a corpore, & corpus
 ab animo afficitur. 90
 Animus longissimę progredi-
 tur, vagatur, & spatatur. 13
 Animus quandiu in corpore
 est inclusus, quo pacto res in-
 telligit. 63
 Aia stelligere potest oia. 63
 Animus malę affectus, suũ quo
 que corpus habet malę. 15
 Animi & corporis valde di-
 spar conditio. 259
 Animi seruanda paritas. 260
 Animus nolter per externa si-
 gna cognoscitur. 85
 Animo laborati sermo medi-
 cus. 145
 Animi brutorũ immobiles. 11
 Anni primũ diem lætis preca-
 tionibus inuicem faustũ o-
 minabantur antiqui. 25
 Anni decretorij, & climacteri-
 ci. 148. 149
 Anthropophagi humanis ue-
 scuntur carnibus, & in capitũ
 ossibus bibunt, cutibusque
 ipsis capillatis pro mantili-
 bus vtuntur. 46
 S. Antidius Bisuntinus Archie-
 piscopus a dæmone, tanquã
 ab alato mulo, Romam iussu
 S. Spiritus perlatus. 181
 Antiochus anchorę figurã in
 femore gerebat, quę in filijs
 & nepotib. propagata fuit. 96
 Antiochi amor infandus ex-
 pulsus detectus. 85
 Antonius Sanfelicius merę su-
 spiciosus. 69
 D. Antonio quã varię, ac te-
 terrimę, horridęq; illusiones
 dæmonum apparerent. 170
 Anus potissimũ effascinat. 51
 Apes, animalia ciuilia. 156
 Apes scintillam quandam ha-
 bent rationis. 156
 Apes dẽtibus armauit natura. 223
 Appetitus animalis in concu-
 piscibilem, & irascibilem di-
 uiditur. 37
 Apollo, quod sibi decima ho-
 minum pars immolata non
 fuisset, iras Italıs induxit
 calamitates. 175
 Apollonius Thyaneus fascina-
 di habuit naturam. 3
 Apollonij Thyanei prestigię a
 veris miraculis nostri Salua-
 toris occasionem sumpse-
 runt. 213
 Aprus minus erit cras, qui
 non est hodie. 254
 Aqua in uerũ sanguinem a
 Moyse conuersa. 163

Aqua stagni, qua in lupos cō-	ars imaginatione certior.	102
mutabantur homines.	ars non res, sed rerum simula-	
164	cra fingit.	71
Aqua zelotypiæ olim apud	artium capeffendarum uim à	
Iudæos.	natura habent homines.	139
144. 145	ars, sicut natura, repentinis	
Aquilâ fulmine nō pcuri.	abhorret motus.	204
197	artificialia & naturalia toto ge-	
Aquilarum pennæ aliarū alitū	nere distinguuntur.	190
pénas sibi mittas absumūt.	arteriæ exâgues, & frigidiæ.	127
19	arteriarum origo.	17
Arbitrij nostri libertas.	arteriæ quo pacto aerem attra-	
89	hant & expellant.	34. 35
Arbitrij libertas peccatis gra-	arteriæ rariores fascinum ci-	
uiter fauciatur.	tius admittunt.	35
222	artus humanos duodecim zo-	
Arbitrium liberū defenditur	diaci signis subijci.	27
contra hæreticos.	Asia à quo sic nominata.	41
246	aspectu fascinare.	5
Arbores arescere fascino.	aspidis aduersus incantatores	
2.	astutia.	23
13. 16. 54. 208	aspis aures obturat, ne incanta-	
Arbores pulchræ fascinati fa-	torum audiat uerba.	156
ciles.	sicut aspdis surdæ, &c. expo-	
54	sitio huius loci.	157
archimenis herba à maleficis	asluerfactio ad hoc uiget, ut suâ	
hominibus extorquendorum	quisq; excitet affectionē.	45
criminum uim habens.	ab asluetis recedere difficilli-	
184	mum.	45
Arethusa in fontē mutata.	astrorū uirtutes quo pacto in	
170	iferiora corpora dñehunt.	33
Argento lunâ dominatur.	astra quot & quantas in homi-	
29	nes habeant uires.	8. 9
Aries, signum zodiaci, capiti	astrorum alia fortunata, alia	
dominaur.	non.	28
186	astra è coelo ad terras deripi	
de Arietum electione Virgilij	posse, ex quorundam opinio-	
uersus.	ne.	29
94	astrologi ab omnibus antiquis	
Aristoteles, rerum omnium in-	doctoribus arguuntur.	188.
dagator optimus.		
2		
Aristotelis mos in quæstioni-		
bis examinandis.		
1		
Aristoteles nihil sine causa di-		
xit, nihilq; sine ratione ta-		
cuit.		
195		
arma ad propellendas dæmo-		
num fascinationes.		
253		
arma cælestia, q̃ & qualia.		
193		
ars, unū est agēdi principiū.		
43		
ars, naturæ parentis imitatur.		
46. 191		
ars natura posterior.		
46		
artis causæ, rō & uoluntas.		
43		

& à concilijs.	179	Bella adscribūtur Marti pla-	
asturiæ dominatur Mercurius		netæ.	17
Planera.	27	Beneficiorum Dei recordatio	
attrahendi plures modi.	194	perquam utilis.	256
auguriū quatenus dānādū.	79	Berosus arguitur mēdacij.	160
auium quarundam mirus in-		Biarmi idololatæ in fascinan-	
stinctus.	78	dis hoībus instructissimi.	6
aves quonam pacto humanā		Biarmenses, arctico polo vici-	
imitantur uocem.	65	ni, cum hoste certaturi, car-	
de auium præfagijs ex prophe-		minibus cœlū perturbant, nu-	
ta Hieremia.	79	besq; sollicitant.	201
ex auium uolatu insidias dete-		Biblis sui fratris amore fasci-	
gere.	79	nata, laqueo se suspendit.	40
auriū tinnitu de se sermones		Blasphemi, fascini capacissi-	
absētes præfagire.	25	mi.	49
auro sol præest.	29	Bonum vniuersale, proprium	

B

B Ascania qd ppriè.	215	Bonum vniuersi, est bonum or-	
Basiliscus an reperiāt.	114	dinis.	160
Basilisci generatio gallis galli		Bona, quæ ex malis per dæmo-	
naceis attributa.	115	nes illatis oriunt.	238
Basiliscus, si prior videt, occi-		Bothnicorū p̄stigiæ miræ.	165
dit: si prior vī, occiditur.	5	Brassica secus rutam sata, pro-	
Basiliscus quoscunq; intueē, ve-		tinus arescit.	20
nenosis oculorum radijs oc-		Bruta à rerum sensibilibus spe-	
cidit.	14	ciebus excitantur.	63
Basiliscus proprijs oculorū ra-		Bruta nonnulla quandā micā-	
dijs ī se cōtortis interficiūt.	44	tis rōnis habēt scintillā.	156
Basiliscum emori, si in speculo		Bruta quo pacto futura nobis	
seipsum intueatur, secundum		designent.	78
quosdam.	114	de Bruti malo genio.	176
Basiliscus à doctōrib. sacris ac-		Bud, dictio, qua plata cohibet	
cipitur pro dæmone.	114	scorpio, ne uibreſcāt.	25
Batto in lapidem indicem cō-		Bythiæ familiæ mirè fascina-	
uersus.	170	trices.	2

C

Becas, dictio Phrygia, panē si-		C Adauer recēs hominis in	
gnificans, qua probare cōten-		terfecti corā interfecto	
debat P sammeticus, sermonē		re cōstitutum, eiicit sangui-	
naturalem esse.	139	nem.	20
Bella ex vi cometarum.	30		

Cælestia corpora à simplicibus mouentur mētibus. 174
 Cælestia corpora rem ab una ad aliam formam mutare nequeunt. 161
 Cælestia corpora quo pacto ad fascinum concurrunt. 8. & quantas in homines habeant uirtutes. 9
 Cælestium corporū uis hominibus, brutis, arboribus, lapidibusq; communicatur. 49
 Cælestia corpora nihil mali nobis immittere queūt. 188
 Cælum, cōis causa, communē uim omnibus largiens, & nō particularem. 190
 Cælū, cor orbis uniuersi. 187
 Cælum, locus ac Dei habitatio. 187
 Cælum, corporum omnium commune principiū. 184
 Cælestium corporum celerissimus motus unde. 182
 Cælum luce, & motu in hæc agit inferiora. 185
 Cæli primi motū omnibus uis tam suppeditare. ibi.
 Cælum, diuinæ uirtutis instrumentum uniuersale. 186
 Cælum, animal esse sensibus prædium probatur. 28
 Cælū sensu caret, quia pasci & cibari necesse nō habet. 189
 Cæli motus secundum partes nouus. 189
 Cælum diuinum esse. 192
 Cælo, corporum primo ac præstantissimo, omnium motū perfectissimus, omniumque

qualitatū nobilissima lux ad scribitur. 184
 Cæli cōfiguratiōes ad aliqua, non tamen ad turpitudinem propensos reddunt homines. 186
 Cælōs non animatos esse. 189
 Cælum omnibus rebus eandē imprimat qualitatē, hacq; res singulas confirmat, ac tāquā excitat ex somno. 198
 cælū, licet moueatur, stare vī, idq; ob uisus errorem. 66
 cælum quoniam pacto res inferiores afficiat. 142. 143
 è cælo quæ i terras proueniūt, mortalibus infesta, fascinatiū astutia eximata cōtingere. 37
 cæli tēpestates carmine procurare, & auertere. 25
 cælū nec particulare, nec uniuersalem motū intendit 190
 de cæli obseruatione, quæ ad fascinandū concurrat. 27
 cæli obseruatione, fascinare, neminem posse. 184
 cæli rubedo serotina vnde fiat, & quid præfagiat. 144
 cæli reuelabūt iniquitatem illorum, ait Iob; & quid hoc sibi vult. 88
 calorū portæ per Christi cruciatum patefactæ. 178
 Cæsar in ingressu uehiculi carmen proferebat. 25
 Cæsij quo pacto fascinnat. 119
 calamitates omnes ex originali fluxere peccato. 227
 calamitates futuræ, & præuisæ ut

- ſe ut auertendæ. 193
 calenus, uates celeberrimus
 de humano capite i Tarpeio
 iueto interrogatio ſubdola. 26
 caloris aſaliu naturalis. ſedes,
 humor & alimentu. 109. 210
 calor igni inharrens, contrarius
 non eſt frigori, quod animo
 concipitur. 142
 campana, quæ ex ſeiſa pulſa-
 tur, cum aliquid aduerſi in re
 publicâ Chriſtiana futurum
 eſt. 193
 canidia per aerem a dæmone
 lata. 177
 canis nigri fel, & genitale, a-
 mulctum contra amatorium
 faſcinum. 57
 canum furor tantus, ut uilus
 aciem perſtringat, ſæpius et
 penitus excæcet. 15
 cantum Lydium & Phrygium
 adoleſcentibus adimendum
 eſſe cur cenſuit Plato. 155
 capilli mulierum cremati odo-
 re ſerpentes expellunt. 47
 caput, arx corporis humani. 11
 caput humanu in Tarpeio in-
 uetum Romani imperij præ-
 ſagium. 26
 de caramandi Reguli Maſſilia
 obſidentis ſpectro. 177
 carbonες uiuos qui manu te-
 nent. 141
 carbunculus lapis faſcinatis
 ſaluberrimus. 56
 carmina morbos abigere. 24
 carminibus equos, tauros, ca-
 nos que ſedare, pollutioneq;
 in ſomno procurare. 24
 carmina faſcinatoria. 3
 carmine magico Cham Noe
 patrem caſtrauit, ſterilemq;
 effecit. 26
 carminu faſcinantium vis in-
 terimit animas. 5
 carminibus ſidera deuocare
 celo. 9
 caro, hoſtis domeſticus & fa-
 miliaris. 259
 carnem pluere. 31
 caro temperatam habet cali-
 ditatem. 127
 carnis peccato omnium maxi-
 me a dæmonibus ſollicitan-
 tur homines. 249
 Carthaginenſes humanis ho-
 ſtijs Saturnu colebāt. 175
 cartilagineſ frigida & ſicca.
 127
 catanance herba Theſſala ad
 philtra miſcenda efficax. 41
 catiliana prodigia. 30
 catochitis lapidis geſtatio, a-
 mulctum contra faſcinum. 55
 cauſæ reru variæ ac diuerſæ. 62
 cauſarū duo genera ex Ariſto-
 tele. 216
 cauſæ instrumentales tres ſunt
 numero. 217
 cauſam habet, quidquid ē. 62
 cauſæ ſuperiores inferiora nō
 mouēt, niſi p intermedia. 160
 cauſas abſque ſcientiæ prin-
 cipijs nō aſſequimur. 221
 cærumcapita herba ad philtra
 miſcenda percommo- da. 41
 cepæ quo pacto eliciunt la-
 chrymas. 136
 cerebrū, neruorū origo. 127
 cer-

cervos uelocitate cursus arma uit natura .	224	ne varias imaginum mentie batur facies.	23
cham carmine magico castra se patrem suum, in sacra hi- storia nusquam legitur.	160	Circe per aerem à dæmone ve- cta .	177
characteres incantantium dæ- mones excitant.	143	clauī figendi mos ad sedandā pestē olim apud Romāos.	56
characteres fascinādi uim nō habent .	137	clytia in heliotropium herbā versa .	170
characteres & uerba, dæmo- num pacta sunt.	147	cogitationis uis quanta .	15
characteres cum rebus exter- nis, nihil habent cōe.	142	cogitandi actus oriur à uolun- tate .	86
characteres ad abigenda ani- malia nociuā .	23	cogitationis humanæ quanta uelocitas.	10
characteres quando ad dæ- mones diriguntur .	155	cognitio per speciem , & simi- litudinem fit .	80
charitoblepharō herba miscē dis amatorijs efficax.	31	colorum species.	107. 108
chordas agninas lupinis esse contrarias.	137	coloris forma, & materia.	108
Christus à dæmone in templi fastigiū & sublimem montē portatus.	181	color varius in animalibus un- de .	92. 93
Christi aduentu uerustatis te- nebræ ceciderūt.	177. elegās	coloris est natura, ut irradiata luce, actu diaphanum mo- ueat .	109
hac de re historia de Ægy- pto.	178	colores lux actu reddit .	110
Chr̄s & Apostoli uenefici.	157	color sēper à sensu distat.	109
ciborum spirituales spēs, sed ipsimet cibi, nō nutriunt .	74	color dupliciter consideratus.	108
à cibis uenerem excitantibus abstinendum .	260	cōbustiones arceri uerbis.	25
ciconia custodit tempus aduē- tus sui .	79	cometarum vis, & gnatio.	192
cicuta sturnis cibus est .	130	comete quid portendant.	194
Circe quo pacto socios Vlyssis in bestias mutasse dicatur ,	163. 164	compositū quodlibet ex qua- tuor constat elementis.	33
Circe carminum incantatio.-		Cōcilium Toletanum damnat astrologos.	189
		Concilij Ancyrani sanctio cō- tra sortilegos.	182
		concupiscendi appetitu pro- pter primorū parentum pec- catum fauciati sumus.	223
		cōfessionis sacramentalis uis & efficacia.	257

consuetudo mala, malorum omnium causa. 255	ci signorum similitudinē di- ui dicitur à magicis. 27
contingentia non secus, ac ne- cessaria Deus certissimè no- uit. 82	corpora rara fascino sunt pa- tentiora. 53
contrarietas duplex. 99	corporea ab icorporeis fieri. 8
cor sanguinis & uitæ princi- pium. 127	crantis flumen homines in se lotos cæsariè candidos, & fla- uos efficit. 94
cordis motu cessante, cæteras hominis partes quiescere, & interire oportet. 185.	crelinus mirè magicus. 3
cordis sensus duplex. 84	de crefino magiæ suspecto hi- storia perelegans, & faceta. 3
cornicum crocitatio frequens futuram denūciat pluuiā. 77	crudeles homines ad Martē planetam referri. 29
corporis dispositiones quot, quæ, & quales. 123	crucis signo frōs terenda. 262
corporis oīa simplicibus sub- stantiis obedire iussit Deus. 173	cuminum maledictis, & exe- crationibus satum, nascitur le- gius. 26
corpora naturalia, quo pacto agant in artificialia. 190	cutis humiditatis, & siccitatis mediam habet naturam. 127
corporis instrumentorū usus multiplex. 127	cyparissus in cupressum cōuer- sus. 170
corpora de loco ad locum mi- ra dæmonum celeritate, non uerborum ui, transferri pos- se. 173	cyprianus magus quòd Iusti- nam uirginem Christianam ueneficijs allicere non potue- rit, Christianus ē factus. 252
corpora, in quæ mutantur dæ- mones, flexu facilia. 169	cyprus quondam terra conti- nens. 211
corporis foraminū usus. 127	cyzici cupidinijs fontem amo- rem depellere. 57
corporis & animi affectio mu- tua. 15	D
corpora tū à bonis, tum à ma- lis angelis per aerē ferri. 179	Dæmones, humani gene- ris capitales hostes. 202
corporis in edelæ uariis mo- dus. 251	dæmones diuinæ iustitiæ exe- cutores. 161
corpora ad summum uigotem progressa, in uniformi statu persistere nequeunt. 44	dæmones nec mares, nec fœ- minæ. 189
corpus humanum ad 12.7. odia	dæmonibus nomina uaria ab ethnicis imposita, & quæ. 175
	dæmones ordine naturæ ho- minum intellectu superiores

- existunt. 86. & celestibus corporib. quoq; superiores. 161
 Dæmones ab exordio mundi principiū sumūt regnādī. 156
 Dæmones quondā totum mūdum deceptū habebant, laxasq; potestatis eis habenas Deus dereliquerat. 177
 Dæmones nunc non tantam habent potestatem; quātam ante Iesu Christi aduentum. 175. humanū enim sanguinē sibi immolari faciebant. ibid.
 Dæmones ante Christi cruciatum, duplicem habebant malum. 178
 Dæmones quibns modis re apparere possint alia, q̄ re uera sint. 164
 dæmonibus cum hominibus tāta olim intercessit familiaritas, vt bini unicuique deputati putarentur. 176
 per Dæmones an occulta & futura præsciri queant. 80
 Dæmones inflati superbia, multa se habere, & scire, & ostendete, conantur, quæ soli Deo relinquuntur. 82
 Dæmones an futura præsciāt. 82
 Dæmones gominis nō norunt uoluntatem. 82
 Dæmones quo pacto in hominis uoluntatem agunt. 248
 Dæmones quānā certō præcognoscere possunt. 81
 Dæmones omnium discutiunt consuetudines, uentilant curas, scrutātur affectus, &c. 218
 Dæmones, qui à superioribus ceciderunt ordinibus, rerum imagines magis vniuersales habent: ita & plura cognoscunt, & ad maiora capessenda sunt reliquis aptiores. 81
 Dæmon, etiam infimus omniū homine perspicacior, & quomodo. 80
 Dæmones intellectu nō indigent agente. 80
 de Dæmonum præcognitione, sententia. 86
 Dæmonum cognitio non à sensibus, quibus omnino carent ortum habet. 80
 Dæmones naturalium causarum vires magis, quā homines cognoscunt. 161
 Dæmones prophetarum prædicta uerius & propius, quā homines, intelligunt: & hominibus, quibuscum intercedit familiaritas, communicant. 83. & 83. & quo pacto id faciant. 84
 Dæmones nonnullas hominū cogitationes norūt, & quomodo. 84. 85
 Dæmones quatuor modis cognoscunt futura. 82. 83
 Dæmones nihil ferè prorsus ignorant. 207
 Dæmones hominibus mala, Deo permittente, & iubere infigunt. 154
 Hinc est, quòd ipsi tunc sanare dicuntur, cum à malo desistunt. ibid.
 Dæmonum actio per virtutis contactum fit. 174

- Dæmonum astutia quanta. 28
 Dæmonum fraudes destruxit
 Christus. 208
 Dæmonum conatus ad hoc po-
 tissimum omnes tendunt, vt
 à Deo auocent homines. 217
 Dæmonibus homines ex se su-
 hijci possunt, sed ex se libe-
 rari nequeunt. 253.254
 Dæmones naturæ ordinem de-
 struere nequeunt. 210
 Dæmonum vafrities in fasci-
 nando, eorūq; cautiones. 233
 Dæmonum opera in utero fi-
 liali quandoque signantur. 98
 Dæmones rerū naturas inuer-
 tunt, elementa conturbant,
 qualitates commiscunt, hu-
 mores alterāt, & omnes cor-
 poris partes insciūt, &c. 116
 Dæmones in quā varias, te-
 rerrimas, horridasq; figuras
 ad homines illudendos sese
 conuertant. 170
 Dæmones naturas creare ne-
 queunt: sed creatas commu-
 tant, vt appareant id esse,
 quod non sunt. 163
 Dæmones formaliter corpora
 transmutare nequeunt. 161.
 nonnulla tamen agunt, quæ
 transmutationi similia uiden-
 tur: idque tribus efficitur mo-
 dis. ibid.
 Dæmones ex terra, aqua, vel
 aere quæuis corpora fingunt,
 & quibuslibet rebus similia
 reddunt. 168
 Dæmones quo pacto corpora
 de loco ad locū trāsferāt. 174
 Dæmonibus, quantum ad lo-
 calem locū, omnia obediunt
 corpora. ibi.
 Dæmonibus ad nutum omnis
 corporea obedit materia. 168
 dæmonēs quo pacto loquūt cū
 uocis organa nō habeant. 165
 Dæmon uel magnus mortuum
 excitari nequit. 162
 Dæmones iuramēto deuinciūt
 homines sibi familiares. 178
 à Dæmonibus per aerem vesti-
 & laci. 177
 Dæmonum illusio, qua corpo-
 ra transferri persuadent. 182
 Dæmones quo pacto Fascini
 causa sint. 206
 Dæmonibus aduersantes her-
 bę, & quæ. 241
 Dæmonum cultores & fami-
 liares quibus urantur impo-
 sturis, ut alios decipiant. 84
 Dæmonum adiuratores. 158
 dæmonum uis in matrimonio
 coniunctos quid possit. 248
 Dæmonibus astrictorum so-
 leannia. 237
 cum Dæmonibus expressi fœ-
 deris usus. 206
 Dæmones in extremo Dei iu-
 dicio de secretis sceleribus
 homines accusabunt. 88
 Dat nemo, quod non hēt. 100
 Dauidis amor in Bersabeam
 undē. 250
 Dauid Bersabeę amore captus
 non per Fascinum, sed libidi-
 ne exardescens praua. 118
 Definitionis cognitio omnes
 elucidat difficultates. 204

I N D E X.

delectatio sancta in prauam
cur transeat. 250
demænetus Parrhasius in lu-
pum conuersus, & anno deci-
mo peracto, in pristinam for-
mam restitutus. 167
dentes stupeſcunt, cùm res a-
cres mente concipimus. 11
dentibus cur horror & stupor
incutiat ex externo strido-
re. 102. & 103
deſideriũ boni hẽt rõnem. 37
deſiderium abſentis rei amore
naſcitur. 38
Deus, oĩum rerũ ſupremus. 87
Deus eſt ſupra omne tẽpus. 81
Deus regit inferiora corpora
per ſuperiora. 186
Deus venturas calamitates mi-
nis cœleſtibus premonſtrare
conſueuit. 192
diaboli cultores miſerrimi. 203
diabolus, vide Dæmones.
diana, paganorum dea. 182
diaphanum coloris ſpecie ad
oculos, quos mouet, deſert. 109
diluuium vniuerſale futurum,
cùm ſidera omnia errantia
in capricornum cõuenerint,
vt opinatur Beioſus. 212
diluuium particulare poſſe fie-
ri, non autem vniuerſale. 212
dinæ raptus cauſa. 250
Diomedis ſocij quo pacto in
aues commutati fuere. 163
de Dionis, Platonis diſcipuli,
horrendiſſimo genio, vel ſpe-
ctro. 176. 177

diſciplinãrum myſteria nõ vul-
go tradenda. 171. 172
diuinandi virtus quibus potiſ-
ſimũ hominibus ineſt. 75. 76
diuinandi poteſtatẽ brutis ẽt
ineſſe. 77. & quomodo. 78
diuinatio duplex. 77
diuinatio ſupernaturalis, quæ
& qualis. 78. 79
diuinatio per quietem potiùs,
quàm per vigiliam fit. 76
diuinatrix virtus quibus iuue-
tur rebus. ibid.
diuities ingenio & natura fa-
ſcino parent. 54
diuitiarum cupiditas, quot
cauſa malorum. 261. & earũ
erymon. ibid.
dolia exauſta fulmine, operi-
mentis intactis, nulloquẽ re-
liſto ueſtigio. 30
domum toram dæmones fa-
cile mouere poſſunt. 210
draco in abyſſo ligatus. 179
dracones per Aegyptios ma-
gos effecti non veri, ſed ſpe-
ctra fuere. 163
draconis cœleſtis caput cùm
Ioue, iunctum ad aliquid ob-
tinendum. 29
druidæ ſua ipſorum inſtituta
vulgo non tradebant. 172

E

Celeſtia, omnium commu-
nis mater. 233
Echeneis, paruus admodum
piſciſculus, ſiſtit ac remoratur
naues, ſæuiẽtibus etiam ve-
hementer ventis. 19
Echeneis piſcis ad amatoriũ

fascinum cōponendū aptus.

41

Echeneidem piscem naues mi-
nimè remorari posse. 131. &

132

Effectum cōtrariorum eadem
causa existere nequit. 127

Egestatem rerum victui neces-
sariarum dæmones, Deo vo-
lente, inducere possunt. 83

Eleemosynæ virtus. 260

Elementa, mundi partes, ex
quibus omnia fiunt. 148

Elementorum vnum à suo lo-
co totum dimoueri Deus nō
patitur, ne mundi destituatur
ordo. 212

Elementa fascino cōcuti. 5

Embryo quasi alienum corpus,
à matre cēsendus est. 97

Embryo ob repentinos animi
motus nota absque læsione
facillimè signatur. 98

Enses Alamanici quo ex gene-
re ferri fiant. 199

Epictetus, Stoicus nobilissi-
mus, quid sensit de affectibus
humanis. 67

Epicurus inueniendæ veritat-
is spem abiecit. 60

Equorum colores ex humorū
prædominio oriri. 92

Equos furibundos domare uer-
bis. 24

Equi aspectu delectabiles fa-
scino patent. 54

Eryngium oræ capræ sumptū-
torum sistit gre-gem. 19

Euangelium, pharmacū effi-
cax. 146

Eubœa insula olim terra cōti-
nens. 211

Europa unde hoc nomē sum-
pserit. 141

Eutelis, sui amore correptus
miserrimè petijt. 44

Excommunicationis sententia,
an cōtra animalia bruta ferē-
da sit. 159. 160

Execrationes parentum in fi-
lios, perniciosæ. 25

Ezechiel ab Angelo per aciem
translatus. 181

F

FAbius senator ac Prætor,
pilo in lacte absorpto, vi-
tā cum morte cōmutauit. 225

Fabulæ nonnullæ poetarum ex
sacrarum scripturarū verita-
te desumptæ. 212

Fascinare homo naturaliter
poteſt. 46

ad Fascinandum nemo nasci-
tur idoneus. 223

Fascinantiū qualitates veræ,
& cautiones. 232

Fascinantiū præcipua ceremo-
nia ē, abnegare Christū. 237

Fascinantis uirtutis hæredes. 207

nec infantem, nec senem Fasci-
nare posse. 129

Fascinantes species & uires im-
perceptibiliter, & uelocissi-
mè ad rem effascinandum pe-
netrant. 36

Fascinare possunt uerba quo-
modo prolata. 23

Fascinandi ui carent uox, uer-
ba, characteres, &c. 137

ad

- ad Fascinandum concurrat ob
seruatio cæli: hac de re caput
integrum. 27
- ad Fascinandum quinam sint
potentiores. 49
- ad Fascinandum cur impellan-
tur homines. 217
- nō Fascinant externæ spēs. 99
- Fascinantium signa in oculis
unde. 237
- de Fascinātium dæmonum cō-
munibus cautionibus. 233
- Fascinantium animi ad Iouē
planetā delati, in nubem cō-
uertuntur, &c. 30
- Fascinantiū illusiones à dæmo-
nibus excitantur. 143
- Fascinātes dæmones quid pos-
sint. 240
- Fascinantes numeri. 146
- Fascinare sese an aliqui pos-
sint. 44. 221
- Fascināt potissimū anicula. 13
- Fascinatis medici mederi ne-
queunt. 216
- Fascinare pro inuidere apud
D. Paulum ad Galatas. 213
- Fascinationis causa à natura
non ab arte manare. 48
- fascin. per uisū fit maximè. 16
- Fascinatio malignitatis obscu-
rat bona, ait sapientia Salo-
monis. 5
- Fascinationes dæmonū quibus
armis propelli ualeant. 253
- Fascinatio dæmonibus ascribē-
da. 130
- Fascinatio segetum & pecudū
dæmonibus attribuēda. 120
- Fascinatores à ueneficis nō di-
stingui. 5
- Fascinator amorem, odium, v2
letudinem, & ægritudinem,
uitam, & interitum inferre
potest. 8
- natura Fascinatores, qui &
quales: exempla. 47. 48
- an aliqui Fascinatores nascun-
tur. 46
- Fascinatorum impostura ibi
detegitur. 163
- Fascinatrices mulierculæ. 4
- Fascinatores quot modis alios
uenenant. 2
- Fascinatores capite plecten-
di. 3
- Fascini ex causis efficientibus
definitio. 6
- Fascini definitio propria. 203
- Fascinum, magiæ species. 3
- Fascini nomen duobus apud
ueteres accipi modis. 205
- Fascini quotuplex differentia.
33
- Fascinum simplex, duplex, tri-
plex, & multiplex interdum
appellatur. 220
- de Fascini veris speciebus. 42.
219.
- Fascinum per quam differen-
tiam diuidatur. 220
- Fascini causa quo pacto dæmo-
nes esse queant. 206
- fascini cā effectiua duplex. 216
- fascini duæ qualitates. 33
- fascini qualitas essentialis &
accidentalis. 47
- fascinum quale sit: hac de re
caput integrum. 32
- propter quid sit fascinum. 37

- fascinum ob fines multiplices fieri. 220
 fascinum idem multarum specierum habet naturam. 220
 fascinum naturale, & fascinū artificiale quid discrepēt. 43
 fascini naturam ob eius obscuritatem non attigerunt philosophi. 1
 fascinum an in rerum uniuersitate reperiri queat. 2
 fascinum natura non esse. 230
 fascinum arte factum, natura fieri posse. 46
 fascinum quā nefandum, & periculosum. 2
 fascini uis uirulenta, & lethalis. 215
 fascinum perniciosissima est præditum qualitate, omnium actiuarum efficacissima. 52.
 absque tamen patientis aptitudine agere non potest. ibi.
 fascinum cur nō æquē noceat cunctis. 35
 fascini obiectum duplex. 42
 fascinum semper ad uirtutum cū moralium, tum naturalium corruptionem tēdit. 43
 fascini uis abdita, & salēbro-sa. 1
 fascinum semper esse malum demonstratur. ibi. 42. 43
 fascinum qui negant, philosophiam tollere uidentur. 5
 fascinum esse, sacris probatur biblijs. 5
 fascinū omne pernicioſa qualitate est præditum, quia est uenenum. 32
 fascinum septem solet usurpari modis. 62
 fascinum propter quid sit, iuxta ueram Theologorum sententiam. 216
 fascinum quale sit, ex Theologorum sententia. 215
 fascinum ex artis & naturæ principijs habet originem. 7
 fascina uaria ex uarijs animalibus sumi. 40. 41
 fascini auctor diabolus. 231
 fascinum à cōtagio discrepat. 121
 fascinum æquiparatur igni. 35
 fascini uires ut augmentur. 34
 fascinum etiam ab ipsis uibratur parentibus. 16
 fascinum cœlestia corpora iuuant. 49
 fascinum non minus propter amorem, quā propter odiū inferitur. 37
 fascinum per tactum fieri non posse demonstratur. 122
 fascinum sola uoce fieri. 21
 fascinandum laudando fieri. 4
 fascinū per metallorū usū. 29
 fascinum per duodecim zodiaci signorum obseruationē. 28
 fascinum amatorium quibus ex rebus fiat. 40. 41
 fascino amatorio quinquā citius inficiantur. 54
 fascino amatorio nequis inficiatur, remedium saluberrimum. 57
 fascinum inferri tactu. 17
 fascinum per uisum dare con-futatur. 105
 fasci-

- fascinum uisu, tactu, uoce, & 37
 imaginatione uibratur. 36. cuius finis bonus est, & ipsum
 per imaginationem pernicio 42
 eius, quàm per tactum. ibi. et bonum esse opus est.
 qui fascino sint magis obno- 208
 xij. 52 firmamentum, cor orbis uni-
 fascinum quo pacto per uisum 187
 fiat. 13 tur, maximè diuinum.
 fascini mistio ex Ouidio. 18 firmamentum, orbis uniuersi
 fascino sunt patentiora corpo- 187
 ra rara. 52 praestantissima pars, quæ est
 fascino patent forma & uenu- 187
 stas. 54 Dei habitatio.
 fascinum loquentium auctori 93.94
 tatum uera expositio. 204 fluuij iquorum alij nigros, alij
 fascino obstandum citò. 55 flauos, &c. reddunt agnos.
 fascinum quo pacto mortem 92
 inferre possit. 34 foetus cur utrique parenti in
 contra fascina amatoria reme- 97.98 diuersis partibus sit similis.
 dia. 57 foetus in utero ob desiderium
 fascini amuleta, & remedia. 57 matris quo pacto signetur.
 55. fauni, dæmonum nomē. 175
 ferrum attritum magnete cur 97.98
 ad septentrionem uertatur. 57
 133. 134 fons amorem depellens.
 ferri massam monstruosam ex 57
 fulmine fuisse lapsam. 198 forma, cuiusque rei potior &
 ferrum pluerē. 31 nobilior pars.
 fescennini versus. 205 135
 fidem qui rebus claris non ha- formas uniuersaliores à supe-
 bent, sensu carent. 232 rioribus intelligentijs conti-
 fides icta unisonam impellit, 80
 ab eaque tinnitum elicit. 20. formæ uerè existere nequeunt
 & cur. 136 nisi cum ipso subiecto, cui in
 fidē persuasionē cōcipi. 12. 56 sunt.
 filij in parentes improbi & in- 71
 grati ut puniuntur. 154. 155 de formarum naturalium gene-
 fimbriæ Iesu Christi uirtus. 160 ratione Arist. sententia.
 146 formicarum solertia ac dilige-
 finis dupliciter consideran- 78. 156 tia.
 175 frigus imaginando, frigore cor-
 ripitur. 11
 frugum penuria ex ortu come- 30
 tarum. 3
 fruges pellici ueneficijs. 3
 fructus omnes à dæmonibus le- 175
 si, quòd decima hominum pars
 illi non fuisset immolata.

fulguratores sacerdotes. 202
 fulguris & fulminis dñia. 197
 fulminum ex Arist. duo genera ex Seneca tria. 196
 fulmina ut fiunt. 195
 fulminum ictus vnde. 30
 fulmine omnia feruntur. 197
 fulmina arceri, & impetrari uerbis. 25
 fulminis lapides quo pacto fiant. 198
 fulminum effectus miri, & incredibiles. 30
 fulmine arborū rami tacti, cur sese sursum tollant, & homo quoque faciem erigat. 198
 fulmina ab Ioue mitti confutantur. 196
 fulmina cur adscripta Ioui. 30
 de fulminibus procurandis, & expiandis lex lata. ibid.
 fulmina procurabant & expiabant Hierusci sacerdotes. ibi.
 fulmina demonum vis excitat. 155
 fulmina ex uoluntate fascinatum. 30
 fungi è terra auulsi, odore solo perdunt homines. 20
 fungis naturam cælestē inesse. 113
 in furnum ignitum qui ingreditur illæsi. 141
 furti inueniendi quorundam superstitio. 23
 futuri cognitionē duobus considerari modis. 81
 futurorū ignarus est homo. 77
 futura prælagiendi uirtus quibus hoib. potissimum insit. 75. 76

futura imaginatione prælagiri. 9
 futura quatuor modis demones cognoscunt. 82. & 83
 futura quænam certò à demonibus præsciri queant. 81
 futura an demones præsciant. 79

G

G Albæ Imperatoris auus prouocabat fulmina. 31
 Galeatius ob amorem se uitæ priuauit. 40
 Gallinacei pulli eius coloris excudi putantur, qui ipsis incubantibus fuit obiectus. 10
 Galli gallinacei obrutus timorem incurrit leoni. 14
 Gallorum cantus intempestiuus futuram denunciat pluuiam. 77
 Gargulus auis istericiū haurit morbum. 15. & moritur. ibi.
 Gaudium quid sit. 243
 Gaudium rei præsentis amore nascitur. 38
 Gaudium calorē incurrit. 104
 Gaudium boni habet rationē. 37
 Gaudij consideratio duplex. 243
 Generatio rerū ut fit. 160. 161
 in Generatione mas formā, femina materiam præbet. 91
 Genius bonus & malus hominum cuiusque deputatus. 176
 genius qui apparuit bruto. ibi.
 per Genium iurare, maximum apud Ethnicos extitit iuramentum. 177
 de Genijs Bruti, Dionis, Socratis,

INDEX.

tis, & aliorum, narraio mira. 169. 170
 176. 177
 in Germania cur tot nascatur
 monstra. 240
 Gidica amatorio infecta po-
 culo uitæ finem dedit. 40
 Gigantū aduersus Iouem bel-
 lū à Babelis turri sumptū. 212
 super Gladium acutissimum
 ambulare. 24
 Græcorum mos ad aliquid
 obinendum. 29
 Grandines bruta, homines, &
 arbores prostermentes. 31
 Grandinem in bello pro armo-
 rum vice gerere. 201
 Grandines verbis arceri, &
 impetrari. 25
 Grādines dæmonum verbis
 excitant falcinatores. 155
 Grauidarū mulierū desideria,
 vidē dictionē Mulieris. ibid.
 Gruæ, animalia ciuilia. 186
 Gruum instinctus mirus. 78

H

H Adirigus quidā magicis
 prestigijs lōgius à suis
 familiarib. auulsus, cū equo
 per vastā maris spatia ad p-
 pria reductus fuit. 180
 Hæretici de libero arbitrio
 refelluntur. 246
 hæmon Thebanus amoris im-
 patientia sibi mortem consci-
 uit. 40
 hagberta, puella magica cælū
 depōnere, terram suspende-
 re, fontes duos reddere, mō-
 tes diluere, sidera cælis deri-
 pēre posse credebatur, &c.

169. 170
 halitus hominis fascinare ne-
 quit. 128
 haquinus, Nouergie princeps,
 grandine, armorum loco, cō-
 tra hostes pugnabat. 201
 hebrei doctores religionis my-
 steria vulgo nō tradebāt. 172
 helsingorum prestigia. 165
 henrico, regi Suetiæ, parebant
 nenti. 201
 herbarum vis contra dæmo-
 nes. 241
 herba, qua Indi dæmones con-
 sulunt, & alloquuntur. 183
 herbæ, ex quibus fiunt amato-
 ria. 41
 herbæ ad diuinandum confe-
 rentes. 76
 herbæ, quibus sortilegi dæmo-
 nes euocant. 189. 183. 184
 in herbis colligendis an verba
 proferre liceat. 159
 herbæ ad amorem nihil confe-
 runt. 251
 hercules fascinatus, sese in Oe-
 ta monte combussit. 52
 M. Herennium sereno die ictu
 fulmine refellitur. 197
 hirundinum natura. 78
 hirundo custodit tempus ad-
 uentus sui 79
 historijs non adhibere fideles,
 periniquum. 4
 hollerus magus arte sua, & ol-
 se maria traj ciebat. 180. 181
 homicidæ quo pacto deprehē-
 duntur, & arguuntur. 20
 homo, naturæ miraculum. 228
 homo, paruus quidam mūdus,

- in quo omnia unita reperiuntur, quæ sparsim in orbe toto sparguntur. 14. 185
 hominem Deus ad sui ipsius archetypum effinxit, omnis mali, & miseriarum expertus. 226
 homo inter angelos & bestias medius. 22
 hominis triplex status. 231
 homo ex duplici natura compositus. 28
 homo cur solus ex omnibus animalibus cælum uersus est erectus. 229
 homini soli, qui diuinus est, rationem ad omnia sibi necessaria paranda largitus est Deus. 224
 hominum, quam ceterorum animalium, differeñtiæ plures. 10
 homo, omnium animantium temperatissimus. 126
 homini natura non est nouerca. 225
 hominis cutis, temperiei ueluti regula, ac potissimum ea quæ est in manu. 126
 hominum origo prima in qua mundi parte fuerit: hac de re historia elegans & facera. 129
 homo sui ipsius interitus, & calamitatum causa fuit. 226
 homo actu tantum immortalis erat, non aut potestate ibi. 227
 homo si non peccasset, post longum æuum omnes in cælo immortalitate donati fuisset. 227
 hominis natura, post Adæ lapsum, quot & quibus exposita sit malis. 217
 quicquid homo concipit, illud est homo. 8
 hominis ingenium ex patria, & educatione censetur. 225
 homo ictus fulmine cur iaceat supinus. 198
 hominis imbecillitas quanta. 256
 homo homini lupo. 230
 homo ignorat futura. 77
 homo veneno caret, igitur fascinare nequit. 224
 homines in lupos conuersi. 167
 homines in lupos per stagnum quoddam in lupos mutari, & per annos nouem cum cæteris lupis congregari, & eo tempore peracto, in pristinam redire formam. 167
 homo in lupi specie vulneratus à venatore quodam. 168
 homines per aera à dæmonibus uecti. 177
 homines tum à bonis, tum à malis angelis per aera ferri. 179
 hominum in animalia mutationes non esse veras, sed secundum apparentiam. 172
 humida qualitas. quo pacto noxia. 33
 hyacinthus lapis obest fascino. 56
 hyæna umbræ suæ contactu canes obmutescit. 18. & eius vis in homines, & canes dormientes. 18.
 Hyæne frontis corium fascino resiste-

- resistere creditum. 55
 hyænæ pili ad philtra compo-
 nenda per commodi. 41
 hyænæ æstus ut impeditur. 18
 hyssopum contra fascinum sa-
 lubre. 56
- I
 Iacob gregis prolificatio di-
 uersicolor vnde. u. 93
 Iacobi Verardi uxor oppressa
 ueneficio. 247
 Icterus auis morbum attrahit
 ictericum. 5.15
 Ideæ existunt in mente diuina.
 74
 Ideales rationes in diuina mē-
 te, sunt ualidissimæ procreā-
 di causæ, quoad materiam &
 formam. 80
 Idola Ægypti aduentu Christi
 ceciderunt. 177.178
 Idolorum cultura, totius mali
 causa, & initium, & finis. 222
 Ieiuniū dæmones eijcit. 528
 Iesu nominis quantitas, & quam
 magna uirtus. 234
 Illyrij effascinant visu. 208
 Imaginationis natura, ac mu-
 nus. 63
 Imaginationis vis mira. 7
 Imago diuinandi vires af-
 fert secum. 76
 Imaginatio cuilibet sensui si-
 milis. 113
 Imaginando futura præsciri
 nequeunt. 79
 Imaginatione animæ immuta-
 tur spiritus. 5
 non per imaginandi vires, sed
 per dæmonum auxilium oc-
 culta quædam, & futura præ-
 sciuntur. 80
 Imaginatio in suo vel in alie-
 no corpore nihil immutare
 potest. 73
 per Imaginandi vim quo pacto
 occulta & futura præsciri
 queant. 75
 Imaginatione rerum formidabi-
 lium picturæ similis. 73
 Imaginationis potestas absq;
 specie & actu qui dquam age-
 re nequit. 70
 Imaginationem non perfectè
 ad imitandum assequuntur
 bruta, ut homo. 65
 In imaginatione simulacra for-
 mata tenuem & spiritualementem
 habent essentiam. 74
 Imaginatione corrupta, multa
 mēti sese offerunt spectra. 68
 Imaginandi actus extra imagi-
 nantem non transit. 72
 Imaginatione nihil ad proli-
 similitudinem efficere. 90.91
 hac de re Lucretij versus. ibi.
 Imaginatio attingere potest
 externa corpora. 7
 Imaginationis vis in mulieris
 concubitu. 9
 Imaginationis falsæ mirus eff-
 ectus. 66
 Imaginatio speculi similitudi-
 nem præ se fert. 71
 Imaginatione uehementi alijs
 perniciem inferri, & effascina-
 ri. 2.3.5
 Imaginatricis vis loco, in bru-
 tis est estimatiua. 65
 Imaginationis nomine tria si-
 gni-

gnificari.	70	& historia.	183
Imaginationem à supercælestibus substantijs adiuari.	8	Industria dæmonū dolosa.	83
Imaginationis spiritus quā acutus, atque subtilis.	9	Inertiæ damna.	255
Imaginationis spūs seruus.	7	Infantes monstrosi ex imaginatione matris editi.	10
Imaginatio cur nobis sit inferta.	70	Infantes mori fascino.	208
Imaginatione futura prædicere.	9	Infantes eiulatu proprio sibi nocent.	45
Imaginationis duo obiectōrum genera.	65	Infantia attribuitur lunę.	32
Imaginationis definitiones diuersæ ex diuersa Philosophorum schola.	64	Infans dæmoni similis, qui in lucem editus, protinus saltare cepit.	11
Imaginatio falsa vnde nascatur.	69	Infantes cur frequenter parentum signa, & notas referūt.	9
de aliquid impetrando plures modi.	29	Infideles à dæmonibus possidentur.	154
Impijs deus furatur, vt tribuat iustis.	93	Ingenij humani varietas.	11
Impostura plurium incantatorum.	141. 142	Infantia quibus causis fit.	68
Incantantiū verba timent serpentes.	23	Instabilitas ascribitur lunę.	27
Incantatis medici mederi nequeunt.	216	Insulę multę factę sunt, quę prius iunctę erant continenti.	21
Incantationes verba sunt animas rationales decipiētia.	22	Intellectus hominum inferior dæmone, ordine naturę.	87
Incantationibus equos, tauros canesq; feroces sedari, sanguinem sisti, &c.	24	Intellectus seruit sensibus, & sensus seruiunt intellectui.	242
Incātatoris etymologia.	157	intellectus ad res vniuersales dirigitur, sensus verò ad particulares.	28
Incantatorem in bonam accipi aliquando partē.	157	intellectus per simulacra particularium, res à sensibus perceptas intelligit.	63
Incantatores falso opinātur se quò velint, transferri.	182	inuidia qd sit ex Cicerōe.	214
Incantatores qua pœna plectēdi.	3 147	inuidia pallore totū inficit corpus.	16
de Indorū supstitutione narratio		inuidia pascit in viuos, & post fata quiescet.	61
		inuidia mali habet rōnem.	37
		inuidia fascinatorum contaminat corpus aliorum.	37
		inuidi	

Inuidi ad fascinandū apti. 49	de lanitij colore, Plinij opi-
inuidere pro fascinare frequē	nio mira. 94
ter sumi. 213. 214	lapides preciosos fascinatīs
inuidos ad Saturnū planetam	multū prodesse. 56
referri. 29	lapides è cēlo cadere instar
io in iuuentam conuersa. 170	pluuiæ. 31
iphis amoris interiit impatiē-	lapidem grandem in flumen
tia. 40	ægo ex ære cecidisse. 200
iracundi cur familiaribus, &	lapis ex fulmine cadens quæ
amicis, graues, ac difficiles	ex materia fiat. 198
esse soleant. 45	laruæ, dæmonum nomen. 175
ad irā dæmones cōcitāt. 235	lasciuia pudicissimis corpori-
iratus est feræ similis. 50	bus, etiam moribundis, se tē-
iubilæum Iudæum, & Chri-	perare nequeunt. 45
stianum. 151	lateres costos pluere. 31
iudicare non oportet secundū	laurus ista fulmine, contra
faciem. 67	multorum opinionem. 197
iupiter quod decima hominū	lemures, dæmonū nomen. 175
pars sibi non fuisset immola-	leo natura calidus. 126
ta, magnas & miras Italīs	lepus na ura siccus. ibid.
induxerat calamitates. 175	leporis marini qualitates, &
iupiter Lyceus humanis cole-	vires miræ. 19. 20
ba tur hostijs. 167	lex pontificia de procurandis,
iuramētum per genium apud	& expiandis fulminibus. 30
veteres solenne. 177	legis dempro cultu, Dei amir-
iustitia imperatoris filia gla-	titur gratia. 238
diatoris cuiusdā amore cor-	liberum patrē quo pacto pro-
repta, quonam amuleto libe-	pitiabant antiqui. 56. 57
rata. 58	libidinis fomites & robur. 245
iuuentus attribuitur soli. 32	libido adscribitur Veneri pla-
L	netæ. 8. 27. 186
Acertæ ad philtra facien-	librorum sordidorum lectio
da percommodæ. 41	vitanda. 255. 256
lacertarum oua quo calore fo-	lilium contra fascinum salu-
ueantur. 116	bre. 56
lactis pluuiæ. 31	limbus ante Christi aduentū,
læti qui propriè dicantur. 242	bonorum hoīum locus erat,
laminarum actio dæmonibus	178. qui postea destructus
ascribenda. 192	fuit. ibid.
lanam pluere. 31	linguas turrim ædificantium
	deus

- deus cur diuinit . 140
 lingua fascinari . 3
 lippitudo an alienis oculis in-
 cutiatur . 117
 lippitudo non, nisi oculis, no-
 cerigit fascinare nequit. 125
 lippitudinis morbus solo con-
 trahitur contuitu. 15
 contra lippitudinem amuletū
 in charta duabus literis Græ-
 cis π & α scriptum . 26
 literas à natura non esse, sed
 ex hominum voluntate. 140
 literæ hieroglyphicæ. 171
 de ijs, qui collo literarum fi-
 gurâs suspensas portant. 158
 locustæ verbis & characteri-
 bus è vineis & viridarijs ar-
 centur . 23. 159
 loquaces à dæmonum insidiis
 immunes esse nequeunt. 261
 loth vxor an per dæmones in
 salis statuam fuerit conuer-
 sa. 162
 lucretius poeta amatorio po-
 culo correptus sibi intulit
 manum . 41
 lucullus, imperator clarissi-
 mus, amatorio poculo pe-
 riiit. 42
 ludi Brabantia, in quibus me-
 moratu dignum quid acci-
 dit. 11
 ad luem compescendam Ro-
 manorum mos. 56
 luminis diffusio quadruplex .
 108
 luna iuncta Ioui ad obtinen-
 dum aliquid. 29
 lupinas chordas agnitis esse
 contrarias. 29
 lupinæ chordæ agnorum chor-
 das sibi iunctas frangunt. 20
 lupus ei adimit vocem, quem
 prior videt. 5. 14
 lupi quo pacto voce à se con-
 spectos priuare dicantur .
 115. 116
 lupi caudæ virus amatorium
 inesse. 41
 in lupos hoies conuerti. 167
 lux, omnium qualitarum no-
 bilissima . 184
 lux duplex: una mortalis, alte-
 ra immortalis. 12
 lux, rerum omnium præstan-
 tissima oculorum causa crea-
 ta. 12
 lux actu colores reddit . 110
 lux omnia penetrat, fouet, ac
 moderatur. 185
 lux cælestis vitali quadam vi
 prædita . 185
 lucē comitatur calorem. 185
 M
 Macilentia effascinant. 51
 Magnetis mystica vir-
 tus. 14
 magnete ferrum attritum cur
 ad septentrionē spectet. 132
 de magnete Lucretij versus .
 34
 magos nasci. 207
 magorum Ægyptiorum vir-
 gas in veros serpentes fuisse
 conuersos, ex D. Augustini sen-
 tentia. 162
 magorum impostura ibi dete-
 gitur. 163
 magus, qui taurum prostrauit
 uerbis

- verbis prolatis. 23
 magicæ artis ludibria. 163
 mala omnia ex originali pec-
 cato fluxere. 227
 mala quæ per infectionem cõ-
 municantur, sunt multipli-
 cia. 125
 mala p dæmones inflicta piis,
 & iultis, ipforum augent præ-
 mia. 239. 240
 mala dæmones infligunt homi-
 nibus, Deo permittente, & iu-
 bente. 154
 qui maledicunt parentibus,
 vt puniantur. 155
 maleficio homines ligati. 6
 malitiam ad Saturnum plane-
 tam referri. 31
 manes, de monum nomen. 175
 marcus Herennius sereno die
 victus fulmine. 30
 mare à terra multis in locis re-
 cessit. 211
 mare in super in terras irrupit
 se multaque loca sicca & ha-
 bitata legitur circũdasse. 211
 mare mediterraneum excur su
 Oceani factum. ibid.
 mares matri, & faminae patri
 sæpe similes. 94
 Mariæ virginis deiparæ tem-
 plum à Nazaret ad Loretam
 translatum ab angelis. 181
 marmaritis herba, vim dæmo-
 num euocandorum habens. 184
 marfi, serpentum incantato-
 res. 147
 mathematici & philosophi di-
 scrimen. 148
 matrimonium qui ineunt, vt
 suæ libidini vacent, super eos
 dæmones pãtem habet. 253
 matrimoniũ quibus viis à dæ-
 monibus impediatur. 248. 249
 D. Mauritij cœnobium, cuius
 si monachorũ aliquis ægrota-
 uerit, eiusdem conualescen-
 tia vel mors faciliè præfagit,
 & quomodo. 193
 medea à dæmone per aerem
 portata. 177
 medela corporis varius mo-
 dus. 251
 medici de ægrotorum affecti-
 bus conicere possunt. 85
 de medico spes quo pacto sa-
 lutaris est ægrotis. 105
 de Medico frequenter ægro-
 tantes sanat opinio. 22
 Melancholici frigidi, siccis, &
 attriti. 75. 76
 Melancholicis diuinandi vir-
 tus attribuitur. 75
 Melancholicis purgatiores re-
 rum species insunt. 76
 Melancholici fascinatores. 51
 Melancholicus humor dæmo-
 nibus aptus. 240
 Membranæ corporis animalis
 exangues, & frigida. 127
 nescia mens hominum fati,
 fortisque futuræ. 77
 Mentis simplices corpora cæ-
 lestia mouent. 174
 Mentis simplices, quarũ Ari-
 stoteles meminuit, ipsi sunt
 angeli. 182
 de Mentis intentione senten-
 tia Platonis. 22

Mentes hominum fascino tur-	5	morbos varios hominibus &	
bari.		pecoribus à dæmonibus im-	
Mentes superiores, vide Ange-		mitti.	83.175
li vocabulum.	ibid.	morbos quosdam ex semine	
Ménstruū muliebre quàm dæ-		propagari.	95
nosum.	8.14	morbos Christus pellebat ser-	
Ménstrui muliebris virus po-		mone, & mortuos excitabat	
tentissimum, & maximè nœ-		ad vitam.	145
xium.	47	morbos per dæmones illatos	
Mellēs ex agro in agrum tra-		medici non expellunt.	120
duci fascino.	4	morbos abigi carminibus.	24
Metallorum cuique plānetæ		morum prauitas à cælestibus	
singuli præfunt.	29	corporibus dari non possunt	
Metallicæ laminæ cum cha-		hominibus, & cur.	188
acteribus insculptæ dam-		mors, pœna peccati.	227
nandæ.	190	mortem non fecit Deus, sed	
Metallorū vsus in fascinis.	29	impij manibus & verbis ac-	
Metamorphoses poeticæ ibi		cerfierunt illam.	226
plures cum exemplis propo-		mortuum vllum nullus excita-	
sitæ.	170	uit magus, vel dæmon.	162
Metempsychosis Pythagori-		mortuis non insultandum.	61
ca.	170	motuum differentia.	173
Methodus duplex, compositio		motus triplex.	101
nis, & resolutionis.	205	motus idē ētorius & partis.	174
Milvus in cælo cognouit tem-		morum primi cæli vitam om-	
pus suum.	79	nibus rebus suppeditare.	185
Miracula naturæ non nimis		motus cæli secundum partes	
anxiè rimanda.	5	nouus.	189
Miseriæ propriæ vtilis consi-		quod motu primo mouetur,	
deratio.	257	cætera mouet: atque eo quie-	
mōstrofi fœtus vnde nascāt.	95	scente, cuncta quiescunt.	185
monstrorum in Germania na-		pulvis, in quo mula se voluta-	
scēntium causa.	240	uerit, amuletum contra ama-	
Montem faciliè dæmones mo-		torium fascinum.	57
uere possunt.	210	mulier natura mutabilis.	50
mōrborum origo ex Gal.	130	mulieres prægnantes sæpe car-	
mōrborum origo à corporum		bones, sæpe cineres appe-	
dispositione.	52	tunt, &c.	98
mōrborum genera verbis ar-		mulieres in concubitu imagi-	
ceri.	25	natio mira.	9

- mulieribus coniugatis circa
genialem lactum elegantes
imagines sū pro pōnēdæ. 11
mulier, quæ per imaginatio-
nem concepit & peperit Æ-
thiopem. 10
mulieris prægnantis desiderium
an foetum macula aspergere
possit. 97
mulieres menstruatae inficiunt
specula. 14. 116
mulierum crines cremati odo-
re suo expellunt serpētes. 47
mulieres abortum facere, dæ-
monum malitia. 175
mulierum excrementa pernicio-
sa, & cur. 50
mulieres menstruales cōtactu
vites in perpetuum lædunt,
rutā & hederas mori faciūt,
apes tactis aluearibus fugāt,
&c. 47
mulieres mergi nequeunt, ne
veste quidem grauatæ. 13
mulieres quorū modis fascina-
re queunt. 8
mulieres cur natura sua effasci-
nent. 50. 51
mulierculæ fascinatrices. 4
mulieres stabulariæ, quæ in iu-
mēta vertebāt homines. 164
mulierem Anglicanam arte
magica illusam, in aerē hor-
rendis clamoribus fuisse ra-
ptam. 180
mulieres venustæ fascino pa-
tent. 54
mundus ex nihilo creatus. 145
mundum hunc inferiorem su-
perioribus nationibus esse
- contiguū oportuit, ut omni
virtus eius idē gubernef. 186
mures verbis capi. 23
musæ, dæmonum nomen. 175
musicę vis mira narratur. ibid.
152. 153
mustella eiulatu miro in bufo-
nis os se deuorandum inue-
hit. 115
mutinus Deus, in cuius puden-
do sinu nubentes primū se
debant, vt illarum pudicitia
prior Deus delibasse videre-
tur. 206
mytheria Aegyptiorum. 171
mytheria non in vulgus profe-
renda. 171. 172

N

N Abuchodonosor quo pa-
cto in brutum conuer-
sus. 167
nanus quidam mirum in mo-
dum suspiciosus. 69
narcysus am ore sui captus, in-
terijt. 44. 45
nares, spiritus sūt meatus. 127
natura, unum est agendi prin-
cipium: ars, alterum. 43
natura arte prior. 46
natura nihil frustra, nihilque
vnquam otiosum agit. 224
natura ita rerum omnium cau-
sas ordinauit, vt ad vniuersi
conseruationem, non ad de-
structionem pertinerent. 212
natura sagax & prouida sui, ut
in brutis appareat. 78
natura tempore exercet actio-
nem. 129
nemesis ab antiquis contra fa-
scinum

- scinum inuocata. 55
nerui humiditatis & siccitatis
mediā naturam habent. 12
neruorum origo, cerebrū. 127
neruorū opticorū munus. 106
neuri populi ætate in lupos
mutatur, deinde in pristinā
faciem reuerſi ſibi vidēt. 167
nives rubentes in Armenia
conſpici. 200
noe ebrius à filio Cham magi
co carmine caſtratus, ſteri-
liſque redditus. 26
nomina rebus omnibus Adā
impoſuit. 140
nomina omnia arte, non natu-
ra eſſe dicuntur. 138
multis pbatur argumētis. 139
nomina noſtrarum intention-
um ſunt ſigna. 140
notitia ab obiecto & poteſta-
te gignitur. 116
nubes ſolicitari carminibus. 201
numeris conſtant, quæcunque
in hoc orbe continentur. 148
numerorum ſonorum vis in-
credibilis. 16
numeris omnia conſtare, ex
Pythagoræ doctrinā. 147
numeros Plato clariores & a-
pertiores reddidit. 147
numerus impar mas, impar fe-
mina. 148
numeros impares ad omnia
cæteris uehementiores eſſe. 25
numérorum ſymphoniacorū
vis. 151
nume. us ſeptenarius, rerū om-
nium ferè nodus. 148
numerus ſeptenarius ma-
gnæ religionis eſſe oſtendunt
Iudæi. 151
numeri an vim habeant fasci-
nandi. 147
numeri quā quædam inſit vis.
150 & quinā doctores Chri-
ſtiani eis virtutem multam
tribuant. ibid.
nuptiarum Athenienſium ri-
ritus. 57
nymphæ, dæmbnum nomen.
175
O
O Ctimeſtris partus cur
non vitalis. 149
oſtonarius numerus plenus.
148
oculorum deſcriptio. 106
oculi deſinitio. 105. & eius mu-
nus. ibid.
oculi, alter animus. 13
oculis deberur cognitio philo-
ſophiæ. 107
oculi bini cur ſingulis anima-
libus à natura dati. 105
oculi ignei. 14
oculi affectuum animi indices
& nuncij. 12. ac duces fidelif-
ſimi. 13
oculorum obiecta, colores.
107
oculi inter ſe habent vnionē.
106.
oculorū motus quatuor. ibid.
oculi à terra vno iſtu cælum
pertingunt, mundi que fines
coluſtrant, &c. 13
oculi noſtri ſæpe falluntur, vñ
de

- de à dæmonibus faciliè præ-
stinguntur, & fascinatùr. 164
oculorum mira virtus. 5
oculi concaui, fixi, & irati infi-
ciunt fascino. 51. itemq; tru-
culèti, ac tetri, exemplum mi-
randum. ibid.
oculis quorundam punctiones
infligi. 16
oculus quo pacto tam sepe fal-
litur. 66
oculi capiuntur voluptatibus
ac rerum visarum alliciuntur
amore. 15
oculus vrens fascinat pueros.
3. 5
oculi cæsi, glauci, & virides
quo pacto fascinant. 119
oculi hominum ponticorum
ad eò sunt noxij, vt nulli rei
parcant. 16
oculi ad eò vim habet vitiosã
vt in alios proprium eiaculé-
tur vitium. 15
oculi inuidorũ vulnerant. 16
oculus geminam habens pu-
pillam, vim maximam de-
notat fascinandĩ. 13
historia de quodam oculum
fascinantem habente. 54
oculi singuli quarundam mu-
lierum geminam pupillã ha-
bentes, vbique nocere com-
perti sunt. 13
oculis gallus gallinaceus ti-
morem inquit leoni. 14
oculis lupus adimit vocem. 14
oculi canum tantam habent
vim, vt aciem aliorum per-
stringant, sæpius etiam peni-
tus excæcent. 15
oculis enecat basiliscus. 14
oddo Danicus, insignis pirata
& magicus, absque carina,
mare penetrans, concitatis
carmine procellis, aliena e-
uertebat nauigia. 180
odium, fascinationis species.
42. ad fascinandum aptum.
49
odium in repugnantia consi-
stit. 219
odij definitio. 37
odium mali habet rónem. 37
ex odio intestus contrahitur
dolor. 38
odium quænam nostræ volun-
tatis obiecta cõplectat. 219
odium excantatione inferri
posse. 18
odores redit calidum exhalas.
110
olèpis, celeberrimis uatis de
capite humano, in môre Car-
pio inuento interrogatio sub
dola. 26
in oleum feruens qui immit-
tunt manum. 141
oliuetum, quod in alterã viæ
publicæ partem translatum
fuit. 34. 210
ophiones hoies serpenti ictib.
solo cõtactu medent. 20. 47
opinio aliquãdo pro fide. 156
opinio iuuat plurimum agro-
tantes. 22
opinione sæpius, quàm re, la-
boramus. 67. 28
opinione fascinari. 45
in opus alienũ ingeniosus est

- improbis. 61
 oratio, quædam est quantitas, quæ agendi principium esse non potest. 142
 orationis triplex reperitur genus, in intellectu, voce, & scripto. 21
 oratio, qua mens in Deum eleuatur, dæmones validissime confodit. 258
 oratione Dominicâ in herbis colligendis dicere, nō superstitiosum est. 159
 in oratione triplex error contingere potest. 158
 oratio Tusciæ Vestalis, quæ a quam cribro tulit. 24 & 25
 orchys herba obsistit fascino. 55
 ordo, est bonum vniuersi. 160
 ordo mundi, ipsius pars præcipua. 173
 oscitantes cur signo crucis nostrum muniamus. 155
 osores se vlcisuntur fascino. 127
 ossa frigida, & sicca, & corruptioni contraria. 127
 othinus illusor vehementer insignis de quo mirabilia tur historia. 180
 otium multorum vitiorum causa. 255
 oues verborum prolatione fascinores lacte priuant. 155
 P
 Almarum lignum fascino resistere. 55
 parentibus vtrisque cur fœtus in diuersis partibus sit similis. 92
 parentum in filios execratio quid faciat. 15, 155
 parentum in filios execrationes perniciose. 25
 partum septimestrem viuere, octimestre mori. 148. cur. 149
 passio & actio duntaxat per contactum sunt. 110, 111
 peccatum est character dæmonum. 87
 peccatorum grauium differentia. 239
 peccatum originale, omnium malorum causa. 227
 peccatum originale lactat, actuale nutrit, & roborat. 222
 peccato Adæ subijcitur omnes. 239
 peccatum mentem & ratione obscurat, quamuis non extinguat. 222
 peccatum, ad quod homines à dæmonibus magis sollicitantur. 249
 peccati causa tollitur gratia, non natura. 140
 pecudes effascinant aniculæ. 16
 penates, dæmonum nomen. 175
 periculum qui amat, peribit in eo. 254
 persuasio reperitur in ijs, quibus nō ē fides, vel opinio. 156
 pestis ex comētis nascens. 30
 pestis Romana ab illa, quæ deserto in Israëlitis est grassata. 213
 ad pestem compescendā mos Romanorum mirus. 56
 pestem cantu dicitur sustulisse Thales. 153

D. Petri vmbra quantam haberet virtutem.	146	nes.	241
phaethontisè cælo casus à miraculoso die temporis Iosue sumptus.	212	planetę septenario definiti sunt numero.	148
phantasię etymon.	64	planetarũ singulorũ uis.	8. 9
phantasia potissimũ impresiones dæmonũ recipit.	244	planetę quo ordine fetibus in utero præsent.	31
phâtafię & cordis cõsensus.	242	planetę in oculorum gratiam formati.	12
pharmachum in Æthiopia lethale, cuius sudor rabẽ fascinantẽ affert corporibus.	51	plantarum iuuentus & senectus.	209
D. Philippus apostolus ab angelo in Azotũ translatus.	181	planetas septem hominũ ætates toridem gerere.	313. 2
philomela in lusciniam mutata.	170	planetis singulis singulos hominis affectus adscribi.	186
philosophis non tantũ tribuendum, quantum ueritati.	61	planetas humanos affectus gubernare.	27
philtera quibus ex rebus maxime componantur.	40. 41	planetę singuli singulis præsunt metallis.	29
philtris qui citius inficiunt.	54	plantę cur sensu careant.	189
philtris mortem inferri, probatur exemplis.	41. 42	platani folia vespertilioes attingunt.	19
phyllis amoris impatientia laqueo vitam finiuit.	39. 40	plũbõ dominat̃ Saturnus.	29
phyteuma herba amatoriis miscendis efficax.	41	pluuia quadraginta dierũ & noctiũ diluuii tempore.	151
pictorum & histrionum comparatio.	64	pluuie prodigiosę & mōstruosę unde nascantur.	31
picus rex à Circe in auẽ sui noĩs fuit mutatus.	167. 168	pluuie lactis, sanguinis, carnis & ferri an fieri queant.	200
pietate vera homo destitutus, in quot & quanta illabitur scelera.	222	pluuie à fascinat oribus excitantur.	155
pileus ventosus Henrici regis Suetiæ.	201	poetę sacram scripturam profanarunt.	212
pili natura sicci.	127	pollutionem in somno procurrari carminibus.	24
piper quo pacto sternutamentum excitet.	136	pontici homines adeo fascinantes habent oculos, vt nulli parcant.	16
piscis Tobię contra dæmones.		populi fascinantes, non ui propria, sed dæmonũ arte.	208
		porphi ius christiani nominis.	

- nis hostis. 178
 eius testimonium de idolorū
 Ægypti casu, ad Christi ad-
 uentum. 178
 portentum de homine quodā
 lupi formā iuuenē, & illa
 forma sagita vulnerato. 168
 de potentia ad actum nihil re-
 duci potest, nisi per rem, quę
 actu habeat esse. 80
 potentia & actus simul esse
 queunt. 139
 potestas duplex in rebus cun-
 ctis, vna naturalis, altera obe-
 dientię. 161
 prędia, quę in contrarias se-
 des profecta sunt. 210
 prędictio, cur diuinationo dica-
 tur. 82
 prędictio futurorum, vide di-
 uinationis vocabulum prę-
 gnantium mulierum deside-
 ria, vide vocabulū mulieris.
 pręmia bene honestęque ui-
 uentium. 228
 pręfagia, vide futura pđicere.
 pręfidētia adscribitur Soli. 27
 pręstigiatoris cuiusdam mira-
 facinora. 168
 pręstigię quorundam magi-
 cum mira. 164. & 165
 priapi penis. 205
 priapus in nuprijs, seminum
 Deus, ne fecunditas impedi-
 ret fascinatione, colēbat. 206
 princeps huius mundi foras
 eiectus. 179
 principijs obstandum. 254
 prodigia Catilianiana. 30
 per prophetas falsos deus suos
 quandoque tentare consue-
 uit. 162
 prothei inuarias & multipli-
 ces figuras mutabilitas. 189
 prudentibus diuinandi uirtu-
 tem inesse. 76
 prunis cādētibus insistere. 24
 psammetici opinio de primo
 hominū idiomate refellitur.
 139
 psitacus quo pacto humanam
 uocem imitatur. 61
 psylli populi a rege Psyllo sic
 uocati, odore suo sopiunt ser-
 pentes. 247
 puella ueneno nutrita, secum
 coeuntes interimēbat. 46
 puero in matris utero ut im-
 primantur signa. 97. 98
 pueri obnoxii fascino. 54
 pueri ut fascinentur. 6
 pueri fœdis hominis irati ocu-
 lis quandoque læduntur. 121
 pueros effascinant uerulæ. 16
 pueri quoque fascinant. 48
 pueritiam Mercurio tribui. 32
 pueri eiulatu proprio sibi no-
 cent. 45
 pulchritudo mundi in ordine
 suo cernitur. 173
 pulchritudo patet fascino. 54
 puritas animi seruanda. 260
 putrefactionis definitio. 125
 pyramus amore periit. 40
 pyrrhus rex in dextro pede ha-
 buit pollicem, cuius tactus
 medebatur lienosis. 48. qui
 cremari non potuit. ibid.
 pythagorę opinio de Deo, ani-
 mab. & rerū uniuerſitate. 147

pythagorę metamorphosis ibi
-descripta uersibus. 170

Q

Q Vadragenarij numeri
mysteria. 151

Quadrata, si procul spectetur,
rotunda videntur. 66

Qualitates primę quatuor. 17

Quercus ad fascinum venato-
rium dirimendum. 56

R

R Anxijex acere cadetes. 199
Ranę a magis Aegyptiis
factę, non uerę, sed spectra
e re. 163

ratio nostra lapsu primorum
pareunt cęcitatis tenebras
contraxit. 222

ratio peccatis grauiter saucia-
tur. ibid.

ad rationalem partem requi-
runtur tria. 156

ratio omnium rerũ reddi ne-
quit. 4. 5

religione vera in homine ex-
tincta, quot & quātā ei obre-
punt facinora. 222

remora pisciculus, sequentibus
etiam uentis, sistit naues. 14

remoram piscem naues mini-
mę sistere posse. 131. 132

res nec verę nec falsę propter
affirmationem vel negatio-
nem nostram esse. 144

res per simulacra cognoscun-
tur. 137

resolutio compositioni admo-
dum contraria. 205

respirationis effectus. 52

de respirationis vsu uarię phi-

losophorum sententię. 128

rex francorum hęreditariam
habet uirtutę, qua tactu me-
detur strumis. 48

regum deus pręcipuam curę
gerit. 194

rheubarbarum euangelicum.
146

rhodus insula recessu maris
apparuit. 121

rubedo cęli serocina quo pa-
cto fiat, & quid p̄sagiat. 144

rubetę philtris componendis
aptissimę. 41

rubetę ossiculũ prohibet amo-
rem. 57

rubor non semper coniecturę
facere debet. 67

ruta iuxta brassicam sata cur
arescat. 137

ruta fascinatıs amuletum. 55

S

Sacerdotes remittendi pec-
cata potestatem habent. 257

sacerdotes fulguratores, qui
fulmina procurabant, & ex-
piabant. 30. 202

sacramentum sit, Dei verbo
ad elementum accedere. 145

sacramenti confessionis vis &
efficacia. 257. 258

sęui homines ad maris plane-
tam spectant. 3

sagittę educę corpore, si ter-
rę nō attigerit, subiectę cubę
tibus amatorij efficiunt. 41

saliuę Iesu Christi uirtus. 146

saliua Vespasiani medebatur
morbis. 48

salomon tanto amore mulie-

rum ardebat, vt illarum idola ueneraretur.	119	satirion obfistere fascino.	55
saluatorum impoftura.	141.142	scamandrus amnis oues reddit flauas.	94
salutatores propè incredibilia efficiabant falutationibus, et canum morfus curantes.	48	fcientiarum capeffendarum vim à natura habet homines.	139
sampfon in capillitio mirabile continebat virtutem, qua quibilibet rebus aduerfis refiftere poterat.	48	fcire, eft per caufam propriam, & non communem.	131
ſamuelem non excitauit Pythoniſſa.	162	ſcorpio prohibetur, ne vibret ictum, dicendo Bud.	25.26
ſanguis temperatum habet calorem.	127	ſcripta cur fuerint inuenta.	137.138
ſanguis è naribus effluit, cum res rubras mète cõcipimus. ii		ſcripturæ ſacræ authoritas anteponenda cuius humano iudicio.	60
ſanguinem vndecunque fluentem fiſti carminibus.	24	ſcriptura ſacra nõ ſemper de re, quæ verè eſt, loqui conſueuit.	156
ſanguinem pluere.	31	in ſcripturis diuinis multa ex gentilium ſcriptis uſurpantur.	214
ſapiens Stoicoꝝ, vt iij omnibus liber.	67	ſegetes à ſcinatoribus excantari.	3
ſapores efficit humor neruum guſtatiuum penetrans.	111	ſegetes lætæ fascino patēt.	54
ſaphirus lapis prodeſt ſcinitis.	56	ſeleuci regis mira in filiũ Antiochum pietas.	40
ſappho puella ob amoris impatientiã, vitam cum morte commutauit.	40	ſeminis humani genera duo	149
ſaræ viri ſeptem vita priuati.	249.	ſeminis utriuſque parētis vis, & natura.	95
ſatanas tranſfiguratur ſe in angelum lucis.	182.183	ſenectutis incommoda.	129
ſaturnus in equum conuerſus.	170	ſenes frigidi, nigri, e liuidi.	129
ſaturno humanæ immolabantur hoſtiæ.	175	ſenſatio ſpeciem recipiendo fit.	110
ſaturnus planeta frigida & ſiccæ naturæ, ob id malitiam infert.	31	ſenſus omnes capiti tanquam miniſtri, atque itipatores, dati ſunt.	127
ſatyri dæmonum nomen.	175	ſenſus non res ipſas, ſed rerum ſpecies percipit.	71
		ſenſum externorum obiecta.	65.
		& quando ipſi circa proprium	

- prium obiectum fallantur, & quando non. 66
 sensus intellectui seruiunt, & intellectus sensibus seruit. 242
 sensus ad res particulares dirigitur, intellectus uerò ad vniuersales. 28
 sensuum passio est instar celeritæ percussionis. 64
 sensus ab eo quod percipit, de nudatus est. 104
 sensus sæpe falluntur, ideo à dæmonibus facillè præstinguntur. 164
 sensus cordis duplex. 84
 sensus hominū futuros solus Deus intelligere potest. 85
 sensus animi præsens quotuplex. 85
 sensus animi nostri uolatiles fieri, & ad planetas referri. 29
 sensus externus intuitiuam tantum habet notitiam. 113
 septenarius numerus, rerum omnium ferè nodus. 148
 septenarium numerum magni mysterij fuisse, ostendunt Iudæi. 151
 septimus masculus, nulla interiecta fœmina, mirabilè creditur habere virtutem. 48
 sermo Dei omnipotens. 145
 sermo diuinus pinguißimus. 61
 sermo, animo laboranti medicus. 145
 sermo an à natura: hac de re historia faceta. 139
 sermo Dei ab omni fallitate purus. 60
 serpentes ueneno pro armis muniuit natura. 224
 serpentes sibilo solo distantia magna absentes enecant. 20
 serpens quernis frondibus contacta moritur: & in uestigio hæret gressus, iniecta Ibis penna. 18
 serpens, què lancea interfecisset miles, totum eius corpus tactu mortificatū effecit. 18
 serpentes sistuntur uerbis. 23
 ad serpentes cur uerba dirigi, dæmones gaudent. 156
 serpentes quo pacto senectutem deponant, & reuiuentscant. 230
 serpens antiquus in abyssoligatus. 179
 serui ab irato domino obiurgati mors. 51
 seruitutem peccatum originale peperit. 222
 sicca qualitas quomodo noxia. 33
 sicilia olim terra cōtinens. 211
 sidera in oculorum gratiam formata. 12
 sidera, corporum omnium cōmune principium. 184
 siderum uirtutes inferius uentuntur, & quomodo. 33
 sidera è cælo ad terras deripi posse, ex quorundam sententia. 9.29
 siderum in homines quantavirtus. 89
 sigillum quomodo vim habeat imprimendi. 75
 signis cælestibus calamitates futuras Deus præmonstrare solet.

- soler. 192
 simile à simili trahitur. 135
 simile sibi quisque procreare
 fludet. 95
 similitudines rerū nihil peni-
 tus efficere ualēt, prærerq̃ re-
 rū ipsarum imagines osten-
 dere. 74
 Simon Magus se Christum es-
 se dicēs, & in cælum uolans,
 ad D. Peti i preces, in terram
 deiectus. 179
 simplicia compositis ordine
 naturæ præunt. 32
 simulacrum rei cuiusdam non
 plus habet virium, quam im-
 peratoris imago. 74
 de Socratis genio assidue ei lo-
 quente. 177
 Solanum furiosum, herba, qua
 dæmones inuocantur, &c.
 183. & 184
 solertia adscribitur Mercurio
 planetæ. 27
 solinus, assēcla Plinij. 3
 solis operationis diuersæ 185
 Somnium i uisione nocturna,
 ex uerbis Iob patriarchæ, &
 Ioclis prophetæ. 79
 in somno à dæmonibus frequē-
 tes fiunt apparitiones, & ua-
 riæ. 175
 sonorum musicorum virtus.
 151. 152.
 sonorum secreta miracula. 20
 sonos reddit localis motus æ-
 rem verberans. 110
 sonori numeri incredibiles in
 nobis pariunt effectus. 26
 sortilegi falsò putant se, quò
 velint, à dæmonibus trāsfer-
 ri. 182
 sosigenes, Alexandri Aphro-
 disei præceptor. 113
 species vniuersas in mūdo con-
 tentas, ex nihilo creatas. 145
 species intentionales. 36
 speciebus quo pacto utatur
 anima. 102
 species in imaginatione existē-
 tes, nō uiuæ ac ueræ species,
 sed rerum uiuarum ac verarū
 similitudines. 71
 Specierum intentionaliū vis.
 104
 spectra, quæ ægrotis apparere
 putantur, vndenā oriānt. 68
 specula omni mutationis ge-
 nere carent, ideo similitudi-
 nes in illis relucētēs abeunt,
 & redeunt, sine ulla speculo-
 rum mutatione. 71
 specula si essent animata, rerū
 imagines ipsi, sicut cæteris
 animantibus, offerrentur. 72
 speculi materialis, & spiritua-
 lis discrimen. 89
 in speculis quæ relucēt, non
 sunt veræ formæ, sed quādā
 vmbra. 71
 spes, sæpe sanitatis causa. 22
 spiritus animales à cerebro p
 totum corpus diffunduntur.
 127
 Spiritus animæ deseruiunt ap-
 petitui. 97
 spirituum immutatio, in ocu-
 lis maximè fit. 5
 spiritus uitalis ut fascinati
 virtuti cedit. 34

stagnum, quo in lupos mutabantur homines. 164

Stellarum vis quo pacto in inferiora corpora influit. 33

stellæ compositorum respiciunt species, omnesque proprietates instillant. 33

stellarum aliæ fortunatæ, aliæ non. 28

stellæ nobis uitam infundunt. 185

stellas maleficas appellantes arguuntur ab Origene. 188

stellæ, licet cū cælo simul moueantur, stare videntur, idque ob nostri aspectus errorem. 66

sterilitatem frugum demones, Deo uolente, inducere possunt. 83

sternutates cur salutentur. 155

strabones inficiunt aspectu. 51

strumas sanat rex Galliæ hæreditaria uirtute. 232

substantiæ simplices corpora cælestia mouent. 174

substantia cognita, accidentia ab ea fluentia faciliè cognoscuntur. 32

sudorem quorundam cōtactis corporibus asferre tabem. 19

summa queque faciliè deturbantur. 44

superficies actionis expers. 191

supersticiosorum illusiones a dæmonibus excitantur. 143

surdi omnes, sunt muti. 139

syluam dæmones faciliè mouere possunt. 210

symbolum apostolorum in

colligendis herbis dicere, pium est. 159

T

Tactus quid. 122

Tactus omnium sensuū præcipuus, & præstantissimus, & maximè necessarius. 17

tactus an sit multiplex. 123. 124

tactus obiecta, quatuor primæ qualitates. 17

tactus obiectum omne vel gra- tum, vel molestum. 124

tactus constrictio, ac dilatio vnde. 124

tactus animalis, uitæ principium, & finis. 122

tactus organum quod & quale. 17

tactus vsus duplex. ibid.

tactus expertia animalia nulla. ibid.

tactus res percipit præsentis. 122. eiusque munus. ibid.

de tactu sensorio sententiæ uariæ. 123. 124

tactus quorundam hominum salubris, quorundam uerò noxius. 19

tactu fascinum inferri. 17

tactus Vespasiani salutari. 48

tangibiles qualitates tactum mouent. 111

tauris natura pro armis con- uia est largita. 223

taurum uerbis prostrauit in- cantator in auriculam uerbis prolatis. 23

taurus furens, alligatus ficui, mansuescit. 19

taurus,

taurus, signum zodiaci, coelo	timagoras amore victus, &
dominatur. 186	præcipitem dedit. 40
tempestates maris compescūt	timor quid. 243
magi in fauorem Xerxis præ	timor incutit frigus. 115
fectorum. 202	de timore vano versus Lucre-
templum D. Mariæ Virginis à	tij. 69
Nazareth ad Lorétam ab	tonitruorum causa, & ortus.
Angelis translatum. 181	30
temporis tres partes. 81	torpedinis marinæ vis mirabi-
temporū distinctio nobis, non	lis. 18
Deo, adscribitur. ibi.	trahendi plures modi. 134
tenebræ vetustatis aduentu	transubstantiatio panis & ui-
Christi ceciderunt. 177	ni in corpus & sanguinem
tereus in vpupā mutatus. 170	Christi. 145
terpander seditionem cantu	triballi effascinant uisu. 208
sopiuisse fertur. 152. 153	tristitia duplex. 243
terrarū varia discrimina. 200	tristitia mali habet rationem.
terras multas nasci non solum	37
fluminum inuectu, sed etiam	tristitium hominū natura. 242
maris recessu. 211	tristitia adscribitur Saturno
terra pinguis ad sterilitatem	planetæ. 27. 186
deflectere potest. 210	turbine causa, & ortus. 31
terræmotus quibus causis fiūt.	turbines uentii quo pacto fiāt.
210	199
terræmotus ex virtute come-	turtur custodit tempus aduen-
tarum. 30	tus sui. 79
testudines oua fouent, & fœtus	V
oculis excutiunt. 14. 116	Vaccas fascinatores la-
thabaccus herba, qua inuocā	cte priuant. 155
tur & consuluntur dæmones.	Valetudinem fascino inferri
183	posse. 8
theangelica herba epota, vim	Vestij oliuetum excantatione
diuinatricem confert. 76	aliò translatum. 4
theologia scientiarum regina.	Venæ exangues, & frigidæ. 127
221	venatorum amuleta. 56
Thibij, familiæ in Ponto mirè	veneficarū vis ex Horatio. 52
fascipatrices. 2	venefici etymon. 157
Thisbe interijt amore. 40	veneficia varia ex diuersis ani-
thuris suffitum contra fasci-	malibus sumi. 40. 41
num valere. 56	venefici extremo afficiēdi sup-
	plicio.

- plicio. 153
 venenum moraliter 157
 venereum unicuique dæmo-
 nes concitant. 235
 venerem excitantibus cibis
 abstinendum. 26
 veneræ rei cogitatio genita-
 les titillat, & erigit partes. 15
 ventos in fauorem Xerxis præ-
 storū compescunt magi. 202
 venti Henrico regi Suetiæ pa-
 rebant. 201
 ventus vendebatur à Fino quo-
 dam. 201
 uenustas fascino patet. 54
 ueratrum coturnicibus cibus
 est, hominibus lethale. 130
 uerborum tria genera. 24
 uerbū, dei lucerna pedibus no-
 stris. 256
 uerbum dei omnipotens. 145
 uerbum dei actiuum, & ope-
 ratiuum. 146
 uerbo dei ad elementum acce-
 dente, fit sacramentum. 145
 uerba sacrosancta à sacerdote
 ritè ac debitè prolata, panem
 & uinum in corpus & sangui-
 nem Christi mutant. 145. &
 cetera efficiunt sacramenta.
 ibidem.
 uerbis sacris qui utitur in fa-
 scino, grauius peccat, quam
 qui profanis. 153
 uerba aut ad homines, uel ad
 deum referri. 145
 uerba cum rebus externis ni-
 hil habent commune. 142
 uerba duobus modis conside-
 randa. 145
 uerbis animalia bruta retar-
 dantur, & capiuntur. 23
 uerba quoquo modo prolata,
 effascinare possunt. 6, 23
 uerbis equos ac tauros furibū
 dos domare. 24. canesque se
 dare feroces. ibid.
 uerba amatoria fascino vim
 habent. 25
 uerbis barbaris intermedijs
 demones efficiunt mira. 153
 an uerba in colligendis herbis
 proferre liceat. 159
 uerba, & uox ui carent fascino
 di. 137
 uerborum medela Athenien-
 sium lege prohibita. 147
 de ijs qui uerba circa collum
 portant. 158
 à uerbis Maurorum ac Turca-
 rū præcipuè cauendum. 154
 uerecundia quid. 68
 veri cognitio, cibus animi sua-
 uissimus. 202
 ueritas plus habet authorita-
 tis & ponderis, quàm autho-
 rum ueritas. 61
 ueritatem inueniendi spem
 abiecerunt Democritus &
 Epicurus. 60
 ueritatis inuētio difficilis. 59
 vermes interfici carminibus. 24
 uersus Fescennini unde dicti. 205
 uertalis, quæ aquam cribro tu-
 lit. 24. 25
 uetula hodie pueros, pecndes
 & segetes inficiunt. 16
 uidere est quoddam pati. 109
 uidē-

videndi facultas vbi consistat	ctus,uel auditus lædit.	15
variæ Philosophorum sensus ad multas rerum differē	tias demonstrandas procrea	106
tentia.	tus.	105
ad videndum duo præcipuæ	uisus capitur uoluptatibus,ac	107
sunt necessaria.	rerum uisarum allicitur a-	258
vigilandum,ne intremus in tē	more.	15
tationem.	uisu fascinare.	2
ad vindictam homines concit-	uisus fascinationis potissima	16
ant dæmones.	causa.	13
vipera arundine, aut fagi ra-	uisu potissimum aniculæ fasci	109
mulo tacta confectim tor-	nant.	165
pet.	uisum fascinare non posse.	197
virgas magorum Ægyptiorū	uitolfus magus & præstigia-	199
in ueros serpentes fuisse con-	tor mirus.	143
uersas,ait D. Augustinus.	uitulum marinum non percu-	146
virilis ætas attribuitur Marti	ti fulmine.	86
planetæ.	uitulum ex nube unā cum ful-	253
virtutum semina nostris inge-	mine lapsum esse.	218
nijs innata.	uiuarium,cuius pisces ualeru-	85
virtus animalis, concupiscibi-	dinem uel mortem monacho-	222
lis,& irascibilis.	rum cœnobij D. Manritij fu-	
visa ægrotantium unde nati	turam præfagiunt.	
oriantur.	umbra D. Petri omnes aufe-	
viscera misericordiæ induen-	rebat ægri tudines.	
da.	uolendi actus oritur à uolun-	
visio specierum receptione	tate.	
fit,non emissionē spirituum.	uoluntate libera homo prædi-	
116.	tus.	
visionis definitio.	uoluntas hominum naturali	
visio per tenebras qualis fit.	propensione in bonum fer-	
112	tur.	
visus quo pacto fiat.	uoluntas nostra quibus impe-	
visus sensuum omnium rex edi-	dia tur causis.	
tissimus,& animæ familiaris-	uoluntas rationalis hebetata	
simus.	lapsu primorum parentum.	
visus actio immanens.	uoluntatis libertatem minuit	
visus quandam uim igneam,	peccatum, non tamen peni-	
& mirabilem diffundit.	tus adimit.	
uisus cur tam sæpe fallitur.	ibid.	
uisus acrius multò, quàm ta-		

INDEX.

uoluntas hominis soli deo pa- ter. 85	nis careant. 118
uoluntas hominis demoni- bus non patet. 85	uoce sola fascinare. 21
in uoluntatem demones agunt ex accidenti. 248	uoces barbaras fascinatores assumunt, quas nec ipsi, nec hominum ulli intelligere possunt. 143
uoluntas (quo ad fascinum per- tinet) duobus consideratur mo- dis. 37	urina, in quam exputum sit, con- tra fascinum salubris. 56
uoluntatis obiectum proprium, bonum est uniuersale. 87	uulnera hominis interfecti an sanguinem coram interfecto- re emittant. 136
uoluntas dolori permista. 15	uulnus per gladium medicatum coalescere. 24
uoluptas omnes corporis par- tes eneruat. 261	uulpium astutia. 156
uoluptas lætitiæ proxima, ideo periculosior. ibid.	uultures ex remotissimis locis cadaverum species odorabi- les percipiunt. 36
uorticis ortus, & causa. 31	ab uxore propria curae euer- tuntur nonnulli. 239. & unde hoc fiat. 249
uox cur nobis data. 137	
uocis definitio, ac diuisio. 21	
uocis organa, & formatio. 22	
uocis & picturæ comparatio. 138	
uocibus uim inesse persuaden- di. 22	
uocis & uerborum uis uera. 142	
uoces humanas ut formare queant demones, cum orga-	
	Z odiaci signa duodecim. 148
	zodiaci signa particularibus corporis membris domina- ri. 186
	zorobabel quid ab Apame con- cubina suapassus. 118

FINIS INDICIS.

LIBRI DI STAMPA D'ALDO;

che si trouano al presente.

- Armandi Belouisii Declaratio difficilium terminorum Theologiae, Philosophiaeque Log.* L 1 f. 10
- Asconius Pedianus Comment. in Orationes M. T. C.* 8. L f. 15
- Aminta fauola Boscareccia di Torquato Tasso con Figure, 12.* L f. 6
- Andrea Bacci, dell'uso, & bontà dell'acqua, & modo diauer fresco, 4.* L 2 f. 10
- Agricoltura nuoua, & Casa di Villa di Carlo Stefano, 4.* L 4 f.
- Aggiunta alle Rime, & Prose del Tasso, con il suo ritratto, 12.* L f. 8
- Breuiarium Romanum, in 8. Roma.* L 3 f. 10
- Comedia Straccioni del Commendator Annibal Caro, 12.* L f. 6
- Agnella di Carlo Turchi, 8.* L f. 8
- Catechismo Latino con figure, 8.* L 2 f.
- Idem Volgare figurato, in 8.* L 2 f.
- Comment. Caesaris cum scholijs, & additionibus Aldi Iunioris, 8. nouo.* L 3 f. 10
- Censorinus de die Natali, ab Aldo Manutio Iuniore emendatus, 8.* L f. 12
- De perfectione hominum, Philippi Mocenici, fol.* L 7 f.
- De Fascino D. Leonardo Vairo Beneuentano, in 8. nouo.* L 1 f. 4
- De Natura Demonum, Io. Laurentij Anania, 8. nouo.* L f. 15
- De Quaestis per Epistolam, Aldi Iunio. 8.* L 1 f. 4
- De Senatu, & Antiquitatum Romana*

<i>rum, Pauli Manutij, in 4.</i>	L	1 f. 14
<i>Discorsi della Penitenza sopra i Sette Sal- mi di Nicolò Vito di Gozze, & figura- to, in 8. nuouo.</i>	L	2 f. 10
<i>Epitome orthographia, Aldi Iunioris, 8.</i>	L	1 f. 24
<i>Epit. Innouationis Anni, Pauli Clarātis, 4.</i>	L	1 f. 8
<i>Epistole Pauli Manutij, 16. nuoue.</i>	L	1 f. 10
<i>Epistole M.T. Ciceronis Fam. cum P. Ma- nutij Comment. fol. nuoue.</i>	L	10 f. 10
<i>— Idem ad T. Pomponium Atticum, cum P. Manutij Comment. fol.</i>	L	9 f. 6
<i>— Familiar Latine cōtauole nuoue.</i>	L	2 f. 10
<i>Essame dell'ingegno dell'huomo per appren- der le Scienze, con tauola, 8.</i>	L	1 f. 10
<i>Eleganze insieme con la Copia della lingua Toscana e Latina, d'Aldo giouane, 16.</i>	L	1 f. 4
<i>Forno ouero trattato della Nobiltà, di Tor- quato Taſſo, 12.</i>	L	1 f. 10
<i>Germani Audberti Venetias, 4.</i>	L	2 f.
<i>Gouerno della Famiglia di Nicolò Vito di Gozze, 8. nuouo.</i>	L	1 f. 10
<i>Herculis Ciofani Cōment. in Ouid. Met. 8.</i>	L	1 f.
<i>Luce Peti de Mensuris, & Ponderibus, in fol. con figure.</i>	L	1 f. 10
<i>Locutioni dell'Epistole Fam. Scielte da Al- do giouane, in 16.</i>	L	1 f. 4
<i>Lettere Facete, & piaceuoli di diuersi Auttori primo, & secondo libro, 8.</i>	L	3 f. 10
<i>Modi famigliari di dire, scielti da Aldo Giouane, 8.</i>	L	1 f. 4
<i>Noua Disciplina & uera arte militare del Brancaccio, fol.</i>	L	3 f. 10
<i>Orationes M.T.C. Pauli Manutij Cōment.</i>		

primo, secondo, & terzo tomo, fol.	L 18 f. 12
Ortographia Manutiana in tauole nuoua.	L f. 6
Officio Rom. cō 45. Image in rame, in 12.	L 7 f.
Offertatione intorno alle Bellezze della lingua Latina, in 16. nuoue.	L 1 f. 4
Opera Ciceronis cō noui Manutiorum Comment. X. volumi, fol.	L 62 f.
Orationes M. Antonij Mureti, 8.	L 1 f. 4
Off. M. T. C. cū Aldi Manutij In. Cōm. fol.	L 4 f. 10
Progymnasmatā Latinitatis Iacobi Pontani de societate Iesu, 8.	L 1 f. 4
Padre di Famiglia, di Torquato Tasso, 12.	L f. 6
Philos. M. T. C. Aldi Manutij In. Cōm. fol.	L 9 f. 6
Qōes grāmaticales, Nicodemo Frischlino, 8.	L 1 f. 10
Rinaldo Innamorato di Torquato Tasso cō figure, & tauole, 12.	L f. 15
Rettorica M. T. C. cum Aldi Manutij In. nioris Comment. fol.	L 18 f. 12
Rime, & Prose di Torquato Tasso, con figure, prima, & seconda parte, 12.	L 3 f.
Rime Amoroſe di Sauino Bobali ſordo, 4. nuoue.	L 1 f. 10
Strigilis Grāmatica Nicod. Frischlino, 8.	L f. 10
Trattato della Demonomania, ouero Streghe, di Io. Bodino in 4. nuoua.	L 4 f.
Tragedia Caſtſtri di Carlo Turchi, 8.	L f. 8
Viciſſitudine, ò Mutabile Varietà delle coſe nell'uniuerſo volgar, 4.	L 2 f. 10
Virgilio con Annotationi, & Tauole, 8.	L 3 f. 10
Vite Sanctorum, Suriij, & Lipomani, fol. compite. V. L. Vol.	L 49 f. 12
Vanità del mōdo, Laurentio Giuſliniano, 4.	L 1 f. 15
Vita Coſ. Med. ſcritta da Aldo Giouane, fol.	L 6 f. 4

4

4

10

4

6

6

10

15

1

10

10

8

10

10

13

15

4

